AL. JIRÁSEK:

F. L. VĚK.

OBRAZ Z DOB NAŠEHO NÁRODNÍHO PROBUZENÍ.

DÍL II

TŘETÍ VYDÁNÍ

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO
SPOLEČNOST S R. O. V PRAZE. 1925.

VŠECHNA PRÁVA VYHRAZENA.

TISKEM „UNIE" V PRAZE.

PŘÍTELI

DRU JOSEFU THOMAYEROVI.

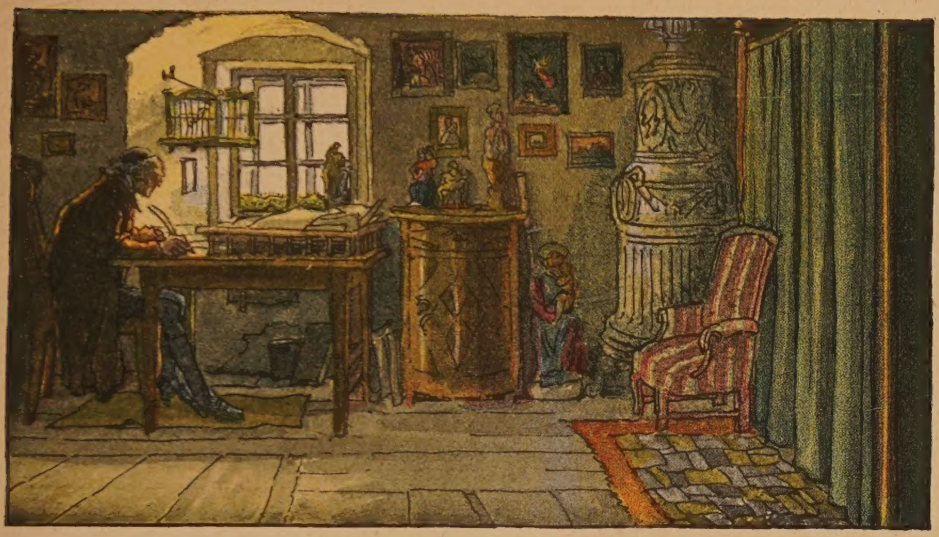

I. O RODU A ERBECH SVATÝCH TŘÍ KRÁLŮ, TÉŽ O JINÉM PŘÍBUZENSTVU; KAPITOLA NEUČENÁ.

Pan Matouš Vrba, kněz deficient, psal na velkém archu rukodělného papíru s hrubými okraji, sedě u psacího černého stolku s dřevěnou mřížkou. Stůl ten plný papíru a knih různě vázaných stál u okna klenutého pokoje a přece neměl plného světla, ač bylo drahně po ránu. Nedávalť nevlídný den února měsíce (bylo r. 1790) světla jak náleží.

Než šedovlasý kněz v tmavohnědém kabátě, hrubě obnošeném a šosatém, v úzkých nohavicích po kolena a černých vlněných punčochách a ve střevících toho nedbal, aniž toho, že venku prší a se chumelí. Všechen Dobytčí trh, na nějž bylo odtud viděti, tratil se v té pliskanici, a polozbořený chrám Božího Těla před kostelem sv. Ignáce i domy opodál stojící před jezovitskou kolejí, tenkrát už nemocnicí, prorážely jen jako zahnědlé, veliké stíny neurčitých obrysů šedým, mlhavým vzduchem.

V pokoji knězově, plném starých obrázků a obrazů malovaných na deskách i na plátně, i sošek ne mladších s polychromií valně sešlou, bylo milo. Velká bílá kamna v koutě za postelí pod tmavozelenými nebesy příjemně vydávala teplo. A ticho tu bylo. Kněz prací svou všechen zabrán, pokyvoval šedou hlavou, tu méně, tu živěji, a mručel při tom nějak s citem, jak si mezi zuby říkal verše, jež z knihy opisoval. Občas třel si při tom rukou levé koleno. Pobodávalať ho tam bolest a tu tím hlazením hleděl uchlácholiti.

Vedle v pokoji, do něhož dvéře byly pootevřeny, někdo se prudko rozkašlal. Pak, kdy kašel utichl, ozývalo se odtud polohlasné odříkávání, patrně nějaké modlitby nebo z breviáře, až po chvíli zase prudký kašel modlení přerušil. Toho okamžiku někdo zaklepal na dvéře předního pokoje. Páter Vrba neslyšel; teprve když se dvéře otevřely, obrátil se překvapen, a mávaje prudko levicí volal z ostra:

»Zavřít! Táhne! Zavřít!«

Na tomto druhém »zavřít« bylo znáti, že P. Vrba už zuby zatíná. Dvéře zapadly a v pokoji stanul vytáhlý student, výrostek šestnáctiletý, modrooký, čiperný, bez pláště, bez klobouku, jen tak v tmavé kamizole, nesa v ruce knihu. Bylo patrno, že nepřišel přes ulici, nýbrž že je z domu.

»Co chcete? Co chcete?« kněz na něj pořád zhurta. »Proč nejste ve škole?«

Student znaje dobře svého souseda nic se nezarazil, ale s úsměvem, jak také přišel, odvětil:

»Mám odřenou patu.«

»Patu! Žádnou patu! Latinský bolobřich! Nemáte pensum, praeparationem.«

»I mám, velebný pane, praeparaci mám — ale — tak prosím —« a nazvedl zrovna levou nohu, aby nevěřícího upozornil, že nemá na ní střevíc jako na pravé, nýbrž plstěnou bačkoru.

»Hm — opravdu! A také levá. Ty levé! — A tak co poroučíme, panáčku —«

»Prosím, já dělám pensum, ale tadyhle v té knize, co mně ráčili půjčit, v té nic není.«

»Tak? Že není?!« vyjel kněz zostra. »A když to tady není, tak to nikde není. Takové chrie krásné! Ale — abyste viděl —« a vstav jal se na stole v knihách přehledávati; při tom dále broukavě mluvil:

»Takovou krásnou knihu! Ale počkejte — A co dělá pan Held?«

»Je v koleji.«

»Vidíte? — Kde pak je ta kniha? — Ten jinak chodí do školy.«

»Když nemá odřenou patu.«

»No, to nemá, pravda — No tak, Toníčku — Už ji mám —« A obrátiv se s knihou v ruce k studentovi dodal:

»A čte pan Held?«

»Pořád —«

»A hraje na housličky, co? A vy?

»Také čtu.«

»Alcibiada od pana Meissnera, toho frajmaura, viďte, nebo jiné takové —«

»Ó to ne, velebný pane,« vpadl student živě do řeči. »Čtu teď Beckovského.«

»Tak? No to rád slyším —« A líce kněžovo se vyjasnilo. Než upřev své hnědé, bystré oči zkoumavě na tvář mladíkovu, nedůvěřivě dodal:

»Jen jestli — « Vida však, že se student přestal usmívati, že byl tou nedůvěrou nemile dotčen, ihned chlácholivě obrátil:

»No, no, Toníčku — věřím, věřím, a za to vám něco přečtu — Počkejte — « a vzal arch papíru, na němž prve psal. »Tak dobrý pozor — To jsou verše! V těch je mnoho! M. Clemens Žebracenus to napsal, jadrná věc!«

A vážně, dále však živěji a s ohněm četl:

Czechias antiquum, populosum et nobile regnum
hic fuit; atque fuisse sat est; jam nominis umbram
vix retinet; jam pressa jacet, jam diruta torpet.*)

*) České království, starožitné, lidnaté a vznešené tu bylo; a že bylo, již dosti je; již má sotva stín slavného jména; již povaleno leží a zdrceno je bez vlády.

Umlkl na okamžik, pak opakoval nehledě do listu, nýbrž do studentovy tváře:

»Jam pressa jacet, jam diruta torpet. Rozuměl-li jste, Toníčku?«

»Rozuměl — České království že — že — já nevím, jak bych to česky — dass es — dass das —«

»Dass es — dass das — Vidíte, ani svým jazykem nedovedete říci. Miseria! To ty německé školy; za to vy nemůžete — Ale slyšel jste, že to staré vznešené království české utištěno, jako povaleno —«

Student hleděl udiveně na P. Vrbu; byl patrně více jeho rozhorlením překvapen, nežli dojat verši mistra Václava Klementa Žebráckého.

»Nerozuměl jste —« začal zase šedovlasý kněz, »no, však porozumíte. Jen čtěte Beckovského, a tu máte tu knihu, tam jistě něco najdete na pensum — A jen česky čtěte, Toníčku, ať umíte mluvit, a pan Held, ten ať mne navštíví, třeba s kytarou nebo houslemi, pan farář bude rád.«

Student se poklonil, a potěšen, že si nese nový, vydatnější pramen k svému pensum, vyklouzl ven, a nevšiml si ani, že v ten okamžik vyhlédl ze dveří sousedního pokoje stařec hlavy skoro úplně holé, hladce oholený, vysedlé brady a zapadlých, ale čiperných velkých očí a tváře usmívavé, podobně oděný jako P. Vrba, maje však místo kolárku na krku černý hedvábný obojek, jenž mu až po bradu sahal. Stařec, také kněz na pensi, někdy farář v diecési Hradecké, slušně kdys vysoký, teď věkem již přihrbený (byl dobrý osmdesátník), držel v ruce breviář, z kterého prvé říkal.

»Co to tu máte, Matoušku?« ozval se.

»Měl jsem kázání, pane faráři —« odvětil P. Vrba a sedl u stolu a zase hladil koleno, na které byl v horlivém rozhovoru se studentem zapomněl.

»Bez mého povolení. A komu jste kázal, tomu pudivítrovi? Kdybyste raději to nečasí zažehnal, nedrhl byste koleno — tohle nebývalo — ne, nepamatuju — když bylo jaro, bylo pořádně jaro —«

»A když zima, tak zima.«

»Ale ne takováhle — Co vy, Matoušku, pamatujete —« odvětil durdivě farář.

»To ne — to nepamatuju — kde pak já —« a »Matoušek« si přejel husté šediny. — »To leda P. Lang — nebo Fulgentius Kahánek —«

»Aha, synáčku — vždyť já vím. To mně naschvál připomínáte —« hašteřil se farář, ale usmíval se, a oči mu jen hrály. Byl tomu rád, když se mohl škorpiti. A rychle doložil: »Však oni teď také kašlou —«

To bylo na odvetu, že mu P. Vrba uvedl na pamět jeho soky ve stáří, kteří s farářem byli nejstarší v celé Hradecké diecési.

»Kašlou, to asi kašlou,« bránil se škádlivě P. Vrba. »Mají-li tam venku také takovýhle čas. Ale tam ono venku mrzne a je zdrávo.«

»Nezlobte, Matoušku! Však já je přece přečkám — Quidona Langa se nebojím — ten půjde dřív k Abrahamu. Leda Kahánek — ta zaschlá duše, ten mne snad přečká — ten nemá ještě na kahánku.«

»Ale vy také ne, pane faráři —« dobromyslně, upřímně a určitě Vrba dodal.

»Myslíte? No, co je pravda — troufám si — i na Kahánka — a pak budu sám — nejstarší — na celé diecési —«

A staroch se v tom rozkašlal, že zčervenal jako rak a pravou rukou se zachytil dveří prohýbaje se.

V tom zalehl do jizby hlahol zvonů. P. Vrba vztyčil hlavu a okamžik naslouchal.

»To je na Slovanech,« pravil — »Rekviem —«

»Za koho pak?« tázal se farář, jenž vystoupiv ze dveří usedl, kašlem jsa zmožen, do staré lenošky vedle společníkovy postele.

»Za císaře,« odvětil P. Vrba a tvář jeho zvážněla.

»Noviny tu ještě nejsou?« ptal se farář, utíraje čelo i ústa modrým šátkem.

»Ještě ne. Nevím, kde se Hanělka toulá. Beztoho ještě po jiných novinách —«

»Ale budou dnes noviny?« tázal se zapomnětlivý stařec.

»Budou, je sobota. Ale počkají,« a vstav hledal chvilku na stole mezi papíry, až vytáhl odtud list. Venku hlaholily z temna a vážně zvony kostela na Slovanech.

»Mám tu pěkné epitaphium — včera jsem je slyšel a opsal,« děl P. Vrba a postavil se s listem před faráře.

»Komu pak?«

»Bude hned vidět. Uhodnou ihned.« A jal se čísti:

Siste viator!
Hic jacet imperator —
rex non coronatus —
ordines cassavit,
templa exvacuavit,
scholas reformavit,
has germanisavit — *)

Umlkl, upřel oči na starce a pravil:

»Už vědí, pane faráři —«

Ten pokyvl holou hlavou a pravil:

»Je to pravda. A nás že z domu vypudil —« doložil trpce. »To přidejte.«

Minul dům pro vysloužilé, světskékněze, v němž tolik let spokojeně a klidně žil, a s ním P. Vrba, až před šesti lety ústav jejich byl patentem císaře Josefa II. zrušen a před pěti lety v kasárny přeměněn.**) Smutně i roztrpčeně se loučil se starými druhy i s budovou, v níž se mu tak zalíbilo. Ale svého »Matouška« si tak oblíbil, že se s ním rozloučiti nemohl. P. Vrba musil s ním do nového bytu, jejž farář najal nedaleko bývalého. Nechtěl-ť se mu z končin, na něž tak uvykl. Teď živěji na minulá léta v tichém domě do Hurtovy ulice***) hledícím připomenut, jal se vyptávati se na pohřeb císaře Josefa, jenž

*) Stůj, poutníče! Zde císař odpočívá, král nekorunovaný, jenž řády zrušil, kostely vyplenil, školy opravil, je poněmčil.

**) Dům ten — nyní část české techniky při kostele sv. Karla Bor., dílo J. Kil. Dienzenhofera — sloužil za kasárny až do r. 1868.

***) Nyní Resslova.

právě před týdnem zesnul; zapomněl, že už včera na večer mu jeho společník, když se z města vrátil, vypravoval, čeho se byl dověděl o pohřbu, jenž byl v úterý večer o šesté hodině, i to, že dvorní rada Kvaryn, lékař císařův, za to, že neztajil mocnářovi nebezpečenství smrti, dostal od něho darem tisíc zlatých a že byl povýšen za svobodného pána.

P. Vrba trpělivě znovu vypravoval i odpovídal, jen že teď častěji se po dveřích ohlédl i sluch napínal, nejde-li stará Hanělka, již se nemohl s novinami dočkati. Až konečně! Přede dveřmi si někdo nohy otírá, na dvéře klepe — a již vstupuje stará, nevelká žena šedých vlasů, smědá, šedých očí, zahalená všecka do hrubého šátku, mokrého od deště a sněhu.

Jen pozdravila a hned živě vykládala, že nemohla dřív přijít, že zapomněla a že šla na staré místo pro noviny na plácek sv. Anežky, ale odtud že dnes musila do Michalské ulice, tam že je teď expedice, zrovna vedle železných dveří, u zlatého půlkola.

V tom už složené číslo Krameriových Poštovských novin pod šátkem dobře ukryté vybavila. Podávajíc je, ještě živěji líčila nové nesnáze, co bylo před expedicí lidí, jak se mačkali a tlačili, jak všichni na noviny čekali, co a jak ve Vídni, až P. Vrba, chvatně rozbaliv číslo, výklad jí přerušil, že je dobře, aby šla přiložit.

Hanělka jen dvéře zavřela, a již měl P. Vrba židli u kamen, proti tmavé lenošce, v níž seděl shrbený staroušek holohlavý. Usednuv obrátil se trochu bokem k oknu, aby lépe viděl, neboť v jizbě se dosud nevyjasnilo pro déšť a sníh venku padající.

Nastala chvilka, na kterou se oba staří kněží těšívali. Tak sedali pokaždé, když došlo nové číslo novin. P. Vrba čítal, farář Hejna v lenošce skrčený poslouchal, častěji polohlasnými výkřiky úžasu nebo otázkami čtoucího vyrušoval, nebo dobře nepostihnuv žádal, aby to Matoušek znovu přečetl. A ten čítal o turecké vojně, o té vždy nejdříve, neboť ho zprávy z bojiště zvláště zajímaly, pak ostatní zprávy, a nevynechal ani »závěsku« Krameriových c. k. Pražských poštovních

novin, kdež ohlašovány staré a nové české knihy. Ba této rubriky si zrovna tak bedlivě všímal, jako válečné. Často se ovšem s farářem u čísla poškorpil, zvláště když se v tom nesnášeli, jak bude s Turkem; toho se farář bál a myslil, že naši naposled prohrají, a v tom mu Matoušek prudce odporoval.

Této chvíle však, nechav bez pobízení Turka a válečných zpráv, hledal chvatně Vídeňské noviny. V kamnech živěji zapraskalo, jak Hanělka venku přiložila.

»Jak nyní slyšíme, uherská koruna ne do Prešpurku,« začal P. Vrba, přehlížeje číslo od konce, a již se zastavil. Ta zpráva ho chytila —

»Ne do Prešpurku, nýbrž přímo z Vídně na hrad Kyce knížete Esterházy odvezena bude, a odtud teprv vezmouce ji uherští rytíři odnesou do Budína.«

»Vida,« zvolal spustiv pravici s novinami na koleno a na faráře hnědé oči upřev. »Uhři ji dostanou, a což my? Co bude s naší Svatováclavskou korunou? Té přece ve Vídni nenechají?«

V tom se ozvalo venku hrčení kočáru, ale v tom už také utichlo, jako zrovna před jejich domem. Páter Vrba přistoupil k oknu a vyhlédl ven. Ano, před jejich domem stanul povoz. Měl červená kola i červený spodek, svršek pak se skleným oknem, shora černý, v dolejší polovici světle zelený, spočíval na mohutných perách. Obyčejný fiakr, jak také bylo patrno na koních v řemení bez chomoutu i na kočím, který v límcovém plášti seděl na červeném kozlíku.

»Někdo tu vylízá,« oznamoval P. Vrba, obraceje se od okna k faráři. »Nějaký mužský —«

»A jde sem do domu?«

»Jde. Má makový plášť. Nějaký měšťan, tuším — Ke komu asi —«

»K nám ne. Pojďte, Matoušku, a čtěte.«

Matoušek poslechl. Ale jen začal, »že dne 14. Jeho cís. král. Milost náš slavný mocnář Josef II. tak velice chřadnul, že lze nebylo jeho drahého živobytí zachovati, a že v této těžké nemoci pozůstá-

val až do dne 20. a okolo půl šesté hodiny ranní k nevypravenému zármutku veškerého lidu že ducha svého vypustil — « a již někdo klepal na dvéře a hned také vstupoval. Ten v makovém plášti. Jak smekl, bylo mu dobře vidéti do plné, hladce oholené tváře. Byl asi padesátník. Zardělá barva jeho líce nápadně se lišila od bělostného toupetu s copem podvázaným mašlí. Vstoupiv byl patrně překvapen holohlavým farářem v lenošce, kterého se tu nenadál, a jehož zapadlé, veliké oči zkoumavě na něj hleděly. Host požádav nápadně vážně a důstojně, aby směl odložiti, sňal plášť a položil jej na truhlu u dveří. Měl zelenavý frak šosů málo vykrojených, po kolena dlouhých, červenou vestu, na níž se blýskalo mocné, zlaté joujou, zelenavé spodky po kolena a boty s kopnami. Snažil se jednat a mluviti vážně a důstojně. Než nebylo mu to přirozeno. Na strojeném mluvení jevilo se to nejpatrněji. Při tom musil si každý povšimnouti jeho mocného, zažloutlého chrupu, na nějž hořejší ret takřka nestačil, aby ho zplna zakryl, jmenovitě mohutné přední zuby široké. Host mluvil německy, ohlásil, že se jmenuje Lidl, že je majitel domů na Starém Městě, a že hledá P. Vrbu. Ten hlavou pokynul a obrátiv se po faráři pravil: »A tu je pan farář Hejna —«

A k měšťanu zase pravil:

»Prosím, umíte česky? —«

Ten překvapen odvětil:

»Jak by ne — vždyt jsem Čech, ale mluví-li člověk s učenými pány —«

P. Vrba se ušklíbl a rychle pravil:

»Já se proto ptal, že tuhle pan farář, a je také učený pán, neumí německy.«

Pan Lidl neutajil svého překvapení.

»Jsem ještě ze starých škol,« ozval se usmívavě farář z lenošky. »Latinsky, česky, nic jinak, jak to dříve chodilo — «

»A dobře —« z ostra doplnil P. Vrba.

»Pravda, pravda —« přisvědčoval měšťan nějak na rozpacích. »Ale teď německá řeč panuje — Člověk už tak uvykl — A děti ty ještě víc — ty to mají ze škol.«

»A nečtou česky —«

»Česky?« tázal se udiveně pan Lidl. »Ale co pak, velebný pane, leda minucí.«

»Tak? A noviny?«

»Ano, máme Vídeňské, a jedny francouzské — To syn —«

»Ale české —«

»Ah, ty jsou jen pro sprostší —«

P. Vrba sebou bezděky škubl a přisvědčiv ostře a ironicky: »Tak, tak —« rozbalil jako náhodou, ale dost nápadně číslo Krameriových novin, jež v ruce držel, a otázal se zkrátka, čeho si pán přeje. Pan Lidl se mu, nevěda, špatně doporučil. Ale host tak zkrátka neodpověděl. Začal, že slyšel, že velebný pán se vyzná znamenitě v historii, že má sbírku obrazů a soch, a ohlédl se po stěnách, po obrazech i po sochách; ale v tom už mu P. Vrba vpadl do řeči: »Ano, co jsem před ouředními vandaly a židy z kostelů zachránil — Ale co je to —«

Pan Lidl nedbaje návalu knězova rozhorlení pokračoval, zase německy, že slyšel, že on, P. Vrba má mnoho rodokmenů sepsaných, že má všecky staré rody šlechtické jako v malíčku, a on, Lidl, že má také napsaný rodokmen.

»Šlechtický?!« zvolal P. Vrba překvapen a ne bez ironie.

»Vlastně dva,« odvětil vážně a s pochlubou měšťan — »svého rodu — a pak — svého strýce — Jistě znají, velebný pane — von Kvetnitz — můj pan strýc, major von Kvetnitz —«

»Materna? Materny z Květnice znám, rod starožitný —«

»Ano, ano — z těch je pan strýc, von Kvetnitz — a my — náš rod — Lidlové »von Lidlowa« tak jsme se dřív psali — znám je všechny — ráčejí také jistě znát — znám je až do minulého století — to jest ode mne — až do Františka Norberta Lidla — až do toho — tak do roku 1670 —«

»A pak je konec —« vpadl P. Vrba česky.

»Ne, konec ne, to jest — pak nejsou matriky — a tak dále a jiné papíry; ale dál zas, na konec šestnáctého století, to mám zase dva předky —«

»Teda jim schází prostředek —«

»Mezera tak padesáti, šedesáti let,« pan Lidl mluvil už zase německy. »Hledal jsem dost, ale tady v těch letech —« sice bych měl jednoho předka i v těch letech tak okolo 1640 — ale — « a teď nastal obšírný výklad o tom osamělém předku z r. 1640 (jmenoval se Ferdinand Euseb Václav), k němuž nebylo žádné listiny, žádné spojitosti. A ten měl býti oporným pilířem, přes nějž by se dal vésti most rodinné souvislosti z věku do věku, a který by mohl obnoviti slávu starého rodu šlechtického, na niž že má právo, pan Lidl se domníval.

P. Vrba byl už nepokojný, starý farář v lenošce častěji si šňupl než jindy; ale usmíval se s počátku, vida, jak Matoušek začíná sebou neklidně vrtět a šiti pro ten nekonečný výklad plný rodopisné fantasie. Ale pak, když pan Lidl, nechav nejistého předka Ferdinanda Eusebia Václava, jal se vykládati o svém rodokmenu z jiného konce, a také o jeho příbuzenstvu, o těch »von Kvetnitz« a druhých »von Dubnitz«, přestal se už usmívati. Sevřev rty zapadlých úst, tak že stařecká brada více vyvstala, začal suchými prsty svými bubnovati po lenošce, a mrzel se, že Matoušek tomu výkladu neučiní přítrž, a zase na toho souseda se durdil, že se nedá nijak vytrhnouti.

Pojednou, když Lidl uvedl, že ten předek ne docela jistý Ferdinand Euseb Václav byl dle všeho spřízněn s Kapouny ze Svojkova a tím že by přišli Lidlové do příbuzenstva i s Lobkovici, škubl sebou P. Vrba a náhle vstav hnal se ke skříni opodál stolu a otevřel ji. Byla plna knih, většinou starých, velikých a hrubých. Pan Lidl překvapen umlkl a hleděl na zamračeného kněze, jenž přejev rukou hřbety knih zkřikl blýskaje očima:

»A také se Šternberky —«

Pan Lidl vyvalil oči; veliké, milé překvapení změnilo jeho všecku tvář.

»Je-li možná, velebný pane!«

»A proč by nebylo! Tady v těch to je — ale jsou to, pane, samé české knihy a ne minucí, žádné kalendáře — Českým není co věřit,« dodal kousavě. »Ale tadyhle —« a sáhl níž a vytáhl foliant v hnědé koži vázaný, »ten je v německé řeči, ten to dokáže stran těch Šternberků. A ještě jiné příbuzenstvo. A vyšší, milý pane, ještě vznešenější.«

Rozevřev knihu, chvilku v ní listy převracel, těkaje očima po textu, až uhodiv prstem na místo, zvolal: »Tak prosím — Herr von Lidlowa.«

Tomu bylo té chvíle velkého pro něj napětí více než jindy vidět jeho přední mocné žlutavé zuby. A s kněze očí nespustil. Ten hledě do knihy jal se vykládati, při čemž chvilkou mrskl chytrým svým okem po měšťanu nehnutě naslouchajícím. P. Vrba začal z daleka, že svatí tři králové, jak P. Hermann Crombach dosvědčuje a Boronius za jisté má, od Abrahama pocházejí, ale ne ze Sary manželky jeho, aniž z Hagar děvečky, nýbrž z druhé ženy jeho Cetury, a že sv. Kašpar měl, jak také Paprocký svědčí, v erbu devět zlatých hvězd v modrém poli, a sv. Baltasar měsíc a zlatou hvězdu, také v modrém poli, a sv. Melichar pak, jenž prvotně se Cheriperimel nazýval, ten že měl v erbu nahatého mouřenína s purpurovou točenicí a s oštipem v ruce a na tom oštipu korouhvičku.

Pan Lidl byl tím nenadálým úvodem nemálo překvapen a do jisté míry sklamán. Než ani nehlesl, čekaje trpělivě, co bude dál; důvěřovalť učenosti P. Vrby, jehož vědomosti genealogické čtvrtní farář mu, když v matrikách hledal souvislost s tím nejistým předkem Ferdinandem Eusebiem Václavem, do nebe vychválil.

A P. Vrba dále vykládal, že sv. tři králové měli potomky, o tom že není žádné pochybnosti, poněvadž Bůh Abrahamovi přislíbil, že rozmnoží símě jeho jako hvězdy nebeské a jako písek, který je na

břehu mořském. Ale ti potomci že byli z arabské země vypuzeni a vyhnáni a utekli se do tatarské země, jak Haitonus z Armenie dosvědčuje, a odtud že mají původ někteří znamenití rodové, jako familie de Baux nebo de Vallibus.

Farář Hejna už prsty nebubnoval, nýbrž šňupnuv pozoroval pana Lidla a zase se usmíval. Pak se už skrčil a oči v tajeném smíchu přimhouřiv drhl si holé temeno. Než pan Lidl, obratem tímto o nových rodech překvapen tím více napjal sluch.

»Ti de Baux neboli de Vallibus od sv. krále Melichara pocházejí.«

»A jak, prosím, z té tatarské země —« ozval se pan Lidl.

»Před Machometány utekli — musili — a po korábu se dostali do Dalmacie, a odtud do Uher, a tam si potomek sv. Melichara vystavěl na návrší hrad či zámek. A že kolem byla sličná údolí, nazvali ten zámek de Vallibus — a stojí po dnešní den.«

»Ah, to je starý rod —« povzdechl pan Lidl.

»Nejstarší — vůbec nejstarší — starší nežli Štubenbergové. Ti prý pocházejí od jistého římského vojáka, jenž v Jerusalemě byl na vartě, když židé Krista pána ukřižovali —«

»A jak by náš rod —«

»Hned, Herr von Lidlowa — Ten po sv. Melicharu utekl do Uher z Dalmacie, a jiný potomek, byl v dvacátém koleně po sv. Baltasaru, ten se dostal z Dalmacie do charvatské země, do Kroatie, vědí, a odtud do Čech, s praotcem Čechem a s jeho bratrem Lechem, a to l. P. 644 po Kristu.«

Pan Lidl za toho výkladu ještě více zčervenal. Nyní, kdy slyšel, jak potomek sv. Baltasara do Čech se dostal, bezděky si vydechl a nevěda počal levou rukou potřásati svým mocným joujou na červené vestě.

»A ten byl předek pánů ze Šternberka,« doložil P. Vrba.

»Je-li možná, velebný pane!

»Je, vždyť mají páni ze Šternberka také hvězdu v erbu.«

»Pravda, pravda — ale jak —«

»Šternberkové mají tedy původ svůj od sv. krále Baltasara, Šternberkové jsou spřízněni s Lobkovici, s Lobkovici také Kapounové ze Svojkova. Ti zase s Materny z Květnice a s rodem Dubnických a také s Lidly z Lidlova, jak řekli, a tak, milý pane, rod z Lidlova pochází, ovšem po přeslici, po sv. Baltasaru králi —«

P. Vrba se ušklíbl, uklonil se a přivřel knihu.

Pan Lidl vyvalil oči, chvíli seděl nehnutě, nevěda, na čem je, mluví-li Vrba vážně, nebo dobíra-li si ho. — Ta veliká kniha, a také to, jak rychle a jistě kněz z ní vykládal, jej mátlo.

»Jaká to je, prosím, kniha?« pravil vstav pln rozpaků.

»To je Geschichte derer Helden von Sternen« — a P. Vrba otevřel titulní list plný velkých, švabachových písmen spletitých. »Sepsal to P. Joannes Tanner, z tovařišstva Ježišova —«

»A je tam všechno, co ráčili povídat?«

»Až na to o Lidlech z Lidlova. Ale to se rozumí samo sebou, ovšem, dokáže-li se, že byli spřízněni s Kapouny ze Svojkova —«

»A Ferdinand Euseb Václav?« ptal se nejistě měšťan.

»Ten tu není —« a Vrba pokrčil rameny.

Pana Lidla jakoby bodl. Rychle bral na se makový plášť a dále se neptal. Bylo na něm znáti, jak je sklamán a jak se v duchu zlobí. Za to P. Vrba oživl a ochotně, živě a s úsměvem mu radil, aby, když ty rody tak shání, koupil si Paprockého.

»Dostanou ho v české expedici, teď u zlatého půlkola, vedle železných dveří, u p. Krameriusa, a tam by, za mou radu a zaneprázdnění, mohli prenumerirovat tyhle noviny — « a ukázal došlé číslo novin — »Pěkné noviny, může je číst každý, i pán,« to s důrazem vyslovil, »prenumerací je dva zl. 10 kr. pololetně a panu synovi by dobře posloužilo, kdyby se v mateřském jazyce přicvičil —«

Pan Lidl netaje své zlosti, už jen »pěkně děkuju« a teď pořád po česku opakoval a rychleji, nežli vešel, vyšel z pokoje. P. Vrba hleděl za ním, i když dvéře zapadly, pak otočiv se živě zvolal:

»Tu máš! Herr von Lidlowa! K staročeskému rodu by se hlásil, ale k jazyku ne.«

»Ten do české expedice sotva půjde —«

»Blázni nespokojení svým sousedským rodem — Ale půjde, do expedice půjde, pane faráři — Pro Paprockého, hledat šlechtické předky, kterých nemá.«

»Ale českých novin nekoupí.«

»To asi ne. Ale ví alespoň, že nejsou pro sprostáky.«

Venku zahrčel vůz; chvilku ho ještě bylo slyšeti. Když rachot jeho zanikl, seděl P. Vrba už zase u kamen proti starému faráři a přehlížel číslo novin, jmenovitě zprávu vzadu o nové české expedici, že se přestěhovala do domu řečeného »u zlatého půlkola«. Pak četl nahlas loučení císaře Josefa s armádou, »které J. E. hrabě Hadik, c. k. dvorské vojanské rady president, na den 14. února známé učinil«.

A tak došlo na »soukromé vojanské zprávy« v čele listu. Než tu se P. Vrba zarazil a zadíval se do nadpisu novin. Pojednou vstal, vyhledal kvapně na stole poslední číslo Krameriových novin, vyšlé před týdnem, prohlížel jeho hlavu, pak opět hlavu nového čísla, a nedbal dotazů farářových, co je, co shání, až pojednou rozložil před ním obě čísla, nevidí-li nic, tady na titulech.

»Jeden jako druhý — « odvětil farář, skláněje oči až k samým listům.

»A přece ne! — Ten před týdnem má: Krameryusovy cys. k. pražské poštovské noviny — a dnešní číslo, ejhle, Krameryusovy k r á l o v s k é, jenom král. pražské poštovské noviny, a ne císařské, královské —«

Starý farář žasl.

»Co to? Co je to?« opakoval hledě na Matouška.

»Jiné povětří, pane farář, jiný vítr — Už nebudou patenty pršet — bohdá nebudou, a tuhle to —« a vyzdvihl nové číslo do výše, »tuhle to je dobré znamení a první přihláška —«

»A nač?«

»Že máme také korunu, královskou korunu Svatovácslavskou, a myslím, že si ji nenechají tam ve Vídni, a že nebudeme teď říkat rex non coronatus —«

»Jen se tak netěšte, Matoušku.«

»Ale, pane faráři, proč nebyl ten titul na novinách před týdnem? A proč je dnes? Jářku, jiný vítr, začíná foukat jiný vítr.«

II. V ČESKÉ EXPEDICI.

Za toho nevlídného počasí nebylo mnoho lidí na ulicích. Za to více povozů, většinou zjednaných, fiakrů se zelenými nebo červenými spodky, kozlíků žlutě i rudě potažených, jezdilo zablácenými ulicemi, v jejichž mokru tál ihned sníh dosud padající. Déle zůstával jenom na holých korunách stromů, jak bylo také patrno na Příkopech v starých alejích i níže v nových.

Tudy vedle stromů kráčel jakýs sedlák starý ve vysoké, černé beranici, zdobené po straně mašličkami nyní zmočenými, jako jeho dlouhé, šedivé vlasy. Na sobě měl krátký zahnědlý kožich, odřené, staré brslenky a vysoké boty hrubě zablácené. Přes rameno nesl pytel všechen mokrý, v němž na konci vyrážely se obrysy čehosi hranatého, jako nějaké truhličky. Náklad ten mu jen z části záda zakrýval, tak že bylo viděti kus vyšívání, vybledlé květy v zadu na kožichu. Sedlák vrásčitý, ve tváři i na rukou od větru a plískanice za-

rdělý, kráčel nahrben a krokem klátivým drže v pravici sprostou, rovnou hůl.

Kolem pospíchali lidé nahoru, dolů, v pláštích i v kožiších, v kloboucích, třírohých staršího rázu i módních vyšších, i v čepicích, dámy v pláštích i šátcích, schovávajíce ruce v ohromných rukávnících. Sedlák si jich tak nevšímal, za to více koní a povozů, jmenovitě jednoho panského, zaskleného, žlutého s černým krytem a kozlíkem rudě potaženým se zlatými třásněmi, za nímž na prkně mezi zadními koly stáli dva sluhové v premovaných kloboucích a v dlouhých, pěkných kožiších, držíce se lesklých kruhů krytu kočárového. A v tom přecházel také přes ulici jakýsi švihák, jenž nad svým kloboukem, patrně novým, po módě, »en pain de sucre«, i nad svým svrchníkem s dvojitým límcem držel roztažený deštník.

A na ten povoz a na tu tenkráte dosti vzácnou věc, na modrý deštník zadíval se starý sedlák tak, že dojíždějící fiakrista musil opakovat, a silně, obvyklé »hóop — hop«, nežli si sedlák všiml a se uhnul. A měl už na čase. To se mu přihodilo u františkánského náměstí, kde ocitnuv se na rozcestí, se zastavil. A také zastavil několik lidí a poptával se po české expedici, kde prodávají české noviny. Dva minuli, ani neodpověděvše, třetí mrzutě a jako s opovržením ho zkrátka odbyl, že neví, čtvrtý ukázal, aby šel dál a pak v pravo. A tak se dostal až na Pernštejn.

Tu mu kdosi ukázal k Jilské ulici, a tou se dal kolem starého domu »u Hercogů«, nebo »u Reinerů«, do jehož nástěnného obrazu sv. Trojice, namalovaného samým Reinerem*) na průčelí, praly teď sníh a déšť.

V průjezdě pod tesaným erbem seděla bába v čepci u plechových, nízkých kamínek pražíc pučálku. Sedlák nedbaje jejího volání, aby si koupil, minul ji i dominikánský kostel, z něhož se ozýval hlas varhan, a dostal se k železným dveřím. Tu se naposledy vyptav pro-

*) Někdy majetníkem toho domu.

nikl jejich půjezdem, té chvíle zvláště temným, mezi různými kotci a krámci v černých výklencích, z nichž mrkala rudá světélka olejových lampiček, a dostal se do Michalské ulice.

Hned na levo, řekli mu prve, že je ta česká expedicí. Byl by ji poznal i bez toho. Dvoupatrový dům prejzové střechy s vikýřem barokového rázu, zažloutlý, ač ne světlý, ale světlejší nežli všechny sousední domy tmavého anebo zašlého nátěru, měl dvoji vchod. Na levo, k železným dveřím, na kraji, hlavní vrata mocnými hřeby pobitá s klepadlem a na vrchu v oblouku s mřeží pěkně kovanou; nad vraty bylo patrno vypouklé půlkolo, někdy celé pozlatité, nyní již oprchalé. Za těmi vraty tři okna zamřežovaná v přízemí a za těmi, na druhém konci menší polozasklené dvéře s dvěma schody kamennými.

A dvéře ty se té chvíle skoro ani netrhly. Odtud lidé vycházeli s novinami v ruce, jiní tam pro ně vcházeli. Také tu stál jakýsi okroč farářský s jedním koněm, a do toho okroče vynášel čeledín jakýs balík.

Ještě dvéře nezavřel, a již se do nich hrnul hranatý forman v dlouhém ovčím kožiše, plném vzadu květů a tulipánů, v chlupatém klobouce, pod nímž prozelenávala se čepice stažená přes uši. Povoz svůj měl na hospodě, přijel z hor, z Vysokého, a přišel sem, aby odevzdal psaní a peníze od radního Vodseďálka, jenž za sebe a za tři ještě »milovníky« českých novin posílal peníze na noviny a na knihy.

Sedlák s pytlem na zádech nevešel za formanem, nýbrž stanul opodál u vetešnického krámku naproti přes úzkou ulici na kraji druhého průchodu, kde byl hlouček lidí, nejvíce žen řemeslnických v čepcích i šátcích.

Sedlák nevšímaje si jich díval se na dům české expedice. Ale jak zaslechl, že ženy hovoří o pohřbu, o císaři Josefovi, obrátil se k nim a naslouchal.

Litovaly císaře, jak byl hodný, jak k chudým lidem dobrotivý, a jak sprostný, že promluvil s každým a neštítil se ani toho nejnižšího. Hluboko zapadlé temné oči sedlákovy živěji zasvitly zpod hustého obočí, a pojednou obrátiv se přímo k ženským spustil vážným, jako kazatelským hlasem:

»Jako slunce na den vychází a jako přichystaný muž k své denní práci, tak Josef dosedl na království; bylo krásné jitro i den, kterýž na to následoval; krásný byl a trval za dlouhý čas —

Viděli jsme, čeho viděti na sta žádalo a nevidělo: oni přešli za otci svými do hrobu a svých nábožných žádostí tuto zanechali —«

Ženské, náhlým tím promluvením překvapené, žasly čím dál tím více. Neznámý, starý sedlák mluvil plynně, jak by z knihy říkal. Výraz jeho vrásčité tváře a ještě více jeho zapadlých očí, divně jako u vytržení planoucích, je mátl. Některým se zdálo, že se starochovi v hlavě popudilo. Než to, co mluvil o císaři Josefovi, bylo tak rozumné! Ty, které stály vzadu, postoupily do předu, a již byl podivný kazatel obstoupen zvědavými ženskými. On však, jakoby toho i jejich úžasu a poznámek nepozoroval, nerušeně, stejně plynně jako začal, pokračoval, jen že živěji a vroucněji:

»Bylo tu také království, jehož dědicem byl Josef jako jiných zemí, království zajisté z příběhopisů slavné a vznešené.

To však zadáno bylo v ruce přednějších té země jako poddané a v tom otročství zůstávalo až do tehdejších časů několik set let.

To viděl Josef a srdce jeho pohnulo se nad vzdycháním a zkázou lidu svého a pomyslil sám u sebe, jak by to zlé přetrhl, aby vzdychání lidu v radostnou píseň se obrátilo.«

Za řeči té hlouček kolem starého sedláka vzrostl. Zastavilit se ti, kteří kolem šli, i ti, kteří z expedice vycházeli. A staroch dále vykládal:

»I vydal do téhož království jisté nařízení a ono svobodu v sobě obsahovalo; a když lidem přečteno bylo, všichni radostí plesali po celém království. A mladí skákali a provyskovali sobě pod lipou,

pod kterouž soužení otcové jich v čas otroctví z potu se chladívali —«

Kolem v zástupu, jenž už zabral skoro všecko nevelké prostranství před českou expedicí, ozvaly se hlasy souhlasu i úžasu nad sedlákem, jak to hbitě říká, a co to je, je-li to z jeho hlavy, nebo odkud to má. A zase tu a tam, a to poblíže řečníka, pokřikovali:

»Robota!«

»Zrušil robotu —«

A jakási ženská stará dodala:

»Škoda, že zemřel —«

Na ta slova venkovský kazatel náhle ustal. Jiskrné, tmavé jeho oči utkvěly na stařeně v bílém kdysi čepci, a zostra se otázal:

»Kdo umřel —«

Stařena náhlou otázkou překvapena ani hned neodpověděla, za to však její sousedky.

»Císař!«

»Vždyť už má po pohřbu!« odvětilo několik hlasů.

»Nic není pravda!« vykřikl sedlák a mávnuv pravicí plným hlasem volal:

»Nevěřte! To není pravda! Císař neumřel. Je živ, ale odvezli ho, pryč ho odvezli.«

Slova ta různě účinkovala. Babky dvě znovu žasly, jiné ženské na sebe mrkly a významně na se pohlédly, jedna i na čelo prstem ukázala, a výrostek jakýsi v ševcovské zástěře i muž v šosatém kabátě mající pod paží vaničku s uzenkami ubrouskem zakrytými, dali se do hlasitého smíchu.

»A kam ho odvezli?« zkřikl výrostek.

Starý sedlák se na něj jen káravě podíval, pak jakoby houfci odpovídal, hleděl zase před se a řekl:

»Nejspíše to na trhu provolali.«

Ženské se daly výrostkovi do smíchu, ale v tom už někdo se z houfu hlasitě otázal:

»A proč by ho odváželi?«

Sedlák se dlouho nerozpakoval

»Mlhy vystoupily,« odpovídal, »a pára noční se ukázala, bahna všecka nevyšla a země nebyla očištěna od jedovatých zeměplazů —«

»Nějaký potrhlý písmák a čtenář -« řekl na tu odpověď vetešník v kovaných brejlích svému nejbližšímu sousedstvu, popelářce nesoucí putnu na zádech, a mladé služce se džbánem v ruce, a obrátil se zašel k svému nedalekému krámci. Také jiní počali odcházeti, jsouce toho mínění jako vetešník; také sníh, jenž za dobrou chvíli jen řídko poletoval, spustil se zase hustěji. Ti odcházeli, a jenom jediný blíže k sedlákovi přistoupil. To ten mladý, třicetiletý muž, jenž před chvílí sem z krámů české expedice přišel. Byl slušně vysoký, štíhlý, v pudrované vlásence s copem, v klobouku, maje na sobě tmavozelený kabát širokého a v týle vysokého límce. Velké, modré jeho oči vlídného výrazu již chvíli pozorovaly starého sedláka. Napjatě naslouchal jeho výkladu jako žádný z okolostojících, a když staroch udav nejasně a obrazně příčinu, proč prý císaře Josefa zavezli, dotkl se sedlákova ramene a optal se, odkud je.

»Z Poděbradska,« odvětil staroch, nadzvedaje svou beranici na pozdrav neznámému pánovi.

»Pojďte se mnou; vidíte, tamhle —« a pán ukázal na policejního strážníka, jenž v plášti a v gamaších maje šavli na řemeni přes rameno zavěšenou a v ruce hůl s třapcem, blížil se směrem od uhelného trhu. »Měl byste oplétání, že tu na ulici kážete —«

»Mluvím pravdu, jemnostpane —»

Pán se usmál a pravil:

»Vím, odkud ji máte. Kam vlastně jdete?«

»Semhle, do české expedicí.«

»Také tam jdu. Jsem odtud.«

»Vždyť je to pan Kramerius sám,« zvolal vetešník, jenž znovu opustiv svůj krámek přistoupil ke zbytkům houfce, aby zvěděl, co »pan soused« vyjednává s tím potrhlým písmákem. Ten, jak uslyšel

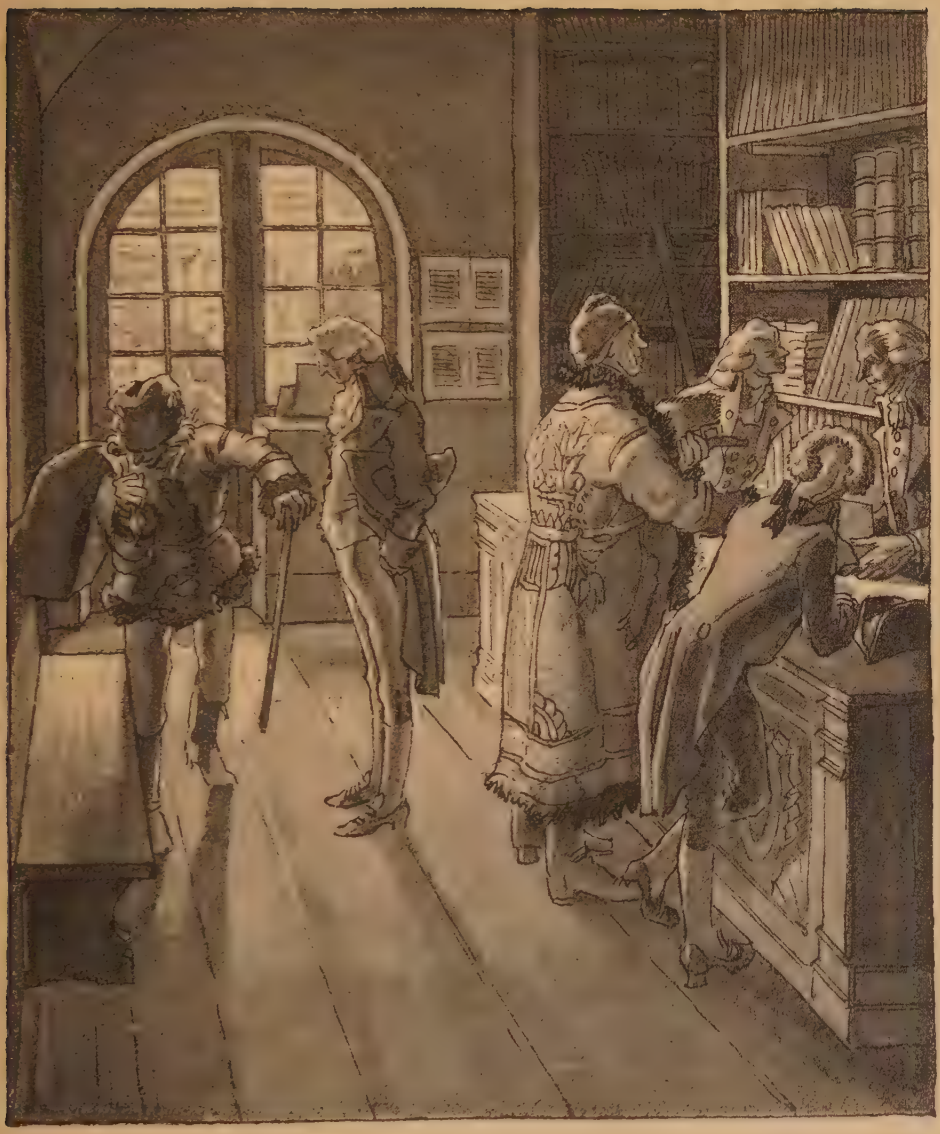

Krameriusovo jméno, trhl sebou a upřev zapadlé své oči na mladého muže, živě zvolal:

»Je-li to pravda, že oni jsou pan Kramerius, co vydal knihu Josefovu?«

»Jsem, a vydal jsem tu knihu, ale už, pantáto, pojďte — Jdete beztoho ke mně, a je zima —«

Zamířil do svého krámu. Sedlák poslušně za ním. Když strážník došel, stály tu jenom asi tři ženské — ostatní posluchači starochovi se zatím rozešli, — a ty si ještě povídaly o starém sedláku, a co tu říkal, že císař neumřel, ale že ho někam zavezli; a jedna s úsměškem dodala, bude-li to také v novinách, snad že to pan Kramerius také vytiskne.

Starý sedlák stanul, uctivě smeknuv, v české expedici, v klenutém to krámě, jenž příčnou zdí byl na dvé rozdělen. Příčná ta zeď, vycházejíc od zadní stěny, nedosahovala až ku přední, k oknům, tak že bylo volné spojení mezi menší místností, ne tak hlubokou, kteráž byla vstupujícímu z ulice na levo, a mezi místností větší, zrovna proti dveřím, kteráž byla sice úzká, ale hluboká. Podél té příčné zdi stály regály jakož i v menší místnosti, za pudlem a psacím stolem, plné čísel Poštovských novin a knih, nových, tu vydaných, i starých, českých tisků, namnoze velikých a hrubých.

V přední místnosti stála u zdi proti regálům prostá, dlouhá lavice, nyní prázdná. Před pudlem čekali tři lidé, mezi nimi forman z Vysokého, jemuž pomocník Krameriův zavazoval právě balík knih. Kramerius, sotva vešli, pravil s neličenou vlídností ku starému sedlákovi:

»Tak vítám vás. Jdete ke mně? Co mně nesete, pantáto?«

Sedlák složil pytel na lavici u zdi a rozbaluje ho a vytahuje z něho onu hranatou věc mluvil:

»Vzácně učený pane, já sám nic — ale tuhle stará Brtková z Milčic —«

»Ah, z Milčic! Tam máte rychtáře Vaváka.“

»Ano, vzácný pane, Františka Vaváka; ten má dary Ducha svatého a jest rozšafný a v písmách honěný. Však právě s ním, teď tomu jest šest let, jsem viděl blesk toho mocného světla —« a staroch povytáhnuv z pytle dřevěné červotočivé pouzdro věkem a kouřem, jak ve skrýších a pak u stropu na trámě léta létoucí odpočívalo, všecko zahnědlé, až zčernalé, obrátil se po Krameriovi. Ten tím obratem překvapen se otázal:

»Jaké mocné světlo?«

»Které vyšlo jako slunce na den; však o něm jejich péro všecko, jak náleží, vypsalo, stálé věci i proroctví.«

Kramerius, už na ulici poznav, že staroch, patrně přepilný a hloubavý čtenář, má všecky obraty svého výkladu, ano celé věty z »knihy Josefovy«, kterou on, Kramerius, před šesti lety vydal, pokývl hlavou a pravil:

»Ah, císaře Josefa — Tak vy jste ho také viděl —«

»To štěstí přálo mým očím — jak jsem prál, před šesti lety. Jeli jsme s rychtářem, jako s Vavákem, do Prahy. Tenkrát zrovna bylo drženo veliké cvičení vojska, skrze oheň, jakoby vojna byla, a tak bylo všude u Prahy za té patálie vojska jako čečetek. A nad Hloubětínskou hospodou jsme, pane, uvázli. Nemohli jsme dál —«

»Pro vojsko.«

„Ba tak, pro vojsko. A když to konce nemělo, uhnuli jsme se na levo, a tu se stalo, bylo to zrovna nad Kamencovou hutí, že nás císař pán dojel — A jenerálové s ním, Laudon, Lasy a hrabě Kinský, a zrovna vedle nás jel císař na koni. Já bych ho byl, pravda, nepoznal, ale rychtář ten ho poznal podle malování; a tak jak císař pán a to komonstvo dojížděli, zkřikne rychtář: ‚Císař!' a z vozu dolů, a já za ním, a klekli jsme. Ó, vzácný pane — já se div netřás — strachy i radostí —«

Kramerius vida, že by nadšený ctitel zesnulého panovníka zase zabočil, přerušil jeho řeč otázkou:

»A co on, císař?«

»Tuť jsem sám uviděl jeho sprostnost; už z daleka kýval rukou a povídal: ‚Vstávejte! vstávejte!‘ — a když dojel, koně zastavil a na nás promluvil, odkud jsme. Já, pane, mluvit nemohl, ale rychtář ten jadrně povídá: ‚Z Poděbrad, z panství jejich císařské majestátnosti.‘ A on zas: ‚A co to vezete?‘ A rychtář prál: ‚Ječmen, milosti císařská‘. A tu císař, zač je ječmen, a rychtář na to, že za dva renské a za groš. A v tom jeden jenerál, hned vedle císaře, řekli nám pak, že to byl Laudon, povídá: ‚Jeden strych —‘ A rychtář přisvědčil, že ano. A pak jeli pryč — a my ještě stáli a dívali se — — A tak jsem se sytě podíval na toho nejlepšího přítele nás ubohých sedláků. A bylo mně, jako když do světla bych hleděl, div že mne slzy nepolily —«

»A jak mluvil císař? Česky? «

»Česky, pravda, česky.«

»A Laudon také?«

»Taky, taky, vždyť Vavák, jako náš rychtář, německy neumí a já taky ne.« Za řeči té vyňal z pouzdra hrubou, starou knihu v černé koži s mosaznou sponou.

Zatím odešli oni dva kupci, a nyní se měl také forman z Vysokého k odchodu. Toho Kramerius zastaviv přeptával se na Vysocké »milovníky« českých novin a vzkázal je pozdravovat. Forman odešel a Kramerius obrátiv se zase k sedlákovi zeptal se ho, jak se jmenuje.

»Říkají mně Šlechta, jménem Jan,« odvětil sedlák a podal Krameriovi hrubou onu starou knihu. Byla to bible Kutnohorská. Majitel české expedice, podivav se zběžně na ni i do ní, ptal se, je-li na prodej a proč ji prodává.

»Já ne, to není má —«

»Ah, povídal jste, že stará —«

»Ba tak, stará Brtková od nás — chudá osoba, ale pro sebe peněz nechce, ta by knihu neprodala —«

»A nač tedy?«

»I bída, vzácný pane, bída a starost. Má na vojně vnuka — odvedli jí ho — Bodejť, sirotek — nikoho nemá, a nic nemá, a tak pan vrchní — A tak jí toho synka chytili, a pryč s ním, nejdřív do města, jako do Poděbrad, na zámek, pak mu vlasy pentličkou zavázali a pryč. Prosil, že stará babička nikoho nemá, ale nic naplat — a když se pak bránil, svázali ho provazy. Jaká obrana, Bože svatý! Chudý chasník! Kdož ví, za koho slouží! A teď mu je zle — tuze si prý stýská; on na vojnu není, a tuze ho všelijak trýzní a trestají — má takového zlého kaprála —«

»A kde jest?«

»A teď tady v Praze. Tuhle přišel od nás sousedz Prahy, má tu také syna, a ten staré Brtkové všecko pověděl, co vnuk zkusí, jak si stýská a jak ti vojanští páni jsou zlí, a že nějaký dvacetník by to hodně spravil, že jsou tuze na to lační, a nejvíc ten kaprál, protože si rád zavdá —«

»Proto tedy stará Brtková bibli prodává —«

»Proto, vzácný pane. Když si jinak nemohla pomoci! Tak dala bibli. Těžko se s ní loučila, bodejť, jak by ne. ‚Od nepaměti byla v našem rodu,' povídá, ‚až já jí teď musím pozbyt. Pán Bůh mně odpusť!' A plakala, vzácný pane, a jak by neplakala —«

»A vy jste sem šel s tou knihou schválně —«

»To ne, ale zaslechla, že chci do Prahy. Vědí, když přišlo do hlasu, že císař umřel —« a starcovy oči pátravě utkvěly na Krameriovi. Ten drže bibli v rukou a hledě Šlechtovi do očí pravil klidně:

»Vy tomu nevěříte —«

Sedlák oči s něho nespouštěje na okamžik mlčel, pak určitě odvětil: »Ne, vzácný pane —«

»Tak jste ho měl rád —«

»A my všichni, a oni také — mám tu jejich knížku Josefovu. Říkám si v ní často a rozumím tomu, vzácný pane, co čtu, rozumím,« opakoval s důrazem. »Však je to svatá pravda, všecko, co tam psáno, co se už stalo, a to ostatní — to proroctví, to se musí ještě vy-

plnit —« A vstav jal se jako prve na ulici mluviti kazatelsky, ale živě, patrně z plného přesvědčení a citu:

»Služby Boží potom víc v nesrozumitelné řeči se nekonaly, nýbrž modlitby církevní v mateřském jazyku činěny byly —«

Kramerius jsa poněkud na rozpacích přerušil mu další výklad.

»Toto jest všecko jenom přání, na způsob proroctví, pantáto.«

»A to proroctví žádný nesplní, nežli on — císař Josef.«

Pojednou dodal hlasem, v němž prosba i důvěra zněla:

»Učený pane, když tak všude mluvili a všude vyzváněli a do kostela na mše se hrnuli -- já řku — půjdeš do Prahy, tam je upřímný přítel selského či voráčského stavu, třeba sprostého a opovrženého, ten tě neošidí, ten ti poví pravdu, umřel-li náš dobrodinec —«

Umlkl, a oči jeho utkvěly s dychtivostí na rtech Krameriových.

»Pantáto, je to pravda. Císař umřel a již jest pochován. Ve Vídni, v císařské kryptě.«

Staroch se patrně zarazil. Okamžik hleděl mlčky na Krameria, jakoby ještě zkoumal, pak zhluboka povzdechl a šedivou hlavou zakýval:

»Jim věřím —« A zase hlavou smutně kýval a dodal: »To na nás Pán Bůh dopustil — To zas bude. To zas bude lavice, osel, trdlice, to se bude zas karabáč mít —«

»Nic se toho, pantáto, nebojte. To už dnes není možná, aby —«

»Ó, pane drahý, kdyby byli všichni jako oni — Ale co jich je podnes, že nechtějí zapomenout na karabáč, co bylo a jakou měli moc, jak by se zas trestalo na kanceláři neb v jagrhausu; třeba zas až do smrti —« dodal chmuře husté, sivé obočí.

Kramerius bezděky, jakoby pochyboval, opakoval:

»Do smrti?!«

»Ba tak, vzácný pane, jako mého nebožtíka bratra —«

V tom se otevřely dvéře, a do expedice vešel P. Matouš Vrba v zimní čepici se štítem a s ušima a v límcovém plášti tmavomodrém. Trochu na levou nohu napadal. Kramerius, jenž zatím bibli

byl na lavici položil, vítal ho jako dobrého známého; než mu pověděl, co tu s tím sedlákem jest, vešel mladší muž, mladší nežli Kramerius. Ten ruku mu podávaje důvěrně ho vítal:

»Vítám tě, Šedivý —«

Zatím starý sedlák vida pány ustoupil zase a usedl na lavici, ale již všichni tři u něho stanuli, a Kramerius se ho ptal, jak to bylo tedy s jeho bratrem. Šlechta změřiv si rychlým, zkoumavým pohledem oba příchozí, mávl rukou a pravil:

»To bylo v tom otroctví, než slunce vyšlo. To jsem byl ještě v samé mrákotě, nedospělý na těle i na duchu. Před čtyřiceti lety — ach, vzácní pánové, tenkrát se musil každý chránit pohněvat jen písaře nebo mysliveckého, nad tož pak sirotčího nebo správce. A můj bratr si mysliveckého mládence rozhněval, a to pro němou tvář. Měl krásného psa, a toho chtěl ten myslivecký a žádostivě; ale bratr nechtěl a nedal, ani neprodal, a tak on se ten myslivec vymstil. Udělal to, jak to hajní a myslivci dělali, když chtěli mít z vesnických psů kůži na boty nebo na kalhoty.«

»A jak?« ptal se Šedivý.

„Tak, beze všeho. Vzal si příčinu, že pes běhal bez klády na krku u lesa. Přišel k nám, a že psa musí proto zastřelit, a hned se k tomu měl. Ale pes byl divoký a nechtěl rány dočkat.«

»A kde ho chtěl střelit?« ptal se P. Vrba.

»U nás ve stavení, v síni. A když Vořech, to byl ten pes, takový krásný, veliký, a jak hlídal, pořád pobíhal, lítal a štěkal, poručil ten lotr, aby ho na provaz uvázal a podržel. A tu můj bratr, dej mu Pán Bůh, zkřik celý bez sebe: »A kdyby mne na tom místě zastřelili, to neudělám« — Tak se ten myslivecký teprv rozvztekal a hrozil; a když bratr neposlech, tak musili mysliveckému psa uvázat, totiž jiní, bratr ne, ten nic, ten to nechtěl ani vidět. Na zahradě, u slivy, tam psa uvázali a tam ho ten — bouch, zrovna do oka, aby si kůži nepokazil.«

»Fi —« zvolal Šedivý — »a ještě si snad kůži vzal?!«

»Ba vzal, jako jiní; ze Sadské poslal rasa, aby psa odřel —«

»Sám ras!« prudce zvolal P. Vrba.

»A jak bratr?« ptal se Kramerius.

»Ten to brzo zaplatil, že se ozval. Ani ne za týden, oral na poli, a tu se přihnal ten myslivecký, a zrovna na bratra, že je pytlák, že hubí zvěř a pytlačí, a hned ukázal oka, ta že našel v trní u našeho pole, a hned také bratra šacoval, že má jistě koroptve. — A sám měl v ruce koroptví pírka, a teď se dal do bratra a křičel, že je u něho našel, jako u bratra, a cpal mu je do oči, že je v kapse měl a že chytá koroptve. Bratr se bránil — ale jaká obrana! Jak jednou mládenec nebo hajný udal, to bez řečí, to bylo všechno marno. Bratr musel v sobotu do jagrhausu, tenkrát v Havransku — A drazí páni, kdo se dostal do jagrhausu, s tím bylo zle, ne-li amen — ten musil na lavici — ale takové jistě neviděli. Byla schválně pro člověka, ležel v ní jako ve formě, a když do ní lehl, tak ho nahoře zašroubovali, že sebou nemohl ani hnout. A do té musil, kdyby i na kolena klekl a prosil nebo krvavě plakal. A můj bratr musil taky, a ten mládenec s hajným ho tak ukrutně mlátili, že jsme si ho musili odnést. A z těch ran měl pak smrt —«

»A to se stalo bez trestu!« zvolal P. Vrba.

»A nebylo lip, až přišel on, soudce spravedlivý a otec — « dodal starý sedlák. Vrba i Šedivý pohlédli s něho tázavě na Krameria. Ten oběma na vysvětlenou řekl:

»Pantáta jest horlivý čtenář —«

»A přišel si sem pro knížky —« mínil Šedivý.

»Sprostný a chudý člověk nesmí povznést svých očí k bohaté tabuli « — a sedlák upřel své zraky na regály plné knih. »Musí hladovět i v tom a nesmí prohlednout.«

P. Vrba byl tou odpovědí zaražen. Ne její formou, nebo té poroz uměl z poznámky Krameriovy; ale obsah její jej překvapil. A v tom ještě uslyšel to o staré bibli. Kramerius jim pověděl, proč pantáta přišel, a doloživ, jak ta babička chudá plakala pro tu knihu, řekl po-

jednou sedlákovi, že tu knihu nekoupí. Ten se nemálo zarazil, ale P. Vrba, vystihnuv úsměv i pohled Krameriův, zakýval souhlasně hlavou a ohledávaje kapsy, ochotně pravil:

»Jsem s vámi — na polovic, na polovic — vlastně na čtvrt — náš pan farář tu druhou částku nahradí, musí.«

»A já také něco přidám,« doložil Šedivý porozuměv, co se chystá. Za chvilku po té měl starý sedlák v hrsti kolik dvacetníků. Žasna hleděl na ně i na nenadálé dárce; žasl však ještě více a děkoval, když mu Kramerius oznámil, ať ty peníze dle uznání dá tomu vojáčkovi, ale ten ať je opatrný, ať nedá všecko tomu kaprálovi spolknout a on, Šlechta ať vezme zas bibli s sebou staré Brtkové.

»A tu máte vy od cesty —« dodal Kramerius a dal mu dvě knížky, kteréž z regálu vybral. »Když tak rád čtete.«

»A ve kterých kasárnách jest ten synek?« ptal se P. Vrba.

»Na dobytčím trhu, velebnosti —«

»Aha, tedy u nás, snad zrovna v mém pokoji — Byl jste tam už někdy?«

Když sedlák zakroutil hlavou, dodal:

»Tak vám ta kasárna ukážu. Máme jednu cestu. Ale počkejte chvilku.« Obrátiv se ke Krameriovi dodal:

»Jest psovský čas, v koleně mně to vrtalo a ještě tam mám ty mravence, ale nevydržel jsem doma — Chtěl jsem spatřit vaši novou expedici, víte expedici královských poštovských novin, královských —« opakoval s důrazem.

»Ah, všiml jste si —« a Kramerius se usmál. »Ano královských. Máme teď jen krále —«

»A zůstane to tak?« ptal se P. Vrba.

»Nechám to tak, dokud to na titulu nechají — A myslím, že nechají, alespoň teď. Budeme mít bohdá brzo korunovaného krále —«

»Víte něco, slyšel-li jste něco?« tázal se rychle, nedočkavě P. Vrba.

»Baron Neuberk ti něco řekl?« tázavě doplnil Šedivý.

»Ano, povidal, že tu v Praze bude brzo držán sjezd. Stavové se sjedou. Podají stížnosti, ale nejprve budou prý žádat o korunu, aby byla z Vídně vrácena. Povídal to hrabě Kolovrat, kanclíř, a hrabě Lažanský, Prokop, nejvyšší sudí. Ten to baronovi také řekl.«

»A to jsem chtěl slyšet, to jsem chtěl slyšet!« opakoval P. Vrba a mnul si vesele ruce. »Vida, dobře jsem hádal, však jsem to panu faráři povídal. Už ne rex non coronatus, už ne; a dobře, že jsem sem šel. Však jsem si hned pomyslil, že se takhle více toho dovím, nežli z novin —«

»A já bych stavům ještě jedno poradil,« pravil Kramerius, »aby také o to žádali, a důtklivě, aby nový král mateřský jazyk opět do všech našich škol a kancelářů zavedl. Nebo jen tak okřejeme —«

»To, to, pane, to ale já myslím, že se to teď změní; dřív, víme, za nebožtíka, to ne, ten samou němčinu —« mluvil horlivě P. Vrba.

„To s korunou jest dobrý začátek. A vůbec, milí zlatí, já se těším, že bude teď jinak, a věřím, víte, co v písmě sv. psáno: Co se bouříte a pláčete? Neumřelať, ale spí — « A zdvihnuv pravici do výše, potřepav jí a obočí vypjav opakoval:

»Neumřelať!«

Ale v tom už sebou škubl, jak zaslechl hlahol zvonů.

»Poledne! Pan farář bude čekat. Tak už nic nového, pane Krameriusi? Tak pojďte, pantáto, zavedu vás —« Podav ruku Krameriovi i Šedivému měl se k odchodu. Ale u samých dveří se zastaviv ptal se, nebyl-li tu někdo v makovém plášti kupovat Paprockého. Uslyšev, že nebyl, dal se do smíchu a pravil: »Však on přijde — Hledá svůj rod šlechtický, herr von Lidlova — Ať si Paprockého dobře počítáte, takový bohatý soused a šlechtic k tomu ať platí. S Pánem Bohem! Tak pojďte, pantáto —«

Sedlák dosud sedě stranou a pány pozoruje a jejich hovoru naslouchaje, vstal na vyzvání knězovo, ale hledě s bible na Krameria, ptal se ho, je-li to tedy tak, má-li bibli opravdu zase vzít staré Brtkové. Když Krameriusa přisvědčil, děkoval starouch znovu za Brtkovou a sám za knihy, a dodal podávaje Krameriovi drsnou svou pravici:

»Vzácný pane, jsou jako náš sloup a naše světlo. Aby jich Pán Bůh ve zdraví zachoval.«

Kramerius mu stiskl ruku a zval jej, aby zas, až přijde do Prahy, se tu zastavil, a aby pozdravoval rychtáře Vaváka, aby už zase jednou přišel, že už tu dávno nebyl ani nepsal.

Tu se starouch lekl.

»A pro Boha!« zvolal, »vždyť já — odpustěji — ale měl jsem plnou hlavu těch myšlinek — Vždyť jim nesu od našeho rychtáře psaní —«

Složiv pytel hrabal se vespod v kožichu, až odtud vytáhl dobře složené psaní.

»Měl jste přinést odpověď?« ptal se Kramerius bera list.

»Rychtář nic neříkal.«

»Tak jest dobře, pozdravujte ho. S Bohem, velebný pane!« dodal, pozdravuje P. Vrbu, který ze dveří vykračoval. Za ním se hrnul sedlák v kožichu, nesa bibli zase v pytli na zádech, dav si na šedou hlavu vysokou svou beranici s pentličkami.

III. O MLADÉ ŠLECHTIČNĚ A STARÉM JEJÍM STRÝCI.

Jistě něco do novin posílá,« pravil Kramerius rozbaluje list u psacího stolu.

»Nějaké skládání,« minil Šedivý, jenž usedl na židli vedle té, na které ležel jeho plášť, poblíže nevelikých kamen kachlových zelené barvy.

»Ah — to jest divné skládání!« zvolal Kramerius, jenž zatím list Vavákův zběžně prohlédl. »Poslechni!« A opřev se zády o psací stůl jal se čísti. »Nejmilejší pane vlastenče! Upřímný Čechorode, Zemovlastní Řečo-vode!«

»Aj, to je titulů!«

»Veleslavín by se jim hrubě divil. Ale tohle je ještě divnější. Poslouchej.«

I četl Vavákovu zprávu obšírně psanou o jakémsi myslivci Maternovi, jenž mnohá léta sloužil na Poděbradště a na Kolínště. Ten

myslivec že byl jediný ze všech, protože byl na lid hodný, uznalý a spravedlivý. Ale právě proto že se nezachoval svým představeným a když nejednal tak krutě, an toho nedovedl, jak oni poroučeli, byl ze služby propuštěn, ač jinak byl ve službě a ve všem úplně zachovalý, to že on, Vavák, dosvědčuje na své dobré svědomí. Ten Materna že se pak odstěhoval do Městce Králova se svou dcerou, jsa už kolik let vdovcem, jediného syna maje ve Vídni.

A ten že byl také jeho jediná naděje, neboť starý Materna žil chudě, ač byl šlechtic, ze starožitného rodu Maternů z Květnice. Doufal, že syn zase tu slavnou familii do vzhledu uvede; ale zatím že smrt všemu konec učinila, neboť ten jediný syn, urozený a krásný mládenec, že se utopil, vrátiv se z Vídně, ve vsi Senici v rybníce pod Srbcem, když tam o honě střílel divoké ptactvo.

»A tady si Vavák zaveršoval,« pravil Kramerius a nahnuv se ukázal Šedivému prosté náhrobní verše vesnického rychtáře, pod nimiž bylo připsáno:

»První Materna s Čechy kvetoucími do Čech z Charvat přišel, poslední Materna s Čechy hynoucími zahynul a zašel.«

»A co chce Vavák, proč ti to oznamuje? Do novin snad?«

»Ne, to ne, to už je staré. To se stalo před osmi lety, a před šesti umřel starý Materna. Zůstala však jeho dcera —«

»Ah! A co ty —« Šedivý usmívaje se pohleděl příteli do očí. »Snad se ji nemáš ujmouti. Je mladá, hezká? To by Vefinka —«

»S Vefinkou se asi nejdřív poradím o tom děvčeti. To se neboj. Ale Vavák se doptává, nevěděl-li bych mezi známými o nějakém vhodném místě pro tu mladou Maternovou, aby jsouc takového staročeského rodu, nemusila snad někam do služby.«

»A co teď najednou, když jsi řekl, že ten Materna umřel před šesti lety —«

»Umřel; ale po jeho smrti ujal se jeho dcery, jak Vavák píše, Městecký farář. Teď umřel, a děvče nemá, kam by se podělo. Ovšem —« a Kramerius zase četl:

»To ještě zůstává, že starého Materny bratr byvši v onu sedmiletou vojnu majorem, zdali živ jest a syny má-li, nemohu se dovědět.«

»To bude těžká věc,« prohodil Šedivý, zamyšlen před se hledě, jakoby se rozpomínal. »Nikdy jsem o něm neslyšel —«

»Já také ne. A Vavákovi bych rád byl po vůli, a pak má pravdu. To děvče je ze starého, českého rodu —«

»Je v tom jako celý náš národ — někdy bohatý, slavný; počkej, to budu pátrat.«

V tom Kramerius zvolal:

»Ah, P. Vrba nám pomůže! Ten těch šlechtických rodů zná, snad o tom majorovi ví. Zeptám se ho — A pak —«

Umlkl, neboť jak povykročil, zahlédl venku někoho přecházeti. Šel těsně kolem dveří, ano nahlédl do nich; a již vchází. Muž v makovém plášti!

Vešel důstojně, rozhlédl se, pak se odměřeně zeptal, je-li tu na prodej nějaký Paprocký.

Šedivý se bezděky usmál a zamrkal na Krameria. Ten oznámil, že má teď jen díl o stavu rytířském.

»A jsou ještě jiné díly? Také o panském?« ptal se pan Lidl vážně.

»Také o panském —«

»Ten bych si také zamluvil. A co tenhle stojí —«

»Tři zlaté —«

Měšťan se podíval udiven na Krameria a řekl úsečně, ne bez pohrdání:

»Tohle?! To jsou ty české knihy drahé.«

»Protože jsou vzácné a jednají o vzácných rodech,« dodal Kramerius s úsměvem. Lidl na okamžik váhal, pak vytáhnuv sáček plný strakatých bůstek, vysázel na stůl tři zlaté, a schovav Paprockého pod plášť, odešel zase s takovou strojenou vážností, s jakou přišel.

Oba přátelé hleděli za ním zvědavě i s úsměvem.

»Tenhle šlechtic?!« divil se Kramerius. »Ten jeho přeplatek nechám P. Vrbovi, bez toho má chudých studentů celý rejstřík.« Bera

na se plášť ptal se, jak P. Vrba prve toho v makovém plášti jmenoval.

»Už si nevzpomenu. A vidíš, měli jsme se ho na Vrbu zeptat. Snad mu pomáhá hledat šlechtictví,« míníl Šedivý, taktéž se maje k odchodu. »A teď aby také nám pomohl. Či vlastně té Maternové. Jaká asi je —«

»Vida, vida, jak se, vlastenče, začínáš starat o mladou, urozenou slečnu,« děl Kramerius již na ulici, kam vyšel za přítelem, oznámiv svému pomocníku, kdy zase odpoledne přijde.

Prokop Šedivý se zasmál.

»Musím se starat,« pravil, »ty pro Vefinku a u Vefinky bys mohl snadno zapomenout. Teď půjdeš jistě kolem.«

»Půjdu, ale na tu Maternovou nezapomenu. Budu se starat, a ty se po tom majorovi také sháněj.«

Podali si ruce a rozešli se. Šedivý železnými dveřmi zašel, Kramerius pak mířil směrem k Spálené ulici. Věděl, že v tu dobu zahlédne u okna*) svou Vefinku. — —

Stará Hanělka už dala na stůl, farář Hejna chodil z pokoje do pokoje, od okna k oknu a mrzel se na Matouška: ale ten nepřicházel. Už bylo poledne dávno odzvoněno, už konečně se dal starý farář, broukaje, sám do jídla, když P. Vrba vstoupil. A nic vesele, a také se nic nebránil, když farář ho začal plísniti, polo do opravdy, polo štiplavým žertem. A to starce zarazilo. Matoušek měl odmlouvati, měl se brániti, tak to farář měl rád, a to teď nic. Jen nějak roztržitě vypravoval, že byl v expedici, a co tam slyšel. O sedlákovi ani nehlesl. Kdyby byl pověděl, že ho zavedl až do kasáren, do jejich někdy domu, z něhož je vypudili, byl by se farář opravdu zlobil. A to P. Vrba nechtěl. Po obědě zašel farář do svého pokoje a tam se uložil na nízkou pohovku, aby si zdřímł. Matoušek to také zpravidla dělával ve svém pokoji. Ale dnes se nenatáhl na pohovku, nedal šátek

*) V domě u „Ježíška".

přes obličej jako jindy. Sedě u kamen, myslil nejvíce na starého sedláka. Nabídl se v mu v expedici za průvodce z přirozené náklonnosti k lidu.

Sám byl z něho. Pocházel z pohorské vesnice Hradeckého kraje a do studií se dostal, jsa už na studenta hezky při letech. Byl už tkalcovským tovaryšem. Studuje bydlil u chudých lidí, ze semináře pak, když ho vysvětili, dostal se zase na ves, do hor, mezi samou chudinu. A ze vsi se pak skoro ani nehnul. A to se mu pamatovalo. Něco selského v něm vždycky zůstalo, i v chování jeho i v jeho řeči a žertu. Na pány nedržel, jsa vždy při poddaném lidu, ač jinak ani studium ani jeho vážné postavení nepovznesly jeho sebevědomí tak, aby neměl před vrchností a před vojenskými důstojníky, před nimiž jeho rodiče i všichni ve vsi mívali strach a poníženou úctu, respekt až přílišný.

Teď myslil na starého Šlechtu, jenž jej zajal zvláště tím, co v expedici řekl, když byla řeč o čtení a o knihách. O tom s ním také cestou, když šli na Dobytčí trh, zavedl řeč. Staroch mu z počátku nedůvěřoval, ale pak se přece rozhovořil o čtení, i o tom, jak je lid hloupý a zatmělý, ale že by bylo čtenářů dost, kdyby bylo knih a míň bídy — A tak došli až ke kasárnám, k jejich bývalému kněžskému domu. Pustil tam sedláka samotného, ale čekal na něj. Nedalo mu, aby nezvěděl, jak staroch pořídí. Než ten se vrátil za malou chvilku, oznamuje, že ho tam nechtějí pustit. P. Vrba se odhodlal, že vejde k vůli tomu starochu do domu; bylo to po několika letech zase po prvé.

Teď, sedě u kamen, myslil na to, jak z blízka spatřil tam tu všecku ohavnost spuštění, jak v tom tichém a klidném jindy stavení je jako v oule, a jak tam všecko znešvařili. A co křiku a klení a nadávek přeslechl jen za tu chvíli, co tam přízemní chodbou prošel do vojenské jizby! Bylo mu tam nevolno, všecko jej dráždilo, a musil se i přemáhati, aby nedal průchodu svému hněvu. A toho ubohého lidu vojanského! Ještě teď ho dojímala zlost, když mu připadlo, jak tam na konci chodby jakýsi desátník s lískovkou u šavle se utrhoval na mla-

dého vojáka, jak ten ubožák musil stát a nesměl ani hlesnout, i když desátník zarudlý jako krocan a oči vyvaluje jej poličkoval a při tom láteřil a klel, až Bůh bránil, a to proto, jak P. Vrba, stoje opodál vyrozuměl, že ten vojáček neměl cop podle pravidla upletený a řemen u šavle dost v pořádku. Pro to vše přišel domů v takovém neladu, ač se dost přemáhal k vůli farářovi, jenž by se nesmírně rozčilil, kdyby mu pověděl, co v jejich někdy domě všecko přehlédl . . .

Někdo zaklepal na dvéře; vešel — Kramerius. P. Vrba byl nemálo překvapen, velice mile. Host se omlouval, vytrhuje-li, a pak se zeptal Šlechtu z Milčic. P. Vrba mu kynul, aby tiše mluvil, že pan farář ještě spí. A šeptem Krameriovi, jenž musil vedle něho usednouti, vykládal, jak sedlák pořídil, a že on, Vrba, viděl také vnuka té stařeny, že slouží u pěších, že to hoch podobný, a jakou měl nehoráznou radost, když uviděl starého kmocha a uslyšel o své bábě, ale pak jak sebou škubl a div se strachy netřásl, když vešel do jizby jeho pan kaprál, týž, kterého viděl P. Vrba před chvilečkou, an na chodbě vojáka poličkoval. O tom teď Krameriovi dosud jsa rozhořčen, vypravoval, a jak ten mladý voják úzkostně po tom rasovi hleděl, až zašel, a jak pak jen tiše, aby ho nikdo neslyšel, si posteskl, jaký je zlý —

»Němec?«

»I toto, vlastenče, Čech jako poleno, ale nadával, toť se ví, pan kaprál nejvíc po německu —«

P. Vrba byl by dále o kasárnách vypravoval, ale Kramerius obrátil řeč. Nejprve vyplatil starému kaplanovi Lidlův přeplatek za Paprockého, aby jej dal studentovi. To P. Vrbu zase povyrazilo. Zasmál se a měl radost, že se nezmýlil; pak napjal sluch a zvážněl, když Kramerius jal se vypravovati, co Milčický rychtář psal.

»Ah, to je! To je!« opakoval Vrba. »Kdo by pomyslil! To jste měli toho pana Lidla chytnout — Škoda, škoda, ten by vám byl pověděl.«

»Ten?! A co?«

»O tom strýci majorovi, o tom Maternovi z Květnice. Tím se nějak chlubil. Vida, tak by to děvče, či jako ta slečna Maternová měla strýce majora! Snad už teď barona. A to jí pomůžeme hledat. Počkejte, vlastenče. Nechte to zatím na mně. Já to vypátrám —«

»Kde ten strýc je.«

»A jaký je, a jaká ta familie vůbec. Pan Lidl v tom, to by se mi tuze nelíbilo. Aby ta panna, jako ta Maternová, dobře vychovaná, na faře byla, povídal jste, víďte, aby se tak někam dostala! Tak počkejte, na tom si dám záležet. Víte, já na to panstvo hrubě nedám, ale tady to, panna či slečna, víte, ze starého českého rodu —«

»Právě proto, velebný pane.«

Když farář Hejna, maje pravou tvář od pohovky do červena otlačenou, se probudil a k Matouškovi do pokoje vstoupil, všiml si hned, že se nápadně vyjasnilo. Starý kaplan byl hovorný, hned vy-

táhl ze stolu karty a položil je na stolek u kamen. Byly to ty, v které ještě venku, na faře hrávali. Když se farář Hejna rozhodl, že se odstěhuje do Prahy do kněžského domu, aby měl lepší pohodlí a ošetření, vzal si i ty karty s sebou. Když pak po roce se dověděl, že jeho bývalý kaplan, a byl už, neboť pozdě došel svěcení, hodně starý kaplan, pořád postonává, pozval si jej k sobě do Prahy na stálý byt, za společníka. Měltě sám slušné jmění, a pak se mu bez toho po »Matouškovi« hodně stýskalo, neboť žádný mu nedovedl tak vyhověti jako on.

A tak se zase škorpili v Praze jako na venkově a každé odpoledne sehráli si zase v karty. Dnes byl starý kaplan na faráře milosrdný. Staroušek drže karty v ruce objížděl svůj široký límec, pod krkem i v týle, jakoby ho škrtil (to měl Vrba vypozorováno, že znamená špatnou kartu), a málokdy si jen pohladil rukou prsa a rovnal límec u kabátu (dobrá karta), a přece starý farář skoro pořád vyhrával. Netušil, že jeho šedivý kaplan je roztržit pro mladé děvče, to pro urozenou slečnu a pro majora ze sedmileté vojny, starého jejího strýce.

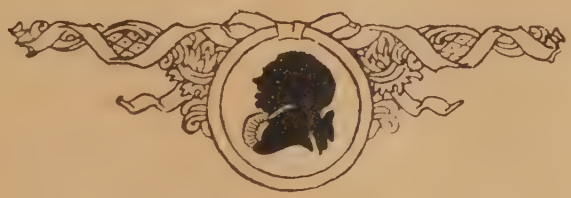

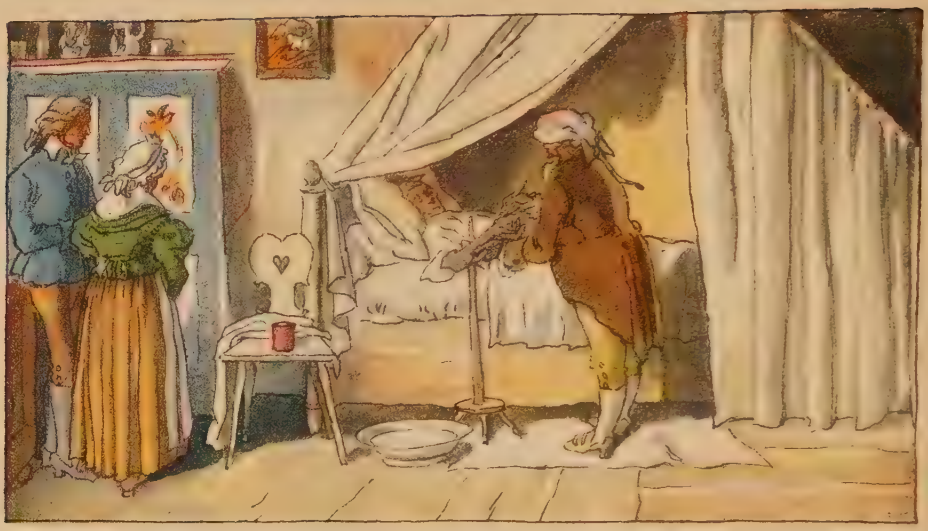

IV. F. VĚK SE STANE PRINCIPÁLEM.

Když starému Věkovi před dvěma lety přišel z nenadání syn František z Prahy, neutajilo se, jak se navrátil: že na večer, aby ho žádný v městečku nespatřil, a sešlý na šatstvu, a že nezamířil rovnou domů, protože se tatíka bál.

Tenkrát se v Dobrušce nadělalo řečí, to že u Věků všecky ty hněvy jsou z muziky, že chtěl mladý býti mermomocí muzikantem, ba dokonce, že chtěl jít k divadlu. Také zvěděli, kdož ví jak, že chodil v Praze i mezi herce a herečky, ano že i sám hrál veřejně v divadle komedii! Z toho byla v malém městečku hrůza hrůzoucí a první dni, kdy se mladý Věk ani neukázal, všelijak se lidé k němu dobývali, za různými záminkami.

Než pomalu zvykli, když nic dále nebylo a když historie zcela klidně a všedně skončila se tím, že mladý Věk začal otci pomáhati, že se postavil v krámě za pudl pod mořské panny, na nichž visely

váhy, kornouty, tkanice a lecjaké jiné zboží, a když vážil pepř, šafrán i jiné koření. O to se nikdo nestaral, jak mladému filosofovi při tom bylo, jak těžko se vpravuje do nového stavu, zvláště když se ještě nad to soužil pro nešťastnou lásku. Jen Věková tušila, jak synovi je; matčino oko postřehlo, jak je sklíčen, jak těžce nese jednání pantátovo, jenž neměl dosti šetrnosti k jeho vzdělání a minulosti, jenž zpronařikal synovu nejmilejší hudbu, ano i noviny mu obroukal, že si je objednal a nad to bez jeho vědomí. A jenom Věková také zvěděla, co František chtěl vyvésti, když druhého podzimu, co doma meškal, zajel do hor, do Králík, kam ho otec za obchodem poslal.

Zmařený ten útěk mnoho změnil. Mladý Věk se navrátil z hor, rozhodnuv se, že tedy zůstane doma a že bude kupcem. Z pevného toho rozhodnutí zavanul mu do nitra jistý klid. Myšlenky a touhy, které jej dosud znepokojovaly a vytrhovaly, musily ustoupiti, a práci své se oddal horlivěji. Ne sice s láskou, ale také ne s odporem. Vědomí, že není zbytí, že to teď jeho povinností, usnadnily mu jeho povolání.

Tenkráte, když se vrátil z hor, těšila jej matka, dojatá a z hloubi duše mu vděčná, že bude teď jinak s pantátou a on, František, že si nakoupí knih, co bude chtít, že bude moci také muziku provozovat pro své potěšení a že si pořídí klavír, však že si pantáta dá říci.

Ale on hudby z počátku nedbal, když se jí tak nadobro zřekl, jí, která měla býti jeho povoláním. Vyhýbal se houslím i notám a vymlouval se kmotříčkovi Havránkovi, choru regentovi, když jej zval na duo nebo na kvarteto. Báť se o svůj klid, bál se touhy a tesknoty, jež by ho snad zase napadly. Proto se také o klavíru ani nezmínil, ač často si na něj vzpomněl, a když ho matka sama připamatovala, odvětil, že ještě počká, že to odloží. Nechtěl ho také k vůli otci. Ten už delší dobu postonával na nohy, a nemohl skoro nikam. Také se čím dále tím více práce shrnovalo na mladého Věka, i starosti o pole i všechen obchod, jenž dobře šel.

Jediné vyražení měl mladý kupec, když večer zavřev krám zasedl na sedničce ke knihám. Četl ze své zásoby klassiky, autory francouzské, německé a také české knihy. Ty byly staré, jež sehnal tu tam v sousedství i od vesnických kupců; na knihách těch se cvičil v mateřském jazyce, jak na to byl v Praze naveden profesorem Vydrou. Byly také novější a nejnovější, i Krameriovy noviny, co vše mu v Praze obstarával přítel ze studií Hněvkovský. Od něho ty věci starý Šulc, forman, přivážel; od Hněvkovského také časem psaní došlo, a tak mladý Věk zvídal o všem důležitějším, co se v Praze, a zvláště co se v kruhu vlastenců dálo.

Tenkráte, když se vrátil, z útěku, těšila jej také matka, že časem zapomene na tu — a že si oblíbí jiné hodné děvče. Tenkráte se mladý Věk na tuto útěchu smutně usmál a hlavou zakroutil, jmenovitě na to, že na Paulu zapomene. A teď už zima hodně pokročila, již minulo kolik neděl od té doby, a cítil jako tenkráte. Stará bolest nepřebolela. Za těch zimních večerů, když tak sám na sedničce čistě vybílené, maminkou pohodlně upravené, sedal u svíčky s knihou v ruce, nejednou se zamyslil a to o nedávné minulosti. A nitro jeho po každé ještě zatrnulo, zvláště když někdy vytáhnuv ze své truhlice škatulku, v níž choval dvacetník od Mozarta, přehlížel cedulíčky a papírové útržky v ní uschované, popsané tu více méně drobným, úhledným písmem ženským. Byly to cedulíčky, odpovědi Pauliny z té doby, kdy ještě byla němá.

Od té doby, co se s ní v Kralíkách rozešel, tehdy už matkou, jež radostí nad narozeným děckem řeči nabyla, neslyšel o ní nic. Tham, jenž slíbil, že bude někdy psáti, nepsal ani jednou, a Hněvkovský, kterého se mladý Věk v listu na něj ptal, podal zprávu, že o Thamovi neví a v Praze že není.

Teď koncem zimy nastala mladému kupci nová starost. S otcem bylo hůř. Bývaly chvíle, tenkráte jmenovitě, když vrátiv se z Prahy, musil do krámu za pudl, když jej otec tak bezohledně plísnil a nešetrně, ano surově, jak se mladému zdálo, mluvil o jeho umění, o di-

vadle a Paulině rodině a o ní samé, když s ním bezohledně jednal, že pocítil odpor proti otcovu jednání a hněv proti otci. Teď, kdy se sám odevzdal stavu, do něhož jej otec vnutil, mnoho se změnilo. O lecčem teď sám uznal, že otec byl v právu, leccos omluvil jeho zásadami a vzděláním. V duchu se s ním smířil. Ovšem takové srdečné, hluboké oddanosti, jaké k matce choval, k otci neměl. Teď starostně pozoroval, že se zdraví otcovo valem horší, a nejednou, kdy otec na posteli dřímal nebo ve staré lenošce seděl všechen sklíčen a přepadlý, tváří žlutých jako vosk, pojal ho strach, tu že bude těžké vyhojení.

K staré nemoci přidal se neduh plicní. Starý Věk si na prsa naříkal čím dále tím více. Stýskal si, jak se mu do nich krev náramně valí, že je má jako přeplněná. Když manželka, která jej pečlivě a starostně ošetřovala, nebo syn František na jeho vyzvání ruku mu na prsa položili, cítili v nich divné bušení, a srdce starého kupce tlouklo při tom nad obyčej prudce. Často je také volal, těžko dýchaje, že se zalkne, nebo zase v divné úzkosti, která jej napadala a zle skličovala. Domácí prostředky, jež Věková mu dávala, nepomáhaly, ani studená voda, kterou si nemocný na synovu radu myl prsa.

Bylo hůř, a když také mediciny Dobrušského felčara, jenž už před tím hojil beze všeho zdaru nohy starého Věka, nic nepomáhaly, poslal mladý Věk povoz na Opočen pro panského doktora. Bylo za jasného dne začátkem března. Mrzlo, a na polích poletoval v studeném větru poprašek sněhu. Slunce krásně svítilo, a jasným vzduchem se určitě rýsovaly černé lesy a návrší za městem v podhůří Orlických hor. Byl to po ustavičných pliskanicích vzácný den.

Mladý Věk však ho nedbal. Vyhlížel ustavičně z krámu, ano i před něj vycházel podívat se, nejede-li již Opočenský doktor. Bylo vzadu za krámem, ve světnici, dnes hůře než jindy, a úzko. Konečně se ozvalo hrčení kočáru, jenž zahnul k Věkovu dřevěnému domu s podsíňkou, stojícímu na náměstí. — V povoze seděl někdo v ohromném kožiše, nad jehož veliký límec čouhala jen chlupatá čepice s uši-

ma. Z kožešin se pak vyvalil vysoký tělnatý muž, dobrý padesátník, značně osmahlý, zatuplého nosu, bílých zdravých zubů, ve veliké vlásence s copem, v tmavohnědém kabátě, u jehož rukávů probělávaly se kadrličky jako cukrové. Sotva si povšimnuv uvítání mladého kupce i jeho matky, jež starostí a nevyspáním velmi přepadlá vyšla na síň, ptal se hned zkrátka, tak kde že mají pacienta.

Mlčky a s náramnou vážností sáhl nemocnému na tepnu, podíval se mu na jazyk, i sáhl pak na srdce, když starý Věk vzdychaje naříkal si na bolení v prsou. Pak, nerozmýšleje se ani dost málo, řekl doktor:

»Přeslici sem.«

»Pouštět, pane doktore?« ptal se mladý Věk.

»Či myslejí, že ne?« odbyl ho doktor, a vytáhl z hluboké kapsy svého kabátu fáč pěkně stočený, brunátné barvy, ale značně už sešlý jako zamaštěný, a pouzdro, z něhož vyňal lesklé poušťadlo. Zatím Věková přinesla přeslici, o kterou musil starý Věk opříti ruku, jak ji doktor upravil, a již vytryskl z ní vysoko proud tmavorudé krve.

Když nazejtří doktor zase přijel, nechtěl ani uvěřiti, že se nemocnému neulevilo; nebyl však nikterak v rozpacích. Bez okolků jako z nejjistějšího přesvědčení řekl:

»Tak repetatur.«

A zase poručil přeslici a vyňal z hluboké kapsy fáč i pouzdro s poušťadlem. Mladý Věk se zarazil, poněvadž viděl, že otec od včerejška velmi ochabl; ale neodvážil se promluvit, jednak že si netroufal, jednak že ho mátly lékařova jistota i jeho znamenitá pověst po okolí. Nemocnému ušlo zase mnoho krve; nestalo se však, co doktor odcházeje k povozu řekl na určito, teď že bude ještě líp. O tom se očitě přesvědčil, když opět přijel.

»A co medicina?« ptal se. Minil lék, jejž dali připravit dle jeho velmi dlouhého receptu.

»Tatínek jí nechce.«

»Nechce! Co pak je malé dítě?! Tak zase přeslici.« Tu se již mladý Věk ozval a podotkl, že tatínkovi je hůř, že silně seslábl.

»Oni byli na školách, jak jsem slyšel,« odbyl ho doktor, »ale ne v medicíně. Slavná filosofie ještě nikoho nepozdravila. Ale tohle —« a ukázal na poušťadlo — »to bylo in initio, dělali to staří a bylo vždycky dobře. To je má starost, mladý pane!«

A když vykonal, co chtěl, starý Věk omdlel. Syn i matka se nesmírně lekli; než panský doktor pravil docela klidně a sebevědomě:

»Teď se to obrátí. Počkáme.«

Nemocný se sice z mdloby probral, ale třesa se, posteskl si tichým, slabým hlasem, že mu je tuze mdlo, že se mu dělají kola před očima, a tma — tma . . . A byl bledý jako stěna, a v rukou mu škubalo. Věková třesouc se sáhla mu na ně i na tvář. Byly studeny. Vyděšena, div že nezkřikla, pohlédla na doktora; ten však ukazuje na obličej nemocného, po němž se rozložil výraz utišení a klidu, pravil vztáhnuv před se ruku masitých, bílých prstů s dvěma velikými prsteny:

»Teď je vyhráno. Toho spánku jsme potřebovali. To jsem chtěl.«

Odcházel jako vítěz od nemocného, sám sebou spokojen a sebevědomě. I Věková si vydechla, když uslyšela doktorův výrok, a když viděla, že se nemocný utišil. Než syn vyprovázeje s ní lékaře, cítil nespokojenost a tíseň. Nicméně poslechl, když doktor sedaje do kočáru jim poroučel aby nemocného nechali s pokojem, aby se tiše vyspal, tím spánkem že má vyhráno.

Hluboké ticho nastalo ve Věkově domě. Mladý kupec odešel se podívat do krámu, matka pak meškala v sedničce vedle jizby, kde spal nemocný. Šukala sem a tam, neměla však žádného stání. Přes tu chvíli vešla mezi dvéře podívat se, spí-li ještě muž. Tam ji také zastal František, když přišel z krámu.

»Pořád spí —« šeptala matka.

»Už tak dlouho!«

»A ani se nehne, ani dechu není slyšet —« dodala patrně ulekaná.

Syn už ani neodpověděv bral se tiše po špičkách k lože pod květovanými nebesy. Věková pokročila za ním, ale ne daleko ode dveří, čekajíc dychtivě, s rukama sepjatýma, co oznámí. Nahnul se do lože,

naslouchal, sahal na otce — — Prudce se vztyčil a po matce se ohlédl, pak skočil k oknu pro stojací zrcádko v červeném, papírovém rámečku. Toho okamžiku stála již také stará Věková u lože a třesoucí se rukou rozhrnovala záclonu. Syn přiklonil lesklou plochu zrcadla k nosu a ke rtům nemocného. Když ji zase odňal, byla taková, jak ji přinesl. Neopotila se ani dost málo . . .

Starý Věk usnul a »tím spánkem měl vyhráno«. Věková hlasem zahořekovala, chytila se syna a plakala usedavě na jeho prsou. On pak, všechen vzrušen, hladil jí vlasy nad čelem šedé. Chtěl ji těšiti; hlas se mu třásl a slova byla nesouvislá, až je pojednou pláč udusil . . .

Třetího dne byl pohřeb. Mladý Věk vypravil ho důstojně, neboť neplatil už patent, jenž jako po všem Hradeckém kraji tak i v okolí Dobrušky ještě před pěti lety přísně vykonáván, kdy až i pětadvacíti ranami na veřejném místě nebo čtrnáctidenní prací u kolečka na obecném díle trestali toho, kdo svého milého v rakvi pochoval.

Na pohřeb starého Věka sešla se síla lidí, aby vyprovodili váženého souseda a kupce, známého daleko v okolí. Přišli venkované, jeho odběratelé, v kožíšcích a beranicích, přišli měšťané v pláštích i sousedky v kožíšcích, ve smutkové barvě, to v bílých zástěrách i plachetkách. Přišel i starý Žalman v obnošeném, límcovém plášti, v čepici formy starodávné. Lidé stojící před stavením na podsíňce, krám byl toho dne zavřen, i na síni, kde ležel nebožtík v otevřené rakvi maje v hlavách planoucí svíci, velmi si všímali vetchého, ohnutého dědečka, někdy souseda zesnulého Věka, když Věkovi ještě ostávali ve zděděném domku před bývalou branou, zrovna proti statui sv. Jana Nepomuckého. Všímali si starocha o hůl se opírajícího, jenž jako plachý na nikoho se nepodíval, a divili se, že vylezl ze svého doupěte a jde na lidi, to že je nějaká čest, to že udělal jistě jen k vůli mladému Věkovi, protože František chodívá k němu někdy na toulku, starému že by to jistě neudělal. A dobře při tom pozorovali, že ten starý »Perlinčan«, ten »beran« sice na síni smekl, u mrtvého se zastavil, ale že nevzal do ruky kytičku žitných klasů namočených ve svěcené vodě

v nádobce, jež stála u nohou nebožtíkových, a že nepokropil mrtvého, aniž mu křížek udělal.

Ale stál chvilku, dědeček holohlavý, třesa se a maje ústa věkem pootevřena, a upíral zarudlé, od studeného větru rozslzené oči na nebožtíka souseda. Pak protlačil se do světnice, kde bylo plno sousedů i sousedek, sedících na židlích nebo na dlouhých lavicích podél zdí. Seděli mlčky a vážně před se hledíce nebo upírali zraky v myšlenkách nebo bez nich na vydrhnutou podlahu, teď plnou mokrých šlépějí a kalužinek od roztálého na botách a střevících sněhu. Sem tam se někdo ozval stlumeně a jako oukradkem, sem tam někdo zakašlal, a v to zavznělo chvílemi hlasité zakvílení staré Věkové; meškala s několika sousedkami, svými družkami z mládí, vedle v sedničce, jejíž dvéře byly vysazeny. Odtud také vešel do světnice, do níž padalo zkalené světlo zachmuřeného dne březnového, mladý Věk v černých šatech i v černých punčochách, ubledlý s šátkem v ruce. Neklidný, rozčilený pohlédl plaše k oknu, nejdou-li už kněží, a mířil na síň, zase k otci. V tom vešel starý Žalman. Prostřed světnice se spolu setkali. Všichni kolem jako vytrženi z dusného klidu a smutného ticha, upřeli své zraky na neobyčejného hosta. A sousedka Snížková sedíc opodál stolu, v kožíšku a v bílé plachetce, vážná stařena vysokého čela, zahnutého, pěkného nosu, s lalouškem pod bradou, nahnula se živě k mladičkému děvčeti, asi patnáctiletému, vedle ní sedícímu a zašeptala:

»To je ten starý Žalman, beran takový —«

Ten podávaje mladému Věkovi zarudlou, studenou pravici, promluvil třesoucím se hlasem:

»Pán Bůh tě potěš v tvém zármutku.«

Řekl tak prve každý, kdo vstoupil, ale sotva kdo tak upřímně, jako starý Žalman. Mladý Věk dojat tiskl mlčky starcovu ruku a vedl ho, když se ptal po panímámě, vedle do světničky. Nejdéle za nimi hledělo mladé, svěží děvče vedle staré sousedky, jehož velké oči pod

obočím pěkně sklenutým už prve s účastenstvím patřily vstříc mladému Věkovi, jak vycházel ze sedničky.

Ozval se prepuls. Zvony se vážně rozhlaholily, a brzo po té nastal na síni šum. Přicházeliť učitel a kněží. V ten okamžik, kdy regens chori, kmotr Františkův, Havránek, zapěl se zpěváky pohřební zpěv, stará Věková, připomenutá, že nastala chvíle rozloučení, zahořekovala znovu a podporována Františkem, nevidouc pro pláč na cestu, brala se nejistým krokem, všecka sklíčena, k rakvi. Starý Žalman vyšel ze světničky až naposled, a také poslední, čekaje sám v koutku, u hodin, vykročil ze světnice a byl také v průvodu poslední . . .

Po pohřbu, jímž ukončena dlouhá doba obav, trapné nejistoty a strachu, nastaly mladému kupci jiné starosti. Stalť se samostatným hospodářem a v krámě principálem. Měl mnoho práce, mnoho pochůzek a rovnání, ale to vše bylo mnohem snazší, než co bylo před tím: vedlť také poslední dobou, co otec stonal, bez toho už všecko sám. Hůře bylo s matkou. Nadál se, že nyní se jí uleví, že se zotaví. Ale stará kupcová nesla ztrátu svého muže těžce. Rmoutila se velmi a také zdraví jí nesloužilo. Syn ji nutil, aby se šetřila, nedopustil, aby se starala o hospodářství a domácnost jako jindy.

K vůli ní také odkládal cestu do Prahy, kam by se rád teď podíval. Měl tam jakési obchodní jednání, ale hlavní věcí bylo, že zatoužil zase živě po Praze samé. A když tak na Prahu myslil, připadlo mu, teď že by mohl snáze toho dosíci, po čem toužival: státi se regentem chori a získati si jména skladbami. Tu by však musil všeho nechat, otcovo dědictví prodat. A matka . . .

Ani nevěděl, že se často zamyšluje, že jej matka starostným okem pozoruje. Až pojednou to pochopil, když jednou odpoledne, bylo koncem března, jak seděl nad otevřenou účetní knihou, hledě před se do prázdna, přistoupila k němu a řekla mu sonou něžnou starostlivostí a laskavostí, jak jen matka dovede:

»Je ti něco, Františku?«

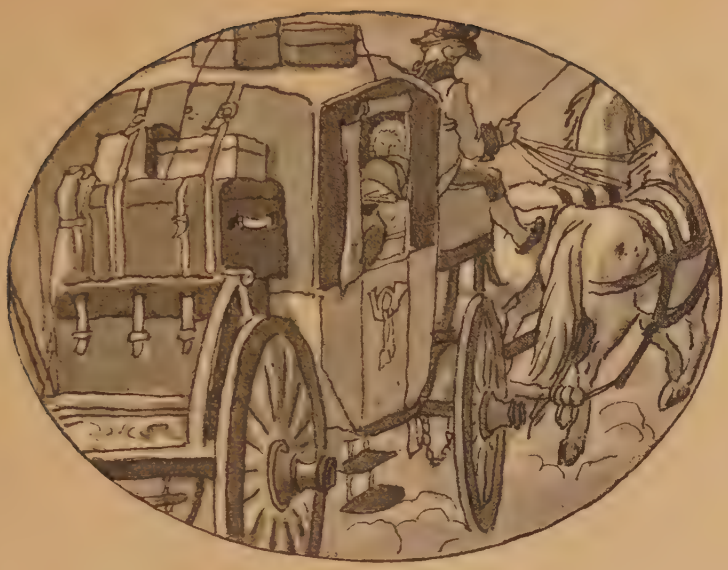

Když zaraziv se, živě odvětil, že ne, sama mu navrhla, že by se teď, nežli nastanou jarní práce v poli, mohl podívati do Prahy. Nabídnutí to, svědčící o její starostlivosti a péči, dojalo ho a bylo mu velice vhod; i vyznal se, že na to sám pomýšlel, ale že si netroufal o tom se zmínit, aby ona, maminka, neměla z toho nějaké starosti.

»Já se už, Františku, nebojím,« řekla s úsměvem. »Když jsi se tenkrát z Králík vrátil! Jeď si, jeď, a zařiď si všechno, jak chceš.«

Té důvěry zklamati nebylo možná. Přijal nabídnutí matčino, ale pustil mimo všechny plány. Ještě téhož dne si objednal příležitost do Jaroměře, aby se tam dostal v čas k slezské poště. Jda o tu příležitost potkal ono svěží děvčátko, jež bylo se starou Snížkovou, svou babičkou, na pohřbu jeho otce. Panenka nesouc něco z pošty ho neviděla, ale on bezděky si jí všiml, jak je pěkně urostlá, jako proutek. Když se vrátil domů, měl na stole několik listů. Jeden z nich poznal

hned. Byl od přítele Hněvkovského z Prahy. To psaní rozbalil nejdřív. Byly v něm rozmanité zprávy: o sněmu, jenž se nedávno sešel, o expedici, o pisateli samém, co teď čte a jak se pokouší také ve spisování. Douška však tentokráte nejvíc účinkovala:

»Slyším, že se Tham zase do Prahy vrátil a bude prý, nebo snad už je, já ho ještě neviděl, u divadla.«

Věk se zarazil, a bezděky, když právě matka vstupovala do světnice, rychle psaní složil a v papírech na stole skryl. Že mu Hněvkovský psal, tentokráte matce neřekl. Když druhého dne sedal do vozu, měl list Hněvkovského u sebe v kapse. Vzal ho z opatrnosti s sebou, aby na něj snad matka náhodou nepřišla. — —

Za krásného březnového dne okolo poledne vjížděl mohutný povoz »slezské« pošty, tažený čtyřmi, do Špitálské brány. F. Věk, jenž v němž seděl, všechen už roztřesen, daleko před branou vyhlížel velice neklidný a nedočkavý okénkem poštovním. Nyní musil v bráně udati jako všichni spolucestující jméno, stav i proč jede do Prahy (hlavní příčinu nemohl ovšem udati do úředního archu) a kde bude bytem. Udal zlatého bažanta na Poříčí, kdež také za nedlouho vystoupil. Nohy ho brněly od dlouhé, nepohodlné jízdy, a srdce živěji zabušilo, když se ocitl pojednou v hluku a šumu velkoměstské ulice. Všecko ho to rozrušovalo a nějak omamovalo, tak že chvilku ani nedbal, že se mu dotěrně nabízí k obstarávání všelikých pochůzek a služeb žid zlatého bažanta, takový »hausjud«, jak tenkráte říkali.

V. O STARÝCH A NOVÝCH ZNÁMOSTECH, TÉŽ O PRAČATECH.

Vrásčitý ten žid zarudlé, nehusté brady, v dlouhém kabátě a v širokém klobouce hezky již mastně lesklém, sebral Věkovi dva vaky a bral se s nimi dlouhým průjezdem, nedbaje posměšků dvou formanů v modrých plantách a chlupatých kloboucích, kteří stáli v průjezdě s otylým prvním podomkem v zelené, sametové čepičce a bílé zástěře. Ani tento první podomek, ani druhý, jeho »fici«, který přicházel z nádvoří, kde stálo několik formanských vozů, mladého Věka si hrubě nevšimli. Nepřijelť na svém kočáře nebo s povozem jako forman, tenkráte zvláště vítaný host.

Nad čtverhraným, vlhkým nádvořím v pozadí konírnami v pravo, v levo staveními obklopeným, vznášela se kolem pavlač, a tou se dostal Věk do svého pokojíka, jejž mu žid opatřil. Mladý kupec se tu vyznal. Bylať to hospoda jeho kraje; zde také starý Šulc »stával«, sem za ním jsa ještě studentem chodíval pro psaní a zásilky od maminky.

Tu také v tomto průjezdě i na tomto dvoře pozdě do večera na starého formana čekal, odtud si tenkráte ty osudné koláče odnášel, s nimiž pak upadl v umrlčí kapli přes P. Matiáše a z mrtvých jej probudil.

Tak mu ty vzpomínky na špinavém dvoře se začaly. Když do svého pokojika vstoupil, pomyslil, co teď, a také hned, kde asi Tham bydlí, a kde by se na něj nejdříve doptal. Sotva že si trochu oblek upravil, sešel dolů do hospody, aby pojedl. Pak se vydal do města.

Nejprve zamířil k Hněvkovskému. Z adresy jeho věděl, že bydlí na Dobytčím trhu. F. Věk se dal kolem Hybernského kláštera před čtyřmi lety zrušeného a kolem jeho kostela, právě tou dobou nadobro zamčeného, dolů starou alejí po příkopech. Stromy dlouhé té aleje byly ještě holé, ale v zářivém vzduchu krásného, jarního dne, v plném proudu slunečné záře, v níž se leskla okna domů zavřená i sem tam otevřená, jakoby se projasnily, jakoby již prociťovaly.

Pod nimi sem tam na lavičkách seděli lidé, šuměly proudy se procházejících. Jeden dolů, druhý proti němu, jeden pestřejší a šumnější nežli druhý. V nich skoro všichni bez pláštů, v jarním obleku, páni ve vykrojených kabátech, makových, žemlových, zelených, cihlových, dámy ve vysokých klobouccích mužským podobných, sem tam růžové barvy s pérem, v šatech se šerpami, ta s pánem, ta s vystrojeným děvčátkem, ona s chlapečkem v krátké kazajce, s širokou šerpou kolem pasu a velikým, bílým límcem u krku. Tu kráčel důstojník v černých gamaších, v bílém fráčku, v červené vestě, tam nějaký napudrovaný abbé celý černý, s úzkým pláštíkem přes ruku přehozeným: mladí, staří, ale nejvíce mladí, a všichni vyvábeni zářícím sluncem. F. Věk tomu ruchu, tomu hluku a šumu, z něhož hřmotně vyrážel rachot panských kočárů a jiných povozů i pokřikování kočích, už odvykl. Až se mu hlava z toho točila, i z toho, že tak bedlivě všeho si všímal a pozor dával, nepotká-li někoho známého. Spatřil dva bývalé kollegy z filosofie; ale oni ho nezahlédli, a on se k nim nehlásil.

To bylo dole na rohu Koňského trhu opodál zděných kotců a krámů v dřevěných boudách. Odtud zahnul F. Věk vzhůru k Vodičkově ulici. Všiml si lidí, kteří stáli na konci rozlehlého náměstí, i jaký proud lidí se hrne k rozlehlým hradbám, za ně, za koňskou bránu rozhlédnout se po polích za ní, po omladlém osení. Z Vodičkovy ulice dal se do Řeznické. Šel za vzpomínkami, a pro ně zastavil se před nevysokým domem, kdež Butteauova rodina kdysi bydlila, kde poznal Paulu i Thama a zažil tolik příjemného i tolik nepříjemného a trpkého. Nepodobalo se, že by Tham, je-li tu, jak Hněvkovský psal, najal si byt zrovna v tomto domě, nicméně vešel Věk do stavení.

Stoupal povědomými, dřevěnými schody; nitro jeho divně zatrnulo, když stanul nahoře na chodbičce, která byla té chvíle načichla vůní kávy čerstvě vařené, jak obyčejně bývala, když sem před lety odpoledne chodíval učit Paulu na housle, a když na konci té chodbičky spatřil známé dvéře bytu někdy páně Butteauova, kdysi bílé, u kliky ohmatané. Stál okamžik tiše, v duchu dojat, jakoby čekal na nějaký hlas, neozve-li se káravé ale dobromyslné volání staré paní Butteauové, nebo veselé chechtání malé Bettiny, nebo Lotčin popěvek, jak ho již tu na chodbě bývalo slýchati F. Věk se až lekl, když se dvéře náhle otevřely. Ale tím, že vyšla jakási služka nesouc dřez plný špinavé vody, uveden zase do skutečnosti. Trochu popleten, ptal se, nebydlí-li tu pan Butteau.

»Ne, tady neostává.«

»Ani v tom domě, nebo pan Tham?«

»Ne, žádný.«

A děvečka dívala se udiveně za mladým pánem, jenž se tak zdvořile ptal, a jenž pojednou odtud tak pospíchal. Pak se již nikde nezastavil, až když Žitnou ulicí se dostal na Dobytčí trh. Tam bylo velmi živo a nejživěji a nejhlučněji kolem starého, kamenného náhrobku s křížem, jenž o samotě tu stál nachýlen a do země zapadlý asi třicet kroků před Novoměstskou radnicí. Děti se tu rojily a honily, nejvíce chlapci, jako včely na slunci. F. Věk se však na levo ohlížel, přes ně-

kolik domů, stojících skoro prostřed Dobytčího trhu. Vyvalil se za nimi do jasného vzduchu špinavý, zahnědlý mrak, vysoko zavířil, a zároveň temná rána zaduněla. Jindy tu bylo vídati nad domy věž kostela Božího Těla, ale Věk ho toho okamžiku neuviděl, ani když mrak se ztratil, ani když obešed zámečnickou dílnu v nároží těch domů, stanul za nedlouho za nimi. Kostela již skoro nebylo. Zeď s cimbuřím kolem hřbitůvka ta tam, hřbitov plný rumu a kamení, a z kostela, v podobu osmipaprskové hvězdy vystavěného, srazili právě zase kus zdi. Už jen málo z té památné stavby trčelo.*) F. Věk ji znal z kroniky a pomyslil si toho okamžiku, že je jí škoda, ale dlouho nepostáv dal se na pravo, na příč trhem, přes hlubokou cestu rozjezděnou, vedoucí prostranstvím vzhůru k Slovanům.

Z listů věděl, že Hněvkovský bydlí skoro naproti kostelu Božího Těla a tím také jesuitskému. Našel ten dům brzo, za spoustou klad, jež navaleny ležely na prostranství před domy, té chvíle skoro chůvami a dětmi obalených. Přítele doma nezastal. Řekli mu, že je asi jistě v sousedství. Věk tam zašed vyhledal byt paní Markové, kde bydlil nějaký kollega Hněvkovského.

Byt ten byl přes dvůr, v zadním, patrovém domě. Když po schodech nahoru docházel, uvítal ho hlas dvojích houslí. Duo znělo z bytu paní Markové. Mladý kupec, nechtěje vytrhovati, chvíli čekal za dveřmi naslouchaje hře, v níž prim zněl nad obyčej čistě a pěkně. Ale když hra neměla konce, zaťukal a vešel. V prosté, čistotné jizbě o dvou oknech s bílými záclonkami stáli u pultu dva studenti; šestnáctiletý gymnasista, onen, jenž u P. Vrby si knihy na pensa vypůjčoval, a druhý, starší, asi dvacetiletý, pěkného čela, hustého obočí, z pod něhož hleděly bystré, hnědé oči.

F. Věk se omluvil, že vyrušuje, a ptal se po Hněvkovském, že snad tu je u svého kollegy.

»Před chvílí odešli,« odvětil mladší houslista.

*) R. 1437 slavně tu ohlášena kompaktáta sborem Basilejským stvrzená. Stvrzení to do kamenných desk pak vytesáno a desky ty do zdi nade vchody zasazeny.

»Ale kam, nevíme,« dodal starší.

Na Věkovi bylo patrno, že ta zpráva mu nemilá. Na okamžik přemýšlel, pak prosil, aby p. Hněvkovskému, přijde-li sem s kollegou, dobrotivě řekli, aby přišel zítra ráno na Poříč, k zlatému bažantu. A teď udal své jméno, a odkud přijel. Ale v tom už ten starší, filosof, odložil rychle housle a velmi živě uvítal Věka.

»A toť jsme trochu krajané — Já jsem Held, filosof, z Třebechovic u Hradce Králové.«

Věka shledání to těšilo; za chvilku již byl s »krajanem« v živém hovoru. »Toníček«, jak Held studentíkovi říkal, skládal noty, pultek přestavoval, pozoruje při tom hostě i naslouchaje hovoru. Held a Věk se rychle seznámili, jednak Hněvkovským, s nímž se Held také přátelsky znal, jednak hudbou i podobným během mládí. Dověděl se Věk, že i Held byl choralistou, a to kostela Panny Marie na Louži, ale že brzo ztratil hlas.

»A tu mně pak muzika pomohla —«

»Housle; krásně hrajete.«

»Ano, housličky mně pomohly. Pro ně si mne pan regenschori křižovnický oblíbil.«

»Pater Trautman, znal jsem ho také.«

»Divoký muzikus. Hodný člověk. Vymohl mně byt i stravu u Křižovníků. Sem jen na hodinku docházím. Přehráváme si tuhle s Toníčkem.«

V tom se ozval náhlý rachot bubnu. Věk sebou až trhl. »To je tamhle ze dvora,« ukazoval Toníček, »to máme přes tu chvíli.«

Věk vstav přistoupil k oknu, plnému měsíčních růží, a vyhledl ven, na veliké prostranství, rozkládající se rozlehle za kasárnami, někdy ústavem starých kněží, až za bývalé proboštství ke kostelu sv. Petra na Zderaze, tou dobou již také zrušenému a zavřenému. F. Věk byl překvapen velikým prostranstvím i oddělením pěšího vojska na něm.

»To je nějaká execírka?«

»To tady je pořád —« odvětil Held, přistupuje k oknu; ale v tom už Toníček u druhého, jež v ten okamžik prudce otevřel, zvolal:

»To není execírka —«

»To asi není,« opakoval Held, hledě na nádvoří. Otevřel okno. Zářivým vzduchem bylo jasně viděti na tmavé půdě nádvoří, uzavřeného bývalým ústavem kněžským, kostelem sv. Karla Bor. a přilehlými budovami, dvě řady pěších vojáků v bílých fracích; na rozkaz právě zarazili. Stáli jako bílá zeď; od ní se jen odrážely červené výložky a červeně vyložené šůsky, a třpyt tasených šavlí i lesk mosazných ozdob na přední části zakulacených černých čák, zpod nichž v zadu splývaly všem jednou řadou, jako když šňůrou mrští, copy všechny stejně dlouhé.

Na pravém křídle seděl na hnědém koni nějaký důstojník, na levém stál jiný, jak jej bylo znáti po taseném kordu, rudé vestě i lesku jeho premování na klobouce.

Podél jedné řady, a každá byla asi o sto mužích, přejížděl na vraníku vyšší důstojník maje tasenou šavli, podél druhé řady, na druhé straně, na hnědáku jiný důstojník.

Na tohoto Toníček s okna ukazuje, ohlašoval, to že je adjutant, a tam ten na vraném že je major. Znal to své sousedství. Všichni upřeně pohlíželi na nádvoří a sotva si povšimli, že i v sousedství, na zadech domů v tyto strany hledících, je všude dost lidí u oken i na pavlačích, kde byla jaká. A oči všech také utkvěly na té bílé živé zdi, a na majorovi, jenž mocným, pronikavým hlasem dal nějaký rozkaz. Řady se hnuly, kus od sebe, čelem proti sobě ulici utvořily; v tom také přistoupili z pozadí od kasáren čtyři vojáci, každý s náručí prutů či holí, jež vojákům rozdávali.

»To jsou pračata, —« zaražen pravil Věk, obraceje se po Heldovi.

V tom nad nimi vzduch prudčeji zavanul, a také cizí hlas svědčil, že někdo vešel. Byl to páter Vrba.

»I vy safienti! Pane Held! Co to je! Já myslím, že hrajete jako vzteklý, ani se vás dočkat nemůžeme, až musím za vámi, do těch

zatrápených schodů, a vy tu lelky chytáte! Pan farář se nemůže dočkat.«

V tom zalehl sem z nádvoří krátký signál, jednou — po druhé. To trubač na pravém křídle i trubač na levém křídle dávali znamení, že jsou pruty rozdány a všecko že k vykonání pračat už připraveno.

Held se na Vrbovo promluvení rychle obrátil; ale nežli kněze uvítal, stál Vrba za nimi, volaje, co tu mají. Podíval se na Věka, pak ven, a tam už zrak jeho utkvěl.

»Maria Panno! To je ulice! To jsou pračata!« volal šedý kněz. »Zas už! Co se zas stalo v těch pekelných kasárnách!« mluvil rozhorluje se a nachyloval se přes Helda a v tom zkřikl:

»Už ho vedou! A od nás z našeho domu! Rasovnu z něho udělali. Ubožáku! To tě jistě udal nějaký takový otrapa kaprál —« Tak mluvil k vojáku, jenž ho neslyšel a jejž profos s dvěma ozbrojenými vojáky přiváděl po pás obnaženého. Za té své řeči ještě přeběhl P. Vrba k druhému oknu, k Toníčkovi, jenž upozorňoval, že felčar odsouzeného ještě přehlíží; v tom šedý kněz vychyluje se, škubaje sebou a chmuře tvář z temna zkřikl:

»Už! Pán Bůh tě posilni!«

Odsouzenec zmizel v hrozné ulici; krajní dva vojáci ji zavřeli nahými šavlemi, jež napříč napřáhli, a trubač na tom konci začal troubiti reveil. Nad živou zdí míhaly se bílé rukávy a rudé skvrny — jejich výložky, a s nimi se míhaly od kraje dál a dál hole a bily jako do žita do nahých zad vojákových. Ten krče ramena před krupobitím bolestných ran, pod nimiž pruhy naskakovaly i krev vystřikovala, běžel s hlavou schýlenou, maje ruce na prsou skřížené. A trubač troubil a ustal teprve, když byl odsouzenec v polovici; ale v tom už spustil trubač na druhém křídle týž signál a troubil, až voják doběhl konce a zpět zase do polovice, kdy druhý trubač převzal notu v tu chvíli hrozně znějící. F. Věk všechen rozrušen se odvrátil, a jak bezděky pohlédl k druhému oknu, spatřil, že šedovlasý kněz v tmavo-

hnědém kabátě a v černých punčochách také se již nevychyluje oknem.

P. Vrba hledě zamračeně do země měl ruce na prsou sepjaté, jako by se modlil. A modlil se; to za ubohého tam v té ulici a v tom si maně vzpomněl na starou Brtkovou z Milčic a na starého sedláka, jenž pro jejího vnuka bibli prodával. Venku se ozvaly toho okamžiku přede dveřmi kroky, a do dveří vstoupil voják jakýsi, patrně důstojnický sluha. Všichni u oken se po něm obrátili. Žarazili se, ale pak, když shlédl P. Vrbu, pozdravil ho uctivě a přistupuje k němu ohlašoval, že ho hledal, že byl dole, ale že ho ten starý velebný pán sem poslal, aby řekl —

»Co chcete? Mám snad jít?« přerušil mu Vrba řeč, jsa opravdu překvapen tím neobyčejným poslem.

»Tady on, Brtek, voják u regimentu, u Brinken, ráčili u něho být

a říct mu, kdy by chtěl domů psát, nebo kdy by mu bylo nějak zle, aby k nim přišel.«

»Co je s ním?«

»Prosím — běhá ulicí — teď.«

»To je on!« vzkřikl P. Vrba, až se voják posel zarazil. Venku se ozvaly, patrně ze sousedských oken, živé výkřiky, a Held, jenž se svým žákem stál u okna, zkřikl:

»Upaď!«

V ten okamžik umlkl signál. Všichni ve světnici běželi k oknům. Do trestné ulice vstupoval právě felčar s důstojníkem. Shýbli se k vojáku, jenž dobíhaje po čtvrté ulicí, z náramných bolestí mdlobou schvácen se skácel. Ti tam u okna viděli, jak na felčarovo znamení přichvátali dva vojáci a jak na padlého kamaráda přehodili plachtu. P. Vrba hleděl za nimi, jak odnášeli do kasáren bezvládné tělo zabalené v bílé plachtě, jež nasakovala jeho krví, a pomyslil si:

»Kdyby ho tak babička viděla!«

Venku zaznělo zase dvoje krátké, ostré zatroubení na obou křídlech na znamení, že je pokuta dokonána; pak i pronikavé majorovo velení až do pokoje zalehlo. Teď už nikdo nedbal o nádvoří a vojáky. Věk i studenti hleděli na vojáka, jenž na Vrbovy otázky vypravoval, co se stalo, a jak mladý Brtek, jeho krajan, dostal se až na pračata.

P. Vrba prve dobře tušil, že toho příčinou je nějaký surovec desátník. Byl to ten nedopita, kterého on sám v kasárnách poznal. Dokud měl Brtek nějaký groš, bylo dobře. Ale pak, když nemohl nic dávati (a dal skoro všechno, co dostal, tomu kaprálovi), tak voják vypravoval, byly zase bouřky, hůř a hůř, protože si kaprál myslil, že ten velebný pán, jako P. Vrba, je Brtkův nějaký strýček, a ten ať platí. Nevěřil nic mladému vojákovi, že toho velebného pána ani neznal, ty peníze že byly od babičky. I týral Brtka na cvičení, bil ho, nadával mu, kopal ho, když mu vojáček zouval gamaše, ukládal mu potupné tresty, nechal ho u své postele v noci v plné zbroji stráží stát —

»A což není zastání? Což si nemohl stěžovat?« zvolal P. Vrba.

»I stěžoval si — ale pan hejtman —« a voják mávl rukou — »ten ani dobře nerozumí, je Němec, a nadává —«

»Vám Čechům —«

»Nám nejvíc, a zle — a tuhle, když pan kaprál začal kamaráda zase bít a nadávat i babičce a —«

»Mně snad —« vpadl P. Vrba.

Voják jen hlavou přikývl a dodal, že se už Brtek neudržel, že ho pojaly zlost a lítost; a vzepřel se desátníkovi, neuposlechl, a mrštil jím, když ho ten chytil za vlasy —

»A z toho dnes —« ozval se Věk.

»A jak jste mne, vojáčku, našel, a co mi nesete —«

»Věděl jsem o nich, on mně Brtek všecko pověděl, řekli mu, že ostávají blízko, a z arestu mně vzkázal po jednom hodném vojáku, abych jim to všecko pověděl, a kdyby někdo od nich, jako z Milčic, k němu přišel, čekal teď pořád babičku, a že jistě nejdřív přijdou k nim, velebný pane, tak aby to nějak udělali, aby babička nezvěděla. A dřív jsem to nemohl vyřídit,« dodal voják, »nemohl jsem od pána z kasáren.«

P. Vrba kýval hlavou a opakoval:

»Tak, tak — Udělám — můžete-li, vyřiďte mu, ať se nestará — a že se přijdu na něj podívat.« A vyptal se, kam zbitého odnesli.

Voják jen dvéře zavřel a již se P. Vrba uplivl, a pokrucuje hlavou opakoval:

»Otroci! A my také! Všude, všude otroci!«

VI. F. VĚK SE S PAULOU SHLEDÁ.

Farář Hejna seděl v lenošce a bubnoval po ní prsty. To se již počínal mrzeti. Těšil se dnes na koncert, a teď nešel ani koncertista, ani posel, kterého pro něj poslal. Kdykoliv mladý Held přišel do domu do hodiny, učit Toníčka, musil se po každé zastavit u těch starých kněží. S P. Vrbou seznámil se skrze svého žáka a P. Vrba zas uvedl Helda k starému pánovi, jenž měl hudbu tuze rád. Proto ochotně souhlasil s návrhem svého Matouška, aby jim tu ten mladý filosof časem zahrál; a tak Held koncertoval někdy sám, někdy se svým žákem na housle. Hrál ledacos, většinou samé vážné věci, jak to měl rád farář, jenž schoulen v lenošce spokojeně naslouchal. Ale po každé přidal Held na konec něco pro jeho kaplana, nějakou písničku, takovou »od nás«, jak P. Vrba říkával.

A teď nešli. Stařičký farář už polo nahlas broukal a huboval, to že ten starý blázen s tou chasou mladou jistě — V tom se ozvaly kroky

a do jizby vešli: nejprve nějaký cizí, mladý pán a s ním Matoušek a pak Held. Ten by byl nejraději dnes vynechal, ale P. Vrba mu nedal.

»Musíte, Heldíčku, musíte, nic naplat. Pan farář se těší. A hrát jako by nic, a o těch rasích ani muk — Pan farář by se rozzlobil, kdyby slyšel, co se v našem domě děje. Ulehl by mně třeba, bylo by mu zle.«

Tak šedovlasý kaplan už nahoře rozhodl, když se trochu ukonejšil z toho rozrušení pračaty způsobeného. Tam nahoře se také seznámil s Věkem a hned byl srdečnější, když uslyšel, že mladý kupec je z Dobrušky.

»A to pan farář bude rád. To musíte k nám. On tam u vás před lety letoucími býval kaplanem, ale to už je — kde pak!«

Teď ho faráři uváděl, a ten Věka vítal jako nějakého příbuzného. To všecko Dobruška způsobila: tam zažil farář Hejna několik spokojených let jako kaplan, tam, jak si hned vzpomněl, seznámil se s P. Langem, však že — A tu by byl vykládal ten svůj zápas o vyšší věk s P. Langem a Fulgentiem Kahánkem, kdo koho přečká, ale Matoušek otočil řeč, a za chvilečku po té již Held začal. Hrál sám, bez průvodu, a Věk v duchu si vyznal, že by tak nedovedl, že to nevšední hra: nicméně byl rád, když mladý filosof se po prvním kousku omluvil, že musí domů, do kláštera, že nemůže dále hráti. Také Věk se rozloučil s oběma starochy, kteří ho zvali, aby ještě k nim přišel, nežli odjede, a vyšel s Heldem ven. A hned, jak vyšli, zeptal se na Thama, je-li tu jistě a kde bydlí. Že tu Tham je, Held věděl, nikoliv však, kde bydlí. Umluvivše se, že se zítra sejdou, rozloučili se oba mladí »krajané«, jak si říkali.

F. Věk si vydechl. Nové ty známosti byly mu sice příjemny, nicméně si přál býti sám, aby po své užil Prahy a také po tom trapném dojmu, kterého před chvíli zažil, a který mu nešel z mysli.

V hospodě prve, když obědval, si v duchu rozvrhl, že se podívá také někde po klavíru, který si chtěl koupiti. Nyní to však odložil,

poněvadž se mu prve Held nabídl, když se zmínil o té koupi, že by mu poradil a zavedl ho do dobré dílny. Jedno však z rozvrhu zůstalo, že se podívá večer do divadla. Na to se velice těšil. Teď mu také, jak se ubíral Dobytčím trhem, připadlo, že se v divadle asi najisto doví, kde Tham přebývá. Proto bez rozmýšlení zamířil dolů na Staré Město. Odpoledne zatím valně pokročilo, ale do divadla bylo ještě dost času. Zašel si tedy schválně na Staroměstské náměstí podívat se na bývalý klášter benediktinský u sv. Mikuláše, nyní na dílny soukromníkům rozprodaný, kde strávil svá první studentská léta. A ještě mu času do divadla zbývalo, tak že se zastavil v kavárně v Krenovském domě. Když odtud vycházel, den se značně nachýlil. Železná ulice byla tou dobou živější proudem těch, kteří se ubírali do divadla, i povozy, které k němu přijížděly. Běhouni v červených, premovaných kabátech před panskými kočáry nesli v rukou pochodně; jejich rudá zář nesla se mihotavě prvním soumrakem. Jím mrkalo také zarudlé světlo olejové lampy na rohu ulice, a světla v divadelním podjezdu.

Bylo nad obyčej vlažno; vzduch prvního jara byl nějak silný. F. Věk se cítil unaven; ale nebylo to nepříjemno. Také všecko okolí, šum v ulici a před divadlem, všechen ten ruch jindy mu tak vábivý a teď tak vzácný, i představení samo, na něž se těšil (byla Figarova svatba), to vše vzbuzovalo v něm zvláštní příjemné rozčilení, jakého již dávno nepocítil. A při každém kroku skoro jiná vzpomínka na minulé dni, kdy sem chodil za Mozartem, kdy tu sám zpíval. —

Koupil si lístek a chtěl ještě k vrátnému zeptat se, nezná-li adresy Thamovy. Ale v tom se ozvalo za ním nějak radostné: »Herr von Věk!«

Rychle se obrátil a již stanul žasna. Před ním stála a živě se k němu hlásila nějaká paní ve velkém šátku přes ramena a v jakémsi divném čepci, zjev zevnějšku ne nejspořádanějšího a celkem sešlý. Madame Butteau! Jak se spadla! Bývala tělnatá, a ještě v Králíkách, ač měli tam při společnosti samý nedostatek, vypadala zachovaleji. Že se s Věkem shledala, patrně ji velmi těšilo, a nic mu neměla za zlé,

že jí hned nepoznal. A zase opakovala, to že je náhoda, šťastná náhoda, jakou bude mít Paulinka radost, a hned zas, kde se tu pro Boha pan Věk vzal. To mluvila zase česky.

Mladý kupec byl rád tomu shledání, ale že tak hned o Paule začala, jakou bude mít radost, to se ho nemile dotklo. Ta patrná úmyslnost v tom. Mladý kupec na to ani slovem neodvětil, a hned se ptal na Thama, že se po něm právě chtěl shánět.

»A já zas tady na něj čekala. Od šesti hodin. Celé odpůldne nebyl doma, ani na oběd. Ach, milý pane Věk, ach, škoda povídat! Čekala jsem, myslila, že se tu s ním sejdu.«

»Je zas u divadla?«

»Je. Má, co si přál, Prahu, ale —«

»A co synáček, můj kmotříček,« rychle se Věk optal.

Paní Butteauová žasla, že Věk neví, že chlapeček zemřel, a snad že také ne, že její muž. Když na její otázku, dal-li mu o tom Tham vědět, odpověděl, že žádného psaní nedostal, tu stará paní jala se rameny potrhovat a šátkem na prsou poškubovati, jako by si ho upravovala, a rozčileně při tom mluvila:

»Vždyť jsem si myslila! Vždyť — och, pane Věk, změnilo se leccos, leccos, že by ani člověk nepomyslil — chudák můj muž! A jaký chudák — Alespoň všemu ušel! Je mu líp, ba líp.«

To řekla paní jindy lehkovážná, dobromyslná, i v nesnázích mysli nepozbývající, patrně trpce. A v tom se ptala, jde-li do divadla, a hned po té nečekajíc odpovědi, že je přece také navštíví, a co, že by mohl k nim hned. Věk namítl, že je pozdě; než to neplatilo. Paní Butteauová se nedala odbýti, naléhajíc, že u starých, dobrých známých hodiny neplatí, a že by se Paula hněvala. Mladý kupec byl by rád Paulu spatřil, než přece hned nesvolil a uvedl, že paní Butteauová čeká tu na Thama.

»Ale ten už bez toho nepřijde! Kdo ví, kde se toulá. Čekala jsem vlastně na peníze, doma nenechal ani haliře, a večer bez toho domů nepřijde —«

F. Věk se poddal. Jednak neodolal naléhání paní Butteauové, jednak ho odzbrojilo přání spatřiti Paulu. Šli Železnou ulicí k Staroměstskému náměstí. Paní Butteauová mluvila skoro pořád sama. První bylo o dcerách, o Lotty, ta že je u velmi dobré společnosti, ve Vídni, a že se bude teď brzo vdávat.

»S panem —« tázal se Věk a nedořekl, nemoha na jméno vzpomenouti.

Ale paní Butteauová mu rozuměla, že myslí milovníka bývalé jejich společnosti, s kterým Lotty uprchla.

»Ne, ne, ó ne, ó to bude mít jinší štěstí. Nějaký pán, vyšší úředník, bohatý. A Bettina, no ta vyrostla, a je teď tu, u divadla, zatím ve sboru. Má tu takové štěstí, jako Lotty měla,« dodala ironicky. »Samé intriky, a Tham se jí tam také dost neujímá.«

F. Věk přerušil její živou řeč tím, že se jí zeptal na pana Butteaua.

»Ach, chudáček stará, tak pan kmotříček nevěděl, že umřel. Ba usnul, pane Věku, to byla smrt! Před vánocemi. Byli jsme zrovna v Rychnově. Ještě sehnal na štědrý den, aby bylo dost a večeřel s námi, všecko, ryba mu chutnala, všecko, dostali jsme ji od mlynáře presentem, upravila jsem ji, jak nebožtík rád, tuze dobře, dala jsem si na ní záležet; a po večeři s námi chudáček ještě seděl, všecko; ale spat šel nejdřív. A víc nevstal. Už jsme ho nevzbudili.«

Konec té řeči mluvila pohnutým hlasem, a pohnutí její se neutišilo, neboť Věk se také na jejího vnoučka zeptal, co se mu stalo.

»Ah Bože, takový brouček! Jak to měl vydržet! Když s ním Paula chodila — trampota samá a v trampotě přišel na svět. Však co bych povídala, nebylo v domě což jeho jest, a kdyby byla šťastná náhoda pana kmotříčka k nám nezavedla —«

Vidouc, že Věk sebou trhl, že to nerad slyší, začala zas o vnoučátku, jak brzo po dědečkovi zhaslo, psotník že je umořil —«

»A je mu také dobře,« dodala s rozhodností i trpkostí u ní neobyčejnou. »Jenže Paula —«

»Rmoutila se tuze —«

»Oh, a nemůže zapomenout. A ta se podiví, až teď přijdeme. Často jsem o tom mluvila, jak bývalo, když jsme se tak pěkně sesedli, a děvčata zpívala, a když jste hráli, a já tak vedle v kuchyni vás poslouchala a kafíčko vařila a pak na stůl prostřela. A teď! Teď bývá zle, nedostává se, nebo Tham . . . Časy jsou pravda zlé, ale . . . Někdy nás nechá, jako dnes. Ale co bych pořád stýskala!« obrátila veseleji, a počala na něj, na Věka se vyptávat, ale jen zkrátka, a že si na něj často s děvčaty vzpomenou a nejvíc s Paulinkou.

To již přešli Staroměstské náměstí a zahýbali směrem k Řetězové ulici. Věkovi nebylo dosti volno. Tam u divadla se těšil té náhodě, která ho s paní Butteauovou svedla; než z toho, co mu teď všecko řekla nebo napověděla, pojímala ho obava, jak je u Thamů.

Také jej zaráželo, jak se paní Butteauová změnila, v zevnějšku, i v chování, a že pořád mluvila o tom nedostatku. Domlouvá-li se? Jak by se jí pomocí nabídl? Byl ve svém přílišném útlocitu na rozpacích. Ale když šli Řetězovou ulicí kolem »tří divých« a madame se zmínila, tu že je tuze dobrý trakter, sem že chodí moc pánů na oběd, a ona že odtud také někdy béře, však že chtěla dnes Paule také — Na tento pokyn se Věk nabídl, ač ho mrzelo, že stará má při všem Paulinku. Paní Butteauová přijala peníze beze vší urážky, patrně ráda, jako když z nohy trn vytrhne.

Stanuli před nevysokým, patrovým domem kousek dále přes ulici, proti paláci hrabat z Kokořova. Věk vešel otevřenými dvířky ve velkých vratech domovních a stoupal pak po tmavých, dřevěných schodech nahoru, a zabočil v pravo, jak mu paní Butteauová udala. Než dvéře otevřela, zašeptala mu, aby byl tiše, ona že půjde napřed, že Paulu překvapí. I vešli do nevelkého pokoje o jednom okně. V jeho zásvitu, neboť v pokoji světla nebylo, viděl Věk, že dvéře do druhého jsou otevřeny, a v druhém, také tmavém, že se něco v koutku probělává. A z toho temna tam se ozvala Paula, když se jí matka zeptala, proč sedí po tmě, proč si nerozsvítila. Odvětila, že se jí nechtělo. Zvuk jejího hlasu, jejž Věk po prvé poznal v Králíkách, dotkl se ho

jako kouzlem. Stál všechen vzrušen, zraku z temného koutu neodvraceje. V tom vedle něho zakřislo, několik jisker se mihlo temnotou. Paní Butteauová zažehla troud a sirku,*) a v tom už se Paula, rychle vstávajíc, ptala, je-li sama.

»Ne, nejsem, někoho ti vedu,« vesele ohlašovala. »To se podivíš!«

Na okamžik nastalo ticho. Temnem míhala se modravá zář zanícené síry, i zápach její bylo cítit, v tom svíčka zaplanula, a náhlé její světlo ozářilo také mladou Thamovu ženu stanuvší prostřed druhého pokoje, štíhlou, urostlou, v bílém čepečku na hlavě a s černým krajkovým šátkem volně od hrdla přes ňadra uvázaným. Tvář její byla přibledlá a hubená, tak že i v plné záři, jež na ni padla, zůstával jí stín pod patrnou lícní kostí. A hubenosti tou zdála se i ústa větší, nežli byla, i krásné oči, jež pátravě hleděly do prvního pokoje. V tváři jevila se únava, ustaranost; ale všechen její zjev byl jímavý. Alespoň Věka dojímal, jakož prve i to vzbudilo jeho soucit, že ji zastal samotnu, v temném koutku, v myšlenkách pohříženu.

Tvář jí oživla, a rychle pokročila, když poznala Věka, jenž pozdraviv, vstoupil a pak mlčky, hledě na ni pohledem plným živého účastenství, ruku jí podával. Vzala ji chvatně, upřímně ji stiskla i potřásla.

»Vy! A právě teď! To jste hodný!« Začala po německu.

Věk pověděl, jak se setkal s paní Butteauovou, ale ta mu vpadla do řeči, ohlašujíc Paule, že pan Věk nic nevěděl, aby považila, že psaní od Thama nedostal, že Tham ani nepsal.

»Nedostal jste?« divila se Paula.

»Nedostal. Teprve paní matka mi řekla. Byl jsem velice smutně překvapen, že pan Butteau —«

»A hned za ním náš Venoušek,« ozvala se Paula temně. »Jak jsem tenkrát byla šťastna. Dítě a řeč! Ale dlouho jsem na něj nemluvila a dlouho mu nezpívala —« povzdychla česky.

---

*) Dřívko v síře namočené.

Hlas se jí zachvěl, nozdry se jí pohnuly, oči zamrkaly; zaplakala, nemohouc domluviti. Paní Butteauová postavivši svíčku na stůl, rychle přistoupila k dceři a jala se ji těšit a jí domlouvati, co že je to platno. Ale v tom už Paula sama se přemohla; majíc dlouhé oční řasy ještě oroseny, žádala Věka, aby prominul.

»Byla to má jediná radost,« dodala, sedajíc ke kulatému stolu, kdež si Věk proti ní usedl.

»A také co Venoušek zemřel,« pokračovala, »mnoho, mnoho se změnilo —«

Stará paní začala zase těšit, ale nějak zběžně, majíc teď patrně jiné věci na mysli a zašla také brzo do předního pokojíku. Paula toho nedbala, Věk pak tím méně, všechen jsa zaujat svou bývalou žačkou, a hrubě si ani nevšiml, že vedle zapraskaly loučky, že se tam náhle rudě od nich projasnilo, jak je stará paní zapálila, a že s nimi odešla ven zatopit. Řekl několik slov Paule na útěchu, ale ona zakroutila hlavou a pravila:

»O, vy nevíte, co to je. Co jsem se namodlila k Pánu Bohu, aby mně dal zase řeč. Teď ji mám, ale na stýskání, na samý nářek.«

Mluvíc hleděla před se na stůl. Pak upřevši zrak na Věka, zeptala se:

»S Thamem jste nemluvil?«

»Nemluvil. Hledal jsem ho v divadle —«

»Sotva byste ho byl tam našel. Je dnes opera.« Zamlčela se na okamžik, pak dodala:

»Co je teď v Praze, já ho málo mám.« A povzdechla.

»Praha mu je teď vzácná, a má tolik známostí,« mírnil Věk.

»Pravda, ty známosti! A sami vlastenci!«

To slovo řekla trpce, skoro s úsměškem, tak, že Věk překvapen sebou bezděky trhl, až si toho Paula povšimla. Ale nezarazila se, nýbrž s tím pochmurným, skoro přísným výrazem v líci pokračovala:

»Divíte se. Ale po takové ráně, jako já teď, a v takovém postavení, jako jsme byli,« jala se nehtem rýti čárky do tabule, a upírala na ně své oči, »a jako dosud jsme, člověk prohlédne a jinak na všecko hledí.«

»Ale přítel Tham se k vám jistě nezměnil. Když pro vás tolik —«

»O vím, že udělal dost, mnoho, ale teď to těžce nese, teď ho to mrzí a dává to znát. Do svatby bylo jinak, ale pak se to měnilo. A teď ještě ta smrt — A ke všemu je nás kolik a je mu to příliš. Je pravda, vidím to, ale vyhnat je, maminku — Bettina je ovšem někdy prostořeká, ale s maminkou by se nemusil vadit. Však ji znáte, jaká je dobračka —«

»Je-li možná?«

»Že Bettinu kazí a podporuje; mně to není ovšem jedno, a snáším tu i tam. Teď mně maminka i Betty vyčítají, že ho nemám k tomu stěhování —« Jala se vypravovati, že Lotty psala a je zvala, aby se přestěhovali za ní do Vídně, že ona se vdá a že Betty bude moci na její místo u divadla, a Tham že by měl také místo, tak dobré jako v Praze, a jistě také ona, Paula. Ale Tham že nechce ani o tom slyšet, aby ona vystupovala na jevišti, a z Prahy že také nechce, třeba, že by také maminka měla z toho náramnou radost, kdyby byli zase s Lotty všichni pohromadě.

»Ale to vlastenství!« dodala s trpkým úsměvem a pohodila hlavou. »Nemá na tom dost, co mu již obětoval; nechal takového pěkného postavení, on doktor, a teď zase, na novo a jen aby tu mohl zůstat mezi vlastenci, třeba v nouzi a my s ním.«

F. Věk žasl. Něčeho takového byl by se od Pauly nenadál. Neměl však té chvíle dost odvahy, aby jí to řekl, a jen vyslovil své podivení, že ona tak tuze z Prahy pospíchá.

»Ano, protože by jinde byl víc můj!« vybuchla. V očích jí zablesklo a přes ubledlou tvář jí přeletěl nádech ruměnce. Než v tom se zarazila, jako by byla řekla, co neměla. Věka v ten okamžik bodla bezděky

žárlivost. Ale vzpamatoval se, jenže ne tak, aby Paula nebyla postřehla, že tato její slova se ho živě dotkla.

Zrak její utkvěl na jeho tváři zkoumavě, ale zároveň vroucněji. Pak pojednou podala mu přes tabuli svou hubenou, bílou, pěknou ruku a řekla vroucnějším tónem:

»Vy budete šťastnější.«

Sentimentálně se usmál, ale než něco odvětil, otevřely se dvéře předního pokoje, zarachotily tam taliře, a již se hrnula paní Butteauová, majíc plné ruce nádob s večeří i džbán piva. Stavěla vše na stůl, všecka udýchána, ale rozjařena, a mluvila hovorně, že to je od »tří divých«, že to není sice jako z domácí kuchyně, ale že už je teď na strojení pozdě, však že pan Věk je zase navštíví, a tu že mu ukáže, že ještě nezapomněla vařit, a aby odpustil, že nedává ani ubrus, že by to zatím vystydlo, aby jedli tak.

Paula byla večeří překvapena. Podívala se na matku, podívala se na Věka, jako by tušila, ale ten, jakoby jejího zkoumavého pohledu neviděl, mluvil s paní Butteauovou. Teď teprve si všiml, jaký to nuzný byt, a jak je stará paní dost v rozpacích, snášejíc náčiní a nádobí, každý kousek z jiné vsi. Vymlouvala to, jak mohla, ale mysl ji to nikterak nekalilo. Zasedla s mladými a chutě jim krájela a podávala. Věk, ač mu nebylo do jídla, ze šetrnosti k matce i dceři jedl jako opravdový host.

Stará paní nutila, upřímně pobízela, jako jindy dělávala. Těšilo ji, že mohla pana Věka pohostit. (Na to pohoštění jeho byla by si, kdyby bylo možná, peníze jistě jinde vypůjčila, ale když jinde nemohla . . .) Při plném stole, s něhož však sama sobě nejméně brala, zapomněla na všechno. Byla dobré míry a proto ani hned nepostřehla, že její host je změněn, že nějak zvážněl. I začala o minulosti, kdy ještě bydlili v Řeznické ulici. F. Věk si všiml, že Paula na to nic neřekla, a že při těch matčiných vzpomínkách hleděla více do stolu; on sám se nepřiznal, že tam už dnes byl i u jejich bývalého bytu.

Stará paní mluvila, pobízela, nalévala, divíc se upřímně, že tak málo jedí, a zase o Bettyně, škoda že tu není, ta že by si pochutnala, to že jí musí kousek schovat, beztoho že přijde z divadla jako vlk. Hned zase na Lotty došlo, ta že teď už asi telecí pečínku ne, ta že něco lepšího — a škoda, že její pozvání nepřišlo dřív, nežli Tham dostal zde v Praze zase místo, že by z venkova spíš byl šel do Vídně. Věk tuše, že teď snad dojde na stížnosti a na stěhování, odbočil v hovoru a měl se za chvilku k odchodu. Stará paní nechtěla o tom ani slyšet, a to že musí počkat na Bettynu, a Tham že snad také přijde, a kapku punče že by ještě mohli — — Bettyny a punče se Věk lekl, s Thamem se teď setkati si nepřál. Bylo mu tu vůbec nějak úzko. Paula se ho ptala, když vstal, kdy zase přijde, a brzo ať přijde.

Slíbil.

»A to na celé odpoledne,« doložila paní Butteauová, »víte, uděláme si zase svačinu, jak bývalo.« A odešla rozsvítit do předního pokojíku lampičku.

»A to vás pak zase přivedeme na vlastenskou víru,« řekl Věk v ten okamžik Paule, stoje proti ní s kloboukem v ruce. »Jste jí nevěrná. Víte ještě, pamatujete se, jak tenkrát Tham, u vás ještě, přel se s pannou Lotinkou o české divadlo a o českou řeč a jak jste při něm byla? Vidím vás ještě, jak vám v očích a na tváři bylo vidět, jak jste s Thamem, jakou máte z něho radost.«

Paní Thamová se trpce usmála.

»O, to bylo všecko jinak,« odvětila. »Tenkrát jsem všecko jinak viděla.« Pomlčela, pak, jakoby se rozhodla, dodala: »A leccos se pak také jinak ukázalo. Když on, Tham — ale ne, nemluvme o tom.« To řekla živěji, chmuřic čelo, když Věk chtěl slova její vyvraceti. Umlkl, zaražen tou rozhodností. V tom se paní Butteauová vrátila, a on dával rychleji Paule dobrou noc. Vyprovodila jej s matkou, jež lampičkou svítila až ke schodům. Zvaly ho ještě jednou, aby tedy brzo přišel. Jak na zatáčce schodů se ohlédl, aby pozdravil, ještě jednou se mu kmitla nahoře mladá paní v čepečku, ubledlá, zapadlých

krásných očí, jež za ním vážně, zamyšleně hleděly. V ten okamžik mu připadla všecka jiná, jako cizí. Žeď mu ji zaslonila, a jen ještě hlas paní Butteauové slyšel starostně za ním volající, aby dal pozor, že ty schody —

F. Věk vyšel kvapně z domu, zahy však zmírnil krok. Zahnul do ulice, nehledě na cestu. Šel a šel a ne tudy, kudy přišel, nýbrž kolem dominikánského kláštera k Perštejnu a odtud do Nové aleje. Měsíc nesvitil, nebe se zatahovalo chmurami, bylo však příjemně. Prve si všímal Věk Prahy každým krokem. Teď šel ničeho a nikoho nedbaje, a ne chodníkem, nýbrž prostřed ulicí, v aleji. Vracel se s neladnou myslí. Takhle si to cestou v poštovním voze nemaloval, jak se s Paulou a Thamem sejde. Myslil pořád na ně. A více na Paulu, jak se změnila. Nebyl ji spokojen. V mysli jeho tkvěl hluboko její sympatický obraz, kdy byla němou, sličnou dívkou, nešťastnou, poetickou, kdy na ni nad to hleděl očima mladíka po prvé zamilovaného.

Pak s ni po prvé mluvil, nedlouho po tom, co řeči nabyla, v okamžiku, kdy byla tím a prvorozeným děckem přeblažená. A dnes s ni rozmlouval po druhé.

To nebyla ta Paula! Neměl jejích trpkých zkušeností, v tom jí nerozuměl a byl stejného ideálního snažení jako Tham. Myslival, Paula že mu bude rozumět, že dovede i oběť přinést. A dnes, jak se vyjádřila o vlastencích!

Jen ona chce být první, je v moci své matky a ta v moci jejích sester. A Tham mezi nimi!

Teď lépe rozuměl tomu, jak tenkráte v Králíkách byl rozhárán. »Jsem špatný učitel,« také mu tenkráte řekl, že jeho, Věka, učil a k vlastenectví nabádal a on, Tham, že sám teď s německými herci se světem potlouká a svou sílu utrácí, i svého ducha, že se zabíjí.

To bylo všecko k vůli Paule, že její rodiny nechtěl opustit; a teď, když zase byli v Praze, když i Tham se mohl oddati svému, tu zase na něj naléhají, prvé ho táhnou, aby ony, stará a Bettina s tou Lotkou byly pohromadě. A Paula je při nich, i k vůli nim, i k vůli sobě, protože žárli na jeho vlastenectví.

V jakých to je Tham poměrech! Jaká ta jeho domácnost! Pracuje o vznešenou věc, pomáhá zvelebovat vlastenecké divadlo, on nejvíc, a mateřskou řeč, a doma ty boje k vůli takovým herečkám! Však také k vůli nim se jeho, Věka, prve skoro ani nezeptali, jak je u něho doma, co matka, co on. A nač stará vždy o Paule před ním začínala? Zač ho má Butteauová? To jej mrzelo. Tak došel do staré aleje a když stanul opodál Prašné brány, na okamžik se rozmýšlel. Než rozhodl se do své hospody, ač nebylo pozdě. Hledati známých se mu za té nálady nechtělo.

Ve svém pokoji chvíli ještě přecházel, pak u okna stanul. Hleděl přes pavlač na dvůr, kde tou dobou bylo již ticho mezi formanskými vozy, trčícími vysoko do temna, v mihavé, nevalné záři nádvorní svítilny.

Věk ještě uvažoval o své návštěvě; také na matku vzpomněl, na domov, na svou tichou, čistou sedničku. A zase na Paulu myslil. Uvažoval její řeč a také mu jí bylo zase líto, když se mu mihla na mysli, tak přepadlá, ubledlá, když se mu kmitl pohled jejích zapadlých očí.

VII. POSLEDNÍ PO PŘESLICI.

Když Held s Věkem odešli z bytu starých kněží, nastalo tam ticho. Farář seděl v lenošce a čekal, že Matoušek začne nějaký hovor. Než Matoušek jakoby zapomněl, šukal sem tam, nemluvě, nějak zamyšlený, až posléze, pohlédnuv úkosem na faráře, zasedl ke svému stolu a jal se tam v papírech přehrabovati. Pak se dal do psaní. O tom, co se bylo před chvílí přihodilo s tím vojákem, ani slovem se nezmínil. Nyní psal, ale kradí, psaní Milčickému rychtáři Vavákovi, s nímž se před pěti roky tak trochu seznámil o dražbě v kostele Pavlánů, odbývané na všeliké klášterní a kostelní zboží. Oba tenkráte, bylo v prosinci před samými svátky vánočními, setkali se v dotčeném kostele u velkého ohně, který si v presbyteriu židé v kloboucích jako v poli někde zatopili, a u něho se, hlasně brebentíce, ohřívali. Kněz pensista i pobožný rychtář neutajili tu svého rozhorlení, a tím se dostali do řeči a seznámili se. Od té doby se pak několikráte v expedici Krameriových novin viděli. Nyní psal P. Vrba rych-

táři žádaje ho, aby starou Brtkovou těchto dnů nějak doma zdržel, kdyby chtěla do Prahy navštívit svého vnuka. A psal proč, a psal obšírně a netajil svého rozhorlení, při čemž, zapomenuv na faráře, pokrucoval živě hlavou, a také si sem tam pro sebe zabroukl.

Ale pojednou se vytrhl. Ozvaloť se za ním:

»Co to píšete, Matoušku?«

Jak se kaplan ohlédl, viděl, že pan farář vstal a že se k němu blíží. Co píše, říci nesměl, neboť všecky ty příhody s mladým vojákem zamlčel. A že se bál, že se mu farář nahne nad stolek, a bude se mu dívati do péra, jak často dělával, rychle odstrčil rozepsaný list a hmátl do kupy listů opodál, na něž opisoval z různých pramenů a knih i listin, jak nač přišel, svá miscellanea, různé zprávy historické, verše, staré nápisy a různé paměti hodné i nehodné věci.

»Tak co?« ptal se farář už u samého stolku; a nahýbaje se nad něj pravil:

»Kroutíte sebou.«

»I to jen tak. Tuhle.«

»No tak čtěte.«

Starý kaplan nahlédl do listu maně vytaženého a zarazil se.

»Tak co, Mátoušku. Jako byste nechtěl —«

»I, nic to není, o znameních.«

»O jakých znameních?«

»I, o znameních smrti, jak je mívaly některé rody.«

»Ah, ah, to je pěkné. A nic jste mi nikdy o tom neřekl. A teď zas, jakoby — Snad nemyslíte, že se bojím té s kosou. Nic se nebojím. Tak co tu máte? Čtěte!«

»I, že Slavatům se ukazovala bílá paní, to je známo,« oznamoval Vrba dle listu, jejž vzal do ruky, »Lobkovicové slýchají zvuk zvonce, Martinicům zjevuje se v kapli na Smečně světlo nebo spadne erb. Černínové slýchají na Chuděnickém zámku šust, jako když písek padá —«

»A co se zjevuje obyčejným farářům?« ptal se staroch a jeho zapadlá, bezzubá ústa se usmívala.

»A těm nic. Když nejsou »fon«, to se smrt nenamáhá, aby se poslušně ohlásila. Je to přec jen dobrá věc být kavalírem, vědí. To se může jen převléknout a jít, všecko, jak se patří.«

Ale Matoušek ustal v žertovném tónu, nebo starý farář pojednou zvážněv upíral na něj zapadlé oči, až se pak ozval:

»A myslíte, Matoušku, že obyčejným lidem se smrt nehlásí?«

»No, slyšel jsem také; ale kdo pak ví. Že prý jako když prutem do okna třikrát šlehne —«

»Tak, tak,« vpadl mu farář do řeči a šoural se zase ke křeslu; seděl shrbeně, chvilku mlčky, až pak se ozval vážně, nějak měkce:

»Jak pak, Matoušku, bude-li se vám přece stýskat, až tu nebudu —«

»Ale vždyť tu ještě jsou; a pak ještě je tu P. Lang a Fulgentius Kahánek, a ty oni musejí přečkat.«

»A tot; ale ti tu dlouho nebudou, a já pak po nich už teprva ne. Jen netěšte. No, nechť. Ale já k vůli vám, Matoušku. Víte-li, já na vás myslím.«

»Ale, pane faráři —«

»No bude, bude se vám, Matoušku, stýskat,« obracel farář žertovně, »vždyť už nebudete mít koho týrat a zlobit.«

»Já se jich nazlobím,« odvětil kaplan tónem, který šel do farářovy noty.

»A ještě málo, tak ne. Jako včera; a — a —« tu rychle, pokud mohl, farář vstal a rovněž tak se bral k oknu. »Tak jak, jak tamhle u jesuitů sv. Ignác, má tu zář dobře, nebo nemá? Pořád se o to přete. Jen pojďte, pojďte.«

P. Vrba musil k oknu a podívat se směrem, kam ukazovala kostnatá starcova ruka, na sochu sv. Ignáce nad kostelním štítem, kolem níž svítila a třpytila se vyzlacená svatozář od hlavy až k nohám.

»A pane farář, bránějí si jezovity jak chtějí, tohle vyvedli patres hloupost, to je chyba, protože ta zář je znamení cultus Hyperduliae,

ta patří jenom Panence Marii a dost, a žádnému jinému, a dost povídám, a sv. Ignác —«

Umlkl. Spatřil něco, co jeho pozornost zajalo. Opodál, před jejich okny, jely dva otevřené selské vozy lehké s košatinami. V prvním sedělo několik mužských v klobouciích i v beranicích. Ve voze byli zapřaženi dva koně, a dva bělouši, bez řemení i bez sedel, s podvázanými ohony šli vedle nich volně přivázáni, čtyři pak hnědáci, také tak volni, kráčeli uvázáni za vozem plni uschlého bláta. Za tím povozem patrně koňských handlířů jel druhý, podobný, a v tom za kočím seděl nějaký muž a ženská. To vše nebylo nic neobyčejného, ale to překvapilo P. Vrbu a také faráře Hejnu, že oba povozy před jejich domem zastavily, že z toho druhého vylezl sedlák ve dlouhém, tmavozeleném kabátě a v beranici s mašličkami, za ním že pak hbitě, jako veveřice, sestoupila ta jeho společnice, patrně mladá, a ta přistoupivši k prvnímu povozu, podala tam nějakému pantátovi ruku, jenž jí, jak se podobalo, něco důtklivě říkal. Pak odstoupila, také ten sedlák těm v předním povoze s Bohem pokynul. Povoz jejich se hnul a jel dále, a za ním se pustil také druhý vůz, když sedlák byl pacholkovi něco nařídil. A nyní se obrátil k své společnici, jež se zatím zvědavě kolem rozhlížela. Byla v červených, vlněných punčochách, v slušném městském kožíšku a měla na hlavě čapku lemovanou kožešinou s třapcem s dýnka visícím.

»Jdou k nám!« zvolal P. Vrba.

»K nám! Co u nás?«

»A je to na mou tě, že to on! Milčický rychtář, Vavák, vědí ten pismák, také vlastenec, co umí měřit jako geometr, a také spisuje do novin. A ta — i sapiente —«

»To je jeho dcera?«

»Pěkná dcera! To je — že už ji veze!« a plesknul dlaní o dlaň.

Tušil, že je to Maternová, dcera po onom myslivci šlechtického rodu, jehož bratra, majora ve výslužbě, si vzal tenkráte za úkol, když mu Kramerius vypověděl osud té dívčiny i jejího rodu, jak je znal

z Vavákova listu, vyhledati. O tom děvčeti, či o té slečince, jak jí také pro šlechtický původ říkal, pověděl už také panu faráři; o Milčickém však sedlákovi, jenž to psaní přinesl, se ani slovem nezmínil, udav jen, že to má všecko od pana Krameria dle Vavákovy zprávy. A pro tu slečinku také obnovil P. Vrba známost s Milčickým rychtářem. Psal mu dvakráte. Po prvé, má-li ta Maternová listiny o svém šlechtickém rodu. Na to Vavák odepsal, že po nebožtíku myslivci jejím otci, něco takového zůstalo, ale že si to vzal pan farář v Městci. Po té za nějaký čas psal Vavák sám, naléhaje, aby páni v Praze, pan Kramerius i velebný pán a jejich známí té panny Maternové se ujali, že stará kuchařka po nebožtíku faráři Městeckém nemůže ji u sebe nechat.

Na toto naléhavé připomenutí dal se P. Vrba rozhodně na výzkumnou cestu, když se byl přesvědčil, že Šedivý dosud nic nevyzkoumal a Kramerius také ne, a ten že vlastně, jsa velmi zaměstnán, stále odkládá, a že by asi tak hned něco nevypátral.

A tak podařilo se P. Vrbovi, že našel stopu po panu Lidlovi, jenž u něho hledal svého domnělého předka Ferdinanda Euseba Václava a jiné rodinné zprávy, a jejž P. Vrba tak zlomyslně napálil svým předlouhým výkladem o sv. třech králích a rodech jim příbuzných. P. Vrba už od něho samého zvěděl, že je majitelem domů na Starém Městě. Pak vypátral, že ty dva domy jsou v staré Poštovské ulici, kromě nich však že Lidl má ještě škrobárnu a velkou dílnu na pudr v Jirchářích, že je muž značně zámožný, a ne zlý, ale tuze na svém rodu si zakládající, že má syna a dceru, která se šatí jako nějaká urozená slečna, k tomu že ji má on, Lidl, více nežli matka sama.

Jak měl pana Lidla, začal P. Vrba hledati urozeného jeho strýce. V tom mu Krameriův přítel, Šedivý pomohl; ten mohl spíše v okolí páně Lidlově méně nápadně se vyptati, nežli starý kněz, jenž se na nejkratší cestu, k panu Lidlovi, pro ten svůj zlomyslný kousek vydati netroufal, a také jeho předků a genealogických výkladů se bál. A mladý literát skutečně přinesl za nedlouho noviny, že Lidl má ja-

kéhosi příbuzného, starého majora, a ten že se opravdu Materna jmenuje, že s Lidlovými nebydlí, nýbrž sám, docela sám. Kde, hned Šedivý nezvěděl, ale P. Vrba nečekaje, sedl a napsal list, aby odpověděl na Vavákovu urgenci a to, aby ta kuchařka a všichni měli strpení, že už strýce panny či slečny Maternovy mají, že o něm vědí, a že všecko ostatní hned oznámí, jakmile sám o něm více vyzví.

Psaní odesláno, a za dva dni po té přichvátal Šedivý do expedice oznámit Krameriovi, že již ví, kde ten starý major ostává, a oznámil na úžas Krameriův, že v Klamovce. Kramerius poslal o tom cedulíčku P. Vrbovi. A ten teď, sám ještě nic určitého a zevrubného nevěda, tušil hroznou věc, že Vavák, jak dostal zprávu, že major Materna je na světě, přiváží tu pannu Maternovou, a zrovna sem k nim! Co teď s ní, co s děvčetem?!

A hle!

Zaklepáno na dveře, a do jizby vstupoval Milčický rychtář, František Vavák, statný, vysoký muž, padesátník, zdravé, hladce oholené tváře, táhlého nosu, dlouhých, už prokvetalých vlasů, jež na temeně rozděleny a za uši sčesány sahaly po ramena. Na tmavozeleném, dlouhém kabátě s dírkami rudě obšitými leskly se mu nevelké kovové knoflíky.

»Pochválen Pán Ježíš,« pozdravil a bral se k P. Vrbovi.

Rovněž tak pozdravilo mladé, sedmnáctileté děvče hnědých vlasů, prostřední, spíše větší postavy, štíhlé, ale ne zrovna drobné, plné jarosti a mladistvé síly, jež zářila také ze svěží tváře i hnědých, veselých očí.

Byla patrně překvapena, ale nezalekla se. Učinivši hned u dveří úklonek, podívala se na oba staré pány, pak šla, políbila oběma ruku a ustoupila zase. Jak zraky všech na ni utkvěly, mihl se jí ruměnec po tváři a bezděky na okamžik sklopila oči. Ale hned jich pozvedla, jak se P. Vrba ozval, tak to že asi je panna Maternová. Jasný pohled její utkvěl na starém kaplanovi, neboť tušila, že ten to je, jenž se jí tak ujímá. Za ní odpovídal Vavák. Chování jeho bylo uctivé, ale ní-

kterak pokorné nebo ostýchavé a svědčilo, že s pány umí jednati. Mluvil jadrně a plynně. Omlouval se, že přijeli, aby se velebný pán neráčil mrzeti, že vlastně musili přijet, protože stará kuchařka v Městci zemřela a panna Rezinka že neměla kde být.

»Přijela k nám, koňaři právě měli tudy cestu, však s nimi přijel také do Prahy její kmotříček, a tak já nelenil, a dal jsem zapřáhnout. Sic mohla panna Rezinka u nás nějaký čas ostat, ale prosím, co taková městská panenka v selském dvoře, a v tenhle čas! A když tu byly ty noviny o panu strýci, já řku, zkusíme štěstí. A tak jsme jeli, a nejprve sem, když velebný pán byl tak hodný a staral se tak. A pan Kramerius, ten je svobodný, tomu by bylo za těžko, a tak —«

P. Vrba kýval hlavou, a zase se na faráře podíval a s toho na dívku, a pozval ji, aby si sedla. Vavák už zatím usedl, a opakoval, to že je pravda, ale s tím panem majorem to že — A pojednou se Maternové zeptal, zná-li pana strýce.

»Nikdy jsem ho neviděla,« odvětila jasně a hbitě, bez ostychu. »Jen se pamatuju, že tatínek někdy o něm mluvil.«

»Hm, hm, to bude. No, pravdu máte, rychtáři, zkusíme štěstí. Co jiného.« A pověděl, co o majorovi věděl. »Ale teď už je pozdě, to abychom to nechali na zítřek.«

Za chvíli po té vedl P. Vrba pannu Rezinku ze svého bytu do zadu, přes dvůr, kde bydlila paní Marková. U té měla zůstati Maternová přes noc. Navrhl to sám farář Hejna, když uslyšel, že mladé děvče má jít na nocleh do hospody. Rychtář u nich ještě zůstal. Když se kaplan vrátil, neutajil před ním, že se mu panna podobá, že by bylo škoda, aby takové čiperné děvče a takového rodu mělo někam do služby.

»A jak je vtipná, velebný pane!« chválil Vavák. »A hlas má, jaký hlas! Slyšel jsem ji jednou o hrubé při jedné bravúr-arii, ah, pane, to bylo něco. A tady v Praze by se mohla vycvičit —«

»A k divadlu, ne?« vpadl ostře P. Vrba.

»No, smělá by byla dost, ale to ne — Ale —« dodal, jakoby si vzpomněl, »jedno je — německy neumí.«

»I ďasa!« vzkřikl v žertovném úžasu P. Vrba a podívav se na faráře, jenž se dal do smíchu, doložil: »To je asi ta jediná šlechtična v celém českém království, že německy neumí. Ale vy také neumíte německy a mluvíte s pány —«

»Pravda, pravda, velebný pane. O němčinu by nebylo, bez té by došla spasení, ale jestliže ten její strýček, císařský major, víme —«

»No, uvidíme; a jak ty papíry —?«

»Tu jsou. Přivezla si je.«

Vavák vytáhl balíček listin, jež na stole rozdělal. Mezi nimi nejvíce padal do oči erbovní list na pergameně, se znakem pěkně malovaným.

Kdyby se byl ani té mladé šlechtičny netýkal, byl by pátera Vrbu sám sebou, jako starožitnost, velice zajímal. Prohlížeje si horlivě erbovní list, poslouchal zároveň Milčického rychtáře, jenž uživ příležitosti, chutě vykládal o Maternech, o zbytku jejich Květnické tvrze pod lesem Fidrholcem i o zvonech jimi darovaných. Při tom blýskl se lecjakým historickým datem, za kterého českého krále, v kterých letech, tak že farář Hejna sedě v lenošce a bedlivě naslouchaje, se až divil, kdeže ten sedlák nabral tolik vědomostí, to že by ani on, farář, těmi letopočty se tak neoháněl. V tom P. Vrba se k němu schyloval, ukazuje mu erbovní list, aby se také podíval.

Staroch na pergamen mrkl, ale již se mu usmála ústa hluboko zapadlá mezi nos a bradu, a již se mu také smály tmavé oči, jež na kaplana upřel.

»Kdyby tak byl váš, Matoušku, tenhle erb,« pravil, »to by bylo, to bych teprve zkusil. Co byste tak dělal, řekněte!«

»A to bych jich ihned udělal kaplanem, pane faráři.«

»A to bych měl čistého patrona.«

Oba se dali do smíchu. Rychtář doložil, oni že se smějou, ale jiný že by za takový diplom dal půl jmění.

»Jako pan Lidl,« doplnil P. Vrba a pověděl o něm Vavákovi. Ten mínil, že by snad ten měšťan z ohledu na to, že je panna Rezinka rodu šlechtického, že ten by se jí ujal.

»Zatím ne, zatím ne,« chvatně P. Vrba odpovídal, »zatím to zkusíme se šlechticem, když je pravá šlechtična,« a zaváděl řeč, jak se Vavák v Praze dlouho zdrží.

»Zítra chci zas domů. Nastávají práce v polích.«

»A kdy, prosím vás, čtete a píšete, večer asi?«

»V čas polní práce ani nečtu ani nerejsuju, velebný pane; jsem sedlák a má nejhlavnější kniha je rolc a péro pluh. V zimě to čtu a píšu, a hodně pro kratochvíli, a taky aby se člověk něčemu přiučil. A když je pokdy, to já pak, velební pánové, u knih vydržím. Pravda, takového pokladu,« a ukázal na řady Vrbových knih, »nemám. Ale mám ledacos, kroniky a jiné staré knihy a všecky našeho, českého hlaholu.«

A již byl v knihách; zapomenuv na čas, začal o nich s P. Vrbou jednat, a také některé z knězovy bibliothéky přehlížel. Vrba se také optal, jsou-li u nich na Poděbradsku mezi lidem ještě staré knihy.

»Málo, málo. A co je, to mají nejvíc ti naši podobojisté, evangelíci, a ti se se vším tají.«

»A jak se s nimi snášíte?« ptal se farář Hejna.

»No snášíme. Co dělat. Teď ono jim trochu spadne. Za nebožtíka císaře, jak ty zákazy chodily, to se jen smáli. Jsou mezi nimi takoví padoušková, a ti se smáli, že procesí máme pryč, svátky pryč, teď zas zvonění na mračna pryč; jako se teď všude jen samé přirozenosti neb naturalii přednost dává. Ale oni sami ti podobojisté, jako ti helveti,« dodal už živěji a rozohňuje se, »také nemají ve všem řád. Jako na příklad tuhle Chvaletický pastor; jak se do Chvaletic dostal, chléb lámal, a když se drobilo, zase ho krájel a teď prý placky peče a v mošně nosí do sboru, ale tuze prý je suší, není to možná ukousnout.«

P. Vrba se usmíval, starý farář se dal do smíchu a pravil:

»To by tak bylo na mé dásně!«

Ale Vavák vážně pokračoval:

»Co pak tady, tady se ubráníme. Ale hůř je ve Francouzích. Tam ten strom svobody vydává divné ovoce.«

»Jako u nás! To se od našich naučili. Církvi tam všecko berou jako u nás!« zvolal z křesla farář. »Vyhánějí kněze jako u nás. Nás také vyhnali, z domu, z našeho domu, z našeho majetku!« pokračoval zachvácen prudkostí, jež se ho zpravidla zmocnila, jak uslyšel o bývalém jejich domu. »Z našeho majetku,« opakoval až vášnivě, a náhle umlkl. Oči se mu leskly, a brada, i když umlkl, zmítala se mu ještě, jako by bezzubými dásněmi něco překusoval, maje rty pevně stisknuty.

Páter Vrba rychle k němu přistoupil a chlácholil ho, dobře věda, že stařec po takových záchvatech bývá mdlý a že třeba ulehne. V tom stará Hanělka vstoupila, dotazujíc se, co má k večeři obstarati. Teď teprve si Milčický rychtář náležitě času povšiml a poznal, že se nad těmi knihami dlouho zdržel. První stín soumraku ulehal klenutou jizbou. Když stará Hanělka odešla, sedlák vstal, omlouvaje se, že velebné pány dlouho zdržel. Ještě ujednal s P. Vrbou čas na zítřek, kdy by se tu měl zastaviti.

Kaplan vyprovodil hosta ne až ke dveřím, ale za dvéře. A tam mu na rychlo tlumeným hlasem řekl, o čem mu začal prve psáti, že o staré Brtkové, o jejím vnuku a pračatech, aby jí nic neříkal, aby ji teď doma zdržel a že mu podá co nevidět zprávu. Pak se vrátil zase k faráři, a než Hanělka přinesla na stůl večeři, napsal krátkou cedulíčku Krameriovi o mladé Maternové a co zítra s Vavákem hodlají. Posluhovačce uložil, aby lístek zítra záhy z rána dodala do české expedice. —

Zatím stará paní Marková v bílém čepci, majíc na prsou přes kříž bílý šátek s tištěnými na okraji květy a pastýři s pastýřkami, divila se v duchu víc a více svému hostu, mladé Maternové. Pošeptalť prve P. Vrba na kvap staré paní do ucha, že ta panna je »fon«, že je šlechtického rodu, ale schudlá. Na další výklady nebylo času. Sice děv-

četi dost slušelo, jak sedělo u kávy bez čepice ve vysokém účesu hojných, pěkných vlasů, bez kožíšku, v šatech rukávů po lokty, jak držela malovaný šálek v plné ruce, mladá, svěží a štíhlá, hnědých veselých očí; ale jak a co vlastně štěbetala!

To se sice staré paní líbilo, že nebyla nic venkovsky ostýchavá, že se s ní tak záhy seznámila, ale panna šlechtického rodu, »slečna«, jak krmila na městecké faře krůty a slepice, jak za farou husy pásala, jak ze školy kdy mohla utekla, protože ji kantor nenechal ve škamně hrát si s panenkou z hadříků a kolikrát že ji zavřel, když pod škamnou tahala na provázku krávu, t. j. uražené ucho z hliněného hrnce!

Na tato vyznání přišla Teresie Maternová z Květnice bezděky, jak paní Marková vyzvídajíc na doplněnou kusé noviny pátera Vrby začala o jejím mládí a vychování. A tak mladá »slečna« vypravovala docela bez affektu, upřímně a místem se smějíc o hliněné krávě, o škole, jak tam nerada chodila, protože se již styděla.

»A proč?«

»Holky všecky už byly ze školy. Mně bylo také dvanáct, ale pan farář mě přece ještě posílal —«

»A proč?«

»Protože jsem pozdě začala. Když jsem byla u tatínka, to jsem měla daleko do školy, byli jsme v lese; tatínek mě sic učil, ale to vědí, času mnoho neměl, a já také raději běhala po lese,« dodala vesele. »A v Městci zas, když už mně bylo dvanáct let pryč, byla jsem už velká, smáli se mně, a musila jsem se pořád bránit, a tak —«

Paní Markovou všelijaká ta čtveráctví a bujnost mladého děvčete, jež ze školy utíkalo i školního vězení, jež jako hoch s hochy si hrálo a vyvádělo, nezajímaly jako jeho šlechtictví. Uhodila zase na ně nepřímo, dotazujíc se, jak se panna dostala na Městeckou faru. Tím zvěděla rodopisná data, pokud je mladá šlechtična sama věděla. O strýci, na nějž se paní Marková také zevrubně vyptávala, nevěděla vlastně, nežli že je majorem. Ale to staré paní značně imponovalo. Hned si pomyslila, že to mladé fanfarum ani neví, jaké snad štěstí —

Mladé však fanfarum zajímala patrně více Praha. Vypravovala živě, jak se na ni vždycky těšila, že tu ještě nikdy nebyla, že slýchala o divadle, jaké tam jsou věci, jak se tam duchové zpropadají do země a jak tam jsou krásně ustrojeni a jak krásně zpívají, a jak se divila když jeli ulicí a viděla všecky ty vystrojené lidi a kočáry čtyřmi koni tažené, a v těch kočárech takové krásné paničky, jistě nějaké hraběnky.

»A to by mohli, panno, v takovém kočáru jednou také,« přerušila ji paní Marková, jež Maternové prve ještě vykala.

»Já?!« a děvče zasmávši se zvolalo: »Krásné to je, to bych řekla. Hned bych jela:«

»Jsou fon, šlechtického rodu, a pan strýček, pan baron,« toho baronství se jen domýšlela, »jako pan major — všecko by mohlo být.«

Panna Rezi se na okamžik zarazila. Po prvé svitla jí cena jejího šlechtictví, o kterém po léta, co byla na faře, neslyšela, kterého její

okolí nedbalo a na které ona sama nemyslila. Ale pojednou se dala do smíchu a zvolala:

»To bych byla pěkná hraběnka! To bych už nemohla říkat: Kys dy hant —«

»Kde pak, to by jiní říkali.«

»A co já? Já jiného německy neumím.«

Paní Marková žasla a nechtěla ani věřit. V tom vešel Toníček vracejе se z procházky. Zarazil se, spatřiv mladé děvče, jež zvědavě na něj upřelo zraky, a byl více v rozpacích nežli ona. Rychle vešel do svého pokoje a nezastavil se ani, jak jindy činíval. Paní Marková ho také nezdržela a také tak to zařídila, že dnes s nimi nevečeřel, ač panna Maternová se o něj dost zajímala.

Ta pak večer v alkovně na loži pod nebesy nemohla hned usnouti, ač byla dlouhou jízdou na selském voze dosti unavena. Myslí těkala sem tam, v Praze, a zase doma u kamarádek; v tom už zase viděla ten rej v Pražských ulicích, vzpomněla na starou paní, co jí řekla o tom kočáru, že by sama mohla v takovém jezdit. Malovala si to, a kdy by tak do Městce přijela; v tom ji vytrhl ohlas vojenské trouby. To z nedalekých kasáren zaléhal sem večerní signál táhle a nějak smutně.

Naslouchala, až vyzněl, pak se začala modlit, než v tom jí zase strýc major na mysl připadl, ale nějak mlhavě, vysoký, bílých knírů, se šavlí, v bílém kabátě s červenými výložky. Ale spustí-li německy!

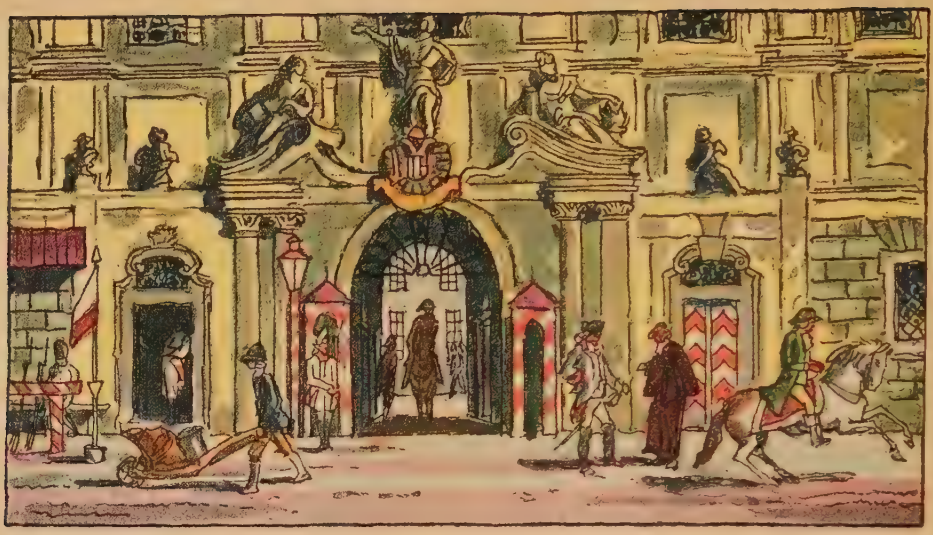

VIII. POSLEDNÍ PO MEČI.

Den co den chodil P. Vrba ráno naproti k svatému Ignáci sloužit mši sv., a to od té doby, co jim zavřeli kostel sv. Karla. Za teplejšího počasí chodil s ním také farář Hejna, na jaře dlouho ve svém tmavomodrém, límcovém plášti, v čepici přes uši stažené, a míval mši z pravidla nejblíže tomu oltáři, u kteréhož teď po nějaký rok denně sloužil vojenský kněz slovanskou mši svatou. Dnes, ač byl krásný, březnový den a slunce jasně svítilo, zůstal starý farář doma. Nebyloť mu již od večera dosti volno, a v noci dobře nespal; ale svého kaplana do kostela poslal. A ten byl tomu rád, že jde sám, nebo se chtěl po mši zastavit a také se zastavil vedle ve vojenské nemocnici. Přeptával se na Brtka a chtěl se k němu podívat. Vojáci ho však nahoru nepustili a odbyli ho, že o vojákovi nevědí, jak mu je. V tom, jak s nimi jednal, přicházel shora mladý důstojník a ten povšimnuv si starého kněze, sám k němu přistoupil a ptal se zdvořile, čeho si přeje.

Uslyšev, pokrčil rameny, teď že není čas návštěv, ale poslal vojáka nahoru se zeptat, jak je tomu ztrestanému muži. Přišla zpráva, jaká se dala očekávat: že je tomu vojákovi zle, že musí ustavičně na břiše ležet, jak má hřbet rozbitý. Rozsekali ho, že má záda jednu ránu, až mu maso visí, a že se to všecko zapaluje. Tak voják vyřizoval.

Zasmušen vracel se P. Vrba domů. Cestou sám sebe v duchu plísnil, to že má ze své dobroty, kdyby byl do těch prokletých kasáren nelezl, a proč tam lezl, když ten dům tak zneuctili, tak že by ten kaprál byl třeba na tom vojákovi tak neseděl a ho nesoužil, a nemyslil, že on, Vrba, je strýcem toho nešťastného Brtka. Teď že bude mít, teď aby chodil do nemocnice. O to by tak nebylo, ale o faráře, když mu nic neřekl.

Docházeje k jejich domu, zahlédl před ním paní Markovou. Ještě ta! Jistě čeká k vůli tomu děvčeti. Zase nová starost! A co si toho vždycky nabéře, každému vyhoví.

Mračil se dost, ale když došel, vyslechl docela vlídně a s účastenstvím, že ta šlechtična si vyšla do kostela, ale že se nevrací, že již to je dlouho.

»Zbloudila,« mínil.

»A ta se nedá.« Zvěděl leccos, i to o té němčině; ale tu se jen usmíval, až paní Markovou tím popletl. Začala také povídat, jak ráno, když studenti odešli, byla ta slečna u okna, jak se dívala na dvůr na vojsko, že se ani nemohla odtrhnout. V tom zahlédl P. Vrba v okně holou hlavu faráře Hejny v malé, černé čepičce; i chvátal, že pan farář čeká.

Okolo desáté dostali návštěvu. Přišel Kramerius, byv lístkem Vrbovým pozván, a s ním Šedivý. Pro mladého toho spisovatele si Kramerius sám vzkázal, aby uviděl šlechtičnu, o kterou se pomáhal také starat. Spatřili ji pak, když po desáté vstoupila s Vavákem, v kožíšku, v čapce, v červených punčochách, po ráně svěžejší nežli včera. Vavák měl dnes na prsou stříbrný peníz. Maternová se zarazila, když shlédla tolik mužů, jichž se nenadála. Šla ke křeslu políbit starému

faráři ruku i P. Vrbovi, jenž zapomenuv na všecko mrzení pozoroval usmívaje se oba mladé muže, patrně překvapené. Zvláště ten mladší, Šedivý, jenž stál v pozadí, jak pannu Maternovou shlédl, už s ní oka nespustil.

Rychtář Vavák, jsa teď jako poručníkem mladé Maternové, chtěl, a také z vlastenecké horlivosti to udělal, aby poznala, jací lidé znamenití se jí ujímají. I ukázal na Krameria, to že je ten český slávomnožce a novinotistce, a tu pan Prokop Šedivý, herecký veršovec u vlastenského divadla, aby se jim poděkovala. Na to slovo, jež více účinkovalo nežli ten novinotistce, svezl se dívčin pohled s Krameria na Šedivého; podala mu ruku dříve nežli Krameriovi.

Když vycházeli z domu, pošeptal Šedivý, jda s Krameriem poslední, svému společníku:

»Jako malina!«

Kramerius se usmál a řekl:

»To nepůjdeš se mnou.«

»No, mohl bych, ale — mám tudy cestu, mohl bych se zastavit u —«

»Tak s Bohem, a nestavuj se, a raději čekej —«

»A nač?«

»Snad se panna zas vrátí, snad ji ten major nepřijme; pak bys ji mohl zas vyprovodit.«

»A pak kam?«

Kramerius pokrčil rameny a pravil:

»To by byla chyba, věru bych nevěděl. A do nějaké služby —«

»Ne, to ne!« vpadl Šedivý živě. V tom došli společnosti, která stanula před domem. Kramerius se rozloučil s Vavákem a P. Vrbou, panně Maternové pak přál mnoho štěstí a dobrou pořízenou. Šedivý zůstal a přibočil se k dívce. Dali se Dobytčím trhem vzhůru a na příč k bývalé jezovitské kolleji, nyní vojenské nemocnici. Vavák jda s P. Vrbou za mladými začal vážný hovor, jak by bylo, kdyby ten strýc

major nechtěl a své neteře si nenechal. V tom si zase vzpomněl na toho bohatého měšťana, o kterém mu včera P. Vrba pověděl.

Zatím mladí před nimi bezstarostněji se bavili. Panna Maternová ptala se sice na strýcův byt a vyznala se také, že se toho strýčka nějak bojí. Ale brzo na bázeň zapomněla, jak se s Šedivým rozhovořila. Byl mladý, ti ostatní byli všichni starší a staří, vážní, a on tak hovorný a zdvořilý. Také se jí líbil postavou, v tmavozeleném, pěkném kabátě, v napudrovaných vlasech, sám trochu přisnědlý, usmívavé, zdravé tváře. A tak mu to slušelo, když se smál a ukázal zdravé, bílé zuby.

To všecko postřehla, třeba že z počátku klopila zrak nebo před se hleděla. Ani to jí neušlo, jak za hovoru se po ní tváří obrací, jak jen na ni hledí. Mluvil s ní o Praze. Pověděla mu, jak se jí dnes v kostele, tamhle (ukázala po sv. Ignáci) líbilo, ale jak po té trochu bloudila, když jdouc z kostela kousek zašla, aby se ještě rozhlédla, a jak ta stará paní, u níž byla na noc, trnula a se divila, že se tak sama mohla odvážit. Zasmála se tomu, ale v tom si na divadlo vzpomněla. Šedivý začal chutě o svém zalíbeném předmětě, ale nedokončil. Zahnuli zatím kolem rohu vojenské nemocnice a dostali se do ulice stromovím vysázené. Vedla vzhůru podél někdejšího ústavu šlechtičen, právě na všeobecnou nemocnici proměněného. Lipová alej táhla se celou tou ulicí a dále za rozlehlou budovou šlechtického ústavu*) až na samý kraj Lipové ulice.

Záplava jarního světla slunečného proudila stromovím, až se jeho větve dosud holé a tmavé v plné té záři leskly. A tu jak se panna Maternová zvědavě po novém místě rozhlížela, zeptala se na velikou tu budovu, podél kteréž kráčeli, a pozorně naslouchala, jako prve o divadle, když Šedivý vykládal, jaké tu měly šlechtičny zaopatření, než se přestěhovaly na Hradčany, a jak se vůbec dobře mají, a že ani nejsou všechny českých rodů a tak starých, jako některé domácí.

*) Obecně „štift" řečeného.

Oči jeho utkvěly při tom zkoumavě na tváři mladé šlechtičny. Ta na okamžik se před se zahleděla jako v zamyšlení, až se pojednou optala:

»A mají také kočáry?«

Šedivý byl překvapen, ale pak se té otázce bezděky usmál.

»Na kočárech jezdí, pravda,« odvětil, »ale panno, hle!«

Zastavil se. Byli u příčné ulice, jež alej přerušovala.*) Šedivý ukazoval přes příčnou tu ulici na levo na roh, kde stálo patrové stavení s mansardovou střechou krytou kůrkami, valně už zahnědlými. Stavení to ozdobené při zakulacených rozích plochými sloupy a nad okny římsami barokového rázu, mělo zelené žaluzie. Nevysoký vchod byl z ulice. Od toho domu dále směrem aleje k Lipové ulici táhla se vysoká zeď. Z ní v určitých vzdálenostech vynikaly mírně profilované ozdobné pilíře, na jejichž hlavicích stály pískovcové vázy a putti ve stínu rozložitých stromů za zdí se vysoko pnoucích.

»V tom domě bydlí pan major Materna,« ohlašoval Šedivý. Toho okamžiku stanuli u nich Vavák s P. Vrbou.

»Tak to je dům pana majora,« mínil rychtář, hledě na nárožní stavení. »A to je v nějaké zahradě.«

»To je hraběte Klam-Gallasa,« vysvětloval P. Vrba.

»A veliká!« mínil rychtář stopuje zrakem dlouhou zeď.

»Ó, veliká,« vysvětloval Šedivý, rukou směr naznačuje. »Tady a Lipovou ulicí, a odtud zas jde zeď Ječnou ulicí až dolů k jezovitům. Hrabě Gallas skoupil tu kolik domů, no, již před dvaciti lety, a tenhle,« a ukázal na majorův dům, »byl také sousedský, ale patřil nějaké baronce, a byla při něm vinice a kuchyňská zahrada. A ještě jiné zahrady, a zahrádky skoupil a udělal z toho zahradu. Je prý tuze krásná.«

»A jakže pan major?«

»Sloužil prý s nějakým Gallasem na vojně. A tak mu pak tu ten byt přenechali.«

---

*) Zbytek její je dnešní Větrnická ul.

Mladá Maternová mlčela. Nějak zvážněvši hleděla na dům se žaluziemi, na zahradní zeď i na koruny stromů stopené v zářivém jasu jarního slunce. Trhla sebou, když P. Vrba ji vyzval, tak že tedy ve jménu Páně půjdou. Rudý stín mihl se jí obličejem a neodvětila ani, když jí Šedivý přál, aby šťastně pořídila. Za to jí svitlo ve zraku, když dodal, že tu chvíli počká, kdyby se snad brzo vrátili.

Vešli. Síň byla bílena, cihlami dlážděna, dřevěné, staré schody měly massivní zábradlí zděné, pod nímž u prvního schodu stála na podstavci nevelká socha nějaké skrouceně stojící Flory nebo mladé zahradnice. P. Vrba šel napřed, za ním rychtář, poslední panna Maternová. Nahoře na chodbě čistě vybílené zahlédli na oknech mnoho uschlých květin, v jednom, ve výklenku, také dva hudební pulpity. A okna byla zašlá, místy sem tam měňavě duhových. Stanuli. Spatřili ve pravo na konci chodby otevřené dvéře. Viděli jimi veliký krb, nyní studený, bez záře, nad ním na bílé zdi plno lesklého měděného nádobí, kaserolů, pánví, forem i konvic a pod tím u zdi, poblíž krbu nenatřený, nevelký stůl, na stole koš, z něhož čouhala nějaká zelenina a vrkoč cibule. Vedle koše na stole lesklo se mdle do šedostříbrna bříško zabité ryby.

Před tou rybou ležela otevřená kniha, ne hrubá, ne velká, a nad ní se sklánčli dva mužové skoro proti sobě. Ten na pravo hodně veliký prošedivělých vlasů, s černou mašlí v týle, suchý, dlouhých rukou, s přistřiženými kníry, s cvočkem v uchu, v šedé kamizole a v tmavých nohavicích a gamaších, druhý značně menší, subtilnější, v květovaném županu, v pudrované vlásence a copu. A ten ukazuje ukazováčkem na nějaké místo v knize, opakoval:

»A perník, rozumíš, ale krájené mandle ne, to jakoby jedl člověk floky ševcovské, ale hrozinky, a hrozinek bis, povídám bis!«

»Ale, pane obrstwachtmistr, bis to nejde —«

Menší muž se vzpřímil, a upřev zraky na opponenta, zvolal prudce:

»Habt acht!«

A kuchař opponent postavil se jako struna a jen mrkal očima. Malý velitel ho tak chvilku nechal, pak opakoval určitě velitelsky:

»Perník; mandle žádné, hrozinky, a ty bis; ať to chutná na repetici.«

A pojednou jakoby si vzpomněl, dodal slevuje mnoho z přísného tónu.

»Odpoledne budeme hrát.«

Náhle umlkl a rychle se obrátil, neboť zaslechl kroky. Příchozí teď jak náleží spatřili jeho hladce oholenou tvář, živě zardělou, s obočím nápadně černým, pěkně klenutým. Nevelký, starý pán tím svěže a dost mladě vypadal, tak že se tomu Vavák až divil. Jen P. Vrba si v duchu řekl: »Aha, ty se, dědku stará, maluješ!«

Přísný velitel kuchyně hleděl udiven a ne tuze vlídně na nenadálé hosti, zvláště na sedláka, za nějž se Rezi postavila. Když se P. Vrba zeptal, je-li pan major Materna doma, odvětil zkrátka:

»Pan Materna z Květnic je doma. Co mu chcete?«

»My bychom s ním rádi mluvili.«

»Mluvíte s ním!« odvětil zostra, jakoby uražen. Překvapení bylo patrné. Nejvíce jeho neť žasla. Velký, s kníry, v bílém fráčku s červenými výložky, šavle, ostruhy, tak si ho představovala. A ten tu! V tom ji vzal Vavák za ruku, vedl ji do předu, a maje čepici smeknutou, uctivě a vážně začal:

»Urozený a statečný pane! My tuhle přivádíme poslední ratolest jejich starožitného rodu. Otec její, vašnostin pan bratr, před lety na Poděbradště mnohá léta fořtem býval —«

Svěží dívčin zjev starého pána z Květnice patrně mile překvapil. Ale jak uslyšel Vavákovu řeč, zamračil se a pojednou se rychtáře zostra otázal, kdo je. Ten odpověděl.

»A co ten metál?« a major ukázal na rychtářův stříbrný peníz.

»Ten mi ráčil udělit jeho majestátnost nebožtík císař pán před čtyřmi lety.«

»Hm — a velebný pán?« To již zdvořileji mluvil a po německu. P. Vrba, že stál před šlechticem a důstojníkem, neodolal starému respektu a kloně se hluboko, velmi zdvořile vykládal, jak on sem přichází.

»No, tak pojďte dál,« přerušil ho major a vedl nenadálé hosti chodbou kolem dvojích dveří bíle natřených, až pak třetí otevřel. Tudy uvedl společnost do nevelkého pokoje, stropu dosti nízkého. Stěny byly pokryty čalouny, na zdech viselo zrcadlo ve sklenném rámu, několik silhouet nad pohovkou na zdi a nad nimi velká rytina generála Laudona. V rohu u okna stál klavír. Major na okamžik zmizel ve vedlejším pokoji, odkudž se pak vrátil bez županu, v kabátě tmavomodré barvy. Usednuv proti hostem, změřil zase zrakem svou neteř, pak jal se Vaváka po německu se vyptávati. Bylo patrno, že je na tento jazyk zvyklejší, jakož také o tom svědčila jeho česká výslovnost.

»Urozený pane, jináč neumím zvučiti než jedině naším českým hlaholem.«

Major pensista vyvalil na něj oči, překvapen nezvyklou češtinou, pak se na P. Vrbu obrátil:

»Was will der — Wie spricht er denn?«

P. Vrba vysvětlil, zamlouval a začal sám, nejprve německy, pak česky o zesnulém bratru majorově, co věděl, až pak umlkl, aby mohl Vavák navázati. Major naslouchal, skákal do řeči, kladl otázky jako soudce, patrně nedůvěřuje. Zatím panna Terezie seděla mlčky vedle P. Vrby. Bylo na ní znáti vzrušení a napjetí, a když prve major začal s němčinou, zakmitly se bezděky rychleji její vička dlouhých řas. Pak upoutána její pozornost vypravováním a hovorem o jejím nebožtíku otci. A ten starý pán pořád nic, pořád klidný, i když mu o vlastním bratru povídají. Nic ho to nehnulo. A na ni ještě nepromluvil ani slovíčkem. Jistě nechce, neuzná ji. Než v tom na ni došlo. »Má ta panna nějaká dokumenta?« ptal se pojednou major.

»Tu jsou, urozený pane.« Vavák vytáhl z kapsy erbovní list a jiné rodinné doklady i Rezin křestní list. Starý Materna nasadil lorgnon a jal všecko zkoumavě prohlížeti. V pokoji slunečními paprsky vyjasněném nastalo ticho. Stromy venku v zářícím vzduchu se ani nehnuly. Jen nějaké bouchání, snad z kuchyně, se na okamžik ozvalo, a šustot papíru, jak major listy obracel. Vavák ho bedlivě zraky sledoval. P. Vrba mrkl okny ven, mrkl pokojem. I Rezi tak učinila; té padli nejvíce do očí malí panáčkové porcelánoví, pěkně malovaní, stojící na římse nad krbem v pravo, v levo od krásných hodin stojatých s alabastrovými sloupky, plné zlatolesklých figurek.

V tom spustil major lorgnon a zahleděl se do stolu; přemýšlel, rozhodoval se. Listiny ho přesvědčily, příbuzenství jasně, jak náleží prokázáno. Když pozvedl svých zraků, upřel je na neteř a pak se pojednou ozval: »Theresia!«

Neřekl to již tónem, jakým dosud mluvil, nýbrž nějak vážněji, skoro obřadně a dodal po německu, aby přistoupila. Rezi, jak své jméno uslyšela, rychle vstala v nejistotě, upírajíc oči na starého strýce. V tom ji P. Vrba za šaty zatahal a rychle a tiše jí řekl, aby šla. Přistoupila váhajíc a poklonila se svým maloměstským způsobem. V tom, jak se k ní starý důstojník nachýlil a ji na čelo políbil, ovanula ji nějaká zvláštní vůně, ve které však jakoby bylo přimíseno tabákového zápachu.

»Vítám vás jako bratrovu dceru!« mluvil major vážně, skoro škrobeně. »Proč pak mi pan bratr nikdy nepsal?«

Rezinka v rozpacích bezděky se ohlédla po páterovi Vrbovi. Ten na bílé židli s květovaným sedadlem už poposedal a nyní pomyslil:

»Utrápená němčina, zatrolená! A zapřít není možná!«

Ale v tom rychtář usmívaje se jako na schlácholení přímo pověděl:

»Urozený pane, panna, či slečna Rezinka také neumí německy!«

Major, jakoby ho píchl, ustoupil na krok, zamračil se na rychtáře; ale v tom začal starý kaplan, že panna vyrostla v lese, v české krajině a pak že byla také pořád mezi českým lidem.

»A co mně do toho!« přerušil ho major prudce. »Je to ostuda, teď abych já to spravoval. Co by řekl svět! Šlechna, a ne německy? A což francouzsky, co? A to ostatní vychování! Samá nesnáz pro ni i pro mne. To nepůjde!«

Mluvil prudce, česky i německy. Ale jak se odmlčel, Milčický rychtář pokročiv uctivě ale důtklivě ujal se slova:

»Urozený pane, je to vlastní krev, je z jejich starožitného rodu. A pro trochu němčiny —«

»A vždyť ona všecko dohoní,« přidal dost zostra P. Vrba po německu, nabyv odvahy, když šlo do tuha. »Je vtipná a jiné umí: zpívat, hrát, a zvláště zpívat.« Jindy by byl to sotva tak důrazně uváděl. Obrátil se po Rezince a všichni. Za poslední majorovy řeči tiskla

spodní ret zuby, svrchním retem; nyní se jí oči náhle zalily. Obrátila se, ale slzám se darmo bránila. Dala se do pláče . . .

Zatím Šedivý čekal a čekal. Přecházel před stavením až k zahradní zdi, ohlížel se po oknech, posléz vešel na síň. Nahýbaje se, hleděl po schodech vzhůru. Všude ticho. Mladý spisovatel vykročil pak na schod, pak dál, výš, až byl skoro u nejhořejšího. Rozhlížel se. A teď! To klavír! Ohlas drnkavých zvuků nesl se vybílenou chodbou, již proudila zář slunce, a již do hudby vpadl svěží, ženský hlas. Šedivý sebou až trhl. To je jistě ona, Maternová! Kdo by také jiný! Zajat zpěvem naslouchal. Byl to neobyčejný, plný, krásný hlas. Rozuměl tomu. A hned mu připadlo, jaké by bylo tleskání, kdyby ten hlas takhle vycvičen s jeviště se ozval.

Přitiskl se ke zdi, nebo z pozadí chodby se ozvaly tiché kroky. Někdo se blížil. Takový dlouhý, v zástěře, a v ruce vařečku. Divně sebou kroutil, jak šel po špičkách, a krk natahoval; a jak hlavu stranou přikloňoval, tóny lapaje, blýskl se mu na slunci v uchu stříbrný cvoček. Opodál posledních dveří se zastavil, a nachýlen bedlivě naslouchal; tak zůstal, i když zpěv tam umlkl. Myslil patrně, že to pausa, že bude pokračování. Ale místo sopránu spustil hluboký hlas, a to tam dole u prvních dveří vedle kuchyně. Starý major se tam pojednou zjevil.

Na jeho hlas se dlouhý kuchař obrátil jako na obrtlíku a ne po špičkách, ale dlouhými, rychlými kroky se vracel a postavil se rovně, po vojansku před pána. Šedivý, jenž na kvap po tichu níže několik schodů sestoupil, nadál se bouřky. A slyšel:

»To je hlas, co? To se ti líbil, viď, ty starý plecháči?« Major mluvil s patrnou spokojeností, usmívaje se a ostřeji pokračoval: »Bude u nás na oběd.« A mluvě již jen s kuchařem zostra spustil: »Bude-li pak co k jídlu, když se pořád touláš a lelkuješ! Marš do kuchyně!«

Kuchař salutoval a zmizel v kuchyni. Pán jeho se vrátil do pokoje.

»Bude u nás na oběd,« opakoval si v duchu Šedivý. »To jistě ona, Maternová. To si ji tedy asi nechá. Vida, čiperná panenka bude urozenou slečnou.«

Zvolna sestupoval se schodů a přemýšleje o tom všem, bral se zvolna zase ulicí dolů. Když docházel na konec, ohlédl se. V tom spatřil vycházeti z onoho zahradního domu pátera Vrbu a Milčického rychtáře. Šli sami, bez panny Maternové. Počkal na ně.

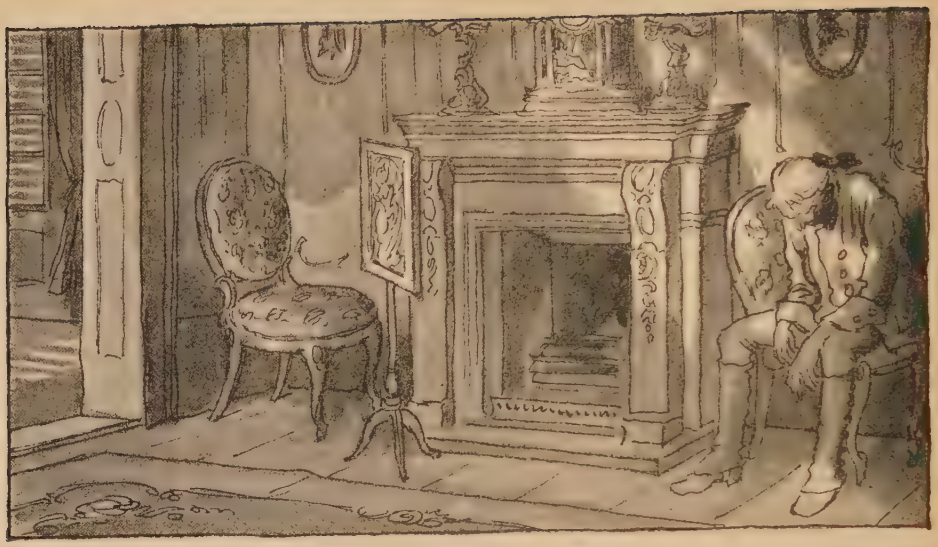

IX. NA NOVÉM SVĚTĚ.

Po poledni, po obědech, když přišla posluhovačka a začala v kuchyni pana Materny z Květnice nádobí omývati, vyšel odtud Ignác Ceypek bez vařečky, bez zástěry a rovnou do salonu páně. Dopoledne byl osobním sluhou pana obrstvachtmistra; nyní nastupoval třetí funkci u pana barona, jak také starému šlechtici z Květnice říkali.

Jako onoho času měli Morzinové, Černínové, Pachtové a jiní rodové šlechtičtí v našem království své kapely či »bandy«, skládající se namnoze ze služebníků a domácích ouředníků (dobrá znalost hudby pomohla nejspíše do vrchnostenské služby), tak měl starý Materna z Květnice, šlechtic bez panství, svou kapelu či »bandu« v Ignáciovi Ceypkovi. Proto mu také někdy žertem i zlomyslně říkali »baronova banda«. Ceypek hrál velmi hezky na housle, lépe nežli jeho pán, veliký milovník hudby, a také na flétnu pěkně piskal.

S pánem svým z pravidla hrávali odpoledne. Ale než došlo na duo, měl Ceypek pokaždé solo; a na to vešel také dnes po obědě do prázdného salonu, kdež usedl na židli u chladného krbu. Dvéře do vedlejšího pokoje byly otevřeny. To byl pánův, kam vždycky po obědě přišel z jídelny si zdřimnout.

Ceypek sehnul hlavu i hřbet, nebyl už nejrovnější, spustil dlouhé, sepiaté ruce mezi poroztažená kolena, a čekal na pána. Dnes dlouho nešel; dnes bylo všecko v pořádku. Bodejť »bis« hrozinek! Nedal mu jich, a přece ryba chutnala, a ty »floky« také, a bral dost, do repetice. A tu pannu pobízel. Ta má krásný hlas. Kde se tu vzala, je-li opravdu příbuzná, a že tu snad ostane! Proč mu pán na konec oběda poručil, aby vzkázal zahradníkovi, že mají hosta, a aby on, Ceypek, dal trochu zřídit »pokojíček«. Tak říkali nevelké jizbě v rohu, hledící do zahrady. Ceypek seděl nahnutě a nehnutě, jakoby dřímal. V saloně a kolem ticho. V okně, na plném, poledním, jarním slunci poletovala moucha samojediná, jako divá sem tam v klikatém letu. Na leštěné podlaze chvěly se pruhy zářivého světla a v něm oživly také barvy květovaných čalounů i generál Laudon i jeho kůň na kolorované rytině na zdi.

V tom se Ceypek rychle vzpřímil. Vedle v pokoji se ozvaly kroky, a bylo slyšeti, že tam někdo spouští žaluzie. Průzor do pokoje se rázem ztemnil. A také v salonu se plné světlo stlumilo, jak Ceypek spustil žaluzie. Pak usedl zase na židli u krbu a čekal. Funkce jeho nastávala. Vedle ještě kroky. Pán jde k pohovce, lehá na ni. Bylo slyšeti, jak supá, jak se vrtí, až to v pohovce rachotilo; teď se utišil. Už se pohodlně natáhl, leží.

Ceypek vztáhl dlouhou svou pravici po šňůrce stojacích na krbu hodin, a hrací jejich stroj spustil. Kovové zvuky, slabé ale lahodné, jako nepronikavá, příjemná vůně, sladce vyznívající linuly se do ztemnělého pokoje vedle. Stará vojenská píseň o princi Eugenu Savojském začínala loudit sen na víčka starého pána.

Zatím jeho »banda« seděl a díval se na hodiny, na jejich mythologické figury, jimž nerozuměl a jež teď v zášeří pozbyly svého lesku; když píseň dozněla, zatáhl podruhé. Ve stroji hrklo, zavrčelo, a již se ozval laškovný menuet. Tím obyčejně Ceypek končil své solo, neboť pan obrstwachtmistr při menuetu usínal; ale dnes sebou ještě vrtěl, a tak do třetice.

Z Dona Juana rozkošné dostaveníčko musilo na pomoc. Znělo tichem, příjemným šerem, do něhož tu tam u oken a žaluzií probleskoval zásvit zářícího poledne, a účinkovalo. Vedle v pokoji se nic už nehnulo; starý šlechtic ležel a spal, a hodiny ještě hrály. Když arie doznívala, Ceypek se na ně nedival, nýbrž seděl jako prve shrben, s hlavou nachýlenou, a když poslední tón vyzněl, koncertista již klímal. Hlava mu padala, až se černá mašle v týle třásla, bradou do prsou, níž a níže. Šero a ticho; a jím teď místo Mozartových harmonií ozval se chvilkou chrapot, tu i tam. Tam silnější. To bývalo z pravidla denně první duo starých vojáků . . .

Mladé Maternové hořely ještě tváře, a oči se jí živěji leskly vzrušením i teď, kdy osaměla v nárožním pokojíku. Tam ji starý pán po obědě zavedl a rychle odešel, pověděv jí, aby si tu odpočinula nebo zahradou se prošla, že tam může beze všeho jako doma.

Osaměvši rozhlédla se nejprve oknem ven, pak pokojem. Oknem viděla do stromů a pokoj byl malován, jak se jí zdálo, tuze pěkně (u nich i na faře měli vždy pokoje jenom vybílené) a měl tuze pěkný nábytek. Jen postele tu nebylo. Ale zrcadlo nescházelo. Podívala se do něho a pak se posadila u stolku do pohodlného křesla, jakého ani nebožtík pan farář neměl. Myšlenky jí sem tam těkaly. Sběhlo se toho tolik za těch několik chvil.

Od včerejšího večera začala o neznámém strýci jinak smýšlet i o svém šlechtictví, zvláště pak dnes cestou, když ten mladý pán jí vypravoval o těch šlechtických dámách. Pak uviděla takového pána, jeho byt jí se zdál nádherný, a to, co jiní jí jen naznačovali nebo malovali, začínalo být pravdivým, skutečným. Začínala pevně doufat,

důvěřovalat v moc velebného pána, těšila se, že nepůjde do služby, jak jí to doma mluvili. Ale pak, když si jí ten starý pán, její strýc, hrubě nevšiml, když začal sebou škubat pro tu němčinu, začala se lekati, že je po všem, že musí zase zpět, a tu se rozplakala.

Nebýti toho starého pátera a Milčického rychtáře, kteří se jí tak zastali! Jak Vavák navrhl, aby se urozený pán přesvědčil, aby zazpívala, tu se jí uvolnilo. A když urozený pán váhav přece svolil, chutě šla ke klavíru a sedla k němu s odvahou. Začala hrát, nebylo to nejslavnější, ale když zazpívala, když strýc uslyšel její hlas, byl velmi překvapen. Jak dozpívala, neříkal už, že to nejde, ale aby tu tedy Theresia prozatím zůstala, když nemá kam jíti, jak mu prve Vavák vyložil, že bude hledět, aby jí nějaké místo opatřil.

Při obědě, když s ní sám seděl, nebyl už tak přísný a všímal si jí dosti přátelsky. Vyptával se na svého bratra, jejího otce, nadhodil, že byl hodně umíněný, on, major, že mu dobře radil, ale on že neposlechl, pak že z toho měl. Ale nedoličil, co a jak. Rezinka však rozuměla, vědouc z domova, že major byl proti ženitbě otcově, že mu radil nějakou starší slečnu, ale bohatou, ze šlechtického, úřednického rodu. Když si vzal otec dívku měšťanskou, její matku, rozhněval se starší bratr. Vojenská služba zavedla jej do dalekých zemí, po té koncem sedmileté války došla klamná zpráva, že zahynul. Když se ukázalo, že je živ, myslivec Materna mu psal, ale bratr neodpověděl. Teď neteři vytýkal, že otec nikdy nepsal, že nedostal nikdy od něho psaní. Při tom jí pobízel, aby jedla, na lepší kousky jí ukazoval, a ptal se, jak jí omáčka chutná, tu že on poradil, pak zase na otce se ptal i na jejího bratra, že ho měli dát na vojnu; o nebožce její matce se však ani slovem nezmínil.

Pak zase o hudbě začal a pojednou o němčině, že se v Praze musí učit, že by to bez německého jazyka nešlo, a co ten farář dělal, když si ji vzal na starost, že ji v tom nevycvičil; a francouzsky že se musí také naučit, aby mohla číst francouzské knihy, aby prohlédla, oči otevřela, beztoho že ji ten farář jen ve tmách držel, to že oni rádi.

Tu tam se ve své řeči zarazil, když se mu nedostávalo českéhovýznamu. Někdy nastrčil za něj francouzské nebo německé slovo. Panně Terezii to bylo jedno. Ona byla jen ráda, že zůstane, že nebude muset do služby, že bude, že je neteří takového pána. Myslilať, že se strýc nadobro rozhodl. Nerozumělať, co P. Vrbovi po německu řekl, že si ji tu prozatím nechá, že pak uvidí. A tak v tom radostném vzrušení ušlo jí mnoho ze strýcovy řeči při obědě. A také lecčemuž nerozuměla. Ale pozorně naslouchala.

Teď spočívala v pohodlném křesle. Pojednou naklonila hlavu na levo. Zdálo se jí, jakoby nějaké zvuky jí o sluch zavadily. A zněly lahodně, ale slabě, jako vzdálené, tak že plné melodie nemohla postihnouti. Pak rázem umlkly, a kolem nastalo zase nerušené, poledni ticho. Panna Rezinka v něm dlouho nevydržela. Vyskočila pojednou, prohlédla ještě tu tam leccos v pokoji, pak vyšla ven, na chodbu a zamířila ke dveřím, vedoucím, jak tušila, do zahrady. Dostala se na taras dlážděný ohromnými, pískovcovými plochami, vybihající prostřed, zrovna přede dveřmi v obloukový výstupek. S tarasu, na jehož koncích v pravo v levo stálo po soše z pískovce na takovém též podstavci, vedly široké schody dolů do zahrady. Nad tou Rezinka, hned jak na taras vykročila, užasla tak, že rázem stanula plna udivení.

Pod ní spousta stromoví na půdě celkem mírně se svažující, tu v lipových alejích, sem tam se křižujících, tam skupené v celý hájek nebo přistřižené v arkádách rovněž přistřižených, onde, při zdech volně rostouc rozložitě do mohutných korun jako v lipových alejích.

A všecko, stromy, arkády, skupiny různých křovin na volných prostorách i půda namnoze, skoro všecko ještě holé, většinou zahnědlé od světlejšího tonu až do tmavého, čokoládového. Jen sem tam prorážela jako skvrna tmavá zeleň nějaké křoviny nebo jehličnatého stromu nebo břečtanu na zdi i u stromů, nebo okřivající trávník, nebo svítila se teď v plném slunci tu onde křovina i sem

tam některá koruna prvním zelenavým přísvitem zlatových ještě puků a prvních lístečků. Nade vším zářící vzduch, nebe tmavomodré jako v létě. A všude klid, jehož nerušily ptačí hlasy, ostatně teď v poledne nezvučící plným sborem. Ale stínu ještě všude málo. Vším tím hojným rostlinstvem, za léta jistě hustým a stinným, byl dost volný rozhled rozlehlou zahradou, na balustrády nízkých taras, na šedé jejich sochy i na sochy mezi stromy a v křovinách, i na různé stavby. V pravo, v pozadí pronikalo několik nevzhledných domů (čelem hleděly do Ječné ulice). Než mladá Maternová všímala si věcí méně obyčejných. Zrak její těkal po různých pavillonech, altánech i chrámcích, sochách a skupinách, až utkvěl v pozadí (myslila, že je to až na samém konci) na nějaké jeskyni šedých skal pod krásnou skupinou starých stromů. Zahrada byla tak rozlehlá a zarostlá, že kromě oněch domů žádných jiných v sousedství nebylo viděti. Nebylo tu jako v hlučné Praze, nýbrž jako v nějaké rozkošné poušti, a pannu Rezinku, jež prvá svá léta v lese strávila, to osamělé, tiché místo, plné stromů a křovin, tím mileji překvapilo.

Slečna, v maloměstském ještě obleku, v červených punčochách, ve střevících s červenými opatky, v květovaných šatech s rukávy po lokte, rozhlížela se chvíli, volně, i zrak rukou zaslánějíc; pak zašla k sochám v pravo, v levo. Byly nějaké bohyně, pokryté tu a tam už žlutavým lišejníkem. Po té se zas vrátila do prostřed, až se dala po schodech dolů. Byla by tak učinila, i kdyby jí byl strýc prve neřekl, aby se volně prošla zahradou.

Kráčela písčitou cestou, alejí, v zářícím světle i nehnutých stínech. Nejprve se zastavila u tiché bezvodé fontány na konci aleje; pak šla dále, z počátku se ohlížejíc po strýčkově domě, až na něj zapomněla. Chodila sem tam cestičkami, sestupovala mezi balustrádami po stupních teras, hleděla na sochy, kráčela arkádami a zase stromořadím, stavovala se u pavillonků, na jejichž prazích leželo sváté, suché listí, jejichž žaluzie byly ještě spuštěny, nebo okenice zavřeny; podivila se většímu stavení na volnější prostoře stromy lemované (bylo

hraběcí divadlo v antikisujícím slohu), až pak na okamžik usedla na lávku pod stromy na malém pahorečku zrovna proti soše rozmilého klučiny s křidélky, s lukem a šípem v ruce a s toulcem přes plece. Líbil se jí, ale neznala ho, a jak shlédla, že na podstavci něco vyryto, přiskočila a jala se čísti ne bez namáhání, tak jak bylo psáno:

Qui que tu sois, voici ton maître,
il l'est, le fut, ou le doit être.

Ale nerozumějíc, ani nedočetla. Šla dál s chlumku dolů, cestičkou do háje; v něm prostřed do kruhu stálo několik kamenných sedadel, a prostřed nich vypínal se nějaký oltář z části mechem i žlutavým lišejníkem zarostlý. Z háje patrně »posvátného« slečna Terezie pospíchala. Zdálo se jí tu nějak smutno. Nezdržela se, nežli co se plaše rozhlédla a co si utrhla několik podléštěk pěkně se promodrávajících z uschlého listí. Zacházela bezděky dál a dále. Dosud nikoho nepotkala. Prve spatřila, tam od fontány, směrem k oněm obyčejným domům velký sklenník na slunci se prudce lesknoucí a u tohoto sklenníku dva mužské a ženskou. Ale těm se schválně vyhnula.

Z počátku také na nikoho nevzpomněla, všecka jsouc zabrána nevídanými věcmi. Ale pak jí připadlo, jak by holky u nich se divily, a jak by vykřikovaly, kdyby to všecko tu viděly. A pak, když to neb ono neznala, nač to ono staveníčko, a když sem tam také nápis viděla, jako tam u toho nahatého chlapečka, vzpomněla, škoda že tu není pan Šedivý, ten že by jí všecko vysvětlil a ještě by se zasmála.

A takhle v létě, až to bude všecko zelené, až všecko pokvete, květiny, růže, až ty altánky a lusthausy budou otevřeny! A panstvo až tu bude! — V duchu se na okamžik zarazila, ale hned jí připadl strýc baron, ten že je také z panstva, a ona... Bezděky stanula a v blaživém, povznášejícím zatrnutí rozhlédla se kolem.

To bylo v aleji ovocných stromů, třešní a jabloní, plných už pupenců, mízou lesklých, ještě nerozpuklých. V pravo v levo byl

nějaký palouček s křovinami. Na konec pak aleje zahlédla staveníčko, k němuž se rozběhla. Roubená chaloupka doškové střechy již omšené, osamělá v ovocném sadě, vetchá, sešlá, s malovanými okenicemi, jako u nich doma.

Hleděla na ni drahnou chvilku, obešla si ji, podívala se k oknům, pak i na kliku sáhla. Dvéře povolily. Stanula na síni, vkročila do světnice. Měla stůl s trnoži, židle, všecko jako u nich, ale ještě lepší, líp udělané a malované. Tak se děvčeti zdálo. Líbilo se jí tu; nežasla, nedivila se, ale bylo jí tu volněji. Ale hned po té se opět divila a pomyslila si, co ti páni — a jak divné věci jsou tu pohromadě. To stanula za chalupou na kraji sadu. Odtud již viděla zahradní, vysokou zeď za starými, vysokými stromy. Mezi nimi stála skupina vrb. Svislé jejich větve se již prozelenávaly, ale nebyly dosud tak husté, aby mohly zasloniti čtverhrannou mříž, obklopující nevelkou prostoru, keří vysázenou s kameny a pomníky. Totě jako hřbitov!

Mladá Maternová nechtěla ani svým očím věřit. A když všecko spatřila z blízka, teprve se přesvědčila. Mříž krásně kovaná, zvláště vrátka; za nimi prostřed hřbitůvka na podstavci andělíček opřený o shaslou pochodeň, skloněný nad popelnicí se zlaceným, lesklým nápisem. Ale kříže nikde. Obešla kolem, pak když vrátka skřípajíce povolila, vstoupila. Pomníky nevelké, všecky skoro stejné; mezi nimi růžové keře, a tam na tom pomníku ten nápis! Říkala si ho v duchu, jak bylo zlatou literou psáno: »Aux Manes de mes Amies.«

Zase nerozuměla. Sklonila se k pomníkům. Na tom pod vytesanými růžemi zlaté písmeno, na tom, také pod květy, dvě litery, na onom také dvě a tak na všech kamenech, litera, dvě, někdy prostě vedle postavené, někdy spletené; nikde však celého jména. Proč? Co je to? A co ten nápis tam?

S výše, korunami starých stromů i hebkými ratolestmi smutečných vrb prošlehovaly paprsky zlatého světla a chvěly se na roko-

kové mříži kovové, na náhrobcích zašlých lásek, na mládnoucím pažitu, kolem nich a růžových keřích, i na mladé, svěží dívce, zamyšlené, netušicí. Vzduch zářil, a tichem kol se stromů, z křovin zvučelo ptačích hlasů přehudání, veselé, jarní, neunavné.

Domů si nesla slečna Terezie kromě kytiček podléštek ještě kytici fialek. Nalezla je za hřbitovem podél zdi pod křovinami. Za chvilku měla kytici. Když vyšla ode zdi na volnou prostoru, poznala, že si zašla, že od skály a jeskyně, kam mířila, se hodně vzdálila. Za to byla blíže domu, nežli se nadála. A teď si také po slunci všimla, že odpoledne zatím značně pokročilo, že, nežli došla hřbitůvka, se dlouho toulala. To pán, či strýček její jistě již je vzhůru. A tam, k jeskyni a jinam, kde nebyla, však se tam ještě podívá. Do schodů na taras před domem jen vběhla. Nejprve chtěla do »svého« pokojíčka, ale že zahlédla na konci chodby v otevřené kuchyni Ceypka, zašla přímo k němu.

Starý Ignác vydřímav se, měl teď intermezzo. Zase kuchařil. Vařil kávu. Pán už také nespal, ale byl zaměstnán návštěvou, jež přišla mimo nadání. Tím duo na housle odročeno na neurčito. Starý kuchař uvítal pannu vlídně, nejvíce pro její krásný hlas. A pak se mu začala ještě více líbit. Prosila o vodu pro fialky, že je dá panu strýčkovi (»Tak přece!« pomyslil Ceypek), a když fialky dávala do vody, nabídla jemu tak hezky tu druhou kytičku. A mluvila, švitořila o zahradě, vyptávala se a nejprv na hřbitov. Tu však valně nepochodila; Ceypek nevěděl, nebo nechtěl říci, a v tom, jak zahlédla, že chce mleti kávu, chytla mlýnek a dala se, ač se bránil, do mletí. A zase povídala, že u nich na faře kávu také někdy vařili, ale Milčický rychtář, ten že na ni nedrží, že jí říká asiatská strojba. Ustala smějíc se, a Ceypek se také smál stoje nad ní, a díval se, jak zase spustila a poslouchal žasna, jak mluví net pana barona o smetaně, o farských kravách a jejich mléku. Chtěla ještě něco o nich říci, v tom sebou Ceypek trhl.

Pan obrstwachtmistr se z nenadání zjevil opodál dveří. Vyšel něco říci, a tu ten obrázek v kuchyni! Slečna u mlýnka a s kuchařem. A toho důvěrného smíchu! Nejprve se major na Ceypka rozkřikl; starý Ignác stál jako struna, mrkaje očima. Pak neteří ostře řekl, takhle že to nejde, že to se nesluší, aby šla, a ukázal na dvéře nejbližšího pokoje, tam aby počkala, až ji zavolá, aby dřív nevycházela. Poslechla mlčky. Hlas strýcův ještě se chvilku ozýval. Pak umlkl, ale za nedlouho ozval se opodál, jistě v sousedním pokoji. Bylo mu rozumět i druhému hlasu, jenž zněl zvučně a silně. Mluvili německy. Ale ten druhý, host, ten častěji nežli strýc sem tam slovo i celou větu po česku prohodil. Zase jí připadalo, proč se strýček tak rozhněval, proč že se to nesluší, aby s tím starým — a proč ona má tu v pokoji zůstat, až ji zavolá?

Ale v tom zvedla hlavu a naslouchala. Ozvalť se vedle hlasitý smích těch dvou jadrných hlasů a v tom zaslechla strýce, jak po česku řekl:

»No to byla ještě sukcesionsvojna! Kde pak!«

A ten druhý, neznámý odpověděl:

»Od těch čas sloužil. Tak byl starý. A ten mě z těch strašidel vyhojil!«

»A že se jich báli!« Strýc se smál z plna hrdla.

»No to jsem byl ještě kadet, a měl jsem toho plnou hlavu, co mně tam ti liščí jezuviti, a všem ve škole, nacpali strašidel a dušiček. To vědí sám, jak chtěli, aby každý byl dubový.«

»Tak to by byli nešli v noci ani za děvčetem!« Strýc se dal zase do smíchu.

»Kde pak za děvčetem! Já bych byl každým krokem s hrůzou čekal, že mne nějaká dušička chytne za pačesy.«

Zase smích a zase to šlo chvíli německy, až se ten druhý ozval svým resonujícím způsobem zase po česku:

»Není možná nahoru. Není času. Ale rád bych se na sněm podíval, a ještě radši bych stavům poradil stran těch appanagirovaných knížátek a hrabátek říšských, co zde v Čechách svůj chlebíček nacházejí, skvostně se vyživují, že jich pořád přibývá, že již jich je jako štěnic —«

Panna Rezi tomu všemu nerozuměla a pomýšlela jen, kdo to asi je. Čekala chvíli, až pak vstala a šla opatrně ke dveřím. Chtěla se podívati, co dělá starý Ignác, nezlobí-li se, že dostal k vůli ní. Chvilku stála váhajíc u dveří, pak je tiše otevřela, vyhlédla ven; ale v tom na chodbě u vedlejšího pokoje se ozvaly hlasy. Uskočila, nezavřela však úplně. Skulinou zahlédla nějakého napudrovaného oficíra v bílém fraku se šůsky červeně vyloženými, s kordem po boku a třírohým kloboučkem pod paždí. Poroučel se naposled starému Maternovi, jenž jej vyprovázel. A ten oficír mladý, statný a žádný starý pán, jak se prve Rezi naslouchajíc domýšlela! A ten se bál strašidel! Div že se nezasmála. Jak zašel na schodech, jak strýc zase zmizel v pokoji, zavřela na kvap dveře a usedla na židli. Dlouho nečekala.

Strýc přišel, ale nějak veselejší. Domlouval jí sice zas, mírněji však, byl dobré míry, že nesmí s kuchařem tak kamarádsky, to že je sluha, ostatně, že jí dá instrukci, aby nezapomněla, u koho je, a kdo ona je po otci, a aby jemu, strýci, neudělala hanbu. S němčinou že to začne hned zítra a francouzsky, to že dojde také na řadu, zítra že objedná švadlenu a modistku, takhle že ona, Terezie, také nemůže zůstat, a nobl moresům že se musí naučit, aby nebyla jako selské děvče. Zarděla se, ale živě a chutě přisvědčila, když se jí strýc zeptal, chtěla-li by se také zpěvu učit.

Když ji po té vyzval, aby šla svačit, a ona odvážila se mu nabídnouti kytici fialek, vyjasnil líce, pokývl hlavou a opakuje: »Charmant! Charmant!« přijal svazek vonných kvítek, jež mu s nelíčenou prostomyslností a s ostýchavým úsměvem podala.

»Za to uslyšíte náš koncert,« dodal vlídněji, ale ne bez blahosklonnosti.

Tak se stalo.

Hned po svačině, nežli »koncert« začal, podařilo se Tereze, jak strýc na okamžik odešel do svého pokoje, vyhledat partesy, zeptati se tiše starého Ceypka:

»Už je dobře?«

Přikývl, usmál se, a plaše se ohlédnuv, odvětil mrkaje očima jako ve strachu:

»On je pan obrstwachtmajstr hodný.«

»A kdo byl prve ten pan oficír?« kvapně dodala šeptem slečna Teresie, ohlížejíc se po dveřích strýcova pokoje.

»To byl pan obrlajtnant Jeník, rytíř z Bratřic,« šeptem a úkradkem starý Ignác odpovídal, klada pravou dlaň ke koutku úst. A zase jakoby nic, rovnal pulty a stavěl k nim židle. Když starý šlechtic se vrátil nesa partesy, bylo v pokoji ticho. Jen Ceypek je rušil, jak mazal

šmytce kalafunou. Slečna Teresie upírala oči na Laudona. Obrstwachtmistr pohleděl pátravě po obou, pak, klada noty na pult, oznamoval spokojeně:

»Boccherini, Opus acht, Theres, krásná věc. To uslyšíš! Habt Acht!«

X. POLITICA.

F. Věk první noc v Praze dobře nespal. K ránu pak, ještě za šera, probudil jej hluk na dvoře, hlasy podomkův i formanův a dusot koní, jež zapřahali. Vstal mnohem časněji nežli doma. První, co mu na mysl připadlo, byla jeho večerní návštěva. V nevalné náladě sestoupil do hostinské místnosti. Když snídaje uvažoval, co dnes, kam se všude podívá, vzal také v úvahu Paulino pozvání, aby brzo přišel. Jindy by jistě již dnes tam pospíchal. Ale po včerejšku neměl ani dost odvahy ani chuti.

Pojednou však nechal všeho uvažování, jak zaslechl z první místnosti, z formanky, známý hlas, jenž zvolal živě a vesele již ve dveřích:

»Tu je! Salve, příteli!«

Věk se čile obrátil a vyskočil vstříc Šebestiánu Hněvkovskému, mladíku urostlému, plných, zdravých tváří, v punčochách a střeví-

cích, ve traku hřebíčkové barvy se širokými šosy a vysokým límcem. Mladý jurista měl pudrované vlasy pečlivě upraveny, zvláště vuklíčky.*) Přátelé se již dvě léta neviděli. Ze shledání měli oba radost. Obzvláště Věk byl potěšen, že mladý jurista za ním, venkovským kupcem, přišel, a že se vůči němu nijak nezměnil. Došlo hned na vzájemné dotazy.

Věk měl dosti co vysvětlovat. Oba mladíci v živý hovor zabráni si ani nevšimli, jak těch několik hostů, touto ranní dobou tu tam u stolu sedících, se po nich ohlíželo; ten divě se a žasna, onen s úsměškem, a všichni tak proto, že ti mladíci slušně odění a patrně vzdělaní, po česku rozmlouvali.

Hněvkovský také vyřídil od Helda pozdravení a vzkázání, že by byl teď ráno přišel, ale že nemohl, že se však sejdou odpoledne v expedici. Hněvkovský bezděky zabočil, jaký je Held muzikus a jaké má štěstí pro svou hudbu, celé zaopatření u křižovníků a ještě takové krásné hodiny, jako u rytíře Neuberka, zná-li ho Věk, že má palác v Panské ulici, tam že Held učí slečnu baronovu, vnučku nebožtíka rytíře Jana Neuberka, u něhož Kramerius býval bibliothékářem, však že tam dosud někdy dochází, a tu hodinu Heldovi že také opatřil. A živě dodal:

»Tam bych se ti chtěl podívat! Tam ti mají českých knih! Nebožtík rytíř Neuberk, to byl poctivý, starý Čech, ten sháněl staré naše knihy, a každou ve dvou exemplářích, víš, měl dva syny, a když nešlo jinak, opisoval sám a tiskl. To bys měl Krameria slyšet, jak starý pán maloval titulní listy k nerozeznání, a měl ruční pres, a s Krameriem tiskli. Nedal si ani v nemoci pokoje. Měl podagra, prsty mu zkřivly, ale opisoval pryč staré, české věci. Však toho také sebral!«

Ale v tom už pleskl Věka zlehka po ruce a pravil:

---

*) Kadeře nad spánky.

»Tak tys už principálem; kdy se tedy budeš ženit? Máš-li už nějakou Bělu nebo Zdiborku?«

Ale vážnější Věk do toho žertovného tónu netrefil. Usmál se, zakroutil hlavou a brzy se uhnul tázaje se na profesora Vydru.

»Semper idem, pořád stejný, a pořád samý oheň. Potkávám ho někdy; vždycky mne zastaví, a také někdy u něho bývám. A pořád —«

»Dimidium animae!« doplnil Věk s úsměvem, rád si připomínaje milého učitele.

»A jediný miláčku! Ano. A víš-li co, půjdem k němu.«

»Chtěl jsem ho navštívit.«

»Tak pojď.«

Věk zavolal hospodskeho. Ten začal německy a míchal pak něm činu s češtinou, ač Věk jen česky s ním rozmlouval. Když šli ulicí a kolem se většinou samý německý hovor rozléhal, mínil mladý kupec, že teď teprve vidí, jak je Praha německá, že to nejlíp znáti, když člověk přijde z české krajiny. Poznání to jej nemile dojalo.

»Je, je,« vpadl Hněvkovský, »ale jak by nebyla, když ze škol, z radního domu i také z kostelů náš jazyk vytiskují. A kromě toho je dost a dost takových darebáků, kteří na ulici při společném shledání se za češtinu stydí jako za dědkův kabát, třeba že se naučili jen trochu žvatlat z německých románů a komedií. A češtině nic nerozumějí, nevědí, co v ní je. A ti ostatní — ti jako opice za těmi ‚pány' a ‚gebildet'.«

»Jdou tam, kde je víc,« mínil Věk.

»Ti všichni proudem pohodlí plují.«

»Kdybysme měli Klopstoky, Bürgery, Lessingy, ale my — «

»A to se musí právě dokázat, že Čechům náležitá poesis nescházi. Musíme na Parnas! Či myslíš, že by Homer beze všech předchůdců došel své dokonalosti?«

»Veršuješ!«

»Skládám verše a básně, začínám cvrlikat, a jiní také, jako můj krajan Nejedlý; je v lojice. Ten ti už začal po německu, o Hermanu a Thusneldě, tak se do němčiny zabořil.«

»A kdo ho obrátil?«

»Kdo? Vydra! Ale —« dodal pojednou Hněvkovský, »před Vydrou nezačínej nic o revoluci a o Francouzích, to by se zle rozdurdil. Na revoluci, na toho nového ducha svobody; a frajgaisti a šengaisti, víš, by také dostali.« Hněvkovský se usmál a dodal: »A kdybysme se v expedici setkali s Rulíkem, také se nezmiňuj. Dobrý našinec, ale víš, býval u jezuitů.«

»A což Kramerius?«

»Myslím, kdyby tak směl psát, jak by chtěl! Ale on pořád pamatuje na toleranci. Ostatně teď má jiné starosti; bude-li přec vojna s Prušákem čili nic, a jak bude v Turcích, budou-li dále válčit nebo nastane-li pokoj. Ale hlavní věc je teď — «

»Jak bude u nás.«

»To, brachu milý, je jedna řeč o korunovaci, a naši všichni, Vydra, Kramerius, i Procházka, a všichni z toho pro nás mnoho očekávají, že s novým králem nastanou i nové časy i pro český jazyk.«

Zatím už zabočili Prašnou branou do Celetné ulice. Hněvkovský dále vykládal všelijaké drobné noviny přiteli venkovanu, jenž se zvláště zajímal o českou expedici. Mladý právník mu vypočetl, kdo tam všechno pravidelně v pátek chodívá, jací znamenití mužové, že se tam také seznámil s Pelclem. Věk se zeptal na Thama, jak ten tam často chodívá.

»Neviděl jsem ho tam už dávno. Snad jsou v tom Schönfeldovy noviny.«

»Ale viděl jsi ho jinde. Jak se má, jak vypadá?« ptal se Věk dychtivě.

»Oh, pane, ten obživl, co je zas v Praze,« dí Hněvkovský.

S patrným obdivem o něm mluvil, jak je činný pro české divadlo, jak píše a překládá. »Ale,« dodal vážněji, »kdyby se měl líp v domácnosti.«

Vida, jak Věk hbitě po něm oči obrátil, doložil: »Ziví prý celé ženino příbuzenstvo, a to ho souží.«

»A ona —?« Ale při té otázce hleděl Věk před se, neodvažuje se příteli do očí se podívat, ač ten o jeho lásce nic nevěděl.

»I — když byla němá, byla prý hodnější,« odvětil Hněvkovský ne bez úsměšku. »A samý prý nepořádek. Toť taková komediantská rodina. A ona, žena, nechce ho prý nikam pustit. Hodně se zklamal. Tak má peklo.«

Věk zaražen ani nehlesl. Včera Paula žalovala, teď slyšel stížnost z druhé strany. Neodvážil se nic namítnout, aniž pověděl, že byl včera u Thamů. Nejtíživěji mu padlo na mysl přítelovo slovo, že se Tham hodně zklamal. Jemu, Věkovi, včera večer to také připadlo. A dotklo se ho to trpce, poněvadž v tom zklamání bylo i jeho zklamání. Illuse, jakou choval o Paule, tím utrpěla. Včera se tomu poznání ještě bránil, omluvy hledal. Teď opět slyšel.

Šel, nevěda, chvíli mlčky naslouchaje jen na polo, a také si tak jako dosud nevšímal ulic, jež oživly plným ruchem. Formanské povozy vysoko naložené rachotily; je předháněly kočáry zasklené i otevřité pradivných podob a nátěrů na ohromných perách. Ze směsi hlasů ob čas pronikl zvuk píšťaly muže preclíkáře, jenž maje preclíky na zádech na tyčkách nesl nad to dlouhou tyč plnou preclíků. Na nárožích ozývalo se táhlé volání prodavačů uzenek: »Warme Würst! Warme Würst!« i brebentivý hlas starých, prodávajících židovek. Stály se zbožím pod paždí i v ruce tu tam na ulici, do jejíhož šera spouštělo se po jedné straně po střechách, po zdech světlo jarních paprsků, v těchto těsných a stinných místech jasnější a zlatější.

Na volnějších místech, kde stáli prodavači deštníků pod roztaženými červenými deštníky, u kašen, vlastně u dřevěných kádí, do nichž crčela voda ze dřevěné trouby, rozléhal se smích i štěbet děve-

ček a služebných žen stojících u puten a konví. Od takové kašny pronikl, jak šli kolem, důrazný výklad služebné holčice, jež nějaké obstarožné ženě dobrou vyřídilkou ostře sázela:

»Nemusej frajlinku tak vartovat, je to cu moc: však on pan haush er jim za to kor nic nedá, ani kholt. A pan libhob se taky vyglajchuje.«

Hlučný smích mladých služek přerušil další filipiku. Věk, jenž prve upozornil na německý ráz Prahy, chytl se, jak byl té chvíle roztrpčen, tohoto nového dokladu a řekl s jistou úsměšnou ostrostí:

»Slyšíš? To je řeč!«

»Jsou to děvečky a služebný lid!«

»A oč je to v rodinách lepší? Nahoře, v panstvu, u bohatých, na veřejných místech, všecko německé, a tady ten lid —«

»Je pravda,« děl Hněvkovský, ale bez té starostlivosti; a odhodlaně dodal: »To se spraví. Musí se spravit. S lidem, to je jen tady. Však víš, že venku je jinak. Lid má řeč, chvála Bohu, nezkaženou. Měls tuhle slyšet, jak censor P. Procházka, víš, co staré české knihy znovu vydává, však jsem ti Dalimilovu kroniku poslal, rozuměls předmluvě,« a Hněvkovský se významně usmál, »jak ti ten mluvil s nějakým sedlákem v expedici; však byl zrovna někde od vás, nebo z Náchodska, horák takový. Přišel do expedice, Procházka se s ním dal do řeči, a když ti tu jadrnou, štěpnou řeč, ta divná, zachovalá slova slyšel, div že se mu samou radostí nezakalily oči. »To je! To je jádro, to je síla!« opakoval Procházka latinsky a leccos si zapisoval, až se milý pantáta začal toho lekat.«

Věk však ještě odpíral:

»Ale nehne-li se to tady, v Praze! Praha je hlava«

»Milý brachu, najednou to nejde. A přec už uslyšíš i na ulici česky, a od lidí, že bys se nenadál. Jako onehdy. Jdu ovocným trhem, a takový pán přede mnou, na odpočinutí propuštěná dvorská rada, jde s nějakým mladým pánem, a mluvili ti česky! A pěkně! To jsem měl radost!«

A tu pak měl také Věk, když po chvíli stanuli v prostém, skoro nuzném bytě P. Stanislava Vydry. Zastali znamenitého profesora sedícího v staré, tmavé lenošce u stolu u knihy. Byl v černých punčochách a střevících, v tmavém kabátě, zapiatém až po krk, jejž objímal černý šátek vysoko až pod samou bradu. Na temeni hlavy černala se mu malá, kulatá čepička kněžská, od níž se odráželo vysoké, lysé čelo.

Věkovi se zdálo, že se Vydra za ta dvě léta nic nezměnil. Že si zaslonil rukou oči, že jimi na chvilku mhouřil, toho si hrubě nevšiml. Vydra vstav, vítal velmi vlídně Hněvkovského; na Věka upřev bystřeji zrak zvolal:

»Aj, medle! Nemýlím-li se, krajan, z Hradeckého kraje, můj bývalý žák, výborný kronikář! Odpusťte, miláčku, že mně jméno hned nepřipadá, mám si jich už na tisíce pamatovat.«

Věk potěšen, že si ho profesor pamatoval, přihlásil se, a bylo mu na tváři i v očích viděti, jak rád, s jakou upřímnou úctou.

Mladí muži museli usednouti. Nejprve jednal profesor o Věkovi, o jeho osudu; mladý kupec nelíčeně řekl, jak ho tenkráte profesorovo psaní těšilo, a Vydra se zase dobře pamatoval, co mu Věk po Hněvkovském vzkázal, jak bude doma, v novém svém povolání, pamětliv jeho, Vydrových, slov a vlasteneckých napomenutí.

Profesor připomínaje si to, spokojeně se usmíval a poklepal Věkovi na rameno opakuje:

»Tak bude dobře, tak, gaudium meum. Jen vy mladí se nevzdávejte naděje a pracujte, buďte, burcujte. A bude líp, bude s pomocí Boží a sv. Václava. Rozbřeskuje se, opravdu, není to mámení. A ráno se zhasit nedá, po ránu je den, a ne noc. A bude den. Však už teď je líp. Modlím se a děkuju Pánu Bohu, že jsem se toho dočkal. Myslím, když ten filosof na trůně odešel, ti ostatní filosofové a mudrcové tohoto bezbožného času přestanou již bořit.« To řekl ostře, jako vítězně, a dodal: »Teď se bude zase spravovat. A dojde na naše stará práva i na náš jazyk. Dilectisimi! Mám noviny od znamenitých mužů,

a ti jsou zrovna za stav duchovní na sněmě, pan arcijahen hrabě z Bubna, a pan velmistr křižovnický Suchánek, mluvil jsem s nimi, a včera mne navštívil pan kapitulní děkan Herites, a ti mne potěšili, a vás to také potěší, že se stavové již chystají na spis do Vídně, novému králi, tuze obšírný a důkladný, o všem, v čem se nám, duchovním i všem stavům stala křivda.«

»Chtějí korunu,« mínil Hněvkovský.

»A to se ví, to myslím, je již jako jisté, ale také aby se všecko zase tak uvedlo, jak bylo před Marií Terezií, rozumíte-li, abysme byli my zase svoji, a nemusili se vším do té Vídně, aby naši staří úřadové byli obnoveni a práva stavů, a — jediní miláčkové —« to již byl v ohni, a na tvářích mu rudé skvrny proskočily, »aby náš jazyk mateřský, starobylý byl zas uveden do škol a úřadů, jak bývalo.«

Vydra se odmlčel, Hněvkovský sebou hnul, jako by chtěl vyskočit, a živě zvolal:

»Doctissime! Kdyby Pán Bůh dal!«

Z hlasu bylo znáti i radost, i ohlas obavy, jako by to snad ani možná nebylo. A Vydra jako v odvetu tomuto tónu, uhodiv se dlaněma do prsou, rozhorleně se ozval:

»Co jsme my? Nejsme-li Čechové? Co je naše království? Není-li české? A také-li slušno, abychom se svému jazyku odnaučovali k vůli jednomu muži, třebas korunovanému? A toho už není! A teď abychom se nehlásili? Podívejte se na jiné národy, na Uhry. Jim už všechny svobody vrátili. A nečetli jste v novinách, jak také mezi našimi Slováky láska k domácímu jazyku se rozmnožila, že se ho horlivě ujímají? I my máme znamenitý počet vlastenců, a není možná pochybovat, aby náš jazyk svého místa nedosáhl. Věříte?«

»Věříme,« řekli oba jako jedním hlasem, teď z plného přesvědčení.

»Kdo nemá důvěry,« profesor pokračoval, »prohrál už napřed. Jen věřte, a budeme spaseni!«

Vztáhl k nim ruce, jichž se mladíci chopili v patrném vzrušení. Když pak byli na odchodu, řekl Vydra, vlídně se zas usmívaje:

»Jste mladí. Vy se těch lepších časů dočkáte. A vy, můj milý pane Věku, nezapomeňte na svůj úkol. A pozdravujte milý Hradec. A až zase přijedete do Prahy, navštivte mne, a kdybyste něco chtěl, pište, pište jen, gaudium meum.« —

»To je zlatý muž, co?« zvolal Hněvkovský, sotva že na ulici vystoupili. Tváře měl ještě zardělé, a oči se mu leskly. »Ten dodá mysli a ducha. Vidíš, ty škarohlíde. A ten něčemu rozumí a má zkušenost —«

»Mám radost,« odvětil Věk s vyjasněnou tváří, »pravda. Ale víš —«

»Jaké ale!« zvolal Hněvkovský nějak nedůvěřivě.

V tom musel umlknout, neboť za nimi zarachotil buben, zaječela píšťala a ohlas přečetných, pravidelných kroků naplnil úzkou ulici. Vojenské oddělení se tudy bralo, s bubeníkem i s »fajfrem«, granátníci, lidé vysokého vzrůstu, ve vysokých beranicích, v uniformě celé bílé se zelenými výložky, v černých gamaších, v bílém řemení, s těžkou puškou a bodákem na rameni. Kolem nich byla tíseň, a v té se dostali Věk a Hněvkovský až ke kamennému mostu. Mířili na Hradčany, jež pojal Věk hned ráno do svého plánu.

Na mostě se bezděky zastavil, aby užil vzácné mu podívané. Slunce zářilo. Vltava se leskla, vzduch byl čistý. Pohled mladého kupce smekl se po sochách, mostem, po jeho dvojím proudu lidí, po zacházejících granátnících, nad jejichž huňaticemi se na slunci blýskalo od pušek a bodáků, až utkvěl na stráních Petřína i Strahova dosud zahnědlých a jen místy nově zelených, a nejdéle na Hradčanech, na královském hradu i velebném chrámu Svatovítském, jež se jasně rýsovaly v projasněném vzduchu.

Co si v ten okamžik pomyslil, to nahlas řekl Hněvkovský, ukázav ke hradu českých králů:

«Až tam teď uvidíme korunovaci! Až tam náš král pojede v slavném průvodu! . . .«

Když se pak brali na Malé Straně opodál hlavní vojenské stráže,

Věk ukázal na barrieru, o niž byly pušky opřeny a podél níž voják stráží přecházel.

»Podívej se,« pravil Věk; »tady je ještě mádlo červenobílé, ale na Staroměstském rynku, na stráži, už je černožluté. Včera jsem si všiml.«

»Ale na hradě, na stráži, všecko naše, české barvy. No, teď už je snad nechají.«

Všimli si jich schválně, když došli na hrad, ale pak jejich pozornost upoutána něčím jiným, a to na třetím dvoře, kde spatřili panské kočáry, šlechticův i prelátův. Z povozů těch nejvíce je zajímal zasklený, nádherný kočár tažený čtyřmi krásnými hnědáky v řemení bohatě kovaném. Před nimi brali se dva běhouni v červených, premovaných fracích, po stranách kočáru dva hajduci, chlapi jako hora. Na kozlíku s rudou, aksamítovou pokryvkou se zlatými třásněmi seděl kočí v bělostné vlásence s copem, v zadu na prkně stáli dva lokajové.

Hněvkovský znal ten povoz a poznal také pána v něm sedícího.

»To je kníže Lobkovic,*) nejvyšší maršálek.«

Jen dořekl, už potahal Věka za rukáv a rychle, jako nedočkavě dodal: »Pojď, pojď, tamhle budeme líp vidět.«

Prodíral se rychle lidmi, kteří tu stáli ve skupinách větších nebo menších, ke vchodu do Vladislavského sálu. Věk za ním. Dostali se dosti blízko, až po samu granátnickou, čestnou stráž. Kočár za kočárem, každý s premovanými lokaji v zadu, s kočím na ozdobném kozlíku zvolna předjížděly. Lokajové před vchodem seskakovali, dvířka otvírali, premovaný vrátný v paruce s lesklou holí v ruce klaněl se pánům, kteří vstupovali do předsíně Vladislavova sálu, aby jím prošli do sněmovní síně. Hněvkovský některé znal, jiné znali lidé v nejbližší skupině, také vyhlížející. Tak uviděl Věk nejvyššího purkrabí hraběte z Rotenhahnu i nejvyššího sudí hraběte Prokopa La-

*) August.

žanského. Před ním přijel mladý hrabě, na nějž Hněvkovský ukazuje, horlivě také vykládal, to že je mladý Nostic, Fridrich, ten že ostře mluví pro stará naše práva, jak v expedici povídali, a toho učili Pelel, Šaler a Dobrovský. Pojednou vystoupil z kočáru taženého vysokými vraniky kněz v slavnostní sutaně a v pláštíku.

»To je křižovnický generál!« povídali vedle.

Hned za ním přijelo několik kočárů s deputovanými města Prahy a královských měst; v jich čele vstupoval do síně Pražský purkmistr. A zase přijížděly šlechtické povozy i kněžské, a Věk slyšel jména domácí, cizí. Černin, Dobřenský, Macneven, Hennet, Voračický, Cavriani, Vratislav, Kinský, Pachta, Buquoy, Kolovrat.

Starý hrad královský, do nedávna tichý a opuštěný, záhubě jen jen ušedší,*) oživl ruchem, jenž ohlašoval ještě větší lesk a slávu.

A pod ohromnou klenbou mistra Beneše brali se hladce oholení pánové, napudrovaní, v toupetu, ve fracích vysokých, podivných límců, do starobylé sněmovní síně, kdež bradatí předkové v aksamítových sukních nejednou jednali o věcech vážných ano osudných pro všecku obec českého království. Nyní tam jednali změnění jejich potomci i cizinců potomci, všichni za jedno, na obhájení svých stavovských práv i českého státu,**) dlouho zanedbávaných i zkracovaných.

Hněvkovský, maje na mysli, co prve u profesora Vydry byl slyšel, hleděl teď na panstvo a deputované potěšen, ano s nadšením a živě pak, když odcházeli, vypravoval Věkovi, jak před týdnem stavové sněm držeti počali, a že při té slavnosti směli býti i jiní, Kramerius že také byl.

»A vidíš, tu bylo vidět, že tu jsme, že není možná nás pominout, že my jsme v tomhle království byli první. První komisař,***) tajná

*) Měl za cís. Josefa v kasárny býti proměněn.

**) Čeští stavové ve svém podání cís. Leopoldovi II. r. 1790 mluví přímo o českém státu.

***) Byli tři, zástupcové králové, obyčejně tajní radové

rada nějaká, promluvil nejprve česky, když začínali, a přečetl s kathedry*) královský reskript a postuláta také nejprve česky a nejvyšší purkrabí mu také napřed česky odpověděl, a pak německy. Ale co nemluvíš? Co zas —«

»Myslím na panstvo, jak teď jeli —«

»Zase nějaké ale?«

»Ano, ale to první, co jsem prve nedořekl.«

V tom se Věk zastavil, pohleděl příteli do očí a pravil:

»Vzpomněl jsem si, víš, jak jsme čítali Rousseaua, jak jsme o něm mluvili, a jak jsme spolu v Kanálce překládali Voltairovo veršování o svobodě?«

Připomenul tím Hněvkovskému dobu, kdy oba ve filosofii, nadšeni přednáškami svobodomyslného profesora Meisnera, pilně se zabývali francouzskou literaturou.

*) Stojí na pravo od trůnu v staré sněmovní síni.

»Prosím tě, co —« ptal se Hněvkovský divě se.

Věk však nedada se rušiti, mluvil dále:

»A teď si také vzpomeň, jak je teď ve Francouzích, jak tam šlechta a vysoké duchovenstvo svá privilegia —«

»Chceš také revoluci?!« A Hněvkovský se zasmál.

»Ne, ale vzpomněl jsem si hned dole, to bylo to mé ale, jak jsme vycházeli od Vydry. Víš, co řekl, že chtějí stavové, aby bylo všecko jako dřív? Hned jsem si vzpomněl, jak u nás doma, když přišly noviny, že císař umřel, jak to oučinkovalo. Ke mně do krámu přicházeli známí sedláci a jiní lidé ze vsi, a každý, jak teď bude, že mají strach, že bude zase robota jako dřív, však že už na Opočně na zámku páni v kanceláři se smáli, teď že zas ti hřbeti — A justiciarové že nebudou, že je zkasírují.«

»Eh, jdi, to není možná!« vpadl mu Hněvkovský živě do řeči. »A ostatně, brachu, kdo se topí, chytne ruku každého. A my nechcem utonout. A stavové,« a ukázal k Vladislavovu sálu, »víš co Vydra povídal, že chtějí náš jazyk zase do škol a do úřadů. To je teď to nejhlavnější. Já myslím, že to jejich vynasnažování lhostejným a lenivým našincům k podpalu poslouží a zarazí všechny zhloupělé a urputníky. Ti teď přestanou myslit a mluvit, že český jazyk v Čechách už dlouho obydlí mít nebude. A my sami jako ostnem ponuknuti ještě s větším chtíčem a úsilím se vynasnažíme ve vlastenecké práci. Co, ty pochybovači?«

Věk místo odpovědi mu stiskl ruku.

XI. O MILOSTNÝCH ÚKLADECH.

Pozdě odpoledne ubíral se Prokop Šedivý do české expedice. Šel podat Krameriovi zprávu, jak dnes dopoledne pochodil s vyprovázením a co se sběhlo s tou mladou Maternovou. Věděl, že Kramerius o tom rád uslyší, již také proto, že bude moci sám také podati zprávu, a to své nejmilejší Vefince, které o mladé šlechtičně byl pověděl a která se o ni zajímala. Šedivý se nadál, že touto dobou nebude mít Kramerius hostí. Ale měl. Jak Šedivý dvéře otevřel, slyšel šavli zarachotit, a nežli zavřel a než ode dveří povystoupil a na levo pokročil, kde hloub u zdi stál psací stůl a před nim pult, pronesl někdo jadrným hlasem:

»To mně kamarád psal, že nejen německé knihy z normálních škol dali od kata spálit, ale také německé, krátké kalhoty na šibenici veřejně zavěsili. Slyšejí? Haha! Ale to jsou Uhři!«

Tu rázem hlas utichl, a šavle zase zarachotila, jak se důstojník ry-

chle obrátil; spozorovalť, že někdo vstoupil. Proto také řeč obrátil. Neznalť Šedivého. Začal jakoby nic německy o knihách, aby mu tedy ty, co si vybral, byly poslány do domu švagrova, barona Henneta, a škoda, že si jich nemůže vzít více, v ležení však že by bylo s nimi potíž. Kramerius, jsa krátkozraký, mhouřil oči, jak zahlédl vstupujícího; poznav ho, usmál se a důvěrně jej vítal. Hned se také chytil poznámky důstojníkovy o ležení, poněvadž hned pomyslil na své noviny. Otázal se důstojníka, dobrého třicátníka, prostřední postavy ramenatého, mocné hlavy a ostrých rysů (byl to Jeník rytíř z Bratřic, vracející se od přítele své rodiny, majora Materny z Květnice), půjde-li zase k Plzeňskému tmu neboli regimentu a co že tak náhle.

»Všichni oficiři, co tu jsme na dovolení, dostali jsme poručení v tu chvíli k armádě odjeti. Také pakáž pana polního maršálka Laudona již z Vídně odjela.«

»Dolů, na turecké hranice, prosím, pane barone!«

»Ne, všecko k slezským hranicím. Do čtrnácti dnů vytáhne vám z Prahy skoro všecko vojsko. Pět patalionů granatýrů již zítra. Prušáci se za Náchodem zasekávají.«

»A jak svobodná polská obec, prosím? Slyším, že se k rakouskému dvoru naklonila. Také jsem to v známost uvedl, a s potěšením, protože polská obec, sestra našeho českého království, Poláci, naši slovenští bratři —«

»A daj' pokoj!« a nadporučík mávl rukou a pohrdlivě se zasmál. »Pěkní bratři! Už jsou zas s pruským dvorem alianc. Dají si od pruského krále věšet buliky na nos. Ten je do čisté bryndy zavede.«

»A dole, pane barone, s Turkem —« ptal se zkoumavě Kramerius.

»A to je jisto. Jeho Milost náš mocnář už poslal tureckému dvoru zprávu o svém dosednutí na trůn českého království i uherského. A spolu také to, že jako věrný allirovaný s ruským dvorem povede válku proti tureckému dvoru. Kurýr už s tím jel do Konstantinopole.«

»To nejsou veselé noviny, pane barone. Dost by bylo té vojny s Turkem. Ta s Pruskem, ta by nám mohla třeba pokazit, nač se tolik těšíme —«

»Nač?«

»Na korunovaci. Doufámet —«

»A nic se nebojej'. My Prušáka jim sem nepustíme. A korunovace, ta myslím bude. Slyšímť, že gardy mají už zase ten řád jako dřív.« A jako by si vzpomněl rychle dodal: »To vědí, že česká garda předchází uherskou?«

»Vida, to jsem —«

»To proto, že ze samých vysloužilých oficírů pozůstává. Škoda, že tu také nebudu.« V tom začal zase po německu o knihách, o zaslání, pak se zeptal na Pelcla, bývá li tu, podával Krameriovi ruku, maje se k odchodu. Šedivý, jenž dosud stál opodál, hluboce se uklonil, jak důstojník šel kolem. Ten jen zlehka poděkoval. Kramerius vyprovodil hosta až ke dveřím. Vrátil se pak za pult spokojen a návštěvou zvláště potěšen. Také hned o odešlém začal, kdo je, a že se znají od Neuberků, Jeník že tam často chodíval, dokud byl v Praze, a hned když byl u jezovitův.

»U jezovitův?!« divil se Šedivý.

»V Svatovácslavskem semináři,*) ale,« dodal Kramerius s úsměvem, »ten se jim nevyvedl. Jeť jejich největší odpůrce. Já ho jednou slyšel, jak o nich mluvil a na ně dorážel, že zavedli lid v skopovou hloupost a nevědomost, a ještě víc —«

»A k nám se hlásí —«

»Hlásí, a jak! To má od Neuberků, od nebožtíka starého pána, a sám je také ze zachovalého rodu, matka byla Malovcova z Malovic, a z českého kraje. Na Táborsku mají panstvíčko. To bude dědit. Nu, ale jak ty, povídej, vzpomněl jsem kolikrát, jak ta tvá šlechtična.«

*) Vychovací ten ústav býval v dominikánské ulici, v domě nynější německé techniky.

»Ó ta už nebude má,« žertem odpovídal Šedivý. Jal se vypravovati, co se dnes dopoledne sběhlo a jak se dočekal Vaváka a P. Vrby.

»Vavák se tu ještě staví. Teď odpoledne chtěl ještě dopravit truhlu panny či slečny Maternové nahoru. Starý baron se asi podiví, až ji uvidí, jako tu malovanou, venkovskou truhlu.«

»Jak děvče?«

»A s celou kuráží. Povídali Vavák i páter, že se divili, jak směle sedla ke klaviru a jak jistě zpívala. To vím sám, a má krásný hlas.«

»A co P. Vrba, je rád?«

»I nebyl tak tuze spokojen. Nelíbilo se mu, že starý baron neměl nikde ani jediného svatého obrazu, a také tak prý ze všeho cítil, že ten starý oficír je nějak frajmaurstvím načichlý. A to ho také mrzelo, že se na stará kolena parádí a líčí.«

Kramerius se zasmál a Šedivý usmívaje se dodal:

»Ale pod inspekcí bude.«

»Maternová?«

»Povídal P. Vrba, že se tam ob čas podívá, ať si ho třeba pan baron tuze rád neviděl. Ostatně ho baron pozval.«

»Kdyby tebe tak pozval!« škádlil Kramerius. »Líbila se tolik . . .«

»Líbila a líbí. Škoda jí je. Ostatně, kdo ví, jak tam dlouho bude. A kdyby tam zůstala! Proto bych ji mohl vidět i s ní mluvit.«

»Hleďme, hleďme, a jak bys — «

»A to je má tajnost.« Mladý spisovatel se zasmál.

Tou dobou F. Věk osaměl. Hněvkovský mu odešel, když se vrátili z Hradčan. Odešel mu proto, že měl hodinu, které vynechati nechtěl a nemohl. Poněvadž se také doma ještě pro nějakou knihu musil zastaviti, nepřijal ani Věkova pozvání, aby s ním pooběd val. Prve však, nežli odešel, zastavil se, jak přešli kamenným mostem, u křižovníků oznámit Heldovi, kde na něj bude krajan čekat, když sám by také s Věkem vyjednal, že se dnes ještě sejdou.

Věk nešel od křižovníků daleko. V jezovitské ulici *) u červeného raka se zastavil, aby tu poobědval a počkal na Helda, jenž vzkázal, že přijde, že na hodinku bude mít pokdy. Věk usedl u stolku poblíže okna. Byl v jedné ze znamenitějších hospod, kde se scházeli, jak viděl, vybraní hosté. Také to bylo na tom patrno, že tu dávali k talířům též ubrousek, v jiných hospodách dosti vzácnou věc. V takovém »nobl« hostinci byl po prvé. Jako student nemíval na takovou útratu. Na oběd se těšil. Byl ušlý a hladov a také počítal na kuchyň předního hostince. Jedno, ač se toho mohl najisto naditi, jej zarazilo. Všude kolem samý německý hovor, nikde ani slova českého. Bylo mu z toho až nevolno. Jak tak, sedě dosti přikrčen sám u postranního stolku, zrakem těkal po hostech s pudrovanými vlásenkami i vlasy s vukličkami pečlivě upravenými, s bělostnými kadrličkami u rukou a na prsou, v kabátech zelených, hnědých, modrých i červených, stanula před ním sklepnice v bílém čepečku a v bílé zástěře a ptala se ho po německu, co poroučí.

»Oběd,« odvětil Věk bez rozmýšlení po česku.

Když se děvče na něj udiveně podívalo a pak si jej změřilo (oblek jeho byl velmi slušný, ale přece ne velkoměstského střihu), zarděl se bezděky, a když se jej děvče poznovu německy ptalo, chce-li oběd, přikývl jen hlavou. Kolem roznášeli jídla, jeho však jako by neviděli. Trvalo to chvíli, nežli mu přinesli polévku a příbor — bez ubrousku. Ohlédl se. Kolem všude, ani na jediném stole nescházelo to vinutí.

»Aha, venkovský sprosťáku!« řekl si v duchu se zlostným posměškem. »A proč mluvíš česky!«

Prve jej holčice zarazila. Nyní se dohřál. Napadlo mu, aby hned odešel, ale v tom si vzpomněl na Helda. Zůstal, ale poručil si, aby mu přinesli ubrousek. Jedl, jedl, ale hrubě nedbal co. A ještě po jídle nenabyl klidné mysli. Dokud býval v Praze, v klášteře, i pak, když byl na filosofii, valně o váze a poměrech mateřského jazyka neuva-

*) Nynější Velká Karlova.

žoval. Byl příliš sám sebou zabrán ; hudbou a pak svou láskou. Od té doby se však mnoho změnilo. Národní jeho vědomí se za ta dvě léta utužilo. Dříve byl jen vlasteneckého citu plný, nadšený, nyní uvažoval. Vedly jej k tomu nejen věk, samota, nýbrž i z části jeho praktické povolání. Proto, když teď do Prahy přijel z krajiny ryze české, padlo mu ponížení mateřského jazyka tím více do očí. Co od včerejška přehlédl a přeslechl, to jej jen sráželo v jeho radosti a těšení, s jakým se na cestu vydával.

Ale s červeným rakem nebylo ještě konec. Přišel totiž Held, a jak k Věkovi došel, oslovil ho bezděky, po Pražském zvyku v takových místnostech, německy.

»Ah, jen mluvěji česky, pane krajane!« ozval se Věk, nemoha přemoci svého pohnutí. Held se zarazil, a tím více, když se kolem počali po nich ohlížeti.

Ohlíželi se i pak po nich a hleděli za nimi a sem tam s usměškem, zvláště když odcházeli, a Věk i Held dobře zaslechli od jednoho stolu posměšně pronesené:

»Flaštencen.«

»Tady se musí každý utvrdit,« pravil Věk Heldovi, když vyšli ven, »kdo jen jiskru v sobě má.«

Z hostince zamířili rovnou cestou k Janu Zelenkovi, hotovýteli pian. Held jej Věkovi doporučil jako nejlepšího v tom oboru. Živý dojem, vzbuzený u červeného raka, ve Věkovi hned neutuchl. Ještě cestou mluvil rozhorleně o tom, co se mu za oběda přihodilo. Ale jak Held začal o klaviru, o hudbě, o Praupnerovi, mírnil se, a zapomněl pak docela, když u Zelenky vybíral a zkoušel nástroje. Chtěl šetřiti, chtěl jen lacinější klavír koupit; jeden však (byl na tenkých, rovných nohách kulatých, pěkně vykládaný) uvábil jej svým výborným zvukem. Hudebnická vášeň nabyla vrchu nad kupeckou rozvahou. A maminka jistě nic nerekne; ostatně není třeba, aby jí povídal celou sumu, jež by se jí zajisté zdála velikou. Koupil tedy, zvláště když Held tu volbu schvaloval. Potěšen, že je majetníkem tak výborného

nástroje, že bude stát v jeho sedničce, vyšel z dílny. Held jej na kus ještě vyprovodil; hovořil jenom o hudbě.

Věk vypravoval o svém Pražském muzikantství a neopomenul především povědět, že mluvil s Mozartem, že má od něho dvacetník na památku (jak druhý Mozartův dvacetník utratil, neřekl), i to, že účinkoval při prvém představení Dona Juana. Held, vášnivý ctitel Mozartův, neznal slavného mistra. Proto dychtivě naslouchal vypravování venkovského kupce, jejž to těšilo. Věk připletl jiné ještě vzpomínky, jak byl choralistou, jak se seznal s Praupnerem, jak plakal, když po prvé slyšel u sv. Jindřicha hrát na varhany Kuchaře, Jana, a jak číhával u sv. Víta před kostelem, aby zahlédl slavného kontrapunktistu Koželuha.*) O tom však, jak sám komponoval, se nepochlubil, a jen vyznal, že se chtěl hudbě zcela oddati, a jak litoval, jak těžko nesl, že nemohl, nesměl, ale on, Held, že tak jistě učiní.

Ten se smutně usmál a řekl:

»Ne, chci být doktorem. Budu studovat medicinu.«

»A proč?!«

»Muzika chleba nedá, nebo málo. A mám matku a sestry.«

Věk dobře rozuměl mladému krajanu i jeho oběti. Prostá ta odpověď, prostě vyřčená, ho dojala, a když pak Held se zastavil, že musí domů trochu se cvičit, neboť byl na večer pozván do Neuberkova paláce, aby vypomohl při hudební zábavě, kterou rytíř Neuberk chystal sezvané společnosti, tiskl Věk upřímně krajanovi ruku a bez fráse pověděl, že se těší, že se ještě, nežli odjede, uvidí. Jsa tak naladěn, usmyslil si, že navštíví Praupnera, regenta chori u P. Marie Sněžné, než vzpomněl si, že snad v hostinci bude nějaká zpráva od Thama; alespoň včera Paula povídala, že ráno asi Tham vzkáže, kde by se mohli sejíti, nepřijde-li sám.

První podomek měl skutečně pro Věka psaní, a ne jedno, nýbrž dvě. Jedno přišlo prý ráno, hned jak mladý pán odešel, druhé později.

*) Jana.

To první bylo od Thama. Projevoval ve stručném listu potěšení nad tím, že Věk přijel, a zároveň lítost, že on sám nemůže za ním přijíti, že je silně zaměstnán v divadle. Večer tedy že bude čekat na Věka, jistě že půjde do divadla, když včera nebyl, a sice u portálu, a ostatní že se tedy ujedná. List byl psán srdečně a Věka potěšil. Ale nad druhým se zamyslil. Už adresa jej překvapila, písmo její. Bylo totéž jako na cedulíčkách, které doma choval ve schránce s Mozartovým dvacetníkem jako vzácnou památku. Dychtivě rozbalil list a podíval se na podpis. Paula!

Zvala ve jménu své maminky pana kmotříčka na svačinu, na dnes, a prosila jej, aby mamince radost nekazil, aby k nim přišel, že budou pak moci jíti zrovna do divadla. Zarazil se, a hned mu napadlo, proč dvojí list. Ale to asi se později rozhodli, a Tham o tom, patrně ví, neboť píšou, že půjdou do divadla.

Zrak mu utkvěl na posledním řádku:

»A já už nebudu také taková jako včera, tak mrzutá. Těším se, že přijdete.«

Bezděky se podíval na hodinky. Shledal, že je skoro pozdě. A s Hněvkovským si dal slovo v české expedici. Váhal, četl zase list, vlastně se díval na poznámku Paulinu; pak přece napsal omluvný lístek Hněvkovskému, oznamuje mu, že bude večer v divadle, že se tam sejde s Thamem, aby, může-li, také přišel.

Věk ubíraje se do Řetězové ulice uvažoval jen o své návštěvě. Vlastně myslil na Paulu, na její poznámku, nejsa si vědom, že těch několik slov ještě mocně účinkovalo. Na starou paní také vzpomněl, ta že si pospíšila, a jakou to má zrovna vášeň strojiti hostem. A na Bettinu, ta že bude jistě doma. Ale Tham také, a tak bude volněji. Co Paula myslí tou poznámkou, že nebude jako včera? Co to tedy bylo včera? Křivdil jí snad?

Nevstupoval s myslí docela klidnou do schodů k bytu Thamovu. Jak vešel do prvního pokoje, uvítal jej radostný výkřik paní Butteauové. Byla v bělostném čepečku, nějak vystrojená, s krajkovým

šátkem na prsou. Nechavši pečiva, jež na talíř rovnala, vítala pana kmotříčka, že je hodný, že přišel, a že již myslila, že nepřijde. To již byli u dveří do druhého pokoje; ty se v ten okamžik prudce otevřely, a F. Věk stál tváří v tvář mladé dívce, štíhlé, tenké jako vosa, ale vábného poprsí. Kolem čela a líce splývaly jí pudrované vlasy, samá kadeř, s růžovou pentlí přes temeno. Účes ten jí slušel, jakož i kvítkovaný živůtek krátkých po loket rukávů, slušně vystřižený.

Jak rychle otevřela a jak chtěla mu vstříc vyběhnouti, div že do něho nevrazila. Oba překvapeni náhle stanuli, tak jak těsně proti sobě stáli. Živé, jiskrné, tmavé oči plné ohně se na něj smály, viděl pěkné, bílé hrdlo i část vábné šíje. Bettina! Kdo by pomyslil! Sotva ji poznal.

Ona se dříve vzpamatovala, ač, jak se podobalo, byla také nějak zmatena. Uvítala jej velmi srdečně, ač vážněji, jak by byl Věk ani nečekal. Zavedla jej ke stolu, kdež si jej matka s dcerou zasedly. Jak jen zběžně kolem pohlédl, poznal že je v pokoji dosti chudě zařízeném všecko urovnáno, a lože pod květovanými nebesy, jež včera volně viděl, že je pozakryto zelenavou španělskou stěnou. Hledě na Bettinu nemohl stajiti, jak se změnila. Naposled ji viděl v Králíkách, tenkrát asi šestnáctiletou, hubené, ubledlé tváře, tenkého nosu, v chatrném šátku, divadelně přehozeném, vytáhlou, skoro přihnutou, jako rychle vyhnaný klas. Teď po dvou letech děvče pružné postavy, půvabného poprsí, ušlechtilého nosu a živých očí . . . Poklona byla sama sebou dána. O Králíkách se však nezmínil.

Když šel sem, na Bettinu se netěšil ani dost málo, a bylo by mu milejší bývalo, kdyby jí doma nezastal. Ale překvapila jej. Svižné děvče vzbudilo v mladém muži, jenž už tak dávno nebyl ve společnosti mladých dam, příjemný dojem, jen už se bezděky podal. Dojem ten byl tím živější, že se ho vůbec nenadál. A jak hovořil, poznal, že Bettina zůstala čiperná, živá, ale po její prostořekosti a rozmazlenosti nebylo ani památky.

Litovala, že nebyla včera večer doma, a v tom už paní Butteauová omluvila Paulu, že jen na chvilku odešla, že ani nechtěla odejít, ale když pan kmotříček nepřicházel . . . že však se vrátí co nevidět, a Tham (o tom odpovídala na Věkův dotaz) že dosud nepřišel ze zkoušky. Za chvilku sama sebe omlouvala, že musí do kuchyně, dokládajíc s úsměvem, to že dnes už jinak nebude, než jako bývalo v Řeznické ulici. Skutečně se tak podobalo. Paní Butteauová odešla, a z kuchyně hned po té ozvalo se skřípání mlýnka a zavanula pronikavá vůně čerstvě mleté kávy.

F. Věk byl sám, jako tenkrát býval s Lotkou nebo Paulou, teď s Bettinou; avšak se zcela jinou Bettinou.

To, že Paula odešla, ho zamrzelo. Bettina se však přičinila, aby zůstal dobré míry. Švitořila a přinesla také z prádelníku skleničky a víno i zákusky. Nalila, a když podávala s úsměvem (měla zdravé, bílé zuby), všiml si Věk její pěkné ručky, a když pozvedla kalíšek, aby mu přiťukla na zdraví, utkvěl na něm její pohled tak upřímně, že musel na okamžik se jí do očí zadívati.

Sedla opět proti němu, volně opřela o stůl ruce, od lokte obnažené, nachýlila se nenuceně tak, že bezděky její poprsí přišlo do plnějšího světla, i část bělostné šíje prosvítající z vystřiženého živůtku a krajkovým jeho lemem. To bylo vše tak nestrojeně volné, i jak seděla i jak žvatlala, hledíc mu do očí. Vypravovala sama, o divadle i o hudební společnosti či akademii appelačního rady šl. Kanky (tituly uváděla Bettina vždycky německy), kamž byla včera zvána a bývá zvána, a hned se zase sama dotazovala, místem s rozmarnou naivností, jmenovitě na venkovský život. A zas už pobízela; jak podávala přes stůl nachýlena (bylo při tom dobře vidět její pružnou postavu vábných kontur) talíř s cukrovím, dotkla se maně Věkovy ruky, a on vybíraje si, vybíral nevěda poněkud dlouho.

Z kuchyně bylo slyšeti drnčení šálků a misek i zvuk lžiček kladených na misky. Ale paní Butteauová kávy nenesla. F. Věk ani netušil, že dvakráte se připlížila z kuchyňky do předního pokoje ku přivřeným

dveřím a nahnuvši se, skulinou jej i Bettinu pozorovala. Věkovi však už začalo být nápadno, že Paula nejde. Chvili čekal, pak se zamlčel, než Bettina sama vzpomněla, co že se Paula tak dlouho zdržela. Bylo to právě v čas, neboť počínal už nedůvěřovati; upokojil se pak, když Bettina odběhla k oknu se podívat. Čekal, ohlásí-li, že Paula jde; zraky jeho však tkvěly na mladé herečce, jež bokem k němu obrácena, majíc dlaň nad očima, vyhlížela do ulice. Stála tak chvilku, až pojednou vykřikla, že Paula jde, alespoň že myslí, že je to Paula. Mladý kupec pospíšil k oknu, Bettina mu ukazovala směrem k Dominikánské ulici. Stála těsně vedle něho a jak se nachýlili, aby lépe viděli, zavadila o jeho rameno . . . Paula však zmizela záhy jejich zrakům. Uchýlila se na chodník těsně k domům. Ulice byla již ve stínu, i v pokoji se ukládaly stíny. Nebe však, jasné a modré, zářilo v posledním světle. Bettina vzpřímivši se pohleděla k ozářeným nebesům a vzpomněla, jak je teď na jaře venku pod sluncem, jak už brzo stromy pokvetou, jak se Věk bude mít, a to že by bylo také její takhle na venkově, kdy se může i večer seděti v zahradě.

V tom stará paní se přihrnula s kořičky na kávu, všecka zardělá, ale zářících očí. Bettina vzala ji náčiní, rozestavila je hbitě, pak chvátala do kuchyně, vyzvavši maminku, aby zůstala, že toho má již dost. Paní Butteauová zůstala, chválíc Bettinu, jaká je hodná, jak jí přes to, že má s divadlem dost, doma pomáhá, že je taková domáci, hospodářská, to že Lotty — — Tu se zarazila, pak dodavši, že Lotty taková nebyla, začala o něčem jiném. Věk rozuměl, že se přeřekla, že nechtěla o Lottynce mluvit, jakož si již prve všiml, že také Bettina se o sestře ani slovem nezmínila. A byl tomu rád.

V tom zaslechl v předním pokoji Paulin hlas; vešla pak, už bez klobouku v tmavých šatech, jak byla včera přibledlá, ale klidná, s úsměvem na rtech. Věka uvítala velmi srdečně omlouvajíc se, že se zdržela, že musela čekati; kde, neřekla. Paní Butteauová zatím odešla zase do kuchyně.

»Alespoň, že mohla Bettina být dnes doma,« pravila Paula. »A co

jste jí říkal? Změnila se, není-li pravda? A hodná je,« dodala živě. »Co tatínek umřel, žije jen pro maminku. Však ta chudáček něco zkusila.«

Věk z těch slov vřele pronesených vycítil, že i Paula je matce neméně oddaná. Tím si vzpomněl na Thama a také se na něj optal. Očima Paulinýma jako by se stín mihl.

»Teď asi nepřijde,« řekla, »až v divadle se s ním sejdeme.«

Věk byl by rád o příteli začal a toho se dotkl, o čem s Paulou včera mluvil. Ale paní Butteauová s Bettinou přinášely již konvice kávy a smetany i pečivo. Věk musel usednout, a to proti staré paní. V pravo měl Paulu, v levo Bettinu, jež nalévala a podávala. Stará paní byla zase velmi spokojena. Připomenula Věkovi, aby si nemyslil, že je tím všechno odbyto; včera že ho pozvali na celé odpůldne, tohle že jest jenom tak, před divadlem.

Byla pak řeč o dnešním kuse, z čehož došlo na operu. Bettina podotkla, že pan Věk jí teď hodně užije, když tak dávno žádné neslyšel, že si přidá nějaký den. Když se vymlouval na obchod, že musí domů, že je maminka sama, zažertovala paní Butteauová, že pan kmotříček pro něco jiného také pospíchá, že jej srdce táhne. Věk se na ten žertovný, ale úmyslný dotaz dost horlivě a pravdivě bránil, že ne, že není ani pomyšlení. Při tom se však nepodíval ani na Paulu ani na Bettinu.

Zase došlo na divadlo, na všelijaké klepy o herečkách a zpěvácích, o hudbě, o hudebnících. Věk si již dávno tak nepohovořil. Bylo mu to příjemno, zvláště v Paulině společnosti, a Bettina, jež na pobízení matčino podávala zákusky i nalévala, nikterak mu nepřekážela. Líce se jí od hovoru i od kávy živěji rdělo, oči se jen leskly. Slušelo jí to.

Tak míjela chvíle za chvíli, až se pokojem uložil hustější stín. Bettina první vstala, připomínajíc, že bude čas do divadla, a omluvila mile sebe i maminku, že se půjdou přistrojit, že se už těší, ona i maminka, ta že nebyla dávno v divadle, ale když je tak milý host . . . Odešly do předního pokojíka. Paula také vstala, chystajíc se za nimi.

Po všechnu tu dobu, co za stolem seděli, nezažertovala, nezasmála se nahlas jako Bettina; než zdála se klidnou, a její tváří kmitl se nejednou úsměv, když Bettina zavtipkovala. Opravdu nebyla jako včera, jak v listku slíbila. Hledíc za sestrou řekla:

»Ta se těší.«

Řekla to s úsměvem, ale ne bez tichého posteskutí a skoro se závistí.

V tom ji paní Butteauová volala. Věk osaměv stanul u okna. Zamyslil se. O Thamovi se ani nezmínili. Ale o nebožtíku starém, o otci také ne. Vedle bylo slyšeti hlas staré paní, spokojený, skoro veselý, pak i krátký Bettinin popěvek.

Povšiml si malého stolku v rohu u okna a několika knížek na něm. Bral je a díval se v zásvitu u okna na titulní listy. Spiess . . . Spiess . . . samý Spiess a Kotzebue. Ani jedna česká. Mladého horlivce to netěšilo. A Tham . . . Ráno nemohl, to psal sám; teď po celé odpoledne nebyl doma. Snad ani neví, že on, Věk, je tu! Nad tím se zarazil. A neví-li o tom Tham, nač jej zvaly? Z pouhé náklonnosti? Maně mu připadla Lotka, a jak kdysi paní Butteauová mu ji chystala. A teď? Cítil, jak mu krev vjela do obličeje. Bettina?! Co pomýšlejí? Mají ho za tak . . . A Paula! Ta by v tom také byla? Ta by byla s matkou a sestrou za jedno? To snad přece ne!

Otevřely se dvéře, a z vedlejšího pokoje vešla paní Butteauová na cestu přistrojená, a za ní Paula. Posléze Bettina vběhla v kloboučku, jenž jí roztomile slušel. Věk se dost nutil, ale pro první chvíle byly na něm patrny účinky jeho přemýšlení.

Čím více se paní Butteauová a Bettina namáhaly, aby jej zabavily, tím méně byl jim za to vděčen. Nechalť dnes všeho a šel na tu jejich svačinu k vůli Paule, že ona jej pozvala, také proto, že se nadál, že se přesvědčí, jak je s ní a s Thamem. A ona nebyla ani doma, a když přišla, nemohl s ní vážněji ani promluviti. Pořád byly okolo nich, pak ji stará paní hned zavolala, a teď, cestou do divadla zas. Paula

byla dle všeho s nimi za jedno. O Thamovi se ani nezmínila. Jen maminka, jen Bettina, ty jenom!

U divadla bylo živo a hlučno. Paní Butteauová vyslovila obavu, že snad ani lístků nedostanou. Bettina se však usmála a mínila, tak že by se jinam podívali. Ale Věk lístky přinesl, do přízemí někam do prostřed. Vešli. Všude plno, všude skoro již všecko zasednuto. Všecko divadlo, dole i nahoře, zvučelo směsí hlasů, slitých v jeden šum. Na Věka dolehl jako příval. Rozlehlá prostora, vysokého stropu, plná maleb, světla, spousta hlav dole, v ložích, na balkonech, na galeriich, všecko to zvláštní ovzduší, jež ho jako studenta vždy rozrušovalo, vábilo, táhlo, a jež mu teď bylo tak vzácné, účinkovaly na jeho mysl, bez toho pohnutou, tím mocněji.

Bral se k sedadlu toho okamžiku vzrušen a také ne bez ostychu. Vždycky býval tam nahoře, na posledních místech, dnes po prvé se bral k sedadlům dole a s dámami. Lidé se po nich ohlíželi, hleděli na ně. Bettina šla napřed, ta je vedla, ta jim byla patronem místo — něho. Cítil, jak je venkovanem, dost neohrabaným. Ale to mu neušlo, jak Bettina děkovala na několik pozdravů, velmi živě, s úsměvem, a to mladým, modním panáčkům. Také jeho si prohlíželi, a Věkovi se zdálo, že se dva z nich na sebe podívali a nějak se ušklíbli.

V tom dosedl. Bettina v pravo, paní Butteauová v levo, a vedle ní Paula. Zase!

Bettina jako když rybu do vody hodí. Doma byla živá, ale teď bylo znáti, že se ji tu teprve volně dýchá. Oči měla všude, leckam i mžikem její úsměv zaletěl, a přece si jen svého mladého souseda hleděla. Toho však to již tak netěšilo jako prve u nich v bytu, kdy neměl ještě žádného důmnění. Teď byl nějak zamlklý a sám na sebe se mrzel, že ho mají mezi sebou jako venkovského strýčka... A Paula přestala i s matkou mluvit a hledí zamyšleně před se. Zapomněla na něj docela, jako by ani v sousedství neseděl. Cítil, že za dvě léta i to její přátelství vybledlo.

V orkestru zahráli. To jej vytrhlo z myšlení. Sem tam, jak hudba začala, pánové smekli, ale dost ještě zůstalo na hlavách klobouků třírohých i vyšších moderních, jež vedle mnohých vysokých účesů damských hodně vadily u volném pohlížení. Předehra. Věk ji neznal, byla pěkná, lehčího rázu, ale půvabná. Mladý kupec poslouchal pozorně a s ním Bettina. Při jednom místě, bylo solo na housle a znělo lichotně, milostně, jako serenáda, usmála se na Věka, víčka přivírajíc a povzdechla, to že je krásné. Zavadila při tom svou nožkou o jeho nohu, a když předehra doznívala, zavadila zas, ba na chvilku spočinula její noha na jeho střevíci jakoby na podlaze a přitiskla...

Opona vzcházela do výše. Tu tam ještě smekali, jiní nechali na hlavě. Hra začala. Hráli nějakou veselohru. Věk z celku měl málo. Nepřišel v náležité náladě a v divadle ji nenabyl. Častěji se podíval úkosem na levo. Paní Butteauová, jež ho tu zcela Bettině přenechala,

přehlížela nejvíce dámy kolem, a zvláště po šlechtických ložích těkaly její zraky. Pak i Tham vystoupil v nevelké úloze nějakého staršího pána. Věk jej vídal v českých představeních, kde měl vždycky větší úlohy. Živě si jej pamatoval jmenovitě jako Ctirada v jeho vlastním kuse, »Vlasta a Šárka nebo dívčí boj u Prahy«. Tenkráte se mu neobyčejně líbil. Teď cítil, že je to jiný herec, slabší . . .

Ohlédl se bezděky po Paule, když Tham vystoupil. Seděla nehnutě jako prve, všecka na jeviště zadívaná, a zraky její, to dobře viděl, utkvěly na mužovi, vážně, zamyšleně.

V tom se k ní paní Butteauová naklonila a něco jí šeptala. Jistě že o Thamovi. Déle však nemohl pozorovati, neboť té chvíle Bettina pošeptala mu s jakýmsi despektem:

»Takovéhle úložky dávají Thamovi a on je béře. To ve Vídni by měl něco jiného; ale když ti . . .«

Ale jakoby se vzpamatovala, usedla zrovna a hleděla upřeně na jeviště. A hleděla, hleděla, jakoby všecka kusem zajatá, a v tom jako by ani nepozorovala, že přisedla těsně k Věkovi.

Po něm se však ohlédla skoro po každém vtipu s jeviště, veselá, smějíc se, jako by měla péči, co on, a jak se to jemu líbí. Ale v těch jejích pohledech i v úsměvech bylo i více.

Za to Věk byl čím dále tím více znepokojen. Seděla tak těsně vedle něho; těsněji tu v divadle již nebylo možná. Cítil určitě onen parfum, který ho příjemně ovanul, když proti ní stanul v jejich bytě těsně ve dveřích. Ale cítil také, že chvílkou přitiskla na jeho nohu nohu svou, lýtko na lýtko, cítil její teplo . . . A pak, bylo při milostné scéně, kdy na jevišti mladý markýz vyznával lásku a objímal svou vyvolenou, za ouplňku, v parku, odkud z houštin kdesi ozývala se tichá hra strun, jako z Aiolovy harfy, uslyšel Bettinin třesoucí se povzdech a ucítil zase její přitisknutí, bližší a delší . . .

Krev v něm kypěla. »Ta je horší nežli Lotka!« mihlo se mu hlavou. Byl popuzen, uražen. Byl by nejradčji vyskočil a pryč, ale v tom mu v ucho zavanulo tichým, rychlým šeptem:

»Přijďte zítra na Barvířský,*) musím s vámi mluvit.«

Trhl sebou, prudce se obrátil. V tom náhlý, hlučný smích se rozlehl, u nich, za nimi, kolem, všude veškerým divadlem.

Smáli se komické situaci, do které se náhle dostal zamilovaný markýz, a to směšnou zamilovanou vdovou jakousi, jež z nenadání vystoupila. Jindy by se byla Bettina hlasem zachechtala; nyní překvapena tím, jak její mladý soused sebou škubl a po ní se obrátil, usmívala se jen, jsouc v nejistotě.

Za to se Věk zasmál. Více ze zlosti a Bettině, nežli té situaci na jevišti. Zasmál se a řekl:

»To je komedie, co?«

Usmála se jen, upřela na něj zkoumavě oči, pak se zadívala na jeviště. V tu chvíli se Věkovi uvolnilo podél celé nohy, a neucítil pak už ani žádného přitisknutí, ani sálavého tepla, jež mělo zažehnouti. Ale proto se neupokojil. Bettina, pomýšlel, ta ještěrka, v pravdě horší nežli Lotka. A stará! Na to ta svačina, na to všecka ta komedie. A Paula!

To jej nejvíce hnětlo, že se s nimi spolčovala, že to všecko dopustila, ano že pomáhala!

Proto nebyla doma, proto dlouho nepřicházela. A jinak není jí ničím, ani přítelem. Je jí docela lhostejný . . .

Již se po nich neohlédl. Patřil jen na jeviště, nedbal však, co se tam děje, jak děj postupuje; až pojednou začala opona padati. Hlučný potlesk se ozval, jednou, po druhé.**) Věk vstával. V tom Bettina mu na rychlo zašeptala:

»Slyšel jste prve? Zítra po šesté.«

---

*) Barvířský ostrov, nynější Slovanský ostrov.

**) Dle tehdejšího řádu se nesmělo víckrát tleskat, „poněvadž trojí potlesk obecenstva je toliko na poctu nejvyššího dvora“. Herci se nesměli děkovat.

Řekla to s úsměvem, vábivě.

Maně přisvědčil hlavou, a než odpověděl, otázala se, přijde-li.

»Ó přijdu!« odvětil Věk a usmivaje se uklonil se zlehka. Významný pohled i úsměv byly mu odměnou. Netušila, že si při té odpovědi v duchu řekl: »Počkej! Rendez-vous!«

XII. F. VĚK SE S BUTTEAUOVÝMI ROZEJDE.

Když vyšli, pustil se Věk schválně do tlačenice. Tím se odtrhl od svých společnic a dostal se dříve ven. U portálu ve svitu svítilen, kde na blízku čekali běhouni s hořícími pochodněmi, aby svým vrchnostem na cestu posvítili, čekal už Tham.

Stál tu ve svrchním kabátě s límcem přes ramena, ve vysokém, měkkém klobouce, o holi. Věk na pohled postřehl, to že není onen Tham ze zasněžených Králík v jediném, obnošeném kabátě, neholený, hubené, zažloutlé tváře. V líci vypadal líp, plněji, zdravěji. Shlédnuv Věka rychle přistoupil a obě ruce mu tiskna vítal jej srdečně. Omlouval se, že dříve nepřišel, ale že si to vynahradí, dnes, zítra. V tom umlkl. Stanulať u nich jeho tchyně s Bettinou. Za nimi Paula. Tham pohlédl na ně s úžasem. Věk toho okamžiku nabyl jistoty, že Tham o jeho pozvání nic neví.

»Pan Věk nám utíká,« volala žertovně paní Butteauová po ně-

mecku, teď před portálem, kde se lidmi z divadla vycházejícími jen chumelilo.

»Byli s nimi v divadle?« zvolal Tham, a pohled jeho utkvěl na Paule.

»Dámy mne laskavě pozvaly na —«

»Kdo?« vpadl mu Tham do řeči a dosti prudce, nemoha se patrně opanovati.

»Já,« ozvala se Paula. Znělo to rozhodně a přece ne dost jistě. A její pohled byl více nejistý a plachý nežli pevný.

»A proč jsi mně nic neřekla?« tázal se Tham, nutě se do klidnějšího tónu.

»Ale chtěli jsme vás překvapit,« vpadla Bettina německy, lehkovážně, veselým tónem.

»Ah, tak vy! To jsem si mohl pomyslit!« Tham se zasmál. Ve smíchu tom zněl posměšek.

»Aber Kinder, kommts, kommts nur!« zažehnávala paní Butteauová, vykročivši do ulice. »Herr von Věk má jistě hlad a žízeň a Tham také. Pojďte, co byste na ulici — doma si to všecko povíme.« Přistoupila k Věkovi, k němuž se Bettina přibočila. Věk se lekl toho nepřímého pozvání. Než v tom přicházela spása.

»Ne, to nepůjde,« ozval se Tham. »Proč jste mně nic neřekli. Přítel Věk je teď mým hostem.«

Paula kráčejíc vedle svého muže kvapně k němu vzhlédla. Tham toho si nevšimnuv klidně dodal:

»Smluvil jsem se s několika známými —«

»Vlastenci,« prohodila Bettina polo nahlas, uštěpačně. Věk to dobře slyšel, než ani Thamovi neušla ta poznámka.

»Ano, vlastenci,« opakoval ostře. »Čekají tuhle pana Věka.«

»Tak ty dnes nezůstaneš?« tázala se Paula, jdouc s Thamem sama po chodníku před ostatními.

Slova ta zněla smutně i s výčitkou.

»Pro dnes to není možná.«

»Maminka se tolik těšila.«

»Á, maminka!« A Tham se usmáv dodal: „A Bettina jak pak ne! A proč jsi Věka zvala, sama bez mého vědomí?«

»Maminka s Bettinou si tolik přály, a myslila jsem —«

»Co zas mají?«

To Paulu popudilo.

»Co by měly!« zvolala. »Ty je pořád podezříváš!«

Toho všeho Věk neslyšel, neboť se za manžely opozdil se svými společnicemi. Šly schválně volněji. Byl by se jim nejraději vymkl. Hovořil málo, vlastně se jen bránil jejich pozvání; při tom bedlivě hleděl za Thamem a za Paulou. Zdálo se mu, že jsou v prudkém hovoru. Tham rozkládal živě rukama, a sem tam proniklo nějaké slovo ostřeji pronesené. Na kraji Malé dominikánské ulice jich došli. Ve mdlém, žlutočerveném světle olejové svítilny na rohu hořící zahlédl Věk Paulinu tvář, ubledlou, výrazu roztrpčeného; ta někdy němá, poetická trpitelka mluvila rychle, patrně popuzena, a řeč její zněla ostře. Tak jí Věk ještě nikdy neviděl. V ten okamžik zdála se mu cizejší nežli včera, když od nich odcházel. Takové bouřky beze všech ohledů a šetrnosti k Thamovi i k němu, a pro věc tak všední, malichernou, pro to, že nechce Tham dnes doma zůstati, že ruší maminčin a té Betky plán! To mu připadlo tak všední.

Z divadla vyšel popuzen. To, co teď viděl, mu dodalo. Už jak k manželům docházel, se rozhodl. Dával dobrou noc, a aby se nedali vytrhovati, že nechce rušit, že vlastence vyhledá sám.

Hlas se mu pohnutím třásl. Paula se patrně zarazila. Tham však sebou trhl, v očích mu svitlo, a zvolal:

»Ne, půjdu s nimi.«

Ani on ani Věk nedbali paní Butteauové, jež znovu na Věka naléhala důvěrně, přátelsky, aby zůstal, že ho nepustí, a také ne Bettiny, hledící na muže se zlostným úsměškem. Potahovala při tom maminku za salup opakujíc:

»Aber Mama! Mama! Lass ihn!« Minila Thama.

»Dnes tam musíme!« dodal Tham k Paule obrácen, »a zejtra, přáteli, navštívějí nás, až budu doma já —« Podíval se na Bettinu, a vzav Věka pod paždí, dal dobrou noc a měl se k odchodu. Mladý kupec stěží mohl klobouk na pozdrav smeknouti. Jak jej Tham rychle vzal pod paždí a vykročil, nemohl už ani promluviti. V zásvitu lampy zahlédl Paulu stojící nehnutě, a paní Butteauovou rychle k ní přistoupivší. Více nespatřil. Šel zase zpátky k náměstí rozrušen, mlčky vedle Thama. Ten vykračuje dlouhým krokem pošvihoval prudce holí o dlažbu. Pojednou se zastavil, pustil Věka a řekl:

»Tak vidějí ty konce! Toho by se byli nenadáli. Já také ne,« dodal trpce. »A prosím jich, kdo je pozval, a kdy?«

Věk řekl a dodal, že myslil, že on, Tham, o tom ví, že bude doma. Ten však vpadl mu rychle do řeči.

»Ne, ne, přáteli, já si na nic nemyslím, oni za nic nemohou—« a vložil mu ruku na rameno. »To Paula, vlastně tchyně a Bettina, a ta nejvíc. A prosím jich,« dodal pojednou, »řeknou mně, ale upřímně, nevypůjčovaly na nich — tchyně, myslím?«

Věk byl překvapen a maně mu vyjelo z úst:

»Dnes ne —«

»Tak včera. Tedy hned, jak jich zastavila. Fi! Takovouhle ostudu mně tchyně dělá a nesnáze. Kde kdo jen trochu známý, u toho vypůjčí a často na mé jméno.«

»Snad na Bettinu?«

»Nejvíc na ty její hadry; ale také jinak to rozmarní. A sama z toho nemá nic. Není zlého srdce, ale jak je stará, tak je lehkovážná, a Bettinu slepě poslouchá. Tak si u nich přece vypůjčila. Vida. Už dřív mne nutila, abych jim psal, vlastně Bettina . . .«

Zamlčel se. Věk však porozuměl a pomyslil si, to že asi je to hlavní, proto že je u nich asi tak vzácný, on, zámožný kupec, jak si stará s Bettinou myslí. Ale Tham, jak byl v rozhorlení, dlouho nemlčel.

»Bettina je nejhorší. Fiflena, koketa -- opravdu, nepomlouvám. Kdyby jí nebylo, bylo by s Paulou také jinak. I s tchyní bylo by ži-

vobytí. Ale tu má švagrová v hrsti a skrze ni Paulu, a tak nade mnou vyhrává. Věřejí-li, že Paula už je často proti mně? A někdy pro takové hloupé, malicherné věci — oh —« a Tham mávl rukou. Z tónu toho slůvka bylo cítiti, jak je mu protivno, odporno. Pojednou dodal:

»To dnes, to jistě také Bettina spískala.«

»Také si myslím,« odvětil Věk, kráčeje volně vedle Thama. »Má mne za hlupáčka, za venkovského sprosťáčka. Chce chytit hejla a dává mu na to rendez-vous.«

Tham překvapen jal se dychtivě vyptávati. Věk nesmlčel nic, a také, ač Paulu výslovně neobvinil, dal znáti svou trpkost nad jejím jednáním. Tham mu nedal ani domluviti.

»Nedivím se jim,« řekl živě, »mají pravdu, ale vzpomenou si, co jsem prve řekl. Žena je v jich moci. Udělala, co žádaly, ale jaký měly vlastně úmysl, jak Bettina na ně sítě rozestřela — opice, má teď nějakého oficíra, s tím má známost, o tom jí jistě neřekly. To mně věřejí. V tom jí hájím.«

Věk na to neřekl nic. Důvěřovalť příliš dlouho, a Paula, tak jak ji do dneška v mysli choval, nebyla by tak jednala ani s ním a s Thamem.

Zatím došli na Malé náměstí.

»Vida,« začal zase Tham, »kdysi mně záviděli. A jak se všecko pak obrátilo! To viděli už v Králíkách. Ale tam vlastně začínalo zase být líp. To dítě . . . Ach, to nemělo umřít . . .« odmlčel se. »Bylo by teď jistě jinak. Žena by . . . Oh, jak si člověk všecko pěkně maluje, jak ve vášnivosti všecko pěkně vidí. Vědí sám, pamatujou se, jak bývala doma, totiž jak smýšlela. Myslil jsem, že mně rozumí, tomu, co chci. Vědí, co jsem už obětoval divadlu, našemu vlastenskému divadlu: pohodlné živobytí, ouřad . . . A když jsem to udělal, měl jsem tak zůstat. Neměl jsem se ženit,« dodal kvapněji. »Rozumějí mně, myslím k vůli Paule. Má mne ráda, má, vím to, ale ne-

má také tak ráda jako já naši věc, nejde jí tak o naši řeč, o to všecko proč já . . .«

Zaslechli kroky. Dva muži šli proti nim. Tham se odmlčel a zastavil. Teprve, když muži zašli, začal, patrně všechen zabrán svými myšlenkami

»V prvním zamilování ona ovšem . . . A myslil jsem, že když je z herecké rodiny . . . Ale ony . . . však to znají, co jim je divadlo. To, proč já jsem šel k divadlu, to jim je nerozum, protože je jinde líp. A když jim nechci být po vůli — —« Vykročil.

»Nechtějí do Vídně —« řekl Věk, hledě na něj s účastenstvím.

»To už vědí! Žalovaly jim. To chtějí zase s Lotkou být a hučí do Pauly, namlouvají jí, jak by se měly ve Vídni. Štvou ji, a ona jich poslouchá . . . Ale já nepůjdu z Prahy, nepůjdu!«

To už zahnuli ze Sirkové ulice do Uhelné. Šli prostorou mezi Kotci a podsíní tou chvílí stmělou a černou, až stanuli na prostranství Uhelného trhu. Kolem bylo ticho; na nebi, pokud ho mračna nehalila, mrkaly sem tam hvězdy.

Tham našed někoho, jemuž se mohl svěřiti s tím, co ho delší dobu hnětlo, dusilo, vzrušeně pokračoval:

»A my divadlo mít musíme, musíme pro ně pracovat. Říká se, že je divadlo všeobecný pramen, z něhož lidé moudrost váží a čistěji se cítit učí. A je-li to pravda, mohou se našinci v divadle učit, a již se učí, česky cítit, vědí, česky, a milovat svou řeč. Kdybychom se toho tak dočekali, že bychom ustavičně české divadlo měli! A kdyby k činohrám toliko vlastenští obsahové voleni byli, to bychom učinili pevný svazek mezi sebou! Co jiného řecký národ vespolek tak pevný pojilo? Co jiného táhlo zástupy tak násilně do divadla, jako že jejich činohry měly vlastenecký obsah? . . . Ó, mít ustavičně divadlo, vlastenče milý, jaký by mělo podíl v našem díle a boji! Ano v boji. Co jiného to všechno je, nežli boj. A mne již chytl. Z doktora jsem komediant. A potom bych teď měl jít do ciziny, aby to všecko, co jsem

udělal, bylo marno, jen aby ty ženské . . . Ne, zůstanu,« dodal rozhodně, prudce. »Tady je mé místo. Nepůjdu, a kdyby i žena . . .«

Umlkl. Věk už drahnou chvíli na sebe zapomněl. Byl všechen zaujat Thamem, jeho osudem, jeho řečí. Hleděl na něj s úctou i dojat. V ten okamžik neměl vhodného výrazu, aby mu to vyslovil. Podal Thamovi ruku a váhavě dodal:

»Kdybyste snad šli od nich — oni a —« Nedořekl.

»Kdyby to bylo možná! Také jsem už na to myslil — Ale Paula by nešla pro živý svět . . .«

Stanuli před domem u Šturmů s podsíní na rohu Skořápkovy ulice.

»Čekají už asi na nás,« řekl Tham zamyšleně. »Vzkázal jsem některým. Také Hněvkovskému.«

V tom jich někdo docházel, jenž se blížil od staré rychty, a hlásil se k Thamovi. Byl to Prokop Sedivý. Nemohli se zdržeti a musili s ním do kavárny.

Ve vážné náladě vstupoval Věk do klenuté místnosti, kdež jako student číhal jednou na Mozarta, až přijde, aby ho viděl, jak hrá na billiardu a jak si při tom tiše pohvizduje a hudební nápady a náhlé myšlenky prostřed hry do malého zápisníku na rychlo zaznamenává. To bylo zrovna před tím, nežli se Věk dostal do rodiny Butteauových, nežli poznal Thama. A teď . . .

Tou chvílí se Bettina svlékala, t. j. strhla s hlavy klobouček a hodila na postel, strhla pláštík a hodila na židli, tak že spadl na zemi. Nezdvihla ho, prudce rozepínala šaty, netrpělivě, zlostně . . . Jak byla prve přijemná a sladká jako hrdlice, tak nyní jako podrážděná kolčava. A pořád o Thamovi, ten že vždycky a všechno jí zkazí, že jí a jim všem i Paule všechno naschvál — — A Věk! Ten . . . však že to je na něm znát, že byl dlouho mezi venkovskými voly, že dělá kornouty a váží koření. A ještě co si o sobě mysli, jak dá na sobě záležet také takový — tu se zachechtala, — takový vlastenec! Mezi ty sprostáky že se hodí. Ale ostatně to že všechno Tham, ten že všecko napichl.

Paní Butteaová se prve tolik těšila na překvapení, t. j. na večeři, kterou po divadle chystala (něco šťastně vypůjčila a ráno zastavila dva zimní pláště). Těšila se jak si pěkně posedí pan kmotříček, Bettina . . . vidělať, jak se mu dcera líbí, a jak se k ní dost má . . . A jak ne! Děvče jako jiskra, nejčipernější ze všech. Ale pak to se zetěm! Mrzelo ji to silně. Teď zase aby Bettinku chlácholila, aby se tak nerozčilovala. O Paulu, jež všechna roztrpčena, rozlítostněna i pohněvána odešla do druhého pokoje, takové péče neměla. Stará paní hájila před Bettinou »kmotříčka«, to že se o něm mýlí, tady, u nich, že byl všechen pryč, že je pravda trochu nesmělý . . . A chce-li Bettinka, že načne uzený jazyk, že bude tuze dobrý, a křenu že nastrouhá, nebo chce-li s octem a pepřem, to že si pochutná, beztoho že má hlad.

Bettina svlečena, jen ve spodničce, v košili, ale ještě ne zuta, rozložena na staré pohovce, rozmazleně svolila, tak tedy aby jí kousek

přinesla, ale aby jí dala jídlo sem. A stará paní polo svlečená přitahovala stolek, sháněla, snášela maso, chléb, ocet, a když chtěla pro pivo, nesměla, nýbrž musila přinésti láhev vína, které chtěla ušetřiti, poněvadž ona, optimistka, nevzdávala se naděje, že si přece ještě všichni pěkně posedí, tak, jak se na dnešní večer těšila. Stará paní sama nalila a pobízela Bettinku, tak aby pila, beztoho že je unavena, aby jen jedla a pila a na ty věci nemyslila. Po té pootevřela dvéře do druhého pokoje, volala Paulu, aby šla také jíst. Ale vrátila se brzo ke stolku.

»Nechce, nebude jíst. Pláče.«

Bettina, jíž patrně zachutnalo, pohodila hlavou.

»Hm, to má co plakat. O takového. Ať si je mezi těmi vlastenci. To bych tak o něj dělala!«

»No, nech ji,« paní Butteauová chlácholila, »nech, ať se vypláče, co je to platno. Dnes ji už raději necháme.«

A změnivši náhle hlas, otázala se plna mateřské něžné zvědavosti, již také bylo znáti ve zvuku její otázky:

»No, a jak ty, Bettinko — jak —«

»Co!« odvětila zkrátka dcera obracejíc se více na bok a sahajíc do mísy po kuse dobře uzeného jazyka.

»Myslím, jak on, pan Věk, viděla jsem tady, u nás,« (a usmála se) »byl nějaký celý pryč, a v divadle po očku jsem —«

»Á, nevím,« vpadla jí Bettina do řeči, krčíc nos i čelo, »když je takový, so ungeschickt, blöde; ale o rendez-vous říkal — —«

»Ale! Tak vidíš!« zvolala stará paní, mile překvapená. »Vždyť jsem si hned myslila. Ty jsi se mu moc líbila.«

Bettina stáhnuvši s talíře pěkný kousek jazyka, rovnala se zas na pohovce; při tom kousajíc s velikou chutí do masa mluvila:

»Ale Tham . . . Ten by to moh' — Ten jistě všecko zkazí.«

»Aber nein, neboj se. To musí Paula na něj, ať . . . Ale tady máš ještě hezký kousek. A dopij, Bettinko, naliju ti ještě.«

Matka na sebe nemyslila, ale dcerka na ni také ne. Brala chutě a matce nic nenabídla.

XIII. O PANSKÉ ŠKOLE, TÉŽ O NOVINĚ SMUTNĚ VESELÉ.

Ráno po deváté přecházel mladý literát Šedivý nahoře na Novém Městě podél zdi hraběci Clam-Gallasovské zahrady. Chodil zvolna a nedaleko od domu, v němž bydlil obrstwachtmistr starý Materna rytíř z Květnice. Šedivý se zdržel dlouho u Šturmů s Hněvkovským a Thamem, jenž přivedl s sebou mladého vlastence z venkova. Měli dobrou kratochvíli, oni i stálý kroužek vlastenecký, třebaže Tham byl toho večera nějak málomluvný. Zdrželi se dlouho do noci, ale proto Šedivý přece nezaspal, a zamířil rovnou sem. Nejprve došel až k samému Maternovu domu a prohlížel okna. Zelené žaluzie byly spuštěny. Sáhl na kliku, dvéře byly zamčeny. Pak jal se přecházeti a dům pozorovati. Čekal. Ale žaluzie pořád spuštěny, a když pak jedna zmizela, nikoho v okně nespatřil. Za to za drahnou chvíli, když obrátiv se, opět k domu mířil, zpozoroval dlouhého, suchého

muže prošedivělých vlasů, s černou mašlí v týle, s přistřiženým kníry. Byl v šedivé kamizole, v gamaších, a na slunci se mu leskl stříbrný cvoček v uchu. Šedivý jej hned poznal, že to je on, jenž s vařečkou v ruce a v zástěře se včera tak chodbou kroutil a naslouchal zpěvu mladé Maternové.

Teď neměl ani zástěry ani vařečky, ale nesl na ruce koš, jako nějaká kuchařka, a zjevil se tak pojednou, že ho Šedivý neviděl ani z domu vycházeti. V tom už byl proti němu; ale nežli se mladý spisovatel rozhodl, aby ho oslovil, Ceypek ho minul. Nějak pospíchal. Jak zašel, pospíšil Šedivý k samému domu. V okně nikdo. Čekal chvilku, přecházeje, i na kliku u dveří zase sáhl, zkoumaje. Nepovolily. Dům tichý, jako vymřelý. A kolem sotva kdo přešel. Ze zahrady hlaholil švehol ptactva krásným slunečným jitrem prvního jara.

Šedivý marně čekal, marně chodil, marně si v duchu přidával: Půjdeš ještě pětkrát, pak třikrát, pak jednou. Šel ještě jednou, ale pak ještě jednou, a okno zůstalo prázdné. Chtěl na Ceypka čekati, že by s ním, až by se vracel, mohl promluvit. Ale Ceypek šel asi do trhu; a nevrátí se tak hned.

Již byl Šedivý na odchodu směrem k Ječné ulici, v tom Ceypka zahlédl. Šel proti němu, s košem, ale ne sám. Vedle něho nějaká ženská! Šedivý zvolnil krok, až se potkali. Ta paní nebyla mladá. Šedivý si jí dobře všiml, a k vůli ní se také zase vrátil a pozoroval. Zašla s Ceypkem do domu. Co tam? Snad k vůli Maternové? Chvíli čekal, vrátí-li se. Ale když se neobjevovala, odešel.

Odpoledne po třetí hodině ukázal se v těch místech zase. Měl však ještě méně štěstí než ráno. Ceypka ani okem nespatřil. Žaluzie byly sice všechny vzhůru, ano jedno okno otevřeno. Ale jím zahlédl jen vrch vysokého, kamenného hrnce a konec slaměného vrkoče s několika cibulemi.

Šedivý se v duchu mrzel na dům jako zakletý, a že se mu tak nedaří. Byl by rád s mladou Maternovou mluvil a zvěděl, jak je spokojena, co říká ten diblík té změně; nadál se, že ji alespoň uvidí. Také

se mu hatil jeho počet stran Ceypka. Jak včera od Vaváka i od P. Vrby o něm uslyšel, hned si na to vzpomněl, že by s jeho pomocí, jako v rytířském románě, mohl si otevřít cestu.

Ale dům, u něhož Šedivý číhal, nebyl zakletý. V předu, v salonu, dohrával starý obrstwachtmistr se svou kapelou, Ignácem Ceypkem, nějaké duo od Salviattiho. Dnes seděli u pultů docela sami, neměli posluchačky jako včera. Ale jak upřímně, jak živě byli do hry zazabráni (Ceypek zčervenal a černá mašle se mu v týle hodně třásla jako pánovi jeho copánek), nebyli by nic dbali a věděli, kdyby i měli posluchačů půl salonu. Než na samém konci byl obrstwachtmistr ze svého zanícení vytržen. Dohrávali, zvuky doznívaly pianissimo, a v tom vedle v pokoji takový smích, takové zachechtání srdečné!

Starý šlechtic stáhl obočí, zamračil se, a jak šmytec dotáhl, odložil prudce housle a vstal. Vešed do dveří vedlejšího pokoje, bezděky stanul. Zády k němu stála neť Terezie, majíc ruce v boky opřeny. Strýce neshlédla, ani neuslyšela, protože všecku její pozornost měl její protějšek. Stál proti ní mužík v paruce s copem, v zelenavém kabátě, v bílé, růžově pruhované vestě s lesklým jou-jou, uvadlý v tváři, čiperných oček, tenkých však lýtek, živý, jako na drátku, stále se usmívající jako baletka. Měl právě nějaký výklad, a ten mu Rezi přerušila svým smíchem, v nějž pojednou, nemohouc se přemoci, vypukla. Právě se sbíral ze svého překvapení. Usmíval se zas, a maje třírohý klobouk pod levou paží začínal na novo svůj výklad, a to nesnadný, protože na český nebyl zvyklý, a zase tak jako prve: šermoval pravou rukou, tvoře palcem jejím a ukazováčkem kolečko a nechávaje ostatní tři prsty vztyčeny. Tak šermoval ku předu jsa nachýlen, jako by v pokloně strnul, trhaně, ne však prudce, dodávaje tím důrazu některým slovům. Mluvil sladce, pořád s úsměvem, trochu, ale málo šišlaje. Byl by ustal, jak majora shlédl, ale ten mu kynul, aby pokračoval.

»A páni zas takhle —« pokračoval mužík ještě živěji, »aby slečinko, viděli. Každý pán, der auf eine wohlanständige Manier zu

grüssen weiss, fängt seine — das heisst — ja, ja — potzsaprament, takhle reverenci začne, aby viděli pan — eh — pardon, slečinko.« (Mátl ho maloměstský oblek baronovy neteře.) »S dovolením,« a dal si klobouk na hlavu. »Musím ukázat, aby věděli, jak se k nim mají páni — tak — nežli hlavou neb tělem hne — tak musí klobouk — — mit ausgestrecktem Arm bis an das Knie herunter lassen — rozumějí, tak jak ukazuju —« a ukazoval— » a pak — alsdann macht er seinen Bückling — ach so — jako kompliment, poklonu — hlubokou urozeným dámám —«

To již byl sám jako oblouk, jak maje klobouk v rukou, poklonu ukazoval. Ale již se zase vzpřímil do dřívějšího postavení svého a zase pokračoval:

»Das musste ich zeigen —« to bylo patrně pro barona mluveno, »a teď jak dáma von feiner Art dělá pukrle, meine lie — potzsaprament, pardon —«

»A kdy budeme tancovat?« ozvala se vesele Rezi o strýcovi dosud nevědouc.

Mužík se usmál a pohlédnuv na barona řekl:

»Budeme, budeme. Já jich dobře naučím, jako by byli u Gardela, das heisst —«

»Já už dost umím — šáteček, plácavou —«

Taneční mistr se ušklíbl, a v tom se z pozadí ozvalo:

»Mlčet a poslouchat!«

Rezi sebou škubla; obrstwachtmistr, pokročiv, pokáral ji, co se tak směje, raději aby hezky mlčela a dávala pozor. Pak řekl po německu panu Kypienovi (tak se psal mistr Kypěna), aby se u něho, až půjde, stavil; a nedbaje jeho úklon a úsměvů odešel. Zůstal v salonku, kdež usadiv se do křesla, začal čísti z francouzské knížky. Z vedlejšího pokoje zalehl sem chvilkou ohlas Kypienova výkladu, někdy hlasitě pronesené »pardon« i »potzsaprament«, také počítání: »eins, zwei«, jednou také zvonivé, veselé zasmání, jež však náhle, jen vypuklo, rázem umlklo.

Obrstwachtmistr začal dosti roztržitě čísti; pak už, ač knížky z ruky nedal, ani nečetl. Trochu se mrzel. Divoch je to děvče. Bude s ní potíž. Nežli se vycvičí, nežli ji bude moci světu ukázati, že jest jeho neť. Co si to začal! Ale již si začal. A nechati ji tak, to nejde. Až se vyučí, a vtipná je, až tu selku svlékne... Hezká dáma... A ten hlas! A jaký má sluch! Ráno ji doprovázel na klavír. Tak to šlo, radost. To Ceypek kýval hlavou. A na klavír se doučí, a to bude pak trio. Také by se mohla učit na harfu...

Ohlédl se. Mistr Kypiena vstoupil usmívaje se, s poklonou, a v té posici, v jaké stál prve před neteří, postavil se před barona, jen že rukou nešermoval. Jen hlavou přikyvoval, když mu baron na novo ukládal, aby mlčel, aby prozatím neříkal, že sem chodí, že on, baron, nechce dřív, až bude neť jak náleží vycvičena...

Jak řekl »neť«, mužík zamrkal a bezděky se nějak významně usmál, až se mu v uvadlé tváři udělal od nosu ke rtům dlouhý záhyb. A při tom jen vyrážel »áh — áh —«, v němž bylo ujištění, že se to samo rozumí. Ukláněje se ujišťoval pak sladce, to že on rozumí, že má zkušenost, aby ráčil se pan baron spolehnouti.

Když pak pan Kypiena šel chodbou lehkými kroky, natřásaje se, a pak se schodů, provázen jsa Ceypkem, jenž mu šel otevřít domovní dvéře, začal zase o »slečně«. Ale již neříkal »slečna neť«. Tady toho nebylo třeba. A on již hned prve, jak baron s ním po prvé o ní mluvil, a jak ji přivedl, řekl si v duchu na jisto, znalecky: »Ah — rozumíme, rozumíme! Pěkná neť, hezká neť, věřím; a také nač by ji tak starý pán veřejně ukazoval. Je opatrný. Tu kůstku by mu mladí panáčkové...« Teď vyzvídal na Ceypkovi, jak dlouho již je slečna u pana barona, odkud je... Ale z Ceypka nic nedobyl.

Ten, když mistr Kypiena ze dveří vyklouzl, mrzutě přirazil dvéře. Mužík se mu nelíbil, a mínil v duchu, že to je taková sladká protiva zvědavá. Pak usedl zase v kuchyni ke knize, ve které prve začal studovati. Byla nevelká, nehrubá, tuhého papíru, jehož stránky byly olovem polinovány, ale dost na křivo. Na těch linkách černaly se

psané řádky klikatého švabachu, docela však nevojensky, neurovnány, těžká patrně ruka písařova nemohla jimi svládnouti. Tato kniha byla Ceypkovou studnicí kuchyňské moudrosti, jeho oporou, když ho pochybnosti skličovaly, když si rady nevěděl, nebo když pan oberstwachtmistr někdy tak hrozné věci poroučel.

Jindy se probíral Ignác Ceypek zpravidla jen v oddělení mas, omáček a polívek (pan obrstwachtmistr na mouku nedržel, a jeho kapela také ne, leda na obyčejné a na »tilorsky« knedle). Teď byl však v moučném oddělení, a to k vůli slečně Rezince. Jednak věděl, že taková děvčátka raději něco sladkého, jednak se jí chtěl zachovati. Dobylať si ho hned na potkání, zpěvem, tou kytičkou, i svým chováním.

Teď prst jeho (ukazoval si jím čta) jel zvolna po řádcích, neboť byl těžkopádný čtenář. Přeslabikoval odstavec s nápisem »Czukr Prezl«, pak »Glazirowany kasstany«, až zarazil u receptu, jehož nadpis byl: »Czokoladowy Dort«. A říkal si polo nahlas, že musí: »Zvařit šest vajec se šlupkama, podle nich odvážit cukru a čokolády, něco mouky, potom se udělá z bílku fám, daj se do toho ty žloutky —« tu chytal nový řádek, — »pak se dá ten cukr a ta čokoláda, míchá se to hodinu s drátem, potom se dá ta mouka, zamíchá a dá na vymazanou formu.«

Zamyslil se nad tím, uvažoval, napadlo mu, že v tom není žádné »bis«, ale pak, jak se maně podíval na zeď na dřevěné hodiny, vzpomněl si, že panna Rezinka se ještě ani neukázala. Snad zpívá zas a pan obrstwachtmistr hraje. Vyšel ven, na chodbu, ale nic nezaslechl; vstoupil do pokoje a kuchyně, odtud do druhého a tu zaslechl divnou věc.

»Habt acht!«

Ignác Ceypek bezděky zamrkal, a div že se zpříma nepostavil. A zase tak ostře zaznělo z pokoje:

„Aber — dejte pozor! Theresia! Der Vater, otec, der Onkel — nu tak —«

»Strýček — zazněla neteřina odpověď.

»A sestra? Aufschreiben! Napište to. Ale ne, co děláte, ne dopl ess to se píše es cha, už jsem řekl, aber, aber —«

Znělo to netrpělivě, mrzutě. Ceypek, jenž vytáhnuv se, shlédl pana obrstwachtmistra lorgnonem na papír hledícího, a Terezii nad papírem schýlenou, píšící, pomyslil si:

»Chudáčku, chudáčku, to je perná hodinka. A to ti ten čokoládový dort musím udělat, na přilepšenou, počkej, a já ti tu němčinu budu sladit.«

A kradl se zase zpět do kuchyně. — —

Když mistr Kypiena vyšel z Maternova domu, Šedivý již na blízku nechodil. Nevydržel tu tak dlouho jako ráno. Docházeje prve na konec Ječné ulice vzpomněl si na P. Vrbu, že mu má vyříditi vzkaz od Vaváka, že se včera u nich, v bytě obou kněží nemohl už zastavit, jak ráno pomýšlel a řekl, že se zdržel tím stěhováním a pak v expedici, kde s ním právě Šedivý zase mluvil. A dále měl Šedivý P. Vrbovi vyříditi, že mu Vavák ještě jednou děkuje za všechno, co pro toho vladyckého sirotka učinil. S tím vzkázáním zašel teď Šedivý k P. Vrbovi. Zastal ho samotného v předním, klenutém pokoji. Seděl u stolku a vypisoval něco z těch starých lejster před ním v nepořádku nakupených. Jak Šedivý vzkaz vyřídil, začal P. Vrba hned sám o Maternové, jak se toho mladý literát ani nenadál, ač sem šel s tajnou nadějí, že by se snad tu něčeho dozvěděl. A uslyšel: To že bude s tou holkou či slečnou, že již dnes měl k vůli ní pochůzku.

»A kam, velebný pane?«

»A tam, k tomu baronovi. Vzkázal si pro mne, dnes dopoledne, před samým obědem.«

»Toho kuchaře —«

»Ne, nějaký hošek přiběhl. Nebylo mně to vhod, ale co, šel jsem. Přijal mne, on baron, no, to se musí říci, tuze hezky. Ale maluje se jim dědek stará, maluje!« vykřikl pojednou kněz, polo zlostně, polo se smíchem. »Věřili by? Myslil jsem, že jsem se včera mýlil, ale

ne . . . nemýlil. Maluje: obočí,« a kněz ukazoval, »tváře, také tváře, jako nějaká fiflena.«

»A co, prosím, chtěl, a co jeho —«

»Co chtěl? Abych mlčel, rozuměji, abych nic neříkal, a Vavák také ne. Nějak mu to vjelo do hlavy, pojednou, včera si na to nevzpomněl, a tak mne z ničeho nic citiroval. Abych žádnému nic neříkal, koho jsme mu přivedli a koho u sebe má, nic nikde ani muk. Chce to děvče tajit, proč, já nevím. Ale musel jsem mu slíbit. Ale oni sám to již vědí od včerejška —«

»A nejsem sám, velebný pane; tady ta paní v domě, a já sám jsem včera večer u Šturmů také vypravoval —«

»No tak, no tak, a pak chce mít tajemství. No, já budu mlčet, když jsem slíbil, a ostatně —«

Šedivý měl pořád na jazyku, co a jak s pannou Rezinkou, ale starý kněz nepustil ho k slovu. Vzpomněl si pojednou, že tam u barona přece nebyl nadarmo, že si tam vzpomněl na toho ubohého vojáčka, a najednou sebou škubl a živě zvolal:

»A tak, oni nevědí nic o těch pračatech a o tom čertově kaprálu.« Vypravoval celou historii o vnuku staré Brtkové, jak ho rozsekali, až se maso na něm třepí, a jak on, P. Vrba, se k němu nemohl dostati, ale teď že se dostane, že řekl o tom starému Maternovi, a ten že mu slíbil, že zjedná protekci, jemu i tomu vojákovi, aby měl lepší ošetření.

»A to mne těšilo, a to jsem si hned řekl, to že teď nemluví starý obrstwachtmistr, anobrž kavalír. A nic mne neokřikl, když jsem vykládal, že ten vojáček není tak vinen —«

»A panna Maternová byla při tom, velebný pane?«

»I to, to, panáčku, nebyla.«

»A neviděli jí ani?«

»I viděl a mluvil jsem s ní, ale ta se bude mít —« a zasmáv se vypravoval, jak si mu také baron stěžoval, že děvče nic neumí, že ji musí všemu dát učit. S němčinou začne sám, a snad i francouzsky

ji bude sám učit. A zpěvu — oh, pane, to si tuze liboval, a tím, myslím, panenka, vyhrála. Jinak by asi šla. Povídal, jak si dopoledne pěkně zahrál, on na klavír, a děvče zpívalo. Tuze si to liboval, patrně je hrozný muzikus, a proto si panenku asi nechá.«

»Tak?« tázal se Šedivý, protahuje slovo. Ta novina ho tuze netěšila. A hned dodal, nyní rozhodněji, co ona, slečna, když ji velebný pán viděl a s ní mluvil.

»I ten skřítek! Vyběhla za mnou, když jsem odcházel. Nad schody mne dohonila a tolik se ráda hlásila, jako by mne rok neviděla.«

P. Vrbovi se to zajisté dle úsměvu i hlasu líbilo.

»A co, je spokojena?« ptal se kvapně Šedivý, zapomínaje na opatrnost.

»Asi dost. A víte, co mně nejdřív zvěstovala? Že bude mít nové šaty, jako jsou prý v modě, že tam již ráno byla jakási paní, a ta že ji vzala míru. Vidíte, ženská!«

»Ah!« vydechl si Šedivý vzpomněv na Ceypka a jeho průvodkyni. Než vzpamatovav se, zasmál se, a P. Vrba, zabrán do vypravování pokračoval:

»A také že ji budou česat, že pan strýček nemůže vidět to její venkovské učesání, že když s ním má sedět u stolu, že musí mít přec —«

»Coiffuru —« řekl Šedivý posměšně, nesouhlase s majorovým jednáním. »Ta bude mít teď asi execirku, nežli z venkovského děvčete udělají slečnu. Proto on ji starý tají.«

»A to mají pravdu; teď se za ni stydí. Inu, bodejť, urozený pán!«

»To dle toho neteř ani nikam nepustí, ven, do města —« napolo tvrdil, napolo se ptal Šedivý.

»Nic neříkala. Když jsem s ní mluvil jen oukradkem. To jen tak odskočila, když mne shlédla, a pár těch slov, a již zase pryč, že pan strýček . . . Ale na ně si přece vzpomněla.«

Mladý literát sebou škubl, a nechtěl ani věřiti.

»To již byla na odskoku, v tom se ještě vrátí jako srnka, a jen tak na kvap několika slovy, je-li už Vavák pryč z Prahy, a co páni, kteří včera u nás byli, a ten pán, co ji až sem vyprovodil, abych je pozdravoval. A pryč! Nerozumné děvče.«

P. Vrba se usmál, ale Šedivého ten nerozum potěšil. Po té, když vzkaz vyřídil a viděl, že starý kněz nic víc už o Maternové neví, poroučel se a šel. Na odchodu zeptal se po panu faráři, po kterém se prve byl marně ohlížel.

»Trošku marodí. Lehl si, ale není to zlé.«

A zdálo se, že to není zlé. Nebo za chvíli vešel z druhého pokoje, a liboval si, že mu je líp, že se hezky prospal, to že mu dělalo dobře.

»A to mě obehrajou, když jsou tak čiperný,« žertoval starý kaplan chystaje stůl a staré karty. V tom někdo zaklepal na dvéře; vstoupil do jizby muž v třirchém klobouce s pérem na něm stojatým, v kabátě se šosy zahnutými, v botách pod kolena. Přes rameno visela mu na řemeni brašna, na levém rukávě u kabátu černal se mu císařský

orel. Byl to listonoš, »klepperpost«, jak mu také tenkrát říkali. Přinesl psaní. Bylo oplatkou zapečetěno.

»Panu faráři Hejnovi,« oznamoval posel po německu.

»Odkud?« bylo první slovo starého faráře, jenž, jak rychle mohl přistoupil ke kaplanovi. Ten už psaní rozbaliv, zvolal:

»Z Hradce, od pana kanovníka —«

»Od Františka! Vida, vida, kanonikus, a přece si vzpomene na starého kollegu. A co píše, čtěte, Matoušku!

»Že píše schválně, aby starý kollega zvěděl, že jejich spolužák — pro pána krále! Páter Lang — —«

Tu se kaplan zarazil, ale stařec, jakoby jej někdo píchl, chytl Matouška za ruku a nedočkavě, dychtivě vyrazil:

»Co, co je? Umřel?«

»Umřel,« oznamoval P. Vrba. »Před čtrnácti dny —«

Farářovi svitlo v očích i po celém obličeji zapadlých tváří i úst; a v tom už zvolal:

»Tak už jen jeden! Ještě ten Fulgenc Kahánek!«

»A toho také přečkají, a budou nejstarší na celé diecési.«

»Ano, ano — ale — pane — Kahánek — Ten —« A nedomluvil. Svit v starcově obličeji zatím pohasl. Všecka tvář jako by pojednou ochabla. Zamyslil se a stál chvilku hledě před se na podlahu. Pak se šoural ke křeslu, do něhož zvolna usedl.

»Nějak mně to vjelo do nohou,« pravil vážně a přejížděje si nohy od kolen dolů začal pak jako pro sebe mluviti:

»Requiescat in pace! Chudák, chudák. A býval jako mnik, zdravější nežli já. Vidíš, Quidonku, vidíš. A jak zpíval o hrubé, až se kostel třásl: Gloria in excelsis Deo! Slyším ho — a teď chudák! A vždycky říkal —« to mluvil stařec před sebe se usmívaje, »počkej, také ti zazpívám —«

Umlkl, přestal nohy hladit, ale nachýlen zůstal a chvíli tak hleděl. Pojednou povztyčiv hlavu, upřel pohled na starého kaplana, jenž stál opodál, usmál se a pravil:

»Tak vidíte, Matoušku. Teď jsme tu jen dva, já a Kahánek. A teď je za dveřmi ta s kosou, už brzo zaklepe —«

»Ale kde pak, pane farář!« odvětil kaplan hodně vesele, věda, že to bude starému pánu nejspíše vhod. »Vždyť musí nejdřív přijít pro P. Fulgence, vždyť oni vyhrajou.«

»Jen aby si cestu nespletla. No, no,« dodal sám sobě na útěchu, důvěrněji, »ještě se nedáme. Ale teď na zadní kola pamatovat, Matoušku. Už je čas na poslední vůli! Ale vás, vy nezdaro, vydědím,« zažertoval pojednou po těch vážných slovech.

»Tak jich budu hodně obehrávat.«

»Ale dnes ne, Matoušku, dnes ne; vezměte knížku a čtěte officium mortuorum. Pomodlíme se za Quidonka.«

XIV. O ŽIVOTĚ A SMRTI.

F. Věk, odjížděje ze svého rodného města, těšil se velmi na Prahu a měl ustanoveno, že se tam zdrží alespoň tři, čtyři dni. Tak matce ohlásil, ale v duchu si den, dva již napřed přidával. Teď meškal v Praze teprve třetí den, a již na domov a na návrat vzpomínal. V hluku a ruchu velikého města si doznal, že by byl nepomyslil, jak za ta dvě léta přivykl na klid a ticho malého hnízda. Pro to by byl z Prahy tak nepospíchal; než to, čeho tu zažil za tu krátkou dobu s Butteauovými, jmenovitě poslední večer, to mu mysl tak rozladilo. Aby si přidal nějaký den, na to ráno po tom večeru v divadle ani nepomyslil. Také se začal starati o své kupecké záležitosti, o které do té chvíle nedbal.

Vyšel záhy po ránu, aby si objednal zboží pro svůj krám. Za té příležitosti nakoupil si v knihkupectví na Malém rynečku zásobu spisů, hlavně francouzských, a něco novějších německých, i dosti

hudebnin. Na české knihy se strojil do Krameriovy expedice. V jednom pak z tirolských krámů, v nichž prodávali tu šperky, tam hedvábí, nebo galanterní a »krátké« zboží, a jichž bylo dost od Železné ulice, náměstím, Jezovitskou ulicí až na Malou Stranu, koupil mamince krásný hedvábný šátek a šňůru granátů třikrát kolem, se zlatou zápon ou. Připadlo mu ovšem, že bude maminka broukat, nač takovou parádu, nač tolik peněz za to, ale myslil, že jí udělá radost.

Na starého Žalmana také vzpomněl. Tomu koupil pěknou kovanou dřevěnku. Už když jel do Prahy, uvažoval v poštovní arše, jaké dárky v Praze koupí. A těšil se na to. Dnes však jich nekupoval v takové náladě. Sice ho ty všecky pochůzky a obchody dost zaměstnávaly, že neměl pokdy mysliti na jiné věci, ale něco, jakási nevolnost, nejasná tíseň, skličovalo jako chmura jeho mysl, že neměl tak živého zájmu pro všechny ty obchodní záležitosti. Jimi strávil skoro celé dopoledne. Když táhlo na poledne, rychle skončil poslední jednání a bral se k divadlu na Ovocném trhu.

Měl se tam setkati s Thamem. Včera, když se ubírali od Šturmů, šli kus ve společnosti ostatních, až pak Věk s Thamem osaměl. Vyprovodil jej. Tham sám ho o to požádal hned v kavárně, že by s ním rád ještě mluvil. Cestou začal hned o tom, co se před divadlem a po divadle přihodilo.

Mluvil však už klidněji, bez rozhorlení, jaksi opatrněji, nestýskal a snažil se omluviti Paulu, míně, že je v tom nedorozumění, a sám vyzval Věka, aby přišel dnes v poledne k divadlu, že se on, Tham, do té doby přesvědčí a vyzvi. Tak došel včera Věk s Thamem do Řetězové ulice až před jeho byt. — V krajním okně, v předním pokoji, byla dosud zář světla.

Když za Thamem zapadla dvířka, zastavil se Věk a hleděl k ozářenému oknu. Kolem bylo ticho pozdní noci. Pojednou však tím tichem zalehl temný hluk, a to shůry, z bytu Thamova. V ozářeném okně mihl se stín, zmizel, ale ohlas ostrých hlasů zněl dál, až pak pojed-

nou umlkl. Věk chvilku poslouchal, pak rychle se obrátil a rychle se bral pryč, jakoby chtěl těm hlasům uniknouti.

Tušil, co se tam dálo, že ženské, myslil i Paulu, uvítaly tak Tham a. To dovršilo nemilé, ano trapné dojmy toho odpoledne. A přece teď dost k Thamovi spěchal, aby zvěděl, co a jak bylo u něho doma. Dlouho na něj nečekal. Tham vypadal vážně. Začal hned o včerejšku, jak se Věk vyspal a hned po té o sobě, že když přišel domů, že zastal jen tchyni a Bettinu, u vína, a ty že ho tuze rády neviděly. Usmál se, ale více neřekl, a jen to doložil, že Paula již byla na loži. Nepověděl však, že nespala a jaký měl s ní dlouhý hovor, zprvu hněvivý a prudký, jejím pláčem přerušovaný, a nepověděl, jak ji prudce obvinil z toho, z čeho ji Věk vinil. Jen naznačil, že to učinil, že Paula žasla, že se hájila, že o ničem nevěděla, a že ani maminka ani Bettina jistě nic nezamýšlely, že je to divné, jak Věk se může něco takového o nich domýšlet. A Tham doložil:

»Vědí, že jsem ji v tom sám hájil, a viděl jsem také ze všeho, že opravdu o ničem nevěděla. Aspoň ji nezasvětily. Byl jsem tomu rád, nebo by mne to bylo tuze hnětlo.«

Věk začal kolisati, ale hned připomenul si všecko Bettinino jednání a hbitě zvolal:

»A což to rendez-vous? Což panna Bettina?«

Tham, jak šli ulicí, na okamžik se zastavil a pohlédl na Věka. Tomu se zdál ten pohled podivný, a když Tham nic neříkal, ptal se nanovo, živěji, řekl-li také o tom své manželce.

»Budu upřímný, příteli. Řekl jsem, proto že to bylo také pro mne zbraň proti Bettině. Myslil jsem, že to Paulu omráčí, že obrátí; ale vědí, co řekla? Že maminka jí řekla o tom, že oni sám Bettinu požádali o rendez-vous.«

Věk se rázem začervenal.

»Já?! Ale prosím — —« zvolal pobouřen.

»Nehněvají se, příteli, počkají. Já se také zlobil, já také nechtěl věřiti. Paula však — ale nechme toho —«

»Ne, ne, povědí, teď musejí říci.«

»To je všechno dílo té ještěrky, nechme ji.«

»Prosím jich, povědí, musím vědět.«

»Ale ne se mrzet. Když jsem Paule řekl, že Bettina lže, vědí, co mně řekla? Že ne, že by to s nimi nebylo nic tak divného. A zavolala si maminku, a ta začala, že jsou galant, a v tom už také Bettina spustila, že Lotku, vědí-li, po prvním představení Dona Juana také cestou chtěli objímat, a že na ní hubičky chtěli a...«

Věk se zalekl. V tom, co Tham teď řekl, bylo něco pravdy, ale jen málo. Ještě více pak jej překvapila ta zlomyslnost, i to, že došla víry u Pauly. Nad to ještě takové utrhání! Pojednou prudce vybuchl:

»Lotty, ta byla také taková! Ta měla také jen naličeno. A já hloupý — Věřejí mně na mou čest...«

Tham mu přerušil řeč, ujišťuje ho, že ví, že je přesvědčen. A dodal:

»A vidějí, to já mám pořád, podobně i na mne chodí, s takovými úskoky a lžemi. Pak není divu, že Paula —«

Věk šel vedle mlčky, s hlavou pochýlenou. Neslyšel, nedbal, co Tham vykládal. Mladý kupec byl všechen rozrušen. Myslil jen na tu daremnou, smělou lež Bettininu, jaké to děvče je... Pojednou se ozval:

»Teď by mělo být to rendez-vous. Pověděl bych jí, jak to myslím a jak to bylo s Lotty. Ale jejich paní by měla být při tom, aby slyšela, aby zvěděla...«

Tham ho chtěl chlácholiti; Věk však zaváděl řeč a měl se k odchodu. Došlí zatím na blízko Řetězové ulice. Tham připomenul, že Věka na dnešek pozval k sobě, doložil však, že se obává pozvání to opakovat. »Vyhledám jich,« vpadl mu Věk do řeči, »nežli odjedu. Buď u Šenfeldů nebo v divadle.«

Tak se rozešli. Věk kráčel drahnou chvíli nedbaje cesty, nevěda, kam míří. Myslil pořád ještě na to, co právě byl slyšel. Napadalo mu, rozhodoval se, že sedne, že napíše Paule psaní, a zase uvažoval, nač by

psal, když o něm tak smýšlí a věří, když to může věřit, když ho má za takového.

Poobědvav ve své hospodě na Poříčí, zašel do svého pokojíka a zabrav se do myšlení zůstal tam, až jej odtud vyvedl Hněvkovský, jenž za ním přišel. Vedl ho do expedice. Věk nebyl v nejlepší náladě, a v té se mu tam hrubě nechtělo, ale nemohl se nijak vymluviti. Kramerius, jejž znal od vidění z dob svých studií, uvítal ho velmi srdečně, a když uslyšel, že je Věk z Dobrušky, hned si vzpomněl, že tam Věk není samojediný čtenář jeho novin.

»P. Nykliček je také abonirovaný,« mínil mladý kupec.

»A ještě někdo —«

»To opravdu nevím,« a Věk se divil. »Kdo —«

»Teprve od nedávna. Jakási paní Snížková.«

»Ah, ta není dávno u nás. Ale je od nás. Dřív byla u syna, úředníka. Co zemřel, je zas v Dobrušce.«

Maně mu připadla její štíhlá, mladičká vnučka, že ji viděl u pošty, když se chystal sem na cestu, to že si byla asi pro Krameriovy noviny. To bylo jen mimochodem a hovor obrátil se hned jinam; na Prahu, na poměry české řeči a literatury. Hněvkovský vypravoval, jak byli u prof. Vydry a na Hradčanech, a hned udal škádlivě na Věka, jak se mu Praha málo líbila, že je prý německá, jaké měl pochybnosti stran českého jazyka. Kramerius to však tak nepřijal, jak Hněvkovský to propověděl. Neusmál se, nýbrž pohleděv vážně na mladého kupce, mínil, o těch věcech že by bylo mnoho jednati. Chtěl patrně sám něco říci; v tom vešel Šedivý a sám začal o své zaklaté princezně, jak mu včera u Šturmů mladou Maternovou pojmenovali, když o ní vypravoval. Přiznal, že je teď ještě více zakletá, jak se dnes dověděl, a že starý baron chce z ní mít opravdu šlechtičnu. Kramerius zažertoval, zdali se slečnou mluvil, jak se včera pochlubil, že se tak jistě stane.

»Ještě nemluvil, ale budu. Ale doufám, že najisto —«

»Ah, už jen doufá,« a Kramerius se zasmál.

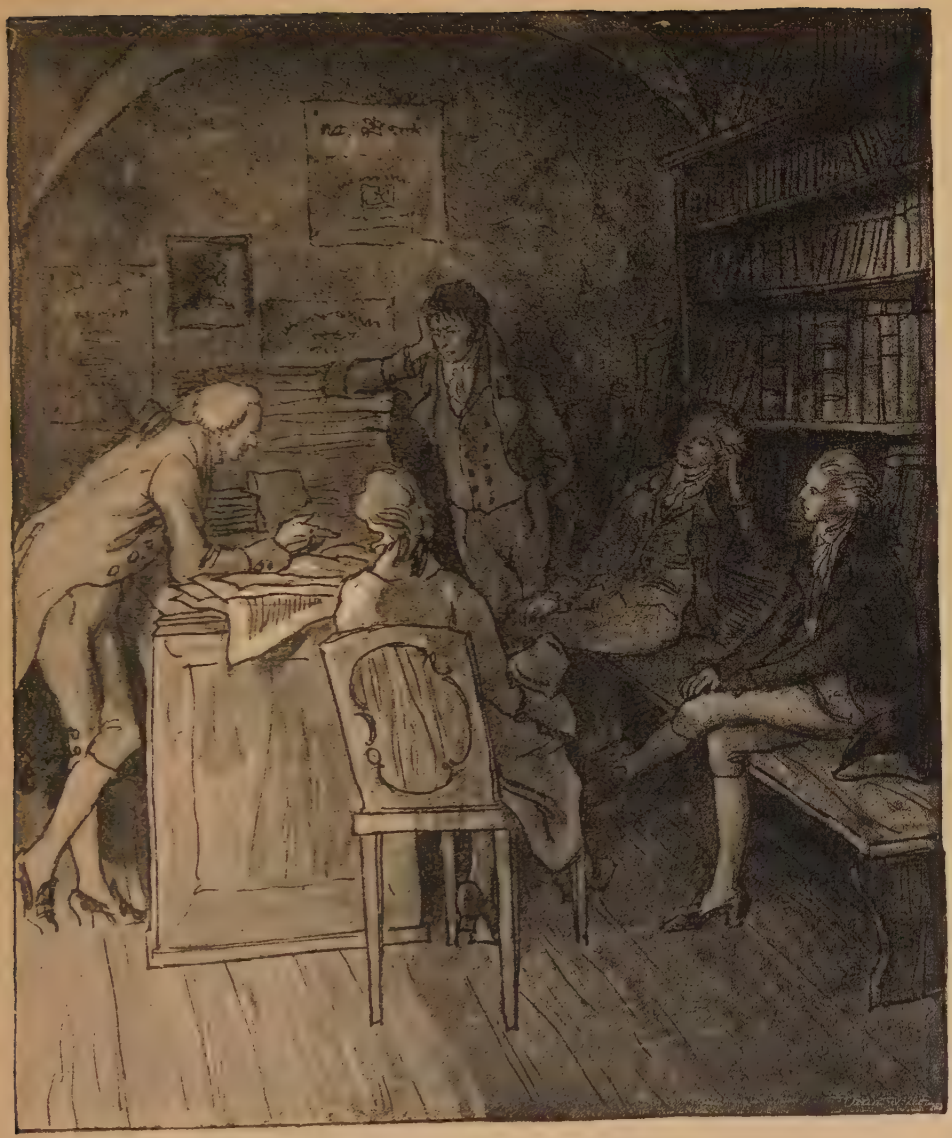

»Cestičku jsem již našel, a vím —«

»Co, nu, co víš —«

»Že se na mne ptala, že si na mne vzpomněla,« vyhrkl Šedivý, aby dokázal, že nemluvil na plano. Začal pak vypravovati o starém majorovi, jak chce sám neteř učit německy; v tom Held vešel. A teď zase ten musel podávati noviny. Hněvkovský hned začal, jak bylo v paláci u Neuberků, jak se měl, kdo tam všechno byl. Mladý filosof, nadšený hudebník, hned o hudbě začal, co hráli (při tom se nejčastěji na Věka obrátil), to že bylo něco, to že si pohrál.

»Slyšel jsem také podkomoří barona Henneta, hraje krásně na housle, a hráli také jeho kus, symfonii, a ten vám umí podat . . . mm . . . sanfte Empfindungen des Adagio — a baronka Dobřenská hrála na klavír a s ní baron Vražda.«

»A zpívalo se?« ptal se Věk.

»A kdo tam všechno byl?« zase Šedivý.

»Oh, mnoho hostí, skoro samé vrchnosti, ani jsem to všechno neznal; baron Bretfeld, hrabě Příchovský, Kolovrat, totiž Filip; a mladá baronka Bretfeldová zpívala vlasky z Dona Juana.«

»A co ty?« ptal se Hněvkovský.

»No, já doprovázel baronessu, a pak jsem taky hrál.«

»Na housle, solo? A plácali ti?«

»A dost, a hrabě Kolovrat mně poklepal na rameno a mluvil se mnou.«

»A co pak?« ptal se Šedivý.

»Odehrál jsem a šel jsem. Uctili mne v pokojíčku — a vrchnosti pak šli k tabuli.«

»Nebyl tam také baron Jeník?« otázal se Kramerius.

»Á, byl,« odvětil živě a rychle Held, jakoby si na něco vzpomněl. »Je oficír, vidějí. Já ho neznal. Ale když se tam tak čistě pohádal . . . To jsem měl radost.«

Tím vzbudil zvědavost všech. Začal chutě a ochotně, jak, nežli on, Held, byl do salonu povolán, v jedné komnatě vedle čekal; tam

že bylo několik urozených pánů, mezi nimi ten oficír. Held slyšel, že mají rozpravu o německém a o českém jazyku.

»Mluvili německy,« podotkl Věk jako na otázku.

Zraky všech se na něj obrátily, co že se tak ptá. To se rozumělo samo sebou.

»To jsem napínal sluch,« pokračoval Held. »Jeden z nich, byl to baron Stillfried, pořád o tom, jak je náš jazyk chudý, jeden prý tapart z rozličných jazyků složený, že nemá dost slov; aby všecko bral z němčiny. A v tom ten oficír, ten rytíř Jeník, jak ten baron domluvil, obrátil se k němu, a žádal ho, aby dával pozor, a co on, Jeník, řekne latinsky, aby on baron Stillfried, řekl německy.

»A co, co to bylo?« ptali se mladí mužové v expedici.

»Ego habeo hortum, začal Jeník, a baron Stillfried: Ich habe einen Garten. In eo sunt sex rotundae turres. A baron: In dem sind sechs runde Türme. A Jeník: Et super muros octo portae. Stillfriedovi se už nechtělo, ale přece spustil: Und über den Mauern acht Pforten — Kolem se vám už začali smát.«

Přátelé a známí Heldovi se také usmívali, a Hněvkovský si mnul ruce.

»In quinta turri stat in fenestra,« pokračoval Held. »A tu už i ostatní páni překládali: Im fünften Turm steht im Fenster. Una persona ex puro metallo cum corona . . .«

Posluchači v expedici se nahlas smáli a sami překládali jeden přes druhého:

»Eine Person aus purem Metall mit Krone.«

Šedivý tleskal živou radostí, a Hněvkovský zvolal:

»A to je český rytíř, ten pan Jeník z Bratřic!«

»A co baron Stillfried?« ptal se Kramerius opíraje se lokty o psací stůl, za nímž stál. Před ním seděl Šedivý proti Hněvkovskému a Věkovi, sedícím naproti na dlouhé lavici u regálu plného knih. Held stoje uprostřed nich u zdi, odvětil, že se baron ještě nechtěl dát, že

se bránil, co že to všechno je, hlavní věc že jsou spisové, že nemáme žádného literního umění.

»Ale měli jsme, a jaké!« zvolal prudce Hněvkovský.

»Měl mu rytíř Jeník říci,« mínil vážně Kramerius, »že za Rudolfova věku jsme se učeností všem tehdejšm národům rovnali.«

»Však on se dobře bránil. Ani nehleď a hned k baronu Neuberkovi. Stál opodál s několika pány. Jeník ho požádal, aby baronu Stillfriedovi ukázal svou velikou, staročeskou bibliothéku, že baron nechce věřit . . . A Neuberk hned ochotně a vesele, třeba že hned, a že ukáže Stillfriedovi také staročeského Boccacia, před třemi sty lety už z vlaštiny přeloženého.«

Šedivý se dal do smíchu a podotkl, to že ho Neuberk dobře tal, že on, Šedivý, slyšel o Stillfriedovi, jaký je ženílek.

Všichni v expedici měli z toho radost, jak baron Stillfried vyvalil oči, a žertovali, že asi na něj nejvíce Boccacio účinkoval.

Pojednou však se Kramerius vážně ozval:

»Tak vidíte tu, a jinde je to často, a ještě více vidět, jak mají náš jazyk v opovržení. A z toho opovržení ho musíme vyzdvihnout a uvést k náležité poctivosti. A pak bude platit, jako platíval, a nebudou se mu vysmívat.«

Věk sedě vedle Hněvkovského nespustil s Krameria oka. Už prve, hned jak vstoupil, skoro jen jeho pozoroval. Hleděl na něj s upřímnou úctou, a slova, jež právě Kramerius vážně, prostě, ale z plného přesvědčení pronesl, ho chytla.

»A teď se musíme hodně hlásit, že tu ještě jsme, že žijeme. Chvíle je příhodná —« pokračoval Kramerius.

»Nový král —« mínil Šedivý, »aby viděl —«

»A hodně viděl, a nejvíc o korunovaci. A lid aby věděl, co to je.« Tu sáhl na stůl do papírů a vyňal korrekturu z tiskárny. Rozloživ ji řekl:

»Podívejte se, tohle je také něco na připamatování lidu. Za týden nebo za čtrnáct dní to vyjde na světlo.« Šedivý nahnuv se četl nahlas:

»Opravdový příběh o královské české koruně a obšírná zpráva o ceremoniích při korunování Jeho Milosti král. v Čechách. S illuminyrovaným vyobrazením této koruny.«

»Tu je!« zvolal do toho Kramerius, jenž zatím něco na stolku hledal, hodně jsa pro krátkozrakost k němu nahnut, a rozhaloval přes pult dotčený obrázek.

Všichni se kolem shrnuli a zadívali se na Svatovácslavskou korunu.

»To byly jiné časy za Karla,« ozval se Věk odstupuje od obrázku.

»A myslejí, že už nebudou?« řekl Kramerius, klada list před se na stůl. Věk se pozarděl. Cítil v těch slovech výčitku pro to, co o něm prve Hněvkovský řekl, že měl pochybnosti stran českého jazyka. Kramerius však, porozuměv mu, upřel na něj přívětivě své velké, modré oči a doložil:

»Nejsou sám. Je mnoho těch, kteří mysli, že bude ještě hůř, nežli je.«

»A zrovna ti nejučenější,« vpadl do řeči Hněvkovský. »Maji na mysli literní umění, jak je ve Francouzich, v Angličanech i teď v Němcích, a co naše proti tomu je. Nevím, věří-li Dobrovský tak jako my —«

»Ano,« přisvědčil Kramerius ne bez trpkosti, »a jiní ještě míň. Jako tuhle Cornova. Seděl tu, byli jsme tu sami dva a hovořili jsme o vlasteneckých důležitostech. A v tom se pojednou zadíval na ty staré knihy,« Kramerius ukázal na regál v pozadí, v stín se již halící. Byloť pozdě odpoledne a z úzké ulice Michalské mnoho světla sem do klenuté místnosti nepřicházelo. Jen Kramerius v toupetu, v tmavozeleném kabátě, límce v týle vysokého byl v plnějším světle, poněvadž stál opodál zamřížovaného okna. »Chvilku se tak dívá a pojednou povídá profesor po česku: Podívají se, co bývalo. Tenkráte se naši předkové všem učenosti vyrovnali. Ale teď! Shasínáme. My jsme ti poslední Čechové.«

Věk a všichni tu, bývalí žáci učeného Cornovy, jenž tak nadšeně

o domácích dějinách vykládal, byli překvapeni. Slova tak váženého muže je zarazila. Zraky jejich dychtivě utkvěly na Krameriovi, co ten na to . . . Kramerius se usmál, pak pokračoval:

»A já na to hned: Ne, doctissime, my jsme ti první Čechové.«

Hněvkovský a Šedivý bezděky sebou živě hnuli, a ve zracích jejich i Heldových i Věkových bylo patrno, že se jim tou odpovědí uvolnilo. Citiliť v ní těšivou pravdu. Kramerius opřen lokty o pult, pokračoval:

»A řekl jsem mu, že jsme nové pokolení a po nás že přijdou jiní a víc. Bránil se, že je zle, co že máme, že nás je málo. A já zas, že ti páni učení jsou pořád jen u knih a mezi pány, a vidí-li lid, tak jenom z kočáru, ale kdo s ním obcuje, ten ví, že kmen je zdráv a živ.« Kramerius mluvil živěji, modré oči jeho se zaleskly. »A naše literatura poznovu zase větve vyráží, beze všeho maecenatského občerstvení. A ujímá se, svítání na Čechy uvodí, já to vím. Co tady,« a uhodil na pult, »mám psaní, jak mně odevšad píšou. Vím, jak roste hojný

počet čtenářů po českém království, na Moravě, v Uhrách i ve Slezsku a kdež jinde národ slovanský obývá. Jsem přesvědčen, že moje a nás všech práce jistě je vděčná a ne marná.«

Kramerius už nepodával obsah své rozmluvy s Cornovou. Citem unesen polemisoval proti všem pochybovačům a odpůrcům. Za jeho řeči zavládlo expedicí hluboké ticho; ruch ulice zaléhal sem jen slabým ohlasem. V prvním pološeru seděli tu všichni, Věk v pozadí stál opřen o regál staročeských knih, tiše, nehnutě. Pohnutí Krameriovo strhlo i jeho mladší soudruhy, a zračilo se na jejich tvářích i v očích na něj upřených.

»A že nás je málo!« pokračoval Kramerius. »Ale náš počátek je od slovanského národa a jazyk slovanský je široko daleko rozmnožen nad všechny národy. Vždyť Polsko samotné je bez mála tak veliké jako německá říše, a ruská země se táhne až na Siberii. Ano až v turecké natolské zemi, až k arménské a perské je slovanský jazyk rozšířen. Česky se ve čtyřech zemích rozpráví, a rozený Čech může všecky ty slovanské země ve dvou dílech světa snadno projíti. Náš jazyk je jeden z hlavních jazyků slovanských. A tak že jsme sami, a že nás je málo? A že nemáme, kdo by se nás ujal, kde bychom mohli hledati pomoc a podporu? Podívejte se,« a ukázal na regál, kde stály knížky a knihy z jejich času, jeho a jiných prací a péčí vydané, »jak rostou a jak jich přibývá. Ať si páni mudrují, ať pochybuje, kdo chce, já pevně doufám, že svého jazyka obhájíme.«

»A my s tebou!“ zvolal Šedivý. Vyřkl tak za všechny.

A Věk, když s Hněvkovským a Heldem odcházel, a Kramerius mu ruku podával, řekl:

»Pane Kramerius, už nebudu ani chvilku Tomášem.«

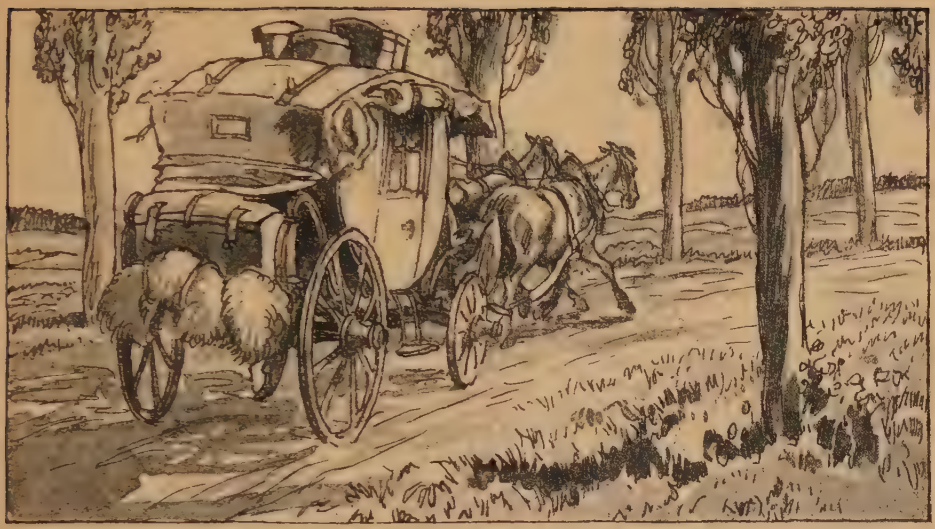

XV. VĚK SE DOMŮ VRÁTÍ.

Špitálskou branou vyjížděla poštovní archa. Rachot jejích kol a dusot koní ozýval se naposled na tvrdé dlažbě. Poštovní trubka hlaholila. Nad vozem se projasnilo. Vyjel ze stínu klenuté brány. Ulice, domy ty tam, kolem v pravo, v levo samé zahrady, všude volno, a nade vším jasné, zářící nebe pěkného, dubnového dne. Vůz hrčel po vyschlé, tvrdé silnici, zahrady mizely v zad; kolem samá pole s mladým osením, nad nímž s vysoka z prozářeného vzduchu jásala skřivanova píseň.

F. Věk seděl v poštovním voze u okénka a díval se zamyšlen na krajinu. Zpět, po Praze se mnoho a dlouho neohlížel, a také ne tak živě, tak vzrušen jako ji vyhlížel, když se teď týden k ní blížil. Vracel se dosti rád a do jisté míry se i na domov těšil. Když se na cestu do Prahy vydával, nenadál se, že se bude vraceti s dojmy tak různými. Za těch několik málo dní se mnoho s ním, v jeho nitru změnilo.

Už nemyslil tak ustavičně na Paulu a tak, jako před dvěma lety, když tudy pěšky kráčel. Dnes cítil a vyznal si, jaký byl tenkráte blouznil. Tenkráte bylo mu tak, jako se dočítal o nešťastných hrdinách románů. Měl se za svrchovaně nešťastného; ale v tom sebelitování, i v poměru jeho k Paule i k Thamovi byla jakási útěcha, jakési ulevení v prvním a nejprudším zranění jeho mladé duše. Z těch prudkých dojmů pak mu zůstaly tklivé, čisté, poetické myšlenky, a živé, že časem až i zatrnutí a zabolení v duši mu způsobily, zvláště když náhle shlédl některou památku z pražských časů.

Teď se vracel vystřízlivěv. Už si doznal, že si leccos příliš blouznivě myslil, že se klamal. Mnoho mu skutečnost pocuchala. Na leccos si nerad, s nechutí vzpomínal; na Bettinu, na paní Butteauovou. Myslíval, že s ním opravdu přátelsky smýšlí jako matka.

A teď! Všechno by byla dopustila, cokoliv by ta jeji Bettinka na něj uchystala. A pak, po všem tom . . . Ještě za ním přišla do jeho bytu, do hospody. A tam ho smiřovala a zvala, aby k nim přišel! Byl tím tak překvapen, že z počátku nevěděl, jak starou paní uvítat, jak ji odbýt. Ale pak se jí bránil, ano i Thama ji vyčetl, ten že si toho nezaslouží, jak panna Bettina proti němu jedná. Paní Butteauová omlouvala, vykrucovala a — zvala dál. A když tak naléhala, když sem tam padlo nápadné, podezřelé slovíčko o jeho první půjčce, nabídl jí půjčku novou; paní Buteauová — ji přijala, a brzo pak odešla.

Z toho mu bylo ošklivo.

S Paulou již nemluvil, ani jí neviděl. A netáhlo ho nic tak jako před dvěma lety, aby ji ještě jednou spatřil. Hned prvního večera, jak s ní mluvil, byla illuse jeho otřesena. A pak . . . Třeba že Tham sám mu pak vymlouval a dokazoval, že Paula nebyla s matkou a sestrou proti němu spolčena, třeba že i sám proti tomu přisvědčoval, nedůvěra a podezření se příliš zaryly do jeho mysli. A pak onoho večera, když šli z divadla . . . A má o něm takové mínění, věřila Bettině, nebo brala tu leč proti němu na obranu Bettininu. Vše, co bý-

11 — 14 — III vyd.

valo, o čem byla přesvědčena, jak pro ni cítil a trpěl, to bylo ničím, zapomněla na vše, nebo nedbala pranic.

Líbezný obraz ten tam . . . O něj, o pěkný ideál chudší vracel se domů, s nevěrou v ženskou upřímnost a stálost. S rodinou Butteauovou se na vždy rozešel. Tak se domníval. Jen s Thamem se loučil jinak. Vyhledal ho v divadle. Dověděl se tam od něho, že Bettina na Barvířský ostrov ovšem nešla, ale že toho odpoledne ještě byla v Kanálské zahradě se svým oficirem. Věk se loučil s Thamem upřímně, neboť od onoho rozhovoru na Uhelném trhu měl k němu ještě větší úctu a cítil živější oddanost. Tham však, to Věk při rozchodu cítil, nebyl ani tak sdílný, ani tak srdečný jako onoho večera, když se ubírali ke Šturmům.

Pošta hrčela dál a dále; ob čas zastavili, pokrmili nebo přepřáhli a zase za hlaholu trubky ze stanice vyjeli mířice k slezským hranicím. Věk čím dále tím méně se vracel v duchu do Prahy, chvátaje za to více domů. Těšil se na matku, na své zátiší, pomýšlel na obchod, na polní hospodářství. Ale nač rád z Prahy vzpomněl a často, byly chvíle, jež zažil mezi přáteli a novými známými v kruzích vlastenských. To si přivážel mnoho nových, milých i mohutných dojmů. Vracel se ve svém vlasteneckém citu utvrzen, povznesen.

Těšilo ho, že Hněvkovský se nezměnil, že jejich staré přátelství obnoveno, jakož i tomu nemálo byl povděčen, že zase mluvil s profesorem Vydrou. Vzpomněl na něj několikrát, a bezděky, když si připomenul, jak starý kněz je nabádal, mihla se Věkovi česká expedice, jak tam po prvé byl, a na chvíle za soumraku, kdy Kramerius se tak rozhovořil, a kdy všichni byli tím dojati.

V expedici byl Věk pak ještě druhého dne. Seděli tam opět všichni, jako včera, až na Šedivého, o kterém Kramerius žertem prohodil, že asi šel hledat svou zakletou princeznu a jak by se dostal do té začarované zahrady. Toho dne sešlo se pak v expedici mnoho lidí, a Věk byl tomu povděčen, že mnohého poznal osobně, kterého znal jen dle jména. Kdyby tak teď přebýval v Praze, pomyslil si, chodíval

by pilně do expedice. Líbilo se mu tam, jak tak sedíce nebo stojíce rozprávěli, toho odpůlne nejvíce o nastávající vojně a pak o korunovaci. Toho odpůldne oni mladí mlčeli i Hněvkovský, s nímž přišel jeho krajan, mladý filosof Nejedlý.*)

Věk sedě stranou bedlivě pozoroval všechny starší, známé vlastence, zvláště spisovatele Rulíka, jenž byl s Krameriem patrně velmi důvěrný, i Thamova bratra Karla, jehož »Obrana jazyka českého« na něj tak mocně účinkovala.

Také jej nemálo těšilo, že z blízka uviděl slavného kontrapunktistu Koželuha Jana, za nímž kdysi na hrad k sv. Vítu běhával, aby ho jen spatřil a poznal. Teď seděl takřka vedle něho, a mistr jej také vlídně oslovil, když Kramerius mladého kupce představil. Jedno přání se tam Věkovi nesplnilo. Za Koželuhem přišel profesor Němeček, kterého Věk znal a věděl, že je dobrý známý, ano přítel Mozartův; a tu si v duchu pomyslil, kdyby tak Němeček začal o Mozartovi. Již se podobalo, že se tak stane. Jak totiž mluvili o budoucí korunovaci a o slavnostech, vzpomněli hned na hudbu, a tu Koželuh mínil, že bude jistě divadlo, a Němeček hned, že by Mozart měl být požádán, aby složil novou operu.

V tom se dvéře otevřely a vešel vážný pán v černém kabátě, v černých punčochách, hubený, velkých očí, čtyřicátník. Všichni mladší v expedici uctivě vstali, jak vkročil ředitel Pražských gymnasií Procházka, vydavatel staročeských spisů, výborný znalec českého jazyka a staré literatury. I starší všichni jej uctivě vítali.

Tyto že poznal, Věka velmi těšilo, a cestou ne jednou na ty schůzky v expedici vzpomněl. A Pelcla mu Hněvkovský ukázal na ulici, když šli do expedice. Večer pak byl v opeře, kterou vyslechl bez vyrušení, pobožně, se vší dychtivostí lačného hudebníka, ač ne bez pohnutí, neboť vzpomínky vzbuzené hudbou i místností se rojily. Když příštího dne zašel k Hněvkovskému, aby mu dal s Bohem, za-

*) Vojtěch.

stavil se také v sousedství u těch dvou starých kněží, z nichž starší ho onehdy tak rád viděl a zval, protože byl Věk z Dobrušky.

Zastal starocha v křesle sedícího, nějak zamyšleného. Farář Věka hned nepoznal, zapomněl už na jeho návštěvu; oživl však hned, jakmile mu P. Vrba pověděl, kdo mladý pán je, a hned se vyptával na Dobrušku, na totéž jako onehdy, a na své známé z dob, kdy v Dobrušce kaplanoval. Byli už jen asi dva tři. Věk je měl pozdravovat.

»A řeknou jim, že se již také chystám na věčnost, a to co nevidět.«

Ten mladší, šedivý P. Vrba, zase, když Věka vyprovázel, řekl mu u dveří, šeptem, jako tajemství:

»Jdou s Pánem Bohem. Možná, že jich dost brzo navštívím.«

Více neřekl a na vyptávání nebylo času ani místa. Věk chvíli uvažoval, co ten šedý kaplan zamýšlí; ale pak bylo jiných věcí, které ho zajaly, a cestou sotva že si na ty dva starochy vzpomněl.

Když se vydával na cestu do Prahy, myslil si, že si tam může hodně pobýt, že se tam beztoho tak hned zase nepodívá. Ale když odjížděl, zvali ho známí, Hněvkovský i sám Kramerius, aby brzo zase přijel, a musil jim slíbit, že bude-li korunovací, že přijede na jisto. Po tom, co mezi vlastenci zažil, po těch dojmech nic se nedal nutit a chutě slíbil. Ale pak, když minuli Jaroměř a blížili se k podhoří, ustoupily Pražské vzpomínky, jež Věka cestou nejvíce zaměstnávaly. Teď domácí krajina ho poutala, jako by už dávno jí nebyl viděl. Cítil ostřejší, a jak se mu zdálo, svěžejší vzduch rodné krajiny; s potěšením těkaly jeho zraky po polích, osadách, chlumech, čím dále tím známějších, a zaradoval se, když z pozadí vystoupily lesnaté svahy Orlického podhoří.

Před dvěma roky byl sklíčen, když se domů vracel, a úzkost ho napadla, když zahlédl rodné městečko. Tenkráte čekal za smutného říjnového dne na pokraji lesa pod starým dubem, v sešlém kabátě, v sešlapaných střevících, až se setmí, aby ho lidé neviděli. Lekal se, bál, a přece ještě více myslil na Paulu, na svou nešťastnou lásku.

I teď na ni vzpomněl. Ale bylo mu, jako když zatane na mysli nehezký, trapný sen . . .

Než všecko zmizelo, když poštovní archa vjížděla do města. Bylo nedlouho po slunce západu. Vůz, na jehož kozlíku postilion troubil svou poštovskou, až byl z toho všechen zarudlý, kolébal se nedlážděnou ulicí mezi dřevěnými domky s podsíněmi dřevěných, divně přisekávaných nebo prostých sloupů, až stanul na »městečku«, nedlážděném prostranství, obklopeném domy namnoze dřevěnými a starou kamennou radnicí se schodištěm vně přistavěným. Kolem poštovního vozu se děti sběhly, z oken a tu a tam ze dveří vyhlíželi, kdo přijel, několik kolemjdoucích se zastavilo. Vítali mladého kupce upřímně, sousedsky a byli by se rádi dali do hovoru, co přiváží nového, co se děje ve světě . . .

Ale on zahlédl ve dveřích svého krámu, nad nímž se houpal růženec dřevěných lemounů, matku, jež chvatně vyšla, jak zaslechla

poštovní trubku. A již polibil mladý Věk matce ruku, již jej objímala a líbala. Cítil srdečnou, upřímnou její radost z jeho návratu, z něho, že se vrátil zdráv, a v ten okamžik bylo mu volno a dobře . . .

Kráčeje od pošty do svého nedalekého domu, ani si nevšiml, že naproti u nevelkého okna dost ozdobné lomenice dřevěného, patrového domu stála mladá, svěží holčina, ona, již viděl u pošty chystaje se na odjezd, a o níž slyšel pak v české expedici. Vybčhla před chvilkou nahoru na »sedničku« hledat něco v truhle. Jak zaslechla poštovní trubku, přiskočila k oknu, a jak zahlédla mladého Věka, neodešla od okna, až zmizel ve svém krámě.

XVI. PROCUL NEGOTIIS.

Když Věk na první shledání stručně mamince vypověděl, jak se měl, jak pořídil, a sám vyslechl, co nového v domácnosti i obchodu, jak je s polní prací, vytasil se s darem. Šetrná kupcová žasla, jakou sumu František za to jistě dal, a že to je zbytečné, nač jí takové drahé věci. Ale přece ji to těšilo, to pozoroval. Pak si vyšel na sedničku, a tu, když ho obklopilo její ticho, když opět shlédl čistotnou její úpravu, na okně kvetoucí měsíčné růže a zase své knihy a housle, vydechl si, a byl rád, že tu zas je.

Za nedlouho po té, bylo v sobotu, pozdě odpoledne, přivezl forman klavír, knihy a zboží v Praze objednané. Pěkný, vykládaný klavír vzbudil v domě největší podivení a způsobil dost řečí v sousedstvi. Byltě jediný jen spinet v Dobrušce, a to u Věkova kmotřička, a ten nástroj byl už starý, vyšeptalého hlasu.

Právě na večer odzvonili, vyzváněli velkým, protože bylo před nedělí, když Věk si všecko na pokojíčku dorovnal. I zasedl ke kla-

víru, nač se beztoho již těšil, a spustil. A hrál, co uměl z paměti, nejvíce z Mozarta; ale pak, když matka vstoupila a u klavíru stanula, divíc se synovi, jak krásně hraje, jak dovedně, přešel do jiného světa, jí bližšího a milejšího. Po vážné předehře zahrál jednu z jejích milých, pobožných písní, které doma, za jeho dětství, zpívala, které již její matka i dědeček zpívávali, a vida, jak se jí líbí, jak je potěšena, začal novou; a v tom jala se stará sousedka v bílém čepečku, v široké, modré zástěře tiše přizvukovati svým už neplným, ale příjemným hlasem. Syn hraje zanotoval s ní, a tiché, prosté duo v průvodu klavíru zvučelo bílou sedničkou a otevřenými dveřmi ven, dolů na síň, kde se již smrákalo. Když dohrál, rychle povstal a objal náhle matku, div že ji nezdvihl a jí v radosti nezatočil. A ona, nemohouc ani hned promluviti, nerozumějíc zplna jeho vzrušení, ale tušíc, srdečně potěšená, usmívala se a řekla:

»To jsme to hezky zasvětili,« a pohlédla na klavír, jehož plocha tmavohnědé barvy i kovové vykládání se mdle leskly v posledním světle do bílé sedničky padajícím. —

F. Věk vrátiv se z Prahy dal se jinak do práce nežli před dvěma lety, kdy pln nechuti, ano s odporem se stavěl za kramářský pult. Nyní si bedlivě hleděl svého obchodu a snažil se ho zvelebit a rozšířit; i začalo se mu v tom dařiti. Také polem se nyní s větší chutí zabýval.

Nastalo pěkné jaro, skoro až suché; v kraji dál toho času vůbec nepršelo, a bylo slyšeti, že tu tam už podnikají prosebná processí. Stromy rozkvetly i odkvetly, osení se pěkně zelenalo a již v klas vyhánělo. Čas Věkovi rychle ubíhal v neunavné práci a v rozmanitých hospodářských starostech. Věková byla se synem tuze spokojena, sousedé se pak divili, že je mladý kupec na svůj věk velmi vážný. Nic se nebláznil, nesháněl čtveráctví a kudrlinek jako jeho vrstevníci a nehledal také společnosti. Nenavštívil vlastně nikoho, vyjma starého Žalmana, do jehož zašlého brlohu vklouzl ještě toho večera, jak z Prahy přijel. I dar mu přivezl, jak se proneslo, krásně kovanou dře-

věnku, a z té že si ten starý bubák Perlinčan nějak v neděli pobafoval, až se mu brada i zapadlé tváře házely.

Lidé se divili, proč mladý, studovaný kupec si toho starocha oblíbil; když jej s ním vídaly někdy na večer na zahradě pod stromem nebo na záspi u dveří seděti, říkali mnozí horlivci, to že jsou dva berani, starý a mladý, zjevný a tajný, však že by Věk častěji chodil do kostela, kdyby něco na tom nebylo, a u velikonoční zpovědi že ho také nikdo neviděl.

Že se Věk mimo svůj obchod lidí dost stranil, měli mu mnozí až za pýchu, že snad nemůže přece zapomenout, že je studovaný člověk. Když pak s ním měli co jednati, přesvědčili se, že v tom málomluvném jako nevšímavém kupci není žádné pýchy. A když se ho zeptali, vědouce, že je se světem ve spojení, co nového, ochotně pověděl, a obyčejně se rozhovořil. A tak se v jeho krámě neb u něho v bytě odbývaly malé schůzky zvědavějších a čipernějších sousedů. Jim vykládal, co nového v Praze, jak je s korunovací, jak ji král již slíbil, co v tom je, jak snad bude líp teď s českou řečí, a zase jak je s vojnou, jmenovitě s tureckou, jak ve Francouzích s tou rebelií. Toho si všimli, že Francouzům nenadává jako radní Jetmar, ano na podivení všech někdy se těch rebelantů zastal. Noviny své chutě půjčoval, tak že šly celým sousedstvem, jakož i jeho nové české knihy kratochvilné.

On sám po starých pátral ve městě, i v okolí si je vypůjčoval nebo kupoval; nebylo to snadno, poněvadž lid na vsích postrašený nedávným ještě pronásledováním i teď knihy tajil a zapíral. Než jeho kupecké známosti a starého Žalmana známosti mu v tom dobře posloužily. Skrze Žalmana seznámil se s mnohými písmáky a čtenáři v okolí i dále v horách. Jim ochotně a rád své nové knížky půjčoval nebo dával, těše se, že vlastenecké čtení pronikne tak i do odlehlých koutů a pohorských samot. O tom pokaždé s potěšením podával zprávu Krameriovi nebo Hněvkovskému, s nimiž si dopisoval. V jednom listu ke Krameriovi napsal, že teď, co si lidu více všímá, byv na

to uveden jím, Krameriem, se přesvědčil, že je kmen opravdu zdravý, že je mezi lidem dost lačných po čtení a vědění, jen kdyby dosti knížek bylo; hůře že je v městech, jmenovitě větších, v okolí, u nich v Dobrušce ani tak ne, v těch že se německý jazyk silně ujímá.

O Praze, o záležitostech vlasteneckých podával mu Hněvkovský nejobšírnější zprávy. Psával dosti rozmarně a vesele, a takové bývaly také jeho básničky, jež časem k listu přidal. O Thamovi, když se Věk na něj posledně v listu svém zeptal, oznámil, že je s ním, jak bylo, že se, pokud ví, u Thama nic nezměnilo. Novinky ze světa hudebního Věkovi Held oznamoval, jak byl slíbil, když se v Praze loučili.

Ve čtení a hudbě byly odpočinek a zábava mladého kupce. Četl nebo hrál z pravidla večer a v neděli odpoledne, kdy mladí sousedé a synkové se bavili na hampejze*) hrou v kuželky. Hrával na klavír nebo na housle, obyčejně sám. Časem si zašel do školy, aby si zahrál s kmotříčkem, regentem chori.

Hned jak se z Prahy vrátil, vzpomněl si na Dobrušskou čtenářku Krameriových novin, sousedku Snížkovu. Měla stavení nedaleko, skoro naproti. Jediná dcera její byla provdána v Jaroměři za hodináře, jenž také z Dobrušky pocházel. Ta dcera jí zemřela přede dvěma roky, a když loni také zeť stále postonával, zajela stará Snížková k němu, aby mu vedla domácnost a ošetřovala ho, i aby se o svou jedinou vnučku starala. Když pak zeť zemřel, bylo to nedlouho před smrtí starého Věka, vrátila se do Dobrušky s vnučkou, a ta u ní zůstala.

Věk se zeptal staré Snížkové na Krameriovy noviny, když ji zahlédl před jejím dřevěným stavením. Měla je skutečně, a to po svém bratru faráři, jenž nedávno zemřel. Ten měl na ty noviny zaplaceno, a jeho kaplan to tak zprostředkoval, aby docházely teď jí. Když to stará, vážná sousedka zahnutého, pěkného nosu, s laloškem pod bradou mladému kupci vyložila, dodala, ona že na ně nemá dost zraku,

*) Kuželníku.

ale vnučka, ta že jich užije, to že je takový čtenář. Zpráva o novinách Věka dosti zklamala; sousedčina dodatku, jen tak mimochodem proneseného, si tuze nevšiml. Na vnučku se ani nezeptal.

Po tom, co se mu v Praze přihodilo, ženským se vyhýbal. Se známými děvčaty, svými bývalými kamarádkami školními, promluvil, jen když musil. Nebylo mu s nimi do žertů, nechtělo se mu do planých řečí. A vážněji on, jenž čítal Voltaira i latinské klasiky (na čemž si také zakládal), s nimi promluviti nemohl. U muzik, jež někdy v neděli bývaly a k nimž po tehdejším zvyku děvčata sama chodila, byl by se neukázal, kdyby ani smutku po tatínkovi nebylo, a kdyby ho i kmotr regens chori, jenž o muzikách hrával, i sama matka, dost byli pobízeli.

Věková však jinak smýšlela stran ženských nežli její syn. Uvažujíc, že sama valem stárne, že jí sil ubývá, že správa domácnosti a hospodářství ji hrubě namáhá, docházela k tomu, že by bylo dobře, kdyby se František začal po nevěstě ohlížeti. Také již cizí lidé se začali o něj starat, a jí samé donesen nejeden návrh buď přímo neb nepřímo. Než syn, když mu jen naznačila své mínění, zkrátka odvětil, že je času dost, že nechce . . . Řekl to rozhodně a při tom se tak nějak tvářil, jakoby měl hroznou nechuť k ženění . . .

Ale jednou na jedno děvčátko přece vlídněji pohlédl, a to o svatodušních svátcích, v neděli. Po ranní, když na hrubou vyzváněli, zamířil ke kostelu. Vzkázalť mu kmotr regens chori tuze důtklivou žádost, aby přišel na kůr zazpívat, že se mu hlavní zpěvák, tenor, náhle roznemohl. Jindy Věk časem na housle vypomohl; dnes měl zpívati, a to beze vší přípravy. A proto se mu tam tuze nechtělo. Ale šel. Jasné, modré nebe jen zářilo, všecko omladlé stromoví se bujně zelenalo, sousedské zahrady rděly se pivoňkami a růžovými poupaty i probělávaly se bezovým, širokým květem. Vzduchem, jenž se třpytil a zrovna voněl, nesl se hlahol zvonů. Na domech, v pravo v levo, před svátky namnoze čerstvě obílených, oken pečlivě vycíděných, že se jen leskla, na všech domech kamenných podivných, copových

štítů i dřevěných zelenaly se hojné lipové ratolesti, jež všude v svatvečer zatkli za okna, na dvéře i na sloupy dřevěných podsíní.

Jarní kolem svěžest a půvaby i sváteční nálada účinkovaly také na mysl mladého kupce, a tak když došel na kůr, s větší chutí postavil se do předu k partesům na zábradlí, kdež kdysi jako chlapec zpívával.

Tam stála již sopranistka, štíhlé děvčátko urostlé jako proutek, sotva šestnáctileté, útlých ramínek, v nových, světlých šatech s andělíčky *) na rameně, panenka svěží tváře, učesaná tak, ze jí zplna bylo viděti pěkné, skoro dětské ještě čelo. Držíc v levé ruce kytičku z božího dřevce, resedy a z polorozkvetlé růže, nastupovala trochu na špičky, aby viděla přes pult na kůrovém zábradlí dolů do kostela, na jehož barokových oltářích zelenalo se hojně lipových ratolestí a stály prosté vázy s živými květinami, nejvíce s růžemi, pivoňkami nebo zlatými liliemi. A dole, v lavicích a mezi nimi bylo jako na makovém poli od různobarevných obleků.

Nahoře u hlavního oltáře ve vyhrazených stolicích bělaly se sváteční pláště konšelů a předních sousedů, níže třpytily se zlaté čepce s naškrobenými širokými stuhami místních sousedek, mezi nimi probělávaly se selské holubinky, ozdobné pleny, strakaté šátky, živé barvy na oblecích svobodných děvčat, veských i městských. Ohlas kroků stále přicházejících, pokašlávání starých, šum z hustého zástupu, jakož i zvuky z nástrojů na kůru laděných nesly se volnou prostorou chrámovou, již nejvíce v presbyteriu ozařovaly dlouhé tlumy jarních paprsků, padající tam starými gotickými okny.

Pro ten šum a směs hlasů nezaslechla hned vnučka staré Snížkové, stojící u sopránu, že se někdo vedle ní u tenoru postavil. Věkův zrak na ni utkvěl. Její zjev se mu zalíbil, a když pak, ohlédnuvši se, nápadně se zarazila a náhlý ruměnec se jí rozlil po mladé tváři, bezděky ji vlídně pozdravil a více si jí všiml a promluvil na ni, což by byl jindy sotva učinil. Řekl jí také, že musí zpívat bez přípravy, aby

*) Fábory.

se nezlobila, jestliže to splete. Panenka nemohla ani hned odpověděti. Jen se usmála, zakroutila hlavou a pak řekla upřímně:

»To já spíš.«

Když pak zpívala, poznal Věk, že její příjemný hlásek nemá dosti školy. Ale dnes mu to málo vadilo, protože si více mladé zpěvačky všímal, jak jí to slušelo, jak si upřímně dávala takt pravicí opřenou o zábradlí, vlastně jen drobným ukazováčkem. Jindy ji častěji vídal; někdy se mu mihla naproti nahoře u okna jejich sedničky, parádního jejich pokojíčku, někdy stála s děvčaty přede dveřmi nebo sedala s babičkou za jarních podvečerů na jejich podsíňce na lávce. Ačkoliv mu padla do očí svou mladistvou, urostlou postavou více než kterékoliv z děvčat, přece se o ni nezajímal. Až teď o boží hod svatodušní. Ale když šel z kostela a když doma po obědě usedl na sedničce, už na mladičkou sopranistku nemyslil, ani nevzpomněl.

Neměl ani tušení, jak s ní jinak bylo. Po prvé jej spatřila o pohřbu jeho otce, ve smutku oblečeného, zarmouceného, sama nedávno před tím otce ztrativši. Živě ho litovala a jen jeho o pohřbu pozorovala. Od těch dob si ho bezděky více než kohokoliv z města všímala a byla ráda, když jej shlédla ať ze sedničky nebo z podsíně. Ale potkati jej, to se nějak strachovala. Slyšela, že je učený, že studoval, všechny latinské a ještě jiné školy, ale že je takový samotář a pyšný, jak některé holky o něm povídaly. Než v duchu ho hájila, proč že chodí k tomu starému Žalmanovi, a že je jinak hodný a zvláště k mamince. O tom šel jeden hlas. Někdy ji ho bylo až líto. Zvědělať, že nechtěl býti kupcem, že k tomu neměl žádné chuti, že se jen z donucení dostal do krámu. To také zaslechla od kamarádek, že prý chtěl býti komediantem, že měl nějakou komediantnici tak tuze rád.

Z počátku tomu nechtěla ani věřit, ale když ji to také babička dotvrdila, že se to před dvěma lety silně povídalo, a že by stará Věková byla málem měla z toho smrt, tu již uvažovala, jaká to komediantnice asi byla, jak asi krásná, když si ji tak tuze oblíbil; a myslí-li ještě na ni, má-li ji dosud rád.

V okně jeho sedničky viděla někdy pozdě v noci, když se sama ze spaní vytrhla, zář. Nač tak dlouho svítí? Čte-li tak dlouho? Nebo hraje? Aby tak pozdě v noci hrál, to jistě ne. Co dělá? Slyšela, co má knih, jaký krásný klavír a jak prý krásně hraje. Děvčata se tam byla podívat, když ten klavír přivezli. Stará Věková je tam sama vedla a ráda jim jej ukázala. Děvčata Mařence také říkala, aby šla s nimi. Ale nešla, nedala si říci, ač by byla klavír ráda viděla i pokojíček mladého Věka, jak je zařízen. Ale kdyby on tak najednou vešel! Utekla by... Lekla se, když tak z nenadání vedle ní na kůru stanul, div že se nezachvěla, a měla pak k vůli němu strach ze zpěvu; byla by nejraději nezpívala, a přece zase cítila, že je dnes v kostele jinak, když teď vedle ní stál. Neodvážila se v tu stranu ani ohlédnout, mnoho ho neviděla, a přece byla by to tak těžko nesla, kdyby se byl jinam postavil. Zarazila se, když na ni promluvil, a přece ji naplnilo jakousi hrdostí a povzneslo ji to, a nezapomněla na to ani, když šla z kostela, ani pak odpoledne. Se vším se vždycky svěřila babičce, a nezatajila také dnes, že byl mladý Věk na kůru, ale více neřekla nic.

Pro mladinké děvče bylo toto nahodilé a nenadálé setkání událostí, na jakou se tak hned nezapomíná. U Věka pak způsobilo jenom to, že když Snížkovu vnučku náhodou shlédl, že spíše a déle na ní utkvěly jeho zraky. Podíval se na ni jako na pěkný obrázek, a potkali ji, vlídně ji pozdravil, a zase šel po svém; nedbal, hledě si svého.

Sám jsa bez všeho rozčilujícího vzrušení, bez společnosti, již by vyhledával, přečasto o samotě, mohl se sám sebou zabývati. První dobu, co obchod převzal, ani tak ne; ale když si vše urovnal a když vše v obchodu i v hospodářství šlo svým během a bývalo více pokdy, začasté se zamyslil, někdy za čtení, někdy i bez knihy. Staré, duševní zápasy, jež byly přerušeny a potuchly před prvním návratem do domova a za nevolného prvního kupectví, vracely se zase. Dříve v Praze tuho vzdoroval skepsi vliv prvotního vychování i pobytu v klášteře; ale pak studium na filosofii, výklady Meissnerovy, čtení francouzských spisovatelů, hlavně Voltaira a Rousseaua, společnost kollegů,

všecko tehdejší okolí a ovzduší plno hesel o pokroku, vlastní pak pozorování a úvahy způsobily vítězství racionalismu nad pouhou věrou. Byl deistou. V tomto smýšlení a cítění odcizil se matce i ve. škeré své společnosti maloměstské. Tím přesvědčení jeho a skutečný život přicházely do rozporu. Neměl však ani dost síly, aby své přesvědčení vyjevil; také šetřil své matky. Takovým však pokrytcem nebyl, aby se stavěl horlivě pobožným; netajil se nechutí svou proti všemu pobožnůstkářství a odporem proti pověrám a přílišnému, nesmyslnému horlivství. On sobě vyčítal, že je nevěren svému přesvědčení, a leckdes ho vinili z neznabožství a na faře z indifferentismu. Chodil ť málo do kostela, ač sám o samotě se modlíval. Zvláště kázání se vyhýbal, a to jmenovitě od té doby, když nedlouho po svatodušních svátcích slyšel, jak farář na kázání hřímal proti revoluci francouzské, při tom, jak říkal, proti »stromu francouzské svobody«, jehož původem jest pekelný satan, tak kázal, poněvadž ten strom svým stínem bezbožnost kryje a poněvadž se pod ním rotí buřiči a lidé různých tvářností. Ti že nerozumným zvířatům se připodobniti mohou, když jako tigris se radují z prolívání lidské krve a jako jedovatá ještěrka své vlastní matky střeva požírají . . .

Z počátku se tomu horlení Věk v duchu usmíval, ale pak, když to hřímání se mu přílišným zdálo, rozhorlil se a před samým koncem odešel. Lidé se kolem po něm tuze ohlíželi. I matce se to doneslo. Znepokojovala se velmi, poněvadž už sama pozorovala, že František není tak pobožný, jak býval. V mateřské však shovívavosti mlčela, těšíc se v duchu, že ho to také přejde, jen až tu déle pobude, že přijde do rozumu, jako s tou herečkou. Jen kdyby tolik nečetl, a kdyby pomýšlel na ženění!

Té neděle, kdy se to s tím kázáním stalo, na večer seděla stará Snížková se sousedkou na podsíňce svého domu. Seděly na lavičce u dveří a vedle nich na stoličce Mařenka. Přišla sousedka druhá, zastavil se tu kmotr Vejr a již byla černá, hovorná hodinka. Mluvilo se o ledačems, mladé děvče na stoličce jen poslouchalo, až starý kmotr

také vzpomněl na dnešní kázání, a jak mu je tamhle mladý Věk naproti pokazil. Pověděl, jak se ten mladík z ničeho nic sebral a odešel. Mdlo že mu jistě nebylo, nikdo že ho neuřkl, ale mračil se, jakoby měl zlost. Starý Vejr nedocházel z počátku žádné víry, jmenovitě ne u Snížkové, poněvadž stařena si myslila, že to není ani možná. Bylať tuze pobožná, bratr její byl farářem, děti své i vnučku vedla rovněž k přísné pobožnosti. Ale když starý Vejr to ono doložil, stran kostela, zpovědi i starého Žalmana, když vzpomněl, že se Věk tuhle zastal a tuze ostře nějakého »berana« ze vsi, kterého u Věka v krámě Vít, on koželuh, a Bouček krejčí začali si dobírat, že Věk kupuje helvitské knihy a taky takové že snad i rozdává, trnuly sousedky a Snížková mínila, co že ten mladý člověk myslí, a ubohá Věková, tu že jde o synovu duši. Vnučka vedle zbystřeně naslouchala hovoru o mladém sousedovi. V jejím obličeji byl té chvíle výraz obavy, a na babiččino vážné slovo zachvělo se její nitro úzkostí. Když pak na sed-

ničce chystajíc se na lože osaměla, myslila zase na to, co na podsíňce slyšela. Maně přistoupila k okénku a vyhlížela okno Věkovy světničky. Svítil. Co dělá? . . . Čte-li zase takové bezbožné knihy?

Strach ji napadl, a v té divné úzkosti klekla u postele a začala se modliti. —

Začátkem žní dostal Věk psaní od Hněvkovskeho. Psal mu jako, jindy o jednání pánů stavův, o důležitostech vlasteneckých, o sobě, to nejveseleji, vyřizoval vzkaz od Krameria, že toleranční kalendáře, o něž Věk psal, hodlaje hodně je šířiti, se tisknou; na konec Hněvkovský jako mimochodem oznamoval, že si Šedivý již vstup do zakleté zahrady k té své princezně vymohl. Ale jak, toho Hněvkovský neudal

XVII. P. VRBA SE VYDÁ NA CESTY.

Toho příčinou byla špatná methoda vyučovací starého obrstvachmistra Materny z Květnice a také značnou měrou P. Matouš Vrba.

Mistr Kypiena byl čím dále tím spokojenější, míň a míň říkal »potzsaprament«, poněvadž žačka jeho, neť obrstvachmistrova, ve všem tanečním umění, v poklonách, v chůzi i v tanci, znamenitě chápala a pokračovala. Také se již nemýlil, a nemusil pardon říkati (ale říkal přec), protože žačka jeho, baronova neť, dříve jako venkovanka, teď už opravdu vypadala jako slečna.

Účes i nový oblek změnily ji zúplna. Tím však nebyla změna dokonalá. Někdy se »slečna« z ničeho nic tak zachechtala, tak si skočila, jakoby byla někde za farou na trávníku mezi kamarádkami, tak že mistr Kypiena musil začít káravým »áh pardon, slečno, áh pardon«, aby ji upamatoval. A v duchu si myslil, co se ten starý baron tak namáhá, proč je tak umíněný, s takovým zdravým, ohnivým děv-

četem že by si mohl sladit živobytí i bez těch komplimentů a všeho toho cviku.

Nejčastěji se slečna Terezie zapomněla, když pan strýc odešel. Jen paty vytáhl, a již byla ze svého pokojíku a pryč, chodbou, rovně do kuchyně k Ignaciu Ceypkovi. Tam byla její hlavní zábava; tam si někdy smlsla na nějaké sladkosti, kterou jí tajně udělal a schoval, tam si se starým vojákem volně pohovořila. Nebroukal, neokřikoval ji, nepamatoval ji ustavičně, nemluvil na ni německy, jako to teď strýc pořád činil. A zasmáti se mohla, a ne jako u strýce, jenž hned stahoval obočí, jestliže se trochu hlasitěji zasmála.

Ceypek byl jí také prostředníkem se světem a jako živými novinami. Nevyšlať dosud z domu. Strýc nedovolil, říkaje, až později, až bude k světu. To byla pro ni, jež u velké volnosti vyrostla, těžká zkouška. Těšilať se tolik na Prahu; a když se strýc rozhodl, že si ji nechá, těšila se teprve, na procházky, na divadlo; také na kočár nezapomněla.

Z počátku měla radost z nových šatů, z nového účesu, jak se měnila v dámu. I mistr Kypiena ji dost bavil, ráda se jeho umění učila. A pak se kolikrát v duchu i nahlas tomu mužičkovi zasmála! Ale strýcův dům se jí neotevřel, ani když uměla děkovat i pozdravovat i chodit v nové strůji . . .

A ke všemu začal docházet starý, přísný pán, jenž ji učil zpěvu a byl zdlouhavý, nic neodpustil a páchl silně šňupavým tabákem. Ale nejhůř bylo s třetím učitelem, to s panem strýcem, jenž ji učil německé řeči. Z počátku měla dosti chuti, chtějíc se zachovati, a také proto, že viděla, že se musí naučit tomu jazyku. Poslouchala, psala, učila se. Než řady slovíček byly nekonečny, tak že jich nemohla v určitý čas zmoci. Obrstvachmistr však nic neuznal, nýbrž co určil, přísně vyžadoval. Dopoledne, když zasedl ke klavíru a ona s ním zpívala, byl všecek jiný: vlídný, spokojený, pokyvoval hlavou, říkal někdy »bravo«. Ale odpoledne, po koncertě s Ceypkem! Na tu hodinu se starala.

Nechutě sedala a pošilhávala po stojatých hodinách na krbu, čím dále tím více. Tak přesně strýc učil, po vojansku, přísněji nežli její bývalý kantor doma. Pořád znělo jeho »habt acht! habt acht!«, až se jí to slovo zošklivilo a bála se ho jako Ceypek. A po tom »habt acht« strýc si často zaklel, vykřikoval tak divně, německy a česky, supal, zčervenal a obyčejně se zpotil. A to bylo pak dobře. Jakmile přišel do potu a byl strach, že účinky toho budou patrny na barvě jeho tváří, končil hodinu, třeba že ručička nebyla ještě na celé a třeba že stroj ještě nespustil: »Princ Eugen — —«

Za těch německých hodin stával Ignác Ceypek dosti často ve vedlejším pokoji, naslouchal, litoval slečnu Terezku a mrkal prudce očima, kolikrátkoliv ozvalo se vedle strašně známé: »habt acht!« Někdy již ani nemohl poslouchat a v duchu na pana obrstvachtmistra broukal, co že to dělá, vždyť že nemá před sebou patalion granatýrů, ale čipernou panenku, a odešel do kuchyně, aby něco sladkého sehnal neb opatřil. Sladil slečně Terezii němčinu dost, ale němčina hořkla panence čím dále tím více, zvláště když začaly také — »hauzaresty«, jak to vyslovovaly slečna Theres i Ceypek.

Z domu nesměla, a přece bývala domácí vazba za špatný úkol nebo když nešla dobře slovíčka; ta vazba byla dost citelným trestem, zůstal-li pan strýc doma.

Nesmělať slečna ne ze svého pokojíku ani na chodbu, neřku-li do zahrady. A tím ten »hauzarest« bolel. Veliká, krásná zahrada se sochami, terasami pěkných balustrad, s pavillonky a koutky v arkádách, se svým tajemným hřbitovem byly jediné místo, kam si směla mladá Maternová sběhnouti, ovšem v čas strýcem určený. V ty chvíle, bývalo ráno nebo v poledne a někdy jen odpoledne, nikoho nepotkala, kromě zahradníka a jeho pomocníků, a ti si jí, jakoby měli nařízeno, ani nepovšimli, leda že pozdravili.

Tak pronikla za těch procházek až k té jeskyni na konci pod rozkošnou skupinou starých stromů a spatřila v stínu a chladu té jeskyně sochu jakési polonahé dívky se srnkou, opodál pak pavillonek, k ně-

mnuž vedlo několik schodů a jehož stěny byly plny pěkného malování, divných andělíčků a krásných paní v oblacích i na zemi, mladých pastýřů a pastýřek s červenými pastýřskými holemi s věnečky nebo s fábory.

Jako tento, tak i všecky ostatní pavillonky, chrámky i altány byly, jak jaro pokročilo, otevřeny, nebo měly alespoň žaluzie vytaženy. Do některých mohla vejíti, do některých jen oknem nahlížela, stavíc se na špičky, začasté se i trámů chytajíc. Uviděla komnatky malované nebo čalouny a obrazy vyzdobené, s pohodlnými pohovkami a s jiným pěkným nábytkem. A v tom neúplném světle, tlumeném ještě zášeřím stromů kolem, nebo nad nimi, vypadaly tak tajemně a přece útulně, vábivě . . .

Čím dále tím krásnější byly ty procházky. Alej třešní a jabloní u osamělé selské chaty dávno již odkvetla. Všecko kolem se zelenalo, kvetlo, omladlé koruny ševelily nebo zvučely zpěvem kosů a jiného ptactva. Vrby nad malým hřbitovem shoustly a sahaly svými měkkými haluzemi, jež se tiše kolébaly nebo povívaly, až ku mříži krásně kované. Mezi hroby či kameny se zlacenými písmeny zelenala se tráva i růžové keře.

Tereza se tu po každé zastavila a prohlížela ty tajemné litery i nápis na pomníku: »Aux Manes de mes Amies«. Marně však si hlavu lámala, marně se Ceypka poznovu dotazovala. Ujišťoval, že neví, leda to, že to dal udělat nynější hrabě, jako Clam Gallas, a že to je dost divná věc, když tak veselý pán a tuze společenský si dává dělat ve své zahradě hřbitůvek, v tom že je asi nějaké panské čtveráctví . . .

Dokud Tereza na těch procházkách shledávala nové a nové věci, zapomínala v zahradě na město i na zajetí. Ale pak už se také opodál hřbitova zastavovala, hledíc na vysokou zeď za starými stromy. Věděla, že za ní je ulice, město. Naslouchala, neuslyší-li jejich hlasů, pomýšlela, jak by bylo, kdyby se tam za ni mohla podívati. Někdy ji až tesknota napadla, a tu nedbajíc o procházku, usedla buď na schodech nějakého altánu nebo chrámku nebo pod stromy nebo za-

lezla někam do stinné arkády a tu také vzpomínala na domov, na kamarádky . . . Přes to byla rozlehlá zahrada její hlavní zábavou a útěchou, a začala ji také jinak zajímati. Tereza zvěděla, proč nesmí pozdě odpoledne a na večer dále pod taras a dále zahradou, že tam bývají páni a vrchnostenská společnost. Z terasy před jejich domem zahlédla několikráte cestičkami, mezi křovím mihnouti se pány v bílých vlásenkách i dámy krásně ustrojené. To ji pokaždé silně vzrušilo. Nehýbala se, i po schodech, zápasíc, schod za schodem se dolů pouštěla, aby lépe viděla, a upírala zraky za panským zjevením, dokud se jen trochu mihalo, dokavad nezmizelo za houštinami nebo mezi stromy a nebylo naděje, že delikátní barvy panských obleků nebo napudrované hlavy průlinou se někde zase nevynoří, nekmitnou.

Když ji strýc přijal, básnila si, do jaké společnosti se dostane. Nyní se musila skrývat, nesměla se ukázat. Pak už časem nesměla ani v obvyklou a povolenou dobu do zahrady. To bylo těmi »hauzaresty«.

V ten čas nabyl Ignác Ceypek nové hodnosti. Stal se profousem. Nový tento úřad zastával nejbídněji. Byl na své vzdělání výborným hudebníkem a kuchařem rovněž ne všedním přes všechny výtky páně obrstvachtmistrovy, ale jako profos nestál za nic. Byl-li vrchní velitel doma, tu slečna Tereza, v trestu, seděla ve svém pokojíku; ale odeše-li pan strýc, odevzdav klíč jejího pokojíku Ceypkovi, za chvilku již otevřely se dvéře Terezina pokojíku, a jimi vstrčil Ceypek šedivou svou hlavu s černou mašlí v týle a cvočkem v uchu, a usmívaje se a mrkaje ohlašoval: »Tak na chvilčičku, slečinko, ráčejí.«

A slečinka vyrazila ven jako hříbě a chodbou rovně do kuchyně. Zatím Ceypek uzavřel dvéře na terasu, aby jim snad tudy pan obrstvachtmistr se nedostal do zad, a přišed do kuchyně, rychle zavíral okna, byla-li otevřena, a to proto, aby nebylo slyšeti, když by se slečna rozesmála. Hned pak prostíral, měl-li něco přichystáno, nebo odpovídal na četné otázky mladé neteře páně obrstvachtmistrovy.

Vypravoval, co nového v městě, nebo něco ze svého života, když byl s panem strýčkem na vojně, v ohni, nebo vykládal, co věděl o návštěvách páně obrstvachtmistrových. Nebylo jich mnoho: sem tam nějaký starší pán v uniformě a jeden pán v občanském fraku širokých šosů. Se žádným se Tereza nesetkala, každého shlédla jen pootevřenými dveřmi, u nichž číhala, jakmile se ozval domovní zvoneček. Ale nikdy se nedočkala nějakého zajímavějšího hosta. Pořád ti staří a nejčastěji ten měšťan v bělostném toupetu s copem, zardělých tváří v zelenavém fraku, v červené vestě s mocným zlatým jou-jou, jenž si tak škrobeně, vážně a důstojně vykračoval, že to po něm baronova neť v kuchyni na nemalé Ceypkovo potěšení dělala.

Učinila tak, když se na něj ptala, shlédnuvši ho po prvé, a Ceypek poznal hned, že to je pan Lidl, co dělá pudr a škrob, a říká, že je příbuzný pana obrstvachtmistra. Dělala to i pak, někdy z čista jasna, když meškala se starým Ceypkem v kuchyni, a stará baronova »kapella« se smál po každé, protože páně obrstvachtmistrův strýček v občanském fraku nepožival žádné přízně u něho, i proto, že jsa soused, dělal, jakoby byl »fon«, i proto, že byl patrně držgrešle.

Největší však potěšení způsobil starý Ceypek slečně Tereze, když jí všechen mrzut oznamoval, že jej zastavil na ulici nějaký panáček, a že se na ni ptal, a když z popisu poznala, že to byl pan Šedivý. Ceypek, maje přísně rozkázáno, aby o neteři všude mlčel a nikomu o ní nepovídal, Šedivého dost nevlídně odbyl. Ale slečna Tereza se nad tím mrzela, a uložila mu, aby, když by se zase potkali, nebyl na něj tak nevlídný a vyslechl ho. To bylo v tu dobu, kdy měla největší trápení s německým jazykem.

Ale to trápení pociťoval také sám obrstvachtmistr. Na němčinu nechtěl žádného učitele brát, mysle, že to sám nejlépe spraví. Jaká pak lopota z toho mu vyrostla! Po těch německých hodinách si kolikrát vyčítal, jaký si to na sebe bič upletl, proč neteř u sebe nechával . . . V jiné chvíle, zvláště však, když zpívala a on hrál, tak nepomýšlel. Přivykl brzo na mladé děvče, a pak, když už začal, nemohl

ho rázem pustit . . . Uvažoval, kam by ji snad dal. Nenašel však nic, a pustit ji docela, na to nebylo ani pomyšlení. Dost si ji oblíbil, a také se obával ostudy. Také s tím tajením byly nesnáze. A přece dokavad neuměla alespoň německy, nemohl ji ve společnosti ukázat a ji jako svou neteř představiti. A zase aby ji nechal jen tak v tom maloměstském obleku, to také nebylo možná.

Jednou, bylo máje měsíce, v takovou mrzutou chvíli přišel P. Vrba.

Obrstvachtmistr ho tuze vlídně neuvítal, a hned mu vyčetl, že mu s tím rychtářem vyvedli pěknou nesnáz, děvče že se nechce učit německy, on, obrstvachtmistr, že tím zkusí nejvíce, a vyložil, co má s učením.

»Ale, urozený pane, to je snadná pomoc. Já opatřím Jejich Urozenosti dobrého učitele, a latinského, dobrého a spolehlivého.«

To bylo slovo, jež účinkovalo. Ještě téhož dne odpoledne při německé hodině, když opět slovíčka nešla, a když se také výklad nedařil, oberstvachtmistr, jenž se již potit začínal, rázem ustal a oznámil, že již toho má dost, že se nebude namáhat, když si slečinka toho neváží, že přijde učitel, a tu že uvidí, co je učit a učit. Neť se opravdu zarazila nad tou novinou, ale v očích jí svitlo a div že sebou radostně neškubla.

Opravdu sebou tak škubla, pozejtří, když domovní zvonek zaječev ohlašoval hosti, a když ona, pootevřevši dvéře svého pokojíku, zahlédla, jak na chodbu vešli P. Vrba a s ním ten mladý — pan Šedivý, na nějž poslední dobou tak často vzpomněla a na nějž se ptala starého Ceypka, neviděl-li ho, nezastavil-li ho. Co tu chce, jak sem přišel? Zamnula si ruce radostí, když jí připadlo, že to je snad ten pan učitel. A byl. Myslila, že to je již na jisto, netušíc, že byl strýc dosti překvapen, když spatřil učitele poměrně tak mladého. Než P. Vrby rekomendace zvítězila, i také vážné vystupování nastávajícího učitele.

Obrstvachtmistr na konec ohlásil, že pana Šedivého přijímá, prozatím ovšem jen na zkoušku, a zavolal neteř. Informátor se v duchu

lekal, že se to teď pokazí, že se mladá Maternová bude k němu hlásit jako ke známému. Ale sám se zarazil, když ji spatřil v pudrovaném účesu, v šatech moderního kroje, dosti vystřižených, s »fichu« přes ňadra volně skříženým a vzadu v mašli uvázaným, s zelenavou šerpou kolem pasu, když zaslechnuvši strýcův hlas uklonila se tak, jak dle návodu mistra Kypieny slušelo se vůči neurozenému, podřízenému muži. Zarděla se při tom, a v očích a kolem rtů jí to hrálo. Šedivý si toho všiml, a lekal se. Mlčela však, majíc na paměti školu Kypienovu i strýce.

Tak představení dobře dopadlo. Jen Ignacius Ceypek trnul. Podivil se prve, když otvíraje shlédl s P. Vrbou toho mladého muže, jenž se ho onehdy na slečnu vyptával, a trnul pak, když od pána zvěděl, to že je nový učitel, tomu aby po každé otevřel. Starému kuchaři se až svědomí z toho hnulo. Pustit takového mladého, jenž se již před tím sháněl . . . Neměl-li by to pánovi oznámiti? Váhal; ale když si vzpomněl na ty německé hodiny, na to »habt acht«, a co slečna Tereza zkusila, a jak také on po těch hodinách obyčejně dostal výtop, protože pan obrstvachtmistr býval hrozně mrzut, a když uvážil, co by se mohlo vlastně stát, pan obrstvachtmistr že bude bez toho u nich sedět, a že toho informátora přivedl pan páter, neřekl nic, mlčel. Svědomí se mu sice ještě jednou hnulo, a to, když slečna Tereza přiběhla k němu do kuchyně všecka rozveselena a popěvujíc sobě.

P. Vrba rád obstarával kondice a míval obyčejně nějakého studenta v záloze, kterého, když se něco našlo doporučil. Jen tentokráte, když mu baron Materna řekl, nikoho neměl. Ale hned se rozběhl do české expedice, vyzvědět, nezná-li Kramerius nějakého studenta, některého z těch, kteří také do expedice chodili. Kramerius chvilku vzpomínal, pojednou sebou trhl a vesele oznámil, že žádaného kandidáta pošle. A přišel pak Šedivý. P. Vrba se divil té rekomendaci; ale když se Šedivý vytasil s psaním Krameriovým a když v tom psaní starý kaplan četl, že Kramerius Šedivého schvaluje, a že je dobře,

aby se na to místo dostal dobrý našinec, bylo po všech pochybnostech.

P. Vrba v duchu i doma před farářem broukal, že se ten starý baron maluje, nicméně mu známost s ním, s takovým panem šlechticem a vyšším důstojníkem, dost lahodila. Také ji hned užil ve prospěch svého vojáčka, jak vnukovi staré Brtkové říkal. Lísteček páně obrstvachtmistrův zjednal mu přístup do nemocnice k vojákovi od ran rozsekanému. Starý kaplan vylehčoval mu, jak mohl; něco na přilepšenou přinesl, těšil nemocného, babičce psaní napsal a skrze Vaváka i odpověď zprostředkoval. Tím vojáka, jenž mnoho bolestí zkoušel, potěšil nejvíce. Trvalo několik neděl, nežli se úplně pozdravil.

Když P. Vrba v nemocnici byl u něho naposled, shledal Brtka velmi zasmušilého a na mysli skleslého. Přepadlý synek si pak tiše, aby to nikdo neslyšel, posteskl, že nerad odtud jde, že by tu raději ležel i s těmi ranami, protože se služby bojí. Lekal se, že s ním budou zle nakládat, a přijde li zase k tomu kapralovi, to že bude peklo. P. Vrba ho těšil, seč byl, aby se nebál že má teď přímluvce, aby jen konal svou povinnost, a kdyby něco trhlo, aby jemu, Vrbovi, vzkázal; on se přičiní, aby mu pomohl.

To bylo tou dobou, když již Šedivý chodil na tu němčinu. P. Vrba vycházeje z nemocnice vydechl si, že je zase po jedné starosti. S tou pannou šlechtickou byl teď také pokoj . . . Neměl tedy teď nic, co by mu mysl tížilo. Byl tomu rád, ale jsa zvyklý na to, že chodila vždy starost za starostí, nebo alespoň nějaké znepokojení, pomyslil hned, co teď asi bude.

A netrvalo dlouho . . . Jak nastaly horké, letní dni, začal pozorovati, že pan farář se nějak nápadně tratí a žloutne. Bývalo mu časem sice nevolno, ale vždycky se spravil, vždycky se brzo zkřísil. Teď už bylo tak druhý týden, co farář slábl vůčihledě, a nebylo lépe. Už málo chodil, ven ani nevyšel, seděl většinou v křesle, polehoval, často podřimoval, a často byl netečný, nevšímavý. Již sám teď nezažertoval,

neškádlil, a žertů svého kaplana tak nepřijímal, jako jindy. A jednou, bylo v červenci, v sobotu na večer, když mu kaplan četl z breviře, pojednou se vytrhl a řekl:

»Matoušku, Kahánek vyhraje.«

Marně mu to kaplan vymlouval, žertem i vážně. Starý farář hleděl před se, pohyboval zapadlými, bezzubými ústy, a pojednou se ozval:

»Matoušku, dost jste se mě nasoužil. A za to,« tu se snažil usmát se, »všecko vám odkážu. Ve stole u postele je kšaft, ten to povídá, a všecko, co najdete, peníze, a stříbrná piksla, všecko je vaše. Ale modlit se musíte, a mše svaté sloužit, jak jsem to napsal. A mlčte, mlčte, vy lucipere,« ostřeji končil, vida, že kaplan chce něco říci.

Ráno pak, bylo na úsvitě, zaslechl P. Vrba, že ho farář volá. Spěchal k němu do druhého pokoje. Staroch seděl na posteli, shrbený, suchý, žlutý, holohlavý; byl jako věchýtek a kaplan si v duchu povzdechl:

»Bože, Bože, už ho je jenom drobeček.« Ptal se starostně, čeho si farář přeje.

»Zaopatřit — aby přišel s Pánem Bohem . . .«

Kaplan se lekal. Pořád ještě doufal, pořád ještě myslil, že choroba farářova přejde. A teď — Tolik let spolu žili, tak na sebe přivykli; pomyšlení na věčné rozloučení sevřelo kaplanovi srdce. Začal, ne již žertem, ale nějak stísněně starocha zase těšit; ale ten hnul vyschlou, žilovatou pravicí, a řekl dosti mrzutě:

»Matoušku, co si myslíte? A víte-li, že nemáte pravdu? Však já vím. Povídal jste,« stařec mluvil zvolna, odpočívaje, »o těch znameních, že jen páni od stavu — A vidíte, dnes jsem měl taky. Zjevila se mně — — Poslouchejte. Šel jsem naší návsí« (minil svou rodnou ves), »bylo v noci, měsíc svítil. Byl jsem pro nebožtíka pantátu v hospodě, aby šel, že umírám, já, jako já sám — Rozumíte-li« — Staroch obrátil hluboko zapadlé, velké oči, jež dosud před se upíral, na kaplana, zamlčel se, a pak zhluboka oddechuje pokračoval:

»Šel jsem, a měsíc svítil, a jak jsem přišel k Trunečkovým, to je statek u nás u hřbitova, najednou vidím na druhé straně ženskou, byla celá bílá, a jde pořád zároveň — se mnou: a u Trunečkových leželo hejno hus, na měsíčku, víte, bylo je dobře vidět — Ležely, spaly, ani se nehnuly. A ta bílá ženská kolem nich, přes ně, jako máměni, a husy se nehnuly, ostaly ležet. Ani nekejhly, ani se nehnuly. A tu jsem viděl a dostal jsem pojednou strach — —«

Umlkl.

»A co ta ženská?«

»Ta okolo statku a ztratila se ve vrátkách, u sv. Anny, jako na hřbitově. Já se vám třásl — a v tom jsem se z toho probudil.« »De profundis clamavi ad te Domine,« začal se modliti, než pojednou se zase po kaplanovi obrátil: »To byla ona, zubatá. Vidíte, jak se mně ohlásila, a nejsem pán. A Kahánek, ten chodí, ten mne přečká. Ten vyhrá, ta šelma, kdo by řekl, vyhrá, bude nejstarší na celé diecési.«

To řekl stisněn, nevrle a mlčel pak drahnou chvíli, nedbaje těšivých slov svého kaplana, až pak, když se venku ozval hlas zvonů, poslal ho pro kněze.

P. Vrba musel poslechnouti; kráčel zvolna, zamyšlen a chvílemi pochýlenou hlavou pokrucoval. Bylo mu smutno, bylo mu líto starého faráře a na okamžik ho pojala zlost, co že ten Fulgencius Kahánek! Pojednou se zastavil, prostřed cesty, zdvihl hlavu, zadíval se před se, pak poškrábal se prudce za uchem, zaťaté rty roztáhly se mu jako k úsměvu, a pak rychlým krokem se bral na faru.

Dopoledne přišel kněz.

Farář Hejna nežli se začal zpovídat, zavolal Matouška, podal mu ruku a prosil ho, aby pro Pána Boha odpustil, jestliže mu kdy ublížil. Starému kaplanovi stáhlo se hrdlo, zakalily se mu oči, a jen ze sebe vyrazil:

»A oni mně taky.«

Více nemohl.

V poledne obědoval P. Vrba sám, ale nechutnalo mu. Skoro celé odpoledne pak proseděl u faráře Hejny. Ten byv zaopatřen zemdlel a pak usnul. Starému jeho kaplanovi, jak u něho seděl, se zdálo, že již nedýchá. Dvakráte všechen ulekán se k němu nahnul a naslouchal, dýchá-li. Jednou také vyběhl ven, do zadu k paní Markové, a chvíli s ní horlivě jednal, a huboval, že posel nejde. Ta pak odešla z domu, a páter Vrba se vrátil honem k nemocnému. Ten se probudil pozdě odpoledne a byl proti tomu, jak bylo ráno, čilejší.

Zatím už odpoledne valně pokročilo. Otevřeným oknem vanul svěžejší vzduch; bylo slyšeti temný ohlas ruchu, jenž panoval venku na dobytčím trhu, stopeném v plné záři slunečné. P. Vrba, jemuž se zdálo, že se faráři uvolnilo, začal zase hovor, ale o ničem vážném. Často se však ohlédl do přední jizby, po dveřích, jakoby někoho očekával. Staroch ho chvilku poslouchal, ale pak se ho z ničeho nic otázal, vzal-li si Matoušek tu pikslu, a poslední vůli aby dobře schoval. V tom na dvéře zaklepáno, a do přední jizby vešel posel z pošty.

P. Vrba rychle vstal, div že nevyskočil, a přijav list, ohlásil hned faráři, co došlo. Ten, jak netečně dosud seděl a naslouchal, rychle obrátil svou přepadlou hlavu a tázal se, odkud psaní je. Zatím už kaplan pečeť roztrhl a do psaní nahlédl; najednou sebou živě hnul a ohlašoval, že od nich, od pátera Moučky. Stařec hleděl na kaplana s pootevřenými ústy, jakoby nerozuměl, jakoby toho jména neznal, ač P. Moučka také u něho býval kaplanem.

»On, Moučka, je v Říkovicích,« vysvětloval páter Vrba, nachyluje se k faráři, »co tam je Kahánek na pensi.«

Stařec sebou hnul.

»A co píše?« ptal se živěji.

Kaplan dělal, jakoby polonahlas četl, a za čtení po chvilkách ohlašoval:

»I nic tak zvláštního, že stonal, on Moučka, a že jim na poli trochu potlouklo —« A četl po tichu dále. Pak začal: »A tuhle že měli moc

hosti, dvanáct kněží že se u nich sjelo, že byl slavný funus.« Tu sebou P. Vrba trhl a upřev oči na faráře zvolal vítězoslavně:

»Viději, že se nezmýlila! Vyhráli! Oni jsou nejstarší na celé diecési —«

Novina ta se faráře mocně dotkla. Škubl sebou, jakoby chtěl vstáti, brada i zapadlá ústa začala se mu pohybovati, až pak vyrazil:

»Ale Kahánek —«

»Ten slavný funus byl jeho, tady to je,« a kaplan klepal hřbetem ruky na psaní, »před týdnem měl funus —« a podívav se do listu opakoval:

»Ano, ano, Fulgenc Kahánek, tady to stojí, už je na pravdě boží, a tady,« dodal kaplan živěji, jakoby něco znamenitého našel, »píše Moučka, vědí, taky u nich kaplanoval, že po pohřbu u tabule všechno kněžstvo na ně vzpomínalo a o tom mluvilo, Kahánek že měl věk, ale oni že ho přečkali, že jsou nejstarší teď na celé diecési, a Křovický děkan, ten že povídal, že budou jako Methusalém.«

Netečnost, lhostejnost starcova za té řeči minula. Naslouchal s patrným účastenstvím; bylo znáti na očích a v zažloutlé tváři, jakoby mu prosvitlo. Když Vrba mluvil o duchovenstvu, co říkali, že je Hejna nejstarší a že bude jako Methusalém, začal pokyvovat hlavou a opakoval:

»Jsem, jsem — tak vida — Minula, minula — vzala si Kahánka. A kdo to, Matoušku, psal? A kdy umřel?« ptal se zapomnětlivý stařec.

»Farář Moučka, vědí Josífek, říkali mu chasník.«

»Aha, aha, ten —«

»A Fulgenc Kahánek umřel před týdnem.«

»Tak, tak, a na mši nezapomeňte, Matoušku.«

Umlkl unavením a lehl si, nemoha už sedě vydržeti; za chvilku se mu zavřely oči. Usnul. P. Vrba drže došlý list hleděl na starce, a smutně se zamyslil.

»Pán Bůh mně tu lež odpustí,« myslil v duchu, »pro tu radost starého pána. Však už byl, myslím, čas —«

Toho večera se kaplan ani nesvlékl, aniž ulehl. Zůstal u nemocného sedě v černé jeho lenošce. Bděl po celou noc, až k ránu ho spánek přemohl. Vytrhl se teprve, když zalehl do tiché jizby hlas zvonu. Zvonili klekání. Šerem z kouta pronikala žlutavá zář dohořívající svíčky, kterou tam kaplan schválně dal, aby její světlo nevadilo spícímu faráři. Nyní již bledlo v denním zásvitu deroucím se do jizby. P. Vrba se lekl, že se neubránil spaní. Rychle, ale tiše vstal a rozhrnuv více nebesa, aby lépe viděl, podíval se na nemocného starce. Ležel tiše, bez pohnutí; nedýchal. Sáhl mu na žilovaté, svadlé, vyschlé ruce i na čelo, a ucítil studeno mrtvoly.

Starý kaplan tušil poslední dobou, že představený jeho tu již dlouho nebude, a přece se tohoto okamžiku zachvěl. Hleděl chvíli jako ztrnulý na nebožtíka; pak mu připadlo, že té radosti z toho, že je nejstarší, dlouho neměl, a chudák starý že se s ním už nebude škorpit a nebude říkat »vy Matoušku, Matoušku —« Pojednou počala se šedá hlava kaplanova potřásati. Rozplakal se. Stál tak chvíli nad mrtvým druhem, pak rozsvítil voskovici, klekl u smrtelného lože a začal se modliti.

Klekání doznívalo tichým, letním jitrem. — —

Třetího dne po pohřbu, a byl slavný, zašel páter Matouš Vrba ke krejčímu a začal s ním jednati o plášť. Chtěl z tmavomodrého sukna, s límcem. Na to všecko krejčí přeochotně přisvědčoval, ale pak přestal přikyvovat a přisvědčovat, žasna nad tím, co ten starý pan páter si vymýšlí kapes pod celý plášť v pravo, v levo a jakých velkých, pravé »šupsaky«. Mistr jehla chtěl to pánu vymluvit, ale ten div že se nerozkohoutil, a jinak ne, nežli jak řekl, ať mistr, chce-li, dělá, a hodně brzo aby ten plášť byl.

Po té zašel P. Vrba do české expedice a uložil si tam zděděné peníze i stříbrnou pikslu po faráři Hejnovi, a měl s Krameriem dlouhé

jednání. Po týdni došel skutečný a opravdový list, v pravdě od faráře Moučky, někdy kaplana zesnulého faráře Hejny. V tom listu nebylo, že Moučka stonal, aniž že u nich v Říkovicích potlouklo, ale tu novinu list přinášel, že páter Fulgenc Kahánek umřel, a to bylo, jak P. Vrba vypočítal druhého dne po pohřbu jeho pana faráře. Farář Moučka podotkl k své novině, že teď je pan farář Hejna nejstarší, žije-li.

Starý kaplan čta to v duchu pomyslil:

»Byl, byl nejstarší, třeba jen několik hodin. Ale byl, měl radost. Pán Bůh mu odpusť a mně taky.«

Za dva dni potom, bylo začátkem srpna, odslouživ u sv. Ignáce jako obyčejně mši sv., posnídal, a vyplativ mzdu staré Hanělce, vzal přes ramena nový složený plášť, do ruky deštník, zavřel byt, donesl klíč od něho paní Markové, rozloučil se s ní a vykročil z domu.

Stará paní s Hanělkou hleděly za ním, žasnouce, co ho to napadlo, co zamýšlí a co vlastně chce. Neřekl nic jiného, nežli že se vydává na cesty, z Prahy pryč, a že se nevrátí, leda až za několik neděl, nebude-li ho zas koleno zlobit. V čem se obě stařeny shodovaly, bylo, že se mu tu stýská po nebožtíku jemnostpánovi, a proto že utíká. To měly pravdu, že se mu v té osamocenosti dost a hodně stýskalo, ale že proto z Prahy se vydal, v tom se mýlily.

XVIII. IGNACIUS CEYPEK STANE SE POSLEM MILOSTNÝM, A CO Z TOHO BYLO.

Mrtvým tichem, jež za parného, srpnového odpoledne zavládlo domem páně obrstvachtmistrovým, zaječel hlas domovního zvonce. Ignacius Ceypek, sedě v kuchyni zardělý, maje čelo i nos zroseny drobným potem, bezděky zaklel, a pustil pánův kord, jejž právě horlivě drhl a cídil, prudce k zemi, až zadrnčel; nebyloť to vyrušení milé. Ale jak maně pohlédl na hodiny, nejhorší chmura mu zmizela s tváře.

To žádný cizí nezvonil. V tu chvíli, na minutu pan Šedivý chodí. A na toho se starý voják nezlobil. Nemohl. Už proto ne, že co pan Šedivý do domu chodil, bylo jinak s tou němčinou. Míň sakrů, míň hromů a míň všech jich horšího obrstvachtmistrova hrozivého »habt acht«, a míň mrzutostí se slečnou a také s ním — Ceypkem. Proto pojal nemalou úctu k Šedivému. Co pan obrstvachtmistr nezmohl,

pořídil on za kratko, a jak! Slečna Tereza si více nenařikala, ano libovala si, jak hezky učí, jak mírně, a jak všecko vyloží a jak ukládá a vyslýchá. Také proto se Ceypek divil Šedivému, jakou má trpělivost, že ho to neomrzí, když obrstvachtmistr, sedě u nich po každé celou hodinu, se mu do učení plete a říká tak a tak, a že Šedivý zase na to, ano, a že tak a tak, že to tak dělá nebo udělá, jak pan obrstvachtmistr míní. Teď, sestupuje se schodů na síň otevřít dvéře, myslil Ceypek, jak pana Šedivého potěší. Ten, když vešed uslyšel, že dnes nic z hodiny není, že pan obrstvachtmistr nemůže, zrovna se zarazil a na okamžik nemohl ani promluviti. Vida však, že se Ceypek diví, vzpamatoval se.

»Je parno, panu baronovi se nechce,« mínil usmívaje se dosti rozpačitě.

»I to ne, ale chystá se někam —«.

»Do města, na večer do společnosti.«

»A ne, tak daleko ne. U nás, v zahradě něco bude. Pan hrabě Gallas stroji něco na večer —«

»Slečna také půjde?« ptal se kvapně informátor.

»Ne, musí ostat doma; však ji to, myslím, dost mrzí.«

»Ale je zdráva?

»Jako rybička, jako vždycky; ale měla mrzení, že dnes nebude hodina, povídala to —«

Šedivého tvář se vyjasnila. Slyšel to patrně rád. Okamžik hleděl před se, jakoby uvažoval, pak upřel zrak na Ceypka.

»Poslouchají, pane Ceypku. Chtěl jsem slečně dát nějaký úkol A teď hodina není. Měl jsem ho uchystaný —« (a sáhl pod kabát do kapsy). »Myslil jsem, aby —« pokračoval váhavě.

»Tak já to slečně odevzdám —«

»To bych prosil, ale — pan baron aby o tom nevěděl«

Umlkl, jak pro tato slova Ceypek na něj upřel oči.

»A proč?« ptal se starý voják divě se.

»Vědí, ono je to vlastně takové říkání, německé říkání, rád bych, aby se slečna tomu naučila, ale tajně, a pak spustí pojednou před panem baronem — a on bude mít radost, proto jen. Byl bych to slečně sám dal, ale když není hodina. A pan baron nebude doma? — Jistě nebude?«

»Nebude.«

»Tak by se mohla slečna pohodlně učit. Dodají to, vědí?«

»Když je to tak, tak ano, proč ne.«

Zvonek opět zaječel, dvéře zapadly. Pod schody stál Ignác Ceypek sám, drže v ruce dobře složený papír oplatkou zalepený. Obracel ho sem tam a prohlížel, mysle, jaké to asi v něm říkání. Jindy a jinému by to sotva byl udělal. Ale pan Šedivý chodí už tak dlouho do domu, a nic, a je tak pořádný, dává si tolik záležet... Ceypek přestal obracet, a jak se v tom ozval shora hlas obrstvachtmistrův, schoval říkání a spěchal nahoru.

Zatím se Šedivý vracel do města znepokojen. Hned jak z domu vyšel, napadlo mu, nevyvedl li hloupost. To psaní chtěl sám Terezce tajně dodati, jak už několikrát učinil. Musil. Jinak nemohl jí srdečnějšího slůvka pověděti. Chodil už dlouho do domu, a ještě nebyl takřka na chvilku s Terezou sám. Čekal a čekal na příležitost, na hodinu, kdy bude volněji. Ale německá hodina za hodinou mijela (byly tři v týdnu), a pořád seděl starý baron s nimi jako Argus. A čím těch hodin více ubíhalo, tím se žákyně učiteli více líbila. Zalíbila se mu hned na první spatření. Také jej zajímal její osud, i zvědavost jej pudila, aby pronikl za ní do tohoto domu. A již, jak Krameriovi tajemně naznačil, našel vstup do zahrady Clam Gallasovy, to jest, měl naději na něj, když s Ceypkem selhalo, slíbenou pomocí zahradníkova pomocníka. V tom přišly ty německé hodiny, to nenadálé učitelství. A to mu dodalo.

Za nedlouho si vyznal, že se na neteř vachtmistrovu pořád víc a více těší, že se nemůže nikdy německé hodiny dočkati, že má slečnu Terezii rád. A mohl si také říci, že ho slečna ráda vidí. Proto čím

dále tím více mu překážel pan strýc, ale proto také čím dále tím více se přemáhal, aby trpělivě vyslechl všeliké jeho poznámky a poučování, aby nepozbyl jeho přízně, aby nepozbyl té hodiny. Bylo to těžké učení se starým pánem, ale příjemné s mladou, čipernou slečnou, a zajímavé pak tím, když se mu podařilo občas tajně jí do ruky vtisknouti psaníčko, a když příští hodiny dostal za ně jiné, její, a když se pak ta psaníčka střídala. Teď to poslední jde Ceypkovýma rukama. Jestliže ten starý se nějak prozradí, nebo sám poví, bude veta po všem, po tom, oč v tom psaní prosil, i po hodinách.

Než psaní dobře došlo, ačkoliv ne hned, nýbrž teprve pozdě odpoledne, kdy obrstvachtmistr Materna z Květnice si vyšel vymydlen, namalován, v bělostné, zlatoskvoucí uniformě, v premovaném, třírohém klobouku na pudrované hlavě, s copem dle vojenské míry. Odebral se nedaleko, dolů do zahrady, do společnosti hraběte Clam-Gallasa na dnešní podvečer tam sezvané. Prve, nežli obrstvachtmistr odešel, důtklivě neteři připomenul, ať opakuje slovíčka, ať ani na krok nevychází; Ceypkovi pak přísně uložil, ať dobře hlídá, ať slečna nikam nechodí. A stará kapela stál »habt acht« a sotva mrkal očima. Pak pána až pod teras vyprovodil. To hlavně pro schody; ale to si směl jen pomysliti, nebo pán dost hleděl, aby vykračoval jako mladý lajtnant.

Sotva že Ceypek zase na taras vystoupil, už tam slečnu zastal. Vběhla tam jako lasička a z očí, tváře se jí smála radost z toho, že je volna. Než starý Ceypek vážně jí kynul a vyzval ji, aby šla, aby tu nezůstávala, a když nechtíc v jeho přísnost věřiti, s místa se nehýbala a jen se smála, řekl vážně šeptem, že něco má, že jí něco nese, aby jen šla. Vklouzla za ním na chodbu, žádostivě zvědavá a puzená tušením, že to něco příjemného.

Na chodbě Ceypek vykládal, a tak tajemně, že má pro ni říkání, německé říkání, tomu že se musí tajně naučit. Zklamání bylo znáti na dívčině tváři i na hlasu, když se ptala, od koho říkání má, jež Ceypek z kapsy vytahoval.

»Od pana Šedivého.«

Vytrhla mu je a chtěla uskočiti jako myška; zastavila se, dotazujíc se, od koho je, mluvil-li Ceypek s panem Šedivým. A když vše vyzvěděla, chytla Ceypka za ramena, a opírajíc se o ně, povyskočila, děkujíc mu v živé radosti, že je hodný. Pak zmizela náhle ve svém pokojíku. Ceypek chvilku hleděl na dvéře. Divil se, a také počal pochybovat a uvažovati, je-li to opravdu takové říkání.

Slečna Tereza jen do pokojíka vběhla, rozbalila »říkání« a postavila se s ním k oknu. Tím bylo viděti skoro jen do hustých korun starých stromů u domu a pro ně se v tu chvíli pozdního odpoledne v útulném pokojíku skoro již šero ukládalo.

Tereza měla ráda psaníčka svého učitele. V její osamocenosti přinášela jí změnu, zabavovala ji, měla nač mysliti, proč se i strachovati, měla co tajiti. A byla pěkně psána, pan Šedivý říkal jí v nich takové pěkné věci; ale často lecčemu nerozuměla, třeba že bylo všecko po česku. Než v listech těch byla zábava, i v tom, jak je tajně přijímala, v tom tajemství, i v tom, že musila na ně odpovídat, a zase tajně a zase i s nebezpečenstvím. Dnešní psaní přišlo právě vhod. Byla mrzuta proto, že nebyla německá hodina, i proto, že strýček odešel do panské společnosti tam dolů do zahrady, jež jí byla přístupna a přece jako zakletá. Myslila, že jí bude dlouhá chvíle, co bude dělat...

A teď to »říkání«! Už to ji rozveselilo, jak Šedivý psaníčko jí dopravil, jak starý Ceypek mluvil o tom německém říkání, že jím bude pan obrstvachtmistr tuze překvapen... A co v tom lístečku! Každý až dosud jen o tom mluvil, že je (Tereza) sličná, že on, její Damon, pro ni touhou mře, aby se smilovala a také jemu odepsala, a čekati ho nenechala, a v každém stesk, že jen tak listem s ní může mluviti, a jak by byl blažen, kdyby s ní mohl promluviti třeba jen několik slov, ústně, sám...

A dnes to »říkání« jí k tomu přímo zvalo. Pan informátor oznamoval, že se mu podařilo zjednati si na dnes bezpečný, volný vstup

do zahrady, že přijde na večer pod teras, a že bude na svou rozmilou žačku čekati. Prosil tak pěkně, tak snažně. A stálo tam také:

Patř, Fylino! slzy plynou
Pro tě, milá, jediné.
Necítiš-li lásky, zhynou
Mé radosti nevinné.

Ty veršíky ji tak zvláště nedojaly. Ale na zahradu myslila, jak by bylo, tajně, podvečer se tam podívati, tiše, nepozorovaně; a on by tam čekal! Jak by to bylo hezké! Zahořela všecka dychtivostí, a jen na to myslila, a že by se snad mohla i dále podívati!

Vyhlížela ven do houstnoucího šera v korunach stromů. Pak se vytrhla a vyrazila kvapně ven na teras. Stanula u kamenného zábradlí, hledíc před se na širou zahradu. Nebe nad ní ještě dost zářilo, ale v arkádách, v křovích i pod stromy uložily se již stíny. Ještě jen tympanon divadla, jinak stromovím a křovinami zakrytého, byl v jasnějším světle... Ale pak už vzduchem jakoby závoj se rozestřel. Zahrada se tměla, a v temnu jejích stromů a houštin tratily se střechy i pavillony. Jen bližší sochy na balustrádách teras se ještě z šera probělávaly. Bylo vlažno, a příjemná vůně chvílemi silněji zavanula až na teras k Tereze. Hleděla na vše to jako ve snění a naslouchala směsi hlasů, jež z hloubi zahrady temným ohlasem až k ní se donášela.

A hudba se ozvala. Dálkou ztlumená zněla lahodně, lichotně stmělou, panskou zahradou, dojímala, vábila... Tereza poslouchajíc, všecka vzrušena tím, k čemu se odhodlávala, nezpozorovala, že stranou pod terasem na pravo, v černém stínu stromového skupení stáli dva muži, vyšší elegantní, druhý menší, titěrnější. A ten, byl to mistr Kypiena, šeptal svému společníku, ukazuje na terasu před obrstvachtmistrovým obydlím, to že je baronova neť... Řekl to posměšně, a vyzýval šeptem svého mladého společníka, aby šel

kolem, jakoby nic, jako procházkou, že teprve uvidí, jaké má obrst-vachtmistr gusto.

»Už jdu —« rozhodl se Kypienův společník, mladý šlechtic, jeden ze společnosti, jež se dále v zahradě bavila, »půjdu okolo a vy mně přijďte naproti.«

Vykročil, ale hned zaklel. Na teras vstoupil v ten okamžik nějaký mužský, a s tím baronova neť odešla. Kypiena se také mrzel.

»To je baronův sluha, starý, mrzutý voják. S tím bude těžko. Slepě poslouchá a pánův poklad hlídá jako drak.«

»Zdá se, že je opravdu tuze hezká. Budeme ještě čekat?«

»Milosti, teď ji ten potzsaprament hned nepustí. Bylo by nejlíp, abychom až za chvíli —«

Za řeči zacházeli a zanikli v temnu loubí mezi vysokými, přistřiženými houštinami. Na terasu, před starým baronovým domem, nastalo ticho. Ani kročej ani hlas se neozval, jen chvilkou tiché zašumění v houští a ve stromech a ohlas vzdálené hudby.

Průčelí barokového domu i ohromné, ploché kameny terasu, jehož obloukovitý výstupek a schody do zahrady s něho vedoucí, i mythologické sochy v pravo v levo na konci terasu, vše prosvitlo jasněji v plné záři měsíce, jenž zatím vyšel. Na terasu se mihla dívčí postava, v panském účesu, ale v měšťanském obleku, v střevíčkách; stanula, naslouchala. Tou dobou byl Prokop Šedivý, přikrčený v levo ve stínu husté, bezové křoviny, jako na trní. Čekal toužebně, těšil se, doufal, a zase upadal ve strachy, že slečna nepřijde. Kolem tak ticho, nikde nikoho, baron pryč... Už tu mohla být, kdyby chtěla. Kolikrát povystoupil a zadíval se k domu. Teras byl pokaždé prázdný. Ale teď v plné záři měsíce, rozlévající se po velkých kamenech i po schodech, zahlédl na něm dívku. Vykročil, chtěl jíti jí vstříc... Srdce mu živě tlouklo, rozčilení jím zachvělo, že přišla, že přišla! Kvapí se schodů, shlédla jej, poznala.

Zastavil se a lekl. To není Tereza... Ale jak zaslechl její tlumený smích, jak zaslechl její hlas, skočil jí vstříc. Byla to ona, ale ne slečna,

neť baronova, nýbrž ona panna Maternová, až na ten účes, jak ji poprvé shlédl u P. Vrby. A tak mu byla bližší, známější, tak mu bylo volněji. Chopil se jejích rukou a děkoval, že přišla... Smála se a ptala, půjde-li s ní takto v tom obleku, že jí to tak připadlo, že si vzala ty šaty myslíc také, že bude jistější. Informátor úsilně ujišťoval, že jí to tak sluší, že má ty šaty rád, že ji v nich poprvé viděl... Zašli z měsíčka do stínu; na křižovatce dvou stezek přiznal se Šedivý, že to tu všechno nezná, že by nerad, aby se dostali dolů na blízko k panské společnosti.

»Půjdeme tudy,« ukazovala Tereza na levo do aleje, »počkejte, já vás zavedu, a pak se třeba podíváme — ale počkejte, to uvidíte.«

Na hlase jí bylo znáti, jak ji její nápad těší. Šli stmělou alejí lipovou a tou vypravovala neť, jak dostala to říkání, a zase vyptávala se Šedivého, jak on sem pronikl. A zas o šatech, a na místě, kde zář měsíce pronikala, stanula, přehlížela se, suknici rukama zkrátka pohlazovala, ji urovnávajíc. Zdálo se, že s tím oblekem se vrátila všecka bývalá volnost maloměstského děvčete. Již nekráčela, jak ji mistr Kypiena učil, aniž tak hlavu nesla; ale nenuceně, pružně, tu volněji, tu rychleji; a zase odskočila od stezky vyhlížejíc a skákala svému průvodci do řeči, smála se, jak sama teď vypadá, a zase s obavou ač ne valně opravdivou vzpomínala, kdyby tak starý Ceypek se šel přesvědčit, je-li doma, v pokojíčku. Řekla mu sice, že půjde spat...

Pak opět tichla, když Šedivý se k ní přibočiv, vzal ji za ruku, že prý mu pořád uskakuje, a když začal o tom, jak na ni myslí, jak se soužil, že s ní nemohl nikdy promluvit, a jak byl šťasten, když dostal od ní psaníčko. Tu mu jeho cituplný výklad přerušila otázkou, nesmál-li se jí, jejímu psaní, že neumí psát a pro dobropísemnost že vždycky dostávala. V tom jím škubla, když zacházel dále na levo.

»Na pravo, na pravo,« šeptala.

Vyšli z temna i svitů lipové aleje a shlédli na jejím konci malý pavillon, jako chrámec v antikisujícím slohu vystavěný. Dvéře byly otevřeny. Vešli až k nim po několika schodech, až k sloupkům por-

tiku, a nahlíželi dovnitř. Tam se probělávala v tajemném svitu měsíce shora do chrámku padajícím nějaká socha. Šedivý vyložil, že to je socha Mlčenlivosti. Tereza stojíc vedle něho vzhlédla k němu, usmála se, ale hned sebou škubla, jak se pojednou tichem ozvala opět hudba. Hráli pěkný menuet.

»Začínají tančit,« pravila Tereza živě, skoro závistivě. »Menuet už také umím,« a nachýlivši hlavu naslouchala, tiše si krásným svým hlasem přizvukujíc po notě laškovného menuetu, i nožkou poklepávajíc. Pojednou ustala.

»To by se to tančilo! Tančíte rád? Oh, ty dámy tam a páni! Ti se mají!« Začala žvatlati, jak to tam je krásné, a co Ceypek vypravoval, že bude dnes francouzské divadlo, pak tanec. »A již tancují. A jestli pak také pan strýček! —«

Dala se do smíchu.

Šedivý, jenž ničeho kolem nedbal, a jen Terezu viděl, musil si v duchu vyznati, že baronova neť zase příliš si všeho všímá. Netěšilo ho to, ale ani nehlesl. Všecko jí tak slušelo, smích i ta živost její; a jak tiše menuetu přizvukovala, nabídl, že by tu, v chrámku mohli poslouchat, že by se tam na židlicích pěkně sedělo, při té hudbě.

»Ó ne, ne!« zvolala prudce a cupy, cup byla po schodech dole na cestě. »Musím vás ještě zavést. Pojďte, uvidíte —«

Zavedla jej do aleje ovocných stromů, a za ní k selské chaloupce. Šedivý tu chtěl zastavit a do chaty se podívat. Tereza však nesvolila. Vybídla ho dále za chalupu, sadem, směrem k zahradní zdi, nad níž vysoko rozkládaly staré stromy rozložité své koruny do vlažného, čistého vzduchu měsícem prozářeného. Před nimi stála skupina vrb, jejichž svislé, měkké haluze, teď v záři měsíce mdle stříbrolesklé, tiše se kolébaly a povívaly spadajíce jako dlouhé, hebké vlasy až ke mříži krásně kované.

Tereza měla patrnou radost z překvapení, které Šedivému způsobila, a které se ještě vzmohlo, když stanuli na malém hřbitůvku, plném růží mezi kameny s tajemnými literami a nápisy.

Hleděla na něj, jak žasne, jak se rozhlíží, pak přistoupivši náhle k hlavnímu pomníku prostřed, k andělíčku opřenému o shaslou pochodeň, skloněnému nad popelnicí, ukázala na jeji zlacený nápis a ptala se·

»Co to je? To mně už dalo —«

Šedivý nachýliv se četl ve svitu měsíce:

»Aux Manes de mes Amies.«

Usmál se, přeložil a dodal, to že je tedy hřbitov mrtvých milenek, lásek.

Tereza sebou trhla.

»Mrtvých?! Oh!«

»Oh, ne, myslím, že jsou všecky živy a zdrávy, ale jejich lásky. Tady jsou jenom jejich jména.«

»A kolik měl děvčat?!« zvolala Tereza upřímně žasnouc.

Šedivý hleděl na ni s patrným potěšením, usmívaje se, a ptal se, ví-li, kdo.

»Pan hrabě Gallas. Ceypek povídal, že on to dal postavit, tu ten hřbitov.« Pojednou rychle dodala: »A na těch kamenech tedy jsou jména těch ...«

Shýbali se spolu ke kamenům. Šedivý odhrnul keře i květiny, nedbaje, že mu na ruce kane rosa, a prohlíželi litery v ornamentech. Růže voněly, svislé haluze vrb lehounko se zachvívaly, jako u volném, klidném dechu, a jimi pronikala záře měsíce, chvějic se světlými pruhy na tichém hřbitůvku mrtvých lásek, na jeho kamenech a růžích. Tereza hledala žádostivě; byla by tak ráda bývala, kdyby Šedivý snad uhodl nějaké jméno. Také se ho ptala, nezná-li nějaké. Řekl, že nezná, a hned mu při tom připadlo, že k těmto kamenům přibude po čase nový, a na tom že budou začáteční písmena paní Duškové, zpěvačky. Ale neřekl to. A v tom, jak Tereza chtěla mu pomoci poodhrnouti nad kamenem květinovou houšť, chytl její ruku a již ji nepustil. Polokleče držel ji a upřel oči, zářící milostným vzrušením, na mladičké děvče.

»Nechme mrtvých,« mluvil tlumeně, vroucím hlasem. »Má láska je živá.«

»Ale také ji dají jednou pomník.« Řekla to usmívajíc se, škádlivě.

»Nikdy, protože nikdy — «

Škubla sebou a vytrhla rychle svou ruku z jeho ruky.

»Někdo mne volá,« pravila patrně polekána. A v tom už se ozvalo tlumeně, dosti na blízku:

»Slečno! Slečinko!«

»To je Ceypek!« řekla mrzutě, chmuříc obočí.

»Slečno! Pan obrstvachtmistr — —«

To účinkovalo. Skokem byla u vrátek, kde u vrby stanul Ignacius Ceypek udýchaný, všechen od sebe. Šedivý už stál a všechen užaslý hleděl za Terezou. Slyšel ještě, že se něco ptá, že Ceypek kvapně odpovídá, jakoby naléhal; vše dálo se velmi rychle, a nežli se šedivý vzpamatoval, mihla se Tereza mezi haluzemi vrb, už venku před zábradlím; v tom se nachýlila přes ně do hřbitůvka a všecka vzrušena oznamovala zamilovanému informátorovi, že musí hned domů, že pan strýc přišel... Záclona hebkých haluzí, kterou svou mladou hlavou pronikla, se zavřela. Haluze se ještě míhaly, chvěly, ale sličné zjevení bylo to tam. Šedivý slyšel už jen rychlé kroky; pak i ty utichly. Stál na hřbitůvku sám, nemoha se vzpamatovati. Z hlubin veliké zahrady zaznívala sem veselá hudba. Ale on ji neslyšel.

»Konec! Konec!« znělo mu v mysli. »Víckrát už se s ní nesejdeš, ani ne v německé hodině. Už můžeš také dát náhrobní kámen...«

Šel sem s takovým radostným očekáváním, přišel sem v toto místo tak blažený; a jako pitomý odtud odcházel, jakoby dostal náhlou ránu do hlavy. Vše bylo jako vidění. A ona! Co teď ona? Jak obrstvachtmistr ji uvítá a poví-li ten Ceypek... Baron ji snad vyžene... Ah, kdyby ji vyhnal! Šel cesty nedbaje, ani záře, jež tam dále, kde se odbývala slavnost, jakoby ze stromů a křovin vycházela do večerního vzduchu. Pojednou se však zastavil, na okamžik uvažoval, pak se obrátil, hledaje směr k baronovu domu. Bral se opatr-

něji, drže se v stínu, až stanul tam, kde prve tak blaženě vzrušen uvítal Terezu. Před budovou ticho, na terasu nikdo, v okně slečnina pokojíku tma. Naslouchal, čekal. Ticho, nic neslyšel, nikoho se nedočkal. Odešel s nepořízenou. Kudy šel domů, nedbal, a doma, ač se zatím valně připozdilo, neulehl. Nemohl usnouti.

Ráno, záhy, aby Ceypka nezmeškal, zašel do Lipové ulice, aby vyčkal baronova sluhu do trhu jdoucího. Nedočkal se ho, až teprve odpoledne. Ceypek se zamračil, když spatřil slečnina informatora, ale zamířil zrovna k němu, oznamuje mu, že jde k němu, že pan baron vzkazuje —

Šedivý se nadál těch konců a přece se lekl.

»Abych —« vyhrkl, ale nedomluvil.

»Aby se víc k nám nenamáhali.«

»Pan baron ví —«

»Nic neví, já jenom vím.«

»A proč tedy —«

»Protože tu slečna není.«

Šedivý vyvalil oči.

»A kam, prosím jich, pane Ceypek, kam —«

»To tak! Abych ještě povídal. Vida, a to by tak bylo. Taky mohli mít rozum. Co z toho mají, a já mám po slečně. Teď zas budu sám,« řekl to zamračeně, a patrně ho ta ztráta rmoutila. Pojednou však ostře dodal: »Však kdyby slečny nebylo! To by viděli! To by byli dostali! Ale já mlčel k vůli ní, aby s ní nebylo ještě hůř. A ten darebák, ten Kypiena, já jsem vždycky říkal, že v něm není nic kalého, potměšilec jeden!«

Trvalo drahnou chvíli a stálo mnoho otázek, nežli Šedivý zvěděl, co se vlastně sběhlo, že baron po svém bývalém vojanském obyčeji, kdy své vojáky překvapoval, pojednou se rozběhl domů se přesvědčit, co neť dělá a jak Ceypek hlídá. U samého stavení vrazil na Kypienu a známého šlechtice, a s tím že se dostal do hovoru, ale Kypiena

že zatím utekl. A tu ten šlechtic že baronovi nadhodil, že se jde baron podívat na poklad, na spanilou svou maitressu —

Jak Ceypek u vypravování až sem došel, zardělse zlostí jako krocan, a prudčeji doložil:

»To si myslilo, to hrabátko, že pán má u sebe nějakou takovou, lehkou, a smál se, když baron řekl, že to je neť. A shádali se; dnes už u nás byli dva páni oficíři, a pan obrstvachtmistr poručil mně brousiti kordy. Rozumějí, co to je?«

Šedivý rozuměl, ale jen přisvědčiv, a nedbaje tak toho ostrého vyrovnání prudkého sporu, ptal se na Terezu, byla-li již doma.

»Kdyby bývala! Ale nebyla! Zrovna jsme spolu docházeli, když se páni rozešli. Pan obrstvachtmistr nás zhlíd... Tisíc čerchanů! Slečna v těch šatech venkovských, a tak pozdě, samotna. A jak na ni udeřil! Bodejť, byl už jako čert. A to ten darebák, ten tancmistr! A také na mne, co že slečnu vodím, že zasloužím — — Byl bych to nechal na sobě, k vůli ní, vědí,« opakoval ostře, s důrazem, »jen k vůli ní, ale ona zas ne, že sama utekla, že se chtěla podívat na panstvo, a já že ji honil. A to měli štěstí, že to tak řekla. Styději se!« a Ceypek se rozhorloval víc a více. »To jsou učitel? A to bylo říkání, a to po mně, jako po nějakém starém oslu, poslat?«

Šedivý jal se starocha chlácholit, než ten vpadl mu do řeči.

»A jestliže slečně štěstí zkazejí, co z toho budou mít. A tu mají —« a sáhl do kapsy a podával Šedivému peníze. »To pan obrstvachtmistr posílá, za to německé učení. To se pěkně vyplatilo. Slečince a mně taky. Teď budu zas jako kůl. A pán bude zas jako čert. Co pak už teď tak zapomene, jak spolu hráli, a jak zpívala? Tak si jdou, a najdou si zas takovou hodinu, nebo si přijdou ke mně pro rekomendaci. Já jim ji dám.«

Všecko naléhání Šedivého, všecko prošení, aby na Ceypkovi vyzvěděl, kde je slečna Terezie, bylo marné. Staroch zamítl zlostně i baronovy peníze, které mu informátor nabídl. A když Šedivý naléhal

havě se tázal, je-li slečna v Praze nebo kde, snad že na venkově, zasmál se Ceypek pohrdlivě a zvolal:

»Zase u strýčka, a jakého!«

Otočil se a odešel.

Šedivý v ten okamžik již věděl, nebo byl alespoň na jisté stopě. Jak Ceypek řekl, že je slečna u strýčka, mihl se mu mysli pan Lidl. Znal ho z expedice a hlavně z té doby, jak pomáhal P. Vrbovi hledat barona Maternu, a jak sám tenkrát vypátral, že je Lidl baronův vzdálený příbuzný. Také ho jednou v Maternově domě potkal. Nemeškal tedy a pustil se do Poštovské ulice, kde měl Lidl dva domy. Toho dne nezvěděl nic, ale nazejtří nabyl jisté vědomosti, že včera přijela k Lidlovům nějaká slečna, a že tam zůstala. Vydechl si bezděky. Po té ještě jednou čekal na Ceypka, až by šel do trhu. Staroch kráčel nějak zamyšleně; jak Šedivého shlédl, zamračil se a chtěl se uhnouti.

Šedivý mu však nedal; docházeje ho volal, že se nebude ptáti po slečně, nýbrž po panu baronovi, jak mu je, bylo-li co, sekal-li se, a jak to dopadlo.

»Jak to dopadlo! Jak to mohlo jinak dopadnout. Takové hrabátko a pan obrstvachtmistr! Sek' ho, až paňáček má z toho polizanou. Poleží si. A ten prašivý tancmistr, ten šilhavý Kypiena — toho zas já zmaluju, aby se přestal natřásat. Jidáš šeredný! No, a oni, mají už zas hodinu, aby mohli panenky svádět, a říkání posílat?«

Sekl po něm šedivým okem a bručě něco sebral se země košík, a bral se rychlým krokem dále.

XIX. NA STAROČESKÉM POSVÍCENÍ.

Už to bylo uděláno, už to bylo hotovo; alespoň koláče byly upečeny. A to se panímámě Vavákové v Milčicích dost uvolnilo. Peklať je se svými pomocnicemi: babičkou z výměnku, švagrovou, sestrou a kmotrou ze sousední vsi celý den, v pátek před posvícením až dlouho do noci. Pomahaček byla plná světnice a hlučno až až. Ženské úst nezavřely, a toho tlučení v hmoždíři, toho tření máku trdlem, a jiných příprav všelikých! Koláčů byla plná prkna, na stolech, na židlích, na podlaze, na lavicích, že nebylo pro ně hnutí ani ve světnici, ani na síni, u pece. Ale zdařily se, vonělo jimi všecko stavení, a Vaváková měla radost; ale již v sobotu ráno se od nich uvolnilo. Děti je počaly výslužkou roznášet i pasačka i skoták; také hajek *) dnes nevyhnal na pastvu, ač byl pěkný, sluneční den; musil na výpomoc. Sám hospodář iich za hodnou kopu odklidil, dal

*) Pastýř koní a hříbat.

si je ráno naložiti na vůz, do Poděbrad, kam jel pro pivo, aby měl výslužky na zámek, všem paním oficírkám zámeckým, také písařům do kanceláře i vrátnému a do pivovaru sládkovi, podstaršímu i spílečnému.

U něho na dvoře bylo toho sobotního rána hodně hluku a živo; zabíjelť zjednaný řezník dva mladé vepře, a již mu také vedli tři skopce na smrtný nůž. I z ostatních statků, jak Vavák vesnicí jel, vyznívaly ohlas hlučných příprav posvícenských. Když se pozdě odpoledne vracel, to se již i náves hemžila lidem a zvučela směsicí nejrůznějších hlasů a zvuků.

Žebráci a všelijací toulaví čtveráci, děti podruhů i chudé, městské děti chodili od statku k statku s uzlíky, pytlem i mošnou. Sem tam šel městský řemeslník, tu řemenář s chomoutem nebo řemením, tam krejčí s pláštěm, onde švec s botami. Každý z nich »právě teď« dílo dohotovil a přinášel je, aby se tu najedl, mzdu dostal a odnesl — výslužku. A také hudbou se Milčice ozývaly. Tam ve statku stromy zakrytém hráli na housle a na harfu, u souseda na dvoře zvučely kovové struny cymbálu, a když Milčický rychtář vjel zděnou branou do prostorného, hlubokého svého nádvoří, obklopeného dlouhým obytným stavením dřevěným, sýpkou a v pozadí velkou stodolou a všelikými ještě přístavky, vítal ho tam starý havíř s kobzou. Její hlas zanikal v šumu příprav a v pokřiku ženských, pařících a kuchajících na záspi i na síni zabité husy, kachny a holoubata vysoko nakupené, nebo přebilujících skvrny, jež se za těch příprav staly na stavení nedávno schválně čistě obíleném.

S hospodyní se na síni potkal, a tam už musil podati zprávu, jak pochodil. Vavákovou hrubě potěšilo, když slyšela, že všecky výslužky byly dobře přijaty a že se líbily a chutnaly, paní vrchní že řekla, že rychtářka peče nejlepší koláče na celém panství a paní obroční ta že se vždycky již těší na Milčické posvícení pro ty znamenité koláče. Jinak však bylo, když rychtář oznamoval, že pozvání přijali a na posvícení že přijedou kontribuční, aktuar a písař kancelářský s panič-

kami. Ta novina nebyla zrovna nejvítanější. Nebylo o jídlo, ale panímáma měla strach z paní oficírek zámeckých, že jsou vyběračné, paškrtné, že by na selském statku chtěly všecko jako v městě, a že bude musit být »kafe«, kterého neměl pantáta rád. Řekla mu to, a on nic nevymlouval, nýbrž jen pokýval hlavou a dodal:

»A po německu se budou ještě roztahovat —«

Svlékal dlouhý, nedělní kabát a dal s hlavy klobouk panímámě, aby to vše uložila do truhly. Šero se již ukládalo na ves. Jako všude tak i na statku Vavákově ruch ponenáhlu tichl. Jen na dvoře děvečky ještě hlasno hovořily, jak dvůr umetaly.

Ranní slunce jasného, podzimního dne vysvítilo na umetený dvůr i na čistou zásep, na vycíděné kování chomoutů a řemení, visících u stájí na zdi, na všechen poklizený statek; nevzbudilo však nikoho. Všichni již byli vzhůru a hospodář té chvíle řezničil, rozsekávaje na síni na špalku maso, jak hospodyně vedle stojíc a s pekáči již čekajíc, si přála. Venku na jeho rozkaz vrata otvírali. Otevřela se dokořán a dlouho nebyla prázdná a volná. Přicházeli první hosté, pěší a nezvaní, příbuzní hospodářovy čeládky. Jich nikdo u vrat, ani na zápsi nevítal, nýbrž šli sami první pozdravit pantátu a panímámu. Pak už se dostavili zvaní; přespolní příbuzní a známí, sedláci dlouhých vlasů za uši sčesaných v dlouhých kabátech tmavozelené barvy s lesklými, mosaznými knoflíky, v klobouících nebo vydrovkách, v brslenkách, v botách nebo v punčochách a střevících. A se sedláky jejich děti, hoši v beraničkách a v kazajkách, děvčata v pestrých šátcích, s bělostnými, nabíranými límci u košile, ženy v mezulánkách a cajčkách pentlí lemovaných, v pantoflích i ve střevících, v kabátkách rukávů od zápěstí k rameni se šířících, v květovaných zástěrách, v bělostných plenách.

Pak přijela na bryčce dobrá známá sousedka ze Sadské s dvěma dětmi, sama ve zlatém čepci, v kabátku bledě růžovém kožešinkou lemovaném, s granáty a dukátem na krku, v šustících suknicích, bou-

belatá, hovorná, veselá, a hned za ní na vozíku mladší dcera Vavákova, Kateřina, z Nučic se svým mužem.

Ty všechny vítal na zápsí hospodář ve vestě, v bělostné košili širokých rukávů, maje na nohou střevíce, modré punčochy a brslenky. Pak na rychlo kazajku oblékl a ven ke vratům zašel, když přiběhl nejmladší synek ze čtyř, které měl doma, oznámit, že páni jedou. To bylo po jedenácté, kdy po vsi bylo hlučně znáti posvícenské veselí. Mladí, staří v nedělních šatech, u ženských veselých, živých barev, míhali se cestou, mezi staveními, mezi stromy listí již žloutnoucího, prozářeného jasným sluncem, nebo stáli ve skupinách nebo vítali přicházející a přijíždějící hosti. Hrčení vozů a lidské hlasy přehlušovala hudba potulných šumařů hrajících v nádvořích, u dveří.

Za těch zvuků a za toho šumu dojížděly zvolna k Vavákovu statku: otevřený kočár na ohromných perách, tažený párem vykrmených hnědáků s přiseknutými ohony, a za ním žlutě natřený okročči »buřt« s jedním koněm. V onom seděly vzadu dvě paničky v kloboucích, v náramných účesech, v ohromném fichu, jedna se zelenou, druhá s růžovou šerpou, v salupech, obě suché, obě ohnutých nosů (ale paní na pravo, paní kontribuční, měla větší). Proti nim dva hladce oholení páni v květovaných, vyšívaných vestách hedvábných, v třírohých kloboucích, v pudrovaných vlásenkách, jeden, pan kontribuční, tlustý, v zeleném, druhý, pan aktuár, suchý, v hřebíčkovém kabátě. Oba čím dále vsí jeli, čím více se lidé zastavovali, a po nich hleděli, stávali se tím vážnějšími. Nemluvili, jen vážně, až přísně hleděli, na pozdravy jen tu a tam důstojně hlavou pokynuli; pan kontribuční, maje pravici s prsty, plnými lesklých prstenů, od sebe na stehně položenu, nafoukl i trochu své plné, rumné tváře.

Lidé za nimi hleděli i za písařem v okroči a tlustou jeho ženou v čepci, povídali si o nich, jak jsou vystrojeni, jak sedí, jak jde z kontribučního strach i tu, a že jedou rychtáře vyžrat. Ten, maje v pozadí své syny a kupu bezděčných diváků, starých, mladých, bosých, obutých, vítal v bráně uctivě panské hosti, jimž teď i hospodyně, vystro-

jená, v bělostných rukávcích krátkých, v květované šněrovačce a zástěře, ve květovaném šátku na babku uvázaném, vstříc vyšla s radostnou tváří. Panstvo, vespolek německy a michaně hovořic, přijimalo to všecko blahosklonně, a důstojně se ubíralo, provázeno hospodářem přes zásep do velké světnice nevysokého stropu, kdež se od vesnických hostí na pány stoje čekajících skoro setmělo, a kde se již probělávaly ubrusy na stolech kolem do kola sestavených a leskly se cínové slánky i probělávaly květované talíře na místě pro pány určeném, kdežto na ostatních stolech stály hliněné talíře do běla polévané s malovanými jeleny.

Dvůr naplnil se povozy, stáj koňmi, jež obstarávali přespolní čeledínové s domácí čeládkou. Pak se dali do jídla a do pití, přineseného jim na uvítanou; za nedlouho pak je k vlastnímu obědu volali. Usadili je na síni u dvou stolů s domácí čeládkou a jejími příbuznými.

Z velké světnice zaznívaly sem už cinkot talířů a sklenic, šum hostí, z nichž na prvním místě zámečtí seděli u oběda. Rychtář začal pobožnou modlitbou. Poblíže pánů seděla kmotra ze Sadské, dále příbuzní a známí selští dle vážnosti a věku. I šlo jídlo za jídlem, polívky, masa, pečité i vařené s okurkami v kopru, v dubovém i vinném listí láčenými, s omáčkami, sladká jídla, bylo piva jako u Dolan, hořkého, pelyňkového i dobrého Pražského (vědro měli v koutě na síni a nejstarší syn čepoval). I víno stálo na stolech i rosolky. Hospodář i hospodyně pobízeli, nutili, aby všichni pili a dali si chutnat, zvláště páni; těm se hospodyně přes tu chvíli omlouvala, že to tak není, jak vzácné paní jsou zvyklé, aby ráčily odpustit a za vděk vzít se sprostou, selskou stravou . . .

A paničky braly za vděk a jedly, a ještě více páni, a nejvíc pan kontribuční, jemuž se již ústa blyštěla samou mastnotou. Ten rychtářku po rameni poplacoval, že by měla jít na zámek za kuchařku, takové husičky a takové kachynky že ještě nejedl. A chválil dále, nedbaje, že paní kontribuční se zaškaredila a napomínala.

»Aber, Hans, bedenke doch, wo du bist!«

Pak přinesl jí a paničkám rychtář talíř bohatých hroznů a postavil před ně také košíček krásných lískových oříšků, že byl jeden jako druhý, samé vybrané. Klada je na stůl propověděl nějak kazatelsky a s jakýmsi důrazem, že ty oříšky jsou na památku Přemysla oráče, jenž ze stavu selského či oráčského povýšen byl na knížete českého.

Bylo čím dále tím šumněji a veseleji v jizbě i na síni. Jen paní oficírky chovaly se zdrželivě a hovořily skoro jen německy, sousedek svých si jen málo všímajíce. Za to jejich páni manželé si přihýbali a zapomínajíce na všecku úřadní důstojnost počali rozvazovati.

Na síni hluk a ruch se vzmáhal. Žebráci přicházeli a odcházeli, i všelicí pocestní a hudebníci. Přes tu chvíli zazvučela nějaká muzika: drnkavá harfa, veselé housle, pak měkký hlas lesního rohu, až posléze starý dudák v opelichané vydrovici v krátkém kožíšku na zádech květovaném naplnil síň, jizbu i všechen statek svou pronikavou notou.

Než pojednou a rázem utichl. Za to se hluk na síni vzmohl, i výskutí se ozvalo z tlačenice, jež se tam schumelila valíc se k otevřeným dveřím světnice. U prahu se ten chumáč zarazil a v čele jeho stanul v šosatém, hnědém kabátě vysokého do týlu límce, v manžestrových nohavicích po kolena, v spravovaných punčochách a ve střevících s mosaznými přeskami nevelký mužík. Byl hubený, nemladý, zarudlého nosu, a držel v levé ruce třírohý klobouk, v pravé partesy. Kolem něho skupilo se několik školáků a nejblíže něho, zrovna u boku stálo asi dvanáctileté děvče, polo městsky, polo vesnicky oděné s notnou brašnou koženou na řemeně přes rameno zavěšenou.

Zámečtí páni se smáli, mladší, vesničtí hosté u stolu se šťouchali, teď že bude něco k smíchu, že kantor bude vyvádět . . . Ten pozdraviv pobožně, jak práh překročoval, uklonil se hospodáři, ukláněl se hluboko zámeckým pánům, pak se ohlížel po svém sboru a zval, aby šli dál.

»A ty, Marjánko, dceruško, pojď, nestyď se, sem, tak, má dceruško, Marjánko, a hoši, teď pěkně, unisono. Jedna, dva, tři —« dával takt, »čtyři«, a již spustil svým vyzpívaným vyšeptalým, hlasem starodávnou:

Staň se v tomto domu nyní
hojné božské požehnání

A hoši a děvče vpadli:

Přátelé i pozvaní
radujte se spolu — —

A zpívali dál; když pobožnou píseň dozpívali, říkal kantor vinš rychtáři hospodáři a všem pánům hostům a jejich manželkám, aby toho veselí ve zdraví užili, aby je Pánbůh při zdraví zachoval, aby se přes rok tak vesele mohli uhlídati, a na něj aby si také vzpomněli, i na jeho žízeň, a že by to byl osmý div světa, kdyby on na ni zapomněl, ale to že neudělá, protože je z počtu těch, kterým císař Nero čtvrtý díl světa oddělil, a proto quadruplatores, t. j. čtveráci se nazývají.

To již, usmívaje se a očima mhouraje, říkal poblíže stolů, nastavuje partesy, nejprve pánům zámeckým. Pan kontribuční zvolna a ne bez namáhání vytahoval šmelcový sáček a při tom velkopansky zpovídal kantora, že se má tu dobře, tu že je dobrá škola a co má tady platu. A čtverák kantor, jenž měl od každého dítěte za čtyři neděle pecen chleba a sobotalesu od slabikování krejcar, od čtení dva, od psaní a počítání tři krejcary, což všecko při pětadvaceti dětech na živobytí nikterak nestačilo, ukláněl se zámeckému pánu, usmíval se a tuze si liboval, že je teď dobře, tuze dobře, husích stehýnek a pečeně a piva i vína co hrdlo ráčí, až bude tamhle do té mošny jeho Marjánky a klukům vybývat, a sobotales, to že nechá na uznání vzácných milostpánů.

Pan kontribuční zkřikl směje se:

»I ty šelmo kantorská!« Všecka společnost se hlasem smála kantorovu nápadu a jak vybíral sobotales od zámeckých pánů a dále po stole. Na partesy dopadaly mince stříbrné i měděné. Zatím hospodyně plnila Marjánčinu mošnu a sytila kluky z kantorova sboru.

V tom přiběhl hajek do světnice a kynul rychtářovi, jenž sedě poblíže pánů, s nimi hlavně vedl »diškurs«. Vavák, vida, že tu nějaká zvláštní novina, vstal. I uslyšel zvláštní raport, že prý je tu ve vsi takový divný člověk, že rozdává .

Nežli dořekl, ozvalo se mocně u vysazených dveří:

»Pochválen Pán Ježiš Kristus!«

Všichni přestali jísti; i kantor, jenž právě usedl na rychtářčino vybídnutí a s velikou chutí se pouštěl do husího stehýnka, se obrátil. Ve dveřích stál muž prostřední postavy, v tmavomodrém límcovém plášti, v čepici do polovice beránkem vysoko lemované, s malým dýmkem a střapečkem, a se stínidlem vespod zeleným. Byl osmahlý, měl husté, šedivé vlasy. Čepice i plášť nebyly nejčistší a sešlapané střevíce na černých punčochách byly hrubě zaprášeny.

Všichni se na něj omámili. Ale v tom už rychtář rychle vykočil a zvolal:

»Velebný pane! Kde se tu vzali? I pěkně vítám!«

Chytiv ho za ruce, potrasal jimi a vtáhl ho skoro do světnice, jsa příchodem nenadálého hosta velice mile překvapen. P. Vrba smeknuv stanul před stoly, uklonil se pánům a kynul ostatním, kteří uctivě vstali, jak zaslechli, že přichozí je velebný pán.

»Seďte, lidičky, seďte,« volal P. Vrba vesele. »Nepřišel jsem vám rušit veselí. Odpusťte, rychtáři, jestliže —«

»Nic odpustit, velebný pane, a ještě jednou pěkně vítám, a plášť dolů, a ráčejí usednout —«

Posvícenské hody nastaly od repetice, to jest páter Vrba musil, ačkoliv se bránil, začít od polévky. Hospodyně chtěla kněze jak náleží uctit a také proto, že viděla, jak je rychtáři vzácný. Až paní kontribuční a paní aktuárová na sebe mrkly, jak selka toho starého páte-

ra obskakuje, ten že tu teď nejprvnější. Začalo je to pak opravdu mrzet; zdáloť se jim, že si jich ani hospodář ani jeho žena tak nevšímají. Paní zámeckého písaře nic nepozorovala, ta jen jedla a rosolky ublizovala, a nevšimla si také, že má ten starý pan páter kabát hodně obnošený, a límeček u krku ne nejbělejší, a že se snad ani nečeše, jak si to obě zámecké oficírky po německu pošeptaly. Za to mužové jejich byli veselejší a zvláště pan kontribuční dal se do živého hovoru s P. Vrbou, jenž ho dvakrát za sebou hodně rozesmál veselou anekdotou.

Zatím kantor, jemuž nenadálým příchodem nového hosta odpadl úkol, aby promlouval všelijaké žertovné šprochy, dávno již obral husí stehýnko a pustil se do nových jídel. Zapíjel je pivem, pak vínem, užívaje požehnané chvíle, jež přicházela, žel, že jenom jednou za rok. Pil a bavil své nejbližší okolí selské. Za nedlouho všecka společnost se rozjařila ve středu, u panského stolu i v pravo i v levo. Žerty, smích, veselé pokřiky se všude ozývaly; jen paní oficírky se nuceně usmívaly nebo neusmívaly, jako když rychtář, do něhož od příchodu P. Vrby jako veselejší duch vjel, vstal a pozdvihnuv sklenici připil vzácným pánům hostům úřadníkům na panství J. Cís. Majestátnosti a jejich paním manželkám i velebnému pánu, jenž je staré matky české syn a se vydařil, že je v Kristu Pánu a v mateřském jazyku pravý všech bratr a upřímný Čech. Sklenice i džbánky cinkaly a cvakaly, všichni pili a připíjeli si a volali vzácným hostům »Vivat«. A »Vivat« to zazvučelo znovu, když P. Vrba vstav promluvil o hostiteli, jaký to znamenitý rychtář, takového že není v celém království, aby si ho vážili, a aby byl dlouho živ.

To se již paní oficírky mračily a paní kontribuční pak po chvíli dosti zaškaredila, vidouc, jak její manžel pořád s tím starým páterem, jenž si jich hrubě nevšiml, jakou má s ním kratochvíli, jak se směje, jak ho poslouchá, a jak teď, co je — vytahuje sáček a tomu knězi něco vyplácí! A ten jak vesele peníze shrabuje, a jak si teď ruce potřásají! A v tom pan kontribuční, v jehož hořejších pokojích bylo

patrně již vysvíceno, manželce své oznamoval jako milé překvapení, že jí něco pořídil, že abonýroval tuhle skrze velebného pána noviny, tam že je věcí ke čtení —

»Jaké noviny?!« optala se paní zkrátka a žasnouc. Když pan kontribuční se po P. Vrbovi ohlížel, nevěda již titulu těch novin, a když P. Vrba oznámil, že to jsou královské poštovské noviny Krameriovy, zasmála se úsečně a zlostně, míníc, že to jsou asi divné noviny, nějaké sprosté, že o nich nikdy neslyšela, stojí-li jen za ty peníze.

Pan kontribuční se zarazil, P. Vrba zčervenal; ale neřekl nic. V tom rychtář věc zamlouval a zamluvil, poroučejí-li páni tu asiatskou strojbu kafe, že by jim hospodyně ráda posloužila. Paničky ji přijaly, ale jak bylo po kávě, již neměly stání. Zvláště paní kontribuční, jež se první ozvala, že již čas, aby jeli. Marně rychtář s rychtářkou zdržovali, marně i páni manželé domlouvali. Paní kontribuční si počínala naříkati na hlavu, že musí ven na čerstvé povětří. Ale nežli vstala, vstal P. Vrba, a opřev ruce o stůl, začal mluviti, jak se nenadál takového veselí, jak přišel do Milčic, nevěda, že tu je posvícení, že sem šel navštívit dobrého známého, hodného jejich rychtáře, a že přišel do takové četné a hodné společnosti, a jak jej to těší, že jej tak všichni laskavě přijali, páni zámečtí i jejich vzácné paničky (to řekl důrazně a uklonil se jim) i všichni ostatní sousedé, a že by rád, aby měli také oni nějakou památku na ten dnešní den.

Zašel ke zdi, kde visel jeho veliký plášť. Jak ho obrátil, spatřili vespod hromadu kapes. Byly většinou prázdny. Ale jak P. Vrba do pláště sahal, zpozorovali, že má ještě pod podšívkou a Bůh ví kde kapsy a schrány. A z těch vytahoval knížky, většinou nevázané, nevelké, netlusté, až jich naložil na stůl celou hromadu. Pak je začal rozdávati, nejprve paním oficírkám, pak ostatním hostům. Zámecké paničky žasly a braly nějak v rozpacích, všude jinde chutě, a dívaly se hned na tituly darovaných knížek. Paní kontribuční s aktuárovou nahlédly teprve za Milčicemi, když se vracely do Poděbrad. Paní kontribuční četla:

»Obrana jazyka českého proti zlobivým jeho utrhačům — —«

A paní aktuárová: »Opravdový příběh o královské české koruně a obšírná zpráva o ceremoniích při korunování J. M. král. v Čechách«.

Vyjížděly dosti rozmrzelé, a ty knížky jim dodaly; zvláště paní kontribuční. Pustila se do manžela, co s tím páterem, a ty noviny co, a co bláznil, že mu dal peníze, ten páter že nemá beztoho dobrý rozum, že rozdává takové hloupé knížky a chodí si skoro jako vandrovní, to že je čistý.... Manžel, jemuž se z Milčic nechtělo, a jenž spokojeně si pohvizdoval nebo odfukoval, přestal, a jen bručivým »no, no«, — »no vždyť«, chlácholil rozhněvanou polovici, těžkým jazykem dodávaje, že selské posvícení je selské posvícení, to že je jako v svinském ráji.

Za kočárem na okročí seděl panský písař, přidržuje koš plný výslužky, aby se nepřevrhl. V koši ke koláčům a holoubatům přistrčila paní jeho knížku od P. Vrby. Sama po tolika rosolkách a jiném pití zardělá, až se lesknouc, podřimovala, a vytrhla se jen, když vůz zapadl do nějaké žumpy bídné cesty nebo vjel na kámen.

Na Vavákově statku poutichlo. Jak soumrak nastal, odebrali se hosté většinou do krčmy k muzice. Starší ženské s rychtářkou si sedly, majíce teď volnější chvíli k upřímnému rozhovoru. Rychtář pak zavedl P. Vrbu do své světničky vedle hlavní světnice.

Jak rozžehl lojovou svíci, všiml si starý kaplan nejprve hojných knih, nejvíce starých.

»To je můj poklad,« řekl Vavák s úsměvem, spokojen a ne bez pochluby. »Ráčejí se podívat, a tu je starý náš Beckovský; z toho jsem poznal, jak u nás bývalo, a pojal jsem lásku k tomu jazyku, který vlastní matka ozvučila. A o Němcích jsem všecko poznal, jak na nás byli, a dostal jsem proto takovou nechuť k německému jazyku, že jsem se mu nechtěl učit. A taky nenaučil. No, a dnes jsem se té němčiny dost naposlouchal,« dodal s úsměvem. »S takovými

hostmi je posvícení opravdu veliká psota, práce bez užitku a pocta bez vděku.«

»A to od Čechů a Češek rozených, to němčení, viděl jsem,« odvětil Vrba. »Samé husičky, husičky. Ale nobl husičky. A my jsme sprosťáčkové, pozoroval jsem na nich, a jak se na člověka dívaly. No, dal jsem jim pro poučenou. Ty budou mít radost!« A P. Vrba se zasmál, a ve smíchu dodal: »A pan kontribuční abonýroval české noviny. To bude panička číst! — A tu máte divná instrumenta, jako geometr —« prohodil pojednou, všimnuv si v druhém koutě zeměměřického náčiní.

»Ano, velebný pane. Měřím, přeměřuju pole, všecko.«

»Kde jste se naučil?«

»Trochu sám a pak nějaký pan Jirásek, geometr, je teď v Solnohradsku, ten nejvíc. Ale velebný pane —«

Došlo na otázky, s kterými měl rychtář na spěch, a na které prve nebylo času. A P. Vrba vypravoval o smrti faráře Hejny, jak sám dědil, jak teď koná to, o čem už dřív přemýšlel a nač ho vlastně přivedl ten starý sedlák odtud, když přišel prodávat do expedice tu bibli staré Brtkové.

»Tenkrát mnou to hnulo, co ten sedláček povídal, když myslili, že si přišel do expedice pro knížky, a on řekl, že sprostný a chudý člověk nesmí povznést svých očí k bohaté tabuli, že musí hladovět i v tom, jako ve vědění. Když jsem ho pak vedl do kasáren, tu mně povídal a na paměť uvedl, jak je lid hloupý a zatemnělý, ale že by bylo čtenářů dost, jen kdyby bylo knih a míň bídy. Vidíte, rychtáři, ten člověk mně vnuknul myšlenku, jak by bylo, kdyby se tomu člověk obětoval, že by to byl dobrý skutek. Ale já nemohl. Byl tu nebožtík pan farář, a nebylo do toho. Ale když chudáček umřel a mně všecko odkázal, povídám si hned: Teď, Matouši, jsi svým pánem, půjdeš a posloužíš lidu, z kterého jsi pošel. A mateřskému jazyku. A tak hajdy, nejdřív do expedice; to si můžete myslit, že měl Kramerius radost. A tak jsme se smluvili. Teď roznáším jeho a jiné

knížky ; kde to jde, prodávám, jako u pánů bratří na farách, a ti musejí také abonýrovat české noviny, a kde to jde, také jiní, jako ten pan kontribuční,« šedivý kaplan se zasmál. »Kde není, tam dávám zadarmo, aby nemusili chudí i v tom hladovět. Milý rychtáři, tak už chodím kolik neděl světem, a nic toho nelituju. Někde mně dají dost drštkové, jako ti páni, ale chudáci, naši lidé, ti mne všude rádi vidí a vyslechnou. Někde mne zle odbudou, tuhle mne z jednoho dvoru div nevystrčili — ale to nic — někdo to musí udělat. Chyba to není žádná. Lidé čtou a dočtou se. Nejvíc dávám Thamovu Obranu, víme, našeho jazyka obranu, aby viděli, a pobožné knížky, a o korunovaci, aby věděli — a všelicos, co se hodí a co je. Ještě toho, pane, máme málo.«

Vavák naslouchal, divě se, s vřelým účastenstvím. Na očích i na tváři bylo mu vidět, že má z toho radost. Také hned poděkoval, aby

velebného pána Pánbůh pozdravil, že je jako apoštol mateřského jazyka.

»To nic, o tom nemluvte. Tak se toulám teď tady vaší krajinou, dřív jsem byl na půlnoc. A tak jsem tu na posvícení. Ale o Praze vám nevím nic,« dodal pojednou, »teď abyste povídal vy, rychtáři.«

P. Vrba sebou notně škubl, když uslyšel, že mladá Maternová není už u barona, ale u toho jeho příbuzného, měšťana Lidla. Tak že to Kramerius psal, ten že to má od pana Šedivého. Více však Vavák nevěděl. Ještě více pak žasl starý kaplan a opravdu se zarmoutil, když za řeči se zeptal na starou Brtkovou.

»Ta se nemůže utěšit, chudák stará.«

»Co se jí stalo?«

»To oni nevědí, velebný pane, že se jí ten její vnuk, co se ho tak ujímali, na vojně zastřelil?«

P. Vrba trnul, ale hned zlostně vybuchl na toho kaprála a na to, jak je obyčejný člověk na vojně za hovado, ba ještě za míň, že ho týrají až do zoufalosti. »Jistě také ten mladík,« dodal tázavě, »ze zoufalosti —«

»Ba, že ze zoufalosti. Jak vyšel ze špitálu, vzal si ho zase ten kaprál a pak i hejtman, Němec, na mušku, a tak ho trápili, a číhali, aby ho v něčem polapili; až ho dostali. Zavřeli ho zase pro nějakou hloupost, jak povídali vojáci — a když ho pak pustili, a viděl, že to peklo začne znova, bouchl se.«

»A snad před tím ke mně vzkázal, a já nebyl doma. Chudák! A Brtková, co ta —«

»Ah, ta naříká, a nejvíc, že vnuk sám se zabil. To ji trápí, proto se nemůže utěšit.«

»Kde je, kde ostává? Daleko od vás? Podíval bych se k ní.«

»To by bylo pravé milosrdenství, velebný pane. Brtková není daleko, v sousedství.«

Ohlásiv, kam jdou, nařídil rychtář, aby upravili lože pro velebného pána. Za chvilku po té vystupovali do nízké, výměnkářské jizby dřevěné, kahanem na stole osvětlené. U stolu s trnoží, nad nímž v koutě viselo u černého stropu několik obrázků na skle malovaných, seděla babička prohnutého již věkem hřbetu v šátku na pokos uvázaném, v bílých rukávcích, vráskitá, majíc obnažené od nadloktí ruce uvadlé kůže, vyvstalých žil opřené na rozevřené tlusté knize. Byla to bible, kterou chtěla pro vnuka prodati, a kterou P. Vrba s Krameriem a Šedivým jí zachovali. Teď byla její hlavní utěšitelkou. Seděla nehnutě, zamyšlená a nevšimla si ani hned, že se dvéře otevřely. Ale pak když uslyšela, že to je ten velebný pán (neboť už všechno věděla i o pračatech i o pomoci starého kaplana), dala se do usedavého pláče a líbajíc knězi ruce děkovala a hořekovala zároveň.

Oba mužové ji těšili, a nejvíce jí P. Vrba uvolnil. Jeho, kněžova útěcha nejvíce vydala, zvláště když jí domlouval, aby nezoufala nad milosrdenstvím božím, že vnuk sice sám na sebe ruku vložil, ale Bůh že je nejvýš milosrdný a že připočte také na váhu to, co ubohého mladíka dohnalo k zoufalému tomu skutku.

Utišila se poněkud, vypravovala o svém Jiříkovi, jak byl hodný, jak se o ni staral... Že se mohla o něm rozpovídati, tuze jí ulehčilo; ale pojednou, jak v její sedničku nízkých oken zalehl ze tmy ohlas posvícenské muziky, škublo to babičkou, a dala se znovu do pláče. Hudba bolest probudila; stařena si připomněla, ti tam hoši že se veselí, a on chudák v černé hlíně...

Rychtář dnes přišel pozdě za svými hostmi do krčmy k muzice. Zdržel se u staré Brtkové a pak s P. Vrbou, kterého zase na statek vyprovodil, a uvedl do světničky, kde stálo nejlepší lože, malovaná postel se sloupky a stříškou, nebesy, také malovanou. P. Vrba osaměv chystal se hned na lože. Pomodlil se jako obyčejně za faráře Hejnu a dnes také za nebohého vojáka mladého, a poděkovav Pánu Bohu za všecko, ulehl. I sem pronikal ohlas dud a houslí. Dlouho

jich však neposlouchal. Usnul. A nevzbudil se ani pak, když domácí i hosté se vrátili z hospody, kdy je zaváděli na komory, na půdu na lože zvlášť upravená, kdy nejednou se ozval ještě veselý smích mladých i žert. Ale ráno, kdy na rychtářovo nádvoří se muzikanti zastavili a vyhrávali dobré jitro posvícenské, spustivše nejprve starožitnou ranní: »Svatá Trojice Boží«, byl už P. Vrba vzhůru, přistrojen a na cestu uchystán. Rychtář Vavák ho úsilně zdržoval a prosil, aby dnes tu ještě zůstal a byl hostem; ale starý kaplan si nedal říci.

»Ne, ne, rychtáři, musím. Rád bych toho ještě hodný kus obešel, nežli uhodí zima. Tu to mám s tím kolenem, tu budou v něm zas mravenci, už teď se někdy počínají hlásit, když je šeredně. Musím, musím. Taky už knížky docházejí, potřebuju nových.«

Když Vavákovi hosté sešli se na snídaní, na pivnou polévku a studená masa, byl P. Vrba ještě s nimi. Ale když se pak s ostatním vesnickým průvodem brali do Skramníka, kam byli Milčice přifařeny, aby se tam pomodlili za všechny zesnulé Milčické, aby navštívili jejich hroby, byl už P. Vrba ze statku. Apoštol mateřského jazyka, jak ho Vavák nazval, ve velikém plášti plném kapes, v čepici se štítem kráčel bystře polem. Jasem slunečného říjnového dopoledne letěl za ním ohlas veselé hudby, zvučící v čele posvícenského, vystrojeného průvodu.

XX. O HROZNÝCH NESTVŮRÁCH.

Posel, pantáta jakýs, bosý a v beranici, v plantě a úzkých plátěnkách něco přes kolena, tak že mu bylo vidět nahá lýtka, přinesl F. Věkovi uměle složené psaní, zavřité malou pečetí červeného vosku. Na adresse bylo dosti vypsanou, ale třesoucí se rukou: »Monsieur, Monsieur Fr. Wiek à Dobruschka.« V psaní četl mladý kupec:

»Zaslechl jsem, že v Jejich prodárně kupujou staročeské knihy, ale ne jako starou popisnici na kornouty pro koření nebo chřipoprach, ale že jsou jejich milovník. To mne moc těší, nebo dnešního času i učení i knihovtipníci smějou se všemu starobylému jsouc jen utrháčkové a smějíc se obzvláště každému, kdo naši řeč zanedbanou chtějí napraviti a očistiti od vypůjčených latinských a obzvláště německých slov a novými, českými jakoby ránokladky ji přikládati.«

Psaní končilo vyzváním, aby Věk, až by měl pokdy a přijel někdy na Opočen, neopominul pisatele navštívit, že ostává zrovna na »pro-

stranově«. Že byl také knihovtipníkem a sice »učencem smyslu latinského« ; až oženiv se stal se »spěšnovedem«, ale sestarav a dětí nemaje že prodal rychlojezdku a že se teď přistěhoval k svému sestromuži a že nyní doplňuje znamenitý, starý slovař český, a že by rád svůj poklad, ten slovař a jiné knihy staré, jemu, mladému vlastenci, ukázal a s ním také promluvil straniva těch českých slov, a že jsouc (jako Věk) hudebník, jak slyší, aby přemýšlel, jak by se řeklo po česku basa, on (»spěšnoved«) že by myslil »bručka«.

Psaní to způsobilo mladému kupci dosti nesnází, a nebýti posla, jenž vypověděl, že ho posílá starý pan poštmistr Sýkora, jenž žije u svého švagra, nebyl by úplně ani obsahu vystihl. Ten list starého podivína vlastence bylo prvním od jara vyrušením v jednotvárném životě Věkově. Mladý kupec, jejž ono psaní došlo koncem žní, hned jak bylo po nich, vypravil se na Opočen, a to jednou v neděli. Starého »spěšnoveda« zastal v uzamčené, ucpané, vytopené světnici, nad psacím stolem viselo plno silhouet, sedícího v křesle, v bačkorách. Měl hrozně husté obočí a vypadal velmi přísně. Ale šedivé, malé oči jeho i všecka vráskovitá tvář se vyjasnily, když uslyšel, kdo k němu přišel, a nad obyčej oživl, dříve seděl jako mumie, když začal ukazovati svému hosti staročeské své knihy, jichž měl plnou polici a jež mu musel na stůl přinášeti sestřin vnuk. Nejvzácnější svůj poklad, »Slovař Český«, jenž byl r. 1716 »u Kašpara Wuszina v jezuytské ulici k dostání«, si nechal naposled i rukopisný sešit při něm plný vlastních jeho stvůr.

Starý »spěšnoved« byl neúmorný. Ukazoval, huboval, nadával těm lidem z města, kteří se smáli jeho novým slovům, a zase vykládal. Tu teprve porozuměl Věk listu starého poštmistra a uslyšel, že »popisnice« je papír, »chřípoprach« tabák, »knihovtipník« student, »ránokladka« náplast, obkladek, »prostranov« rynk a »učenec smyslu latinského« že je student v syntaxi. Starý poštmistr »spěšnoved« se také dotazoval, k odpovědi však nepustil a zase dále vykládal a nedbal, že host už zčervenal, že mu je horko, že se už potí, že

se potem zalívá, že už nedává pozor, že přeseduje, že vstává... A pojednou si vzpomněl, že by se basa neměla jmenovat »bručka« jak psal, ale že připadl na něco jiného, »hlubozník«, to že je to pravé; a »salát« co mu dal přemyšlování, a co by Věk myslil, jak je salát na česko.

Věk už nemyslil nic, poddal se hned a také ochotně přisvědčil, když Sýkora, jenž usmívaje se vítězně a zároveň číhavě na něj upíral svítící se oči, ukazováčkem vjel mu do prsou a vzkřikl: »Zelenochrupka!«

V tom svém potu a v těch nesnázích dopustil se Věk i té zbabělosti, že ani nic neodmlouval, když starý Sýkora spustil zostra též na Krameria, ten že také chce všemu rozumět, ale že nerozumí, a aby nechal novin spisování a vydávání, když nechce tam otiskovat takové užitečné věci, dobrá slova, aby se hloupý lid a taková hovada a posměváčkové mohli poučit, co a jak pořádně říkat česky. On, Sýkora, že mu poslal slov celou kopu, a co si hlavy nalámal, a tam v Praze ti přeučení pánové nic, ani si toho nevšimli.

F. Věk, červený jako rak, zpocený jako myš, z hluboka si oddechl, když vyšel z té vlastencovy lázně, umiňuje sobě, že tak hned nesplní slovo, jež staroch na něm vynutil, že ho navštíví. Ale dostal se tam mimo nadání ještě do podzimu, za nedlouho.

Jednou odpoledne, bylo koncem října, přijel za obchodem na Opočen. Mínil, že si tam své jednání odbude, a pak hajdy zase na bryčku, aby ho nikdo od Sýkorů neviděl, a pryč. Ale hned jak přijel a šel kolem kláštera, shlédl ho Sýkorův »sestromuž«, soused zdejší, a již zdaleka na něj kýval a volal. A pak hned, jak mladý kupec k němu došel, zval jej, aby se u švagra zastavil, že tam už je návštěva, jakýsi pán z Prahy, ten že se také do Dobrušky, k němu, Věkovi, chystá. Starý soused, více sedlák nežli měšťan, v šosatém, šedivém kabátě, přistoupiv až k Věkovi bral jej za kabát, a polo tajemně, polo vyzvídavě začal, že to je nějak divný pán, že chodil nejdřív po městě, že se tolik vyptával na každého, až ho policajt zastavil. Ale toho

že odbyl, až se policajt lekl, za to v zámku, tam že ten cizinec nepochodil. Šel i do kancelářů, ale tam jej páni zrovna hnali pryč jako nějakého židovského kramáře.

»Co chce?« ptal se Věk, nemoha se rozpomenouti na žádného známého.

»Rozdává knihy, samé české, vědí, a ňáké noviny, kdo pak ví; člověk by myslil ňáký blázen, kdo pak bude chodit s knihami, a taky je prý rozdává, a říká, že je kněz. Považejí, velebný pán! Ale aby tohle pan páter, to není možná. Kdo pak ví — Teď v tenhle čas — a Prajs na krku — a Francouz, víme? Vždyť se pamatujeme, jak špehouni —« zamrkal, významně pohlédl, zvedl ukazováček a nedokončil o tom špehounovi. Ale už zase mluvil: »A takový ňáko ošumělý, střevíce sešlapané, zablácené; divný pampáter. No, je na něm vidět, že moc chodí a leckde nocuje. Proto oni ho páni z kanceláře vyhnali, a taky co s knihami —« měšťan se zasmál, »div ho dráb nezavřel; ale to se dopálil, a rovnou na děkanství. A viději, s panem děkanem si dali tři hubičky, a pan děkan ho dost čestoval, a pak ho poslal k panu švagrovi.«

Měšťan jména nevěděl. Věkovi pojednou připadlo, co mu tenkrát ten šedivý pan páter v Praze řekl, že ho možná navštíví. Ale jak by ten a teď! Než nemýlil se. Byl to on, P. Vrba. Zastal ho u starého Sýkory, bez pláště, ale jako brabence. Bylo to i horkem vytopené jizby i živým hovorem. A ten byl až tuze živý. P. Vrba rozkládal prudce rukama, hlavou kroutil, starý Sýkora seděl jako výr, rozčilením nějak žlutší; přehusté obočí bylo jako naježené a šedivé malé oči zpod něho jen svítily. Oba starochové byli rozkohoutěni. Věk vstupuje zaslechl, jak P. Vrba zvolal:

»A to je na nic, to je zbytečné —«

Starý Sýkora, nehýbaje se, maje ruce i prsty do opěradel přitisknuté, kroutil očima a opakoval ostře:

»A já zase: Ne a ne; a to je kradené.« Ale hned sebou hnul, jak

kupce z Dobrušky shlédl. Také P. Vrba ho hned poznal, a teď oba starci doléhali na něj otázkami.

»Nos, jaké je to slovo, nos!« volal Vrba a Sýkora do toho:

»Kradené! Vypůjčené! Nos je vypůjčený. ‚Citoň', povídám, nebo ‚vonnocit' a Němci nebudou moci nic —«

P. Vrba se zlostně zasmál a pravil:

»Už jsem povídal. Veleslavín a žádný ze starých toho slova nezná, všude je nos a nic citoň, žádný vonnocit, žádný citoň. K smíchu!«

F. Věk chtěl být Šalamounem. Přisvědčil rozhodně P. Vrbovi, jeho důvodu, dodal pak, že to slovo v latině zrovna je takové, ale citoň, že od cit, cítiti — (starý Sýkora začal pokyvovati hlavou) — že by to mohlo být, ale — — Nedomluvil, neboť starý »spěšnoved« nechav kývání škubl sebou, vztáhl ruku a prudce volal:

»Nic, nic, mohlo být, ono bude. Na všecka má slova dojde, ale nebudou takoví zabednění, až — —«

Nedomluvil, nebo P. Vrba vstal, bral plášť a měl se k odchodu. Rozešli se ne v tuze dobrém, a také Věka nepropouštěl starý poštmistr tak laskavě jako minule. Jak vyšli ven, zpozoroval Věk, že P. Vrba kulhá.

»To ti brabenečkové v koleně, ta havěť bolestná,« vyložil P. Vrba na Věkův dotaz. »A ta bolest mne už vyžene do Prahy. Tam tu zimu přečkám, budu opisovat, vědí, staré věci památné a tak, a pak na jaře s pomocí boží zase hajdy do světa, na vandr.«

Když pak P. Vrba seděl vedle Věka v bryčce, všecko mu vyložil a vysvětlil, proč chodí a co dělá. Mluvil o tom vážně, se zanícením, že to je dobré, že leckde se tak kniha dobře uchytí, a co v ní, že se ujme. Leckdes že ta pravda padne na kámen. Vypravoval, jak je leckde zabedněnost a jaká hloupost, a zase jak se místem potěšil z lidu, a jinde zasmál a nazlobil, zač ho tu tam měli, jak ho špehovali, jak ho odbývají, vystrkují.

»Jako tady na Opočně, vědí — U nich se mně to nestane, když jedu s nimi.«

»Ale mnoho již nepořídějí,« Věk také žertem odpovídal a doložil, že v Dobrušce a v nejbližším okolí podobně jedná jako on, P. Vrba, že půjčuje, rozdává i prodává knihy i noviny, a domlouvá, kde může i poučí.

Starý kaplan v plášti, v čepici se zeleným vespod stinidlem, začal sebou vrtět a zvolal:

»To abych hned slezl. Co tady se mnou? Nač jsem sem chodil? Ale přec pro radost, že nejsem sám. Pozdrav jich Bůh, mladý panáčku. Jen takhle něco dokážeme, a ne jako ta sůva tam, vědí, dělá citoně, vonnocity, či jak to bylo a noelky — haha noelky, to ještě než přišli; to nevědí, co je noelka. Víno!« vzkřikl, »víno!« opakoval s důrazem obočí vymrštiv. »Protože je německy Wein a latinsky vinum, nesmíme mít víno, ale noelku, protože se Noe vínem opil,

a noelnici, vinici! Vidějí, takhle bysme byli brzo pro smích; a je dost takových bláznů. V Praze také. Ale Veleslavína na ně, a staré! Jen ti a žádný jiný nás nepoučí!«

Za takového hovoru dojeli do Dobrušky. Tam páter Vrba zůstal do druhého dne. Nešel však nikam. A kdyby byl i chtěl, nemohl by. Koleno tuze bolelo. Věk chtěl, aby starý kněz ulehl a zůstal, až by bylo lépe. Ale ten se nedal zdržeti.

»Noha bolí, ale to nic; mám radost, jedu rád odtud. Tady jsem se potěšil z nich, pane Věku, a jen tak dál a pryč. No, a já jsem také nadarmo nechodil. A teď zase mezi pražské vlastence.«

Sedl do pošty ve svém velikém plášti a jel ku Praze, maje vyříditi nejedno pozdravení v české expedici od mladého kupce Dobrušského, jenž ho na cestu opatřil a vyprovodil a pak za ním hleděl, dokud poštovská archa nezanikla nedlážděnou ulicí mezi dřevěnými staveními a jich podsíněmi.

XXI. O TICHÝCH PŘEVRATECH.

Dni se hrubě krátily, soumraky přicházely časněji a časněji. V domácnosti i v krámě nebylo tolik práce; mladý patron míval teď více pokdy nežli na jaře, v létě i počátkem podzimu. Na zahradách shrabali žluté i od dešťů shnědlé listí ovocných stromů, v holých korunách hučel vítr a hlas jeho zněl příjemně u kamen už hodně vytápěných.

Pak uhodil mráz. Tou dobou visely již před Věkovým krámem pruhované houně, jezevčí kůže upravená i rudé soukenné vytírky na koňské chomouty, i palcové rukavice a pestré vlněné šály. Pod nimi, vedle pytlů plných ševcovských floků objevily se hranice otýpek bukových loučí a za sklem krámových dveří archy Betlema pestře rukou malované. Záhy však mráz před ně nadýchal na sklenné tabule záslonu ledových, podivných květů.

V krámě teď mnoho oleje do lampiček prodávali, i bukových loučí, jež kupovali, kdož si jich nebo borových nemohli sami ze

svého nadělati. Svítili jimi i v jizbách měšťanských, aby nebylo třeba tolik oleje a lojových svíček. Sníh, jenž se po prvé brzo po dušičkách ukázal, napadl opět a zůstal. Byl advent. Ráno ještě za tmy chodili měšťané staří i mladí v límcových pláštích i v kožiších, sousedky i svobodné v kabátcích, kožiščích i ve velkých šátcích a děti s nimi do kostela na »roráte«, a pálili kusy voskovic i sloupky prostě bílé nebo květy zdobené. Tmou studeného kostela, kde se kouřilo od úst, hojně planula zarudlá světla a světélka a zvučely varhany a staré adventní písně vážných, krásných nápěvů, plné radostné předtuchy a naděje v narození Spasitelovo.

V nehlučném jindy městečku bylo v zimě teprve ticho. Všechno kolem ve sněhu strnulo, všude hluboký klid, až z něho, zvláště když za tichých podvečerů sníh zamodrával a nad fialovými té chvíle lesy západ rudě dohořival, vanulo podivné teskno. Ale to nejvíce mladý kupec cítíval. Ostatní trávili dni klidně po svém, dle obyčeje. Kolovraty, jež do nedávna na půdě za komínem odpočívaly, vrčely v každé domácnosti, zvláště odpoledne a večer, a ženské, staré i mladé, seděly za nimi; také nejeden soused pilně předl a nikdo se mu nedivil, aniž se mu smál. Předení bylo děvčatům, kdy se scházely na přástvy, zábavou. Předly, jak měly úkol, zpívaly, žertovaly, klevetily, poslouchaly žerty »panicův« či mládenců, nebo poslouchaly vypravování starých o strašidlech, duchách, o princeznách i o starých časích, jaké byly kruté vojny, jak bylo ještě za děda, kdy lidé chodili se strachem na přástvy, protože nejednou zasvítila tmou i ze tmy do oken dvě zelenavá světla — vlčí oči, a kdy opravdu dál v horách u Roketnice jednou vlk přástevnici pokousal. Tak večery mílely, příze přibývalo, pak kanafasu i plátna do truhel.

F. Věk do takových přástev nepřišel. Večery trávil buď v krámě, nebo s matkou, pak na svém pokojíčku, krátě si chvíli jak obyčejně, čtením a hrou na klavír nebo na housle. Jen po řídku si vyšel, a to do hospody, a ne z touhy, nýbrž více ze svých ohledů vlastenských a sousedských. Bez přástev však nebyl. Matka jeho proseděla skoro

všecka ta zimní odpoledne u kolovratu, větším dílem sama. Ob čas měla návštěvu, nějakou kamarádku z mladých let nebo sousedku. Návštěva však nepřišla zahálet. Každá si přinesla svůj len, ale jak bylo mravem u lidí ne hamižných, nedopustila stará Věková, aby z něho předla, nýbrž půjčivši jí nejen kolovrat i přeslici, přinesla jí také svého lnu.

Takovým návštěvám se mladý kupec nevyhýbal. Jak mohl, přišel z krámu a pobyl ve světnici, příjemně vyhřáté, do níž plně padalo světlo slunných odpolední. V něm jasněji se bělala jasanová tabule mocného stolu s trnoží, v něm živěji vystoupily barvy ptáků a kv[illegible] tin na staré truhle opodál velkých, zelených kamen s lavičkou dole a bidélky nahoře, v něm zatřpytilo se sklo bíle natřené police na prádelníku i všecko její lepší nádobí, květované, bílé taliře, kávové koflíčky i stříbroleské v nich lžičky i velká taková lžíce na bílé, polévkové mísе s uchy.

F. Věk rád jednal se starými lidmi, a proto mu bylo příjemno seděti s těmi usedlými přástevnicemi, jež leccos pamatovaly, leccos věděly, a chutě s nimi pil kávu z květovaných koflíčků, kterou pokaždé stará Věková svou přástevnici uctila.

Dvakráte také byla u Věků na denní přástvu či návštěvu sousedka Snížková. Stařenu tu vysokého čela, zahnutého pěkného nosu s lalouškem pod bradou, mladý kupec rád vídal pro její rozšafnost. Než za první její návštěvy divil se, proč tak pořád pobožnou řeč vede o kázáních, o čtení v postille, o poutích, jak teď zase budou, teď že již jich nebudou zapovídat. Z počátku poslouchal a do hovoru se nemíchal, ale pak si již všiml, že Snížková nějak zkoumavě na něj hledí a také tak se ho dotazuje. Naslouchal a nedal ani dost málo na jevo, že mu to příliš dlouho.

Byl příliš vychovancem své doby a sám jsa nábožensky indifferentní, choval se k jiným nanejvýš snášelivě. Byl by to měl za surovost dotknouti se přesvědčení sousedčina, ač šetrně dal na jevo, že s ní ve všem nesouhlasí.

Za to před samým odchodem sousedčiným zaslechl, co ho více zajalo. Stará Snížková jen tak za řečí, jak se Věková ptala, zmíniła se o vnučce, a také zas jaká je čtenářka, ta že sežene knížku kde která, a že by u těch lejster pořád seděla.

»To znám ještě jednu takovou čtenářku,« mínil Věk. »Paulovu Frantinu. Ta pořád vypůjčuje a pomalu nebudu již nic pro ni mít.«

»Ta?!« žasla Snížková. »I Bože chraň, ta nečte nic, nebo jen málo a myslím že nic.«

Věkovi bylo to divno, a když Frantina Paulova druhého dne přišla s knížkou, žádajíc o novou, vzal ji mladý kupec na paškál; bez mučení, červenajíc se, vyznalo děvče, že to vypůjčuje nejvíc pro Snížkovu Márinku, jak ji tak po babičce všude říkali.

»A proč ona mně sama neřekne? Co pak se mne boji?« tázal se Věk opravdu překvapen.

»Já nevím, ale vždycky mne pošle, a říká, abych to neříkala.«

»Tak?« divil se Věk hlas protahuje. A již rozhlížel se polici svých knih a vybíral déle nežli jindy, až vytáhl pěkně vázaný výtisk nedávno vydaných »Letopisů Trojanských«, který nemínil půjčovati. Ten dal Frantině a uložil jí, aby Márince Snížkové nic neříkala, že by si snad už víc nic nevypůjčila, a dodal, že takovou horlivou, hezkou čtenářku si nesmí poplašit, a že tu má ještě kolik pěkných knížek.

Frantina nemlčela a řekla všecko vnučce Snížkové, která se zapálila, když to slyšela, a na kamarádku se durdila, proč to říkala. Tuze z hluboka však ten hněv nešel. A dost milá byla jí ta zpráva, jakož včera ráda slyšela, když babička přišla od Věků, že ten mladý je hodný, že to asi tak zlé nebude s tím neznabožstvím, že se ani neušklíbl, a nic, když mluvila o těch pobožných věcech, ale na pouti že nedrží, to že na něm pozorovala. —

Když Snížková meškala po druhé u staré Věkové, přiběhla pro ni pojednou stará podruhyně, že má jít domů, že přišel tkadlec s kanafasem.

»A proč vy se belháte?« ptala se Snížková. »Což není Mařenka doma?«

»I je, ale nechtěla sem snad jít, poslala mne.«

To zaslechl také mladý Věk, jenž přišel před chvilkou z krámu. Bylo mu to hned divno, a myslil na to ještě chvilku; také mu při tom připadlo, co mu matka na jaře, když z Prahy přijel, řekla, že všecky holky se přišly na klavír podívat, až na Snížkovu. Je tak ostýchavá, nebo co, nebo trochu hrdá?

Až do té chvíle se děvčatům pořád ještě vyhýbal a na ženění nepomyslil ani pak, i když se mu matka opětně přímo zmínila, a to z toho důvodu, že jí síly nestačí na všechno hospodářství, zvláště teď, co je obchod tak velký. Podařiloť se Věkovi ho tak rozšířiti, že všichni kramáři či menší kupci z okolí od něho brali. Také začal přijímat plátna od tkalců z okolí. Povozy z blízka i z daleka, prázdné nebo vysoko narovnané, plné beden, balíků i sudů, ty nejvíce z Prahy zastavovaly se před Věkovým domem. Někdy až z Vídně i z Terstu zboží přivezly.

Čiperné hospodyně bylo dosti nutná potřeba. Stará Věková měla dobře. Také by o takovou nebývalo zle ani doma ani v okolí. I nabídky pořád docházely. Než Věk jakoby neslyšel. Věková se však mýlila, domnívajíc se, že mu ještě ta komediantnice vězí v hlavě. Už na ni nevzpomínal, jako vzpomínal, aniž se tajně trudil; také se již ani jednou nepodíval na papírky, na které mu odpovědi psávala, jsouc němá. Ležely hluboko v kufru s Mozartovým dvacetníkem. Věkovi napadlo, když se na jaře z Prahy vrátil, aby je spálil. Ale neudělal to přec. Bylo mu jich nějak líto, vlastně těch čistých někdy vzpomínek. Ale ještě více toho, že se tak sklamal. Jen hořkost mu zůstala a nedůvěra k ženským. Také ho pojala podivná nedůvěra k sobě samu. Měl v lásce neštěstí a nevěřil teď, že by si jej která již mohla oblíbit. Leda snad pro jeho slušné jmění a pro zaopatření — A to by raději snesl všecku nesnáz nežli to... Proto se měl tak k ženským. Nevyhledával jich, nebo se bál, že kdyby s některou promlu-

vil, že by mu ji hned dávali. Také se s nimi skoro jen v krámě stýkal. Byly to, z mladých, služky a městská děvčata.

Měl se za filosofa; časem však přese všechnu filosofii, přese všechno své umínění, okamžikem sveden, zažertoval v krámě s mladým děvčetem, nebo mu, jak v mladém, zdravém muži přemohla příroda filosofa, v očích zahořelo, když vešlo kypré, mladé děvče. Někdy se mu div vážky v rukou nechvěly, někdy, zapomenuv se, i ruku vztáhl, aby štípl do kulaté brady nebo do plného ramene...

Než to stalo se jen zřídka.

Za to častěji jej divná tesknota napadala. Bývalo to, když byl sám, obyčejně za nedělních odpolední, když si vyšel do polí, nebo za večerních chvílí, kdy meškal na sedničce. Obchod a všecky z něho starosti bývaly těch chvílí nic; cítíval v nitru pusto a prázdno. Někdy čtením nebo hrou se povyrazil, časem však nesáhl v takové chvíli ani po houslích. Někdy sebral náhle klobouk a zašel do hospody mezi »ty kmotry a dědky«, jak v takové rozmrzelosti jmenoval sousedskou společnost. Té se z počátku také vyhýbal, a když konšelé s představeným pili jeho »příjemné« do obce, sud piva, jejž zaplatil, ujav otcův obchod, nešel mezi ně, ač ho důtklivě zvali.

Byl jejich rodák, ale byl už jiný nežli oni. Mnoho mu teď připadalo doma směšným a hloupým a myslil, že jako pravý osvícenec a syn své doby má nejen právo, než i povinnost posměškem i opovržením odbývati předsudky starých dob, jak v duchu nazýval i nejeden slušný zvyk věky jako posvěcený. Jinak bylo skutečně mnoho zastaralého a směšného v městské společnosti, mnoho neuvědomělosti, a v selském lidu, s nímž se v obchodě hodně stýkal, zvláště hojné pověry. V mladistvé bujnosti měl první čas pro to vše jenom posměšek, ať tajený nebo zjevný. Než co se z jara z Prahy vrátil, jednal rozvážlivěji. V české expedici se mu oči otevřely a poznal, že ne smíchu, ale rozumného poučování je nutno.

Začal se s lidem a se sousedy sbližovati. Také obchod, železná nutnost i duch společenský, člověku přirozený, nutily ho, aby se

tak nestranil, ale společnost a styk s lidmi vyhledával. Tak ponenáhlu, pomaloučku stával se celým Dobruščanem a v lecčem povoloval, bezděky, ač se měl ustavičně za neporušeného osvícence a »frajgaista«, jakým, byt i ne zcela neporušeným, byl skutečně své společnosti.

Již jej začaly zajímati maloměstské drobné, někdy titěrné záležitosti i spory, a když přišel do hospody, kde nebylo nikdy plno, neboť tenkrát sousedé do hospod málo chodili, a kde seděli všichni hosté kolem jednoho stolu, kolem dřevěného svícnu s lojovou svíčkou a s fidibusy, podrobil se všem formálnostem, a když jej vítali: »Vítáme vás z procházky«, říkal:

»Děkuju, zdrávi poseděli.«

A když odcházejícímu přáli: »Šťastné navrácení«, opáčil:

»Zdrávi poseděli.«

Teď v adventě přemítal sousedský hovor často mlácení obilí, prasata, jak se tomu onomu sousedu zabilo, jaké byly droby, jitrnice a jelita, a zase o počasí, o sněhu, o hrozných vánicích i o cestách do hor zavátých.

Někdy F. Věk dlouho nevydržel a jak mrzut přišel, tak také odešel, a vždy dosud bez lucerny. (Sousedé chodili z pravidla s lucernou, neboť v městečku nebylo žádných svitilen.) Jindy se však zdržel, rozhovořil se živě a míval hlavní slovo. To když došlo na veřejné události, na politické i vojenské, když běželo o to: bude-li vojna s Pruskem, jak dopadne povstání Nydrlendrů, jak vojna s Turkem, co nového ve Francouzích. Někdy sám vypravoval, čeho se dočetl v novinách nebo o čem dostal zprávu z Prahy, někdy přinesl Krameriovy noviny a sám předčítal, a míval při tom výklad o českém jazyce, o českém čtení, nebo něco z české kroniky, jak se hodilo. Nejvíce zajímaly zprávy z tureckého bojiště; zvláštní podivení způsobilo počátkem října, že když už mezi císařským lidem v Charvátích a mezi Turky v Bosnii přiměří bylo prohlášeno, Rusové v Moldavě a ve Valaších s celou mocí vytáhli do pole. Rusům přály Krameriovy no-

viny, přál jim Věk i sousedé a s nelíčeným obdivem poslouchali za listopadového večera, když jim četl, jak »rekové slavní Rusové nedaleko řeky Kubánu zase Turky, ač počtem silnější, na hlavu porazili a celé nepřátelské ležení vybojovali«. A živě Dobruští sousedé přisvědčovali a hlavami pokyvovali, když na konec četl:

»Takovát je ruská moc! I v tomto třetím tažení šťastná; a napotom vždy pruskému dvoru navzdory nepřátele Turky s neohroženou myslí potírati bude.«

Nad jiné však Věka i sousedy zajímalo, kdy bude korunovace. Z Prahy měl koncem jara zprávy, že bude ještě v září. Než v říjnu teprve byl Leopold na římského císaře korunován. Tu šla řeč, že po té v listopadu bude korunovace v Prešpurku a pak v Praze. O korunovaci uherské mohl pak Věk sousedům skutečně přečísti z novin obšírnou zprávu, o české pak jenom to, že bude teprve z jara, bez pochyby koncem máje měsíce. Bylo z toho dosti výkladů a pochybností, že všem bude po právu, jen Čechům ne. Již i Věk psal do Prahy o zevrubnější, jistější zprávy. V tom noviny ohlašovaly, že královský hrad v Praze bude od dělostřelců, pokud v něm přebývali, vyprázdněn a opět k předešlému stavu přiveden. Ještě více však Věka potěšila novina, že »páni stavové na všeobecném sněmu mimo jiné důležitosti království českého také z vlastenecké náklonnosti i našeho milého jazyka českého se ujali a chtí pro lepší rozšíření jeho, aby opět tak v celém království uveden byl, jakož naši slavní předkové vždy sobě na tom velice záležeti dali«. Již za dne, koho ze známých Věk potkal, každému to vesele oznamoval, večer pak všem v hospodě to pročetl a živě a s radostí vykládal, co v sobě několik těch řádků obsahuje. V duchu se však po té zlobil, že ti staří nějak netečně, jak se mu zdálo, to vyslechli, ano že syndikus městský zase šťoural, kdo ví, co a jak, páni stavové třeba že ano, ale ve Vídni, tam že fouká jiný vítr a do Čech obyčejně studený.

Když se toho večera domů ubíral, bez světla, v šedém svém plášti zahalen, ve sněhu, tmou, zahlédl pojednou, že se blíží napříč náměs-

stím směrem k němu dvě ženské. Byly ve velkých šátcích; větší hřmotná, nesla kolovrat, druhá menší a útlejší nesla rozžatou lucernu. Zardělý její svit míhal se na sněhu třeslavým okruhem, a v něm kmitaly se dlouhé stíny postav i dosti velké lucerny, v jejíž záři bylo také viděti, že poletuje sníh. Obě ženské pospíchaly, ale smály se. Věk poznal po hlase, že je to Snížkova Márinka s děvečkou. Šly patrně z přástvy. Jeho, že šel stranou, ve tmě nepostřehly, a čerstvý sníh tlumil jeho krok. Bezděky zvolnil krok, a šel tak, aby se s nimi setkal. V tom zaslechl, bylo to již nedaleko jejich domu, jak děvečka řekla.

»Babička čeká, svítí.«

Na to zaslechl dívčin hlas:

»Ale u Věků je už tma.«

»Ale nespí —,« ozval se Věk a vesele, potěšen toho okamžiku, že si panenka všimla jeho oken. Nežli dořekla, vykřikla, upřímně, ulekaně, a div že lucernu nepustila. Uleknutá upřela zraky na mladého kupce, jenž usmívaje se před ní náhle stanul a okamžik mlčky, překvapen hleděl na dívku stojící v záři lucerny. Z velkého šátku půvabně vyhlížela mladistvá její tvář, zardělá, s výrazem milého zmatku. Na šátku, na vlasech nad čelem bělaly se sněhové chomáčky, a teď se také jeden na řasách zachytil. Zamrkala bezděky, a vykročila. Byla by nejraději utekla. Děvečka se smála, jak se lekly, a že pana souseda ani neviděly ani neslyšely. Ten šel s nimi, vedle Márinky, nikoliv však blízko, a žertem se jí ptal, co že se tak lekla, a ptal se, kde byly, a že jí radost pokazil, že se tak vesele smála.

Stanuli právě na suché, tmavé podsíni Snížkova stavení. Pověděla mu, kde byly, že na přástvě, a to že se Baruška, děvečka, tak rozesmála.

»A mne se už nebojíte?«

Usmála se a zavrtěla hlavou. V tom Barka dvéře otevřela. Márinka dala »dobrou noc« a vklouzla do dveří. Jak se v nich bezděky ohlédla, viděla, že soused ještě stojí na podsíni a že se za ní dívá.

Vběhla jako divá do světnice, až se babička divila, co že je tak udýchaná, a co že lucernu nesháší. Vnučka se nic už nesmála, když se Barka na tu otázku zas zachechtala a se smíchem vypravovala, jak je tuhle soused, kupec, pěkně polekal.

Márinka byla ráda, když babička ji vyzvala, aby šla spat. Děvče chutě vklouzlo do postele, teď v zimě spala dole ve světnici s babičkou, a byla ráda, že babička shasivši, nehovořila ještě po tmě jako jindy. Vnučka zavrtána jako myška do peřin ani nedutala, jakoby spala, a myslila na to, co se jí teď přihodilo. Nemluvila pravdu, když na sousedovu otázku prve řekla, že se ho nebojí. Bála se ho, jak vedle ní kráčel, ale také ji to těšilo a vzrušilo, že nemohla ani usnout. A pak, když slyšela poklidné babiččino oddechování ve spaní, povytáhla se z peřin výše ke hlavám své postele poblíže okna, pak vztyčivši se poodhrnula bílou, plátěnou záslonu a upřela zrak svůj ven. Tam byla tmavá noc; jen sníh na střechách a na ulici jí prosvitoval

a jasné, rudé, jediné světlo. U Věků, nahoře v sedničce. Nešel spat. Co dělá? V tom se Snížková hnula, a vnučka vklouzla zase do peřin. Ležela tiše, přemýšlejíc, co že nejde spat, nesmál-li se jí, co si myslil, a že se přesvědčí, jak bude dlouho svítit. V tom se jí zase mihlo, co tenkrát řekl Frantině, že takovou hezkou čtenářku si nesmí poplašit. Těšilo ji to a často si na to vzpomněla, ač ji také někdy připadlo, neřekl li to jen tak. Podívala se zase zpod záslony . . . Svítil ještě. Ulehla, chtějíc zvěděti, jak bude soused dlouho vzhůru.

Ale když po té do světnice zahučel ohlas rohu a temný zpěv ponocného, jenž v plášti, v beranici a s pikou v ruce zvolna kráčel ulicí:

Odbila jedenáctá hodina,
chval každý duch Hospodina,
i Ježíše jeho syna.
Opatrujte světlo, oheň,
ať není žádnému škoden

spala již Márinka Snížková. A Věk dosud svítil.

Stávalo se vnučce Snížkové, že když se ráno probudila, že cítívala podivnou tíhu na mysli, neurčitý smutek; zdávalo se jí, že je opuštěna, jakoby se neměla nač těšit. S takovým smutkem vstávala, a nadarmo se mu bránila i dlouho za dne a rozpomínala, co jí je, že nemá žádné příčiny. Ale toho rána, jak oči otevřela, bylo její první, co se večer stalo, jak se setkala se sousedem; bylo jí volno, pěkně. Ležíc vzpomínala na vše, a pak, jak se ozval babiččin hlas, chutě vstala, svěží, jako vlaštovička.

Věk, když ráno, časně, vyšel před krám, upřel nejprve zrak na Snížkovo stavení, jež v jitřním šeru ještě temno stálo, a vzpomněl si mane, že Márinka ještě asi spí. I mihla se mu zas, jak ji včera večer, přišed domů, chvíli měl na očích, ve velkém šátku, s chomáčky sněhovými na vlasech i na řasách, jak se upřímně lekla a na něj se podívala.

Tu ta malá příhoda sběhla se nedlouho po tom, co vyzvěděl Věk, kdo je vlastně jeho horlivou čtenářkou, a když proto začal si bezděky všímati sousedčiny vnučky. Na ní už beztoho od svatodušních svátků, co s ní na kůru zpíval, déle utkvěl jeho zrak, kdykoliv ji potkal, nežli na ostatních děvčatech. Než to hleděl na ni jen jako na pěkný obrázek. Měl ji za dětinu ještě, jako za panenku. Až pak přišlo to s těmi knihami a to, co mu matka pověděla. I toho si všiml, že dosud nebyla nikdy u něho pro nic v krámě, ač jiná děvčata dosti často přiběhla, že je před ním nějak plachá, jakoby se mu vyhýbala. A přece zase byl její pohled tak milý a jemu zdálo se, že ho ráda vidí.

Když ji potkal odpoledne po onom večeru, kdy ji bezděky tak zalekl, zarděla se jako mák. Zalahodilo mu to; sám však, ač ji měl za onačejší všech městských děvčat, zůstával k ní jako dřív, leda že teď spíše s ní mimochodem promluvil, na babičku se zeptal nebo zažertoval.

Tu noc před štědrým dnem bylo v Dobrušce živo, a nejvíce ve staveních, kde té doby se odbývaly přástvy. Z toho, co děvčata přes úkol přepředla, i z toho, co přidala, na hotových, pořízeno jídlo, buchty, koláče i káva; mládenci pak, kteří na přástvy chodili a žertem děvčatům nitě trhali nebo pazdeří s klína setřásli, opatřili pivo, rosolky. Bylo veselo, všude až přes půlnoc, někde až do úsvitu.

F. Věk jako loni tak i letos nešel nikam, ač věděl, že všichni mladí jdou a že mu to budou míti za zlé. Ráno pak, na štědrý den, se podivil, že nebyl sám. Od Barky, děvečky Snížkovy, se dověděl, že Márinka také nikde nebyla, že se sice chystala celý den, ale samý večer že se pojednou rozmyslila. Nemocná nebyla. Divil se tomu, ale hrubě si tím hlavy nelámal.

Štědrý večer, bez vánočního stromku, jako všude tenkráte bylo, slavil po matčině přání s veškerou svou čeledí. Zachoval také k vůli matce a pro vzpomínky na chlapecká léta všechny obyčeje, ač dle

zásad svého vzdělání měl jimi a všemi těmi nevinnými pověrami povrhnouti. Na jitřní však nešel. Netušil, že tam někomu scházel.

Márinka Snížková se nadála, že tam bude, buď u primu u houslí, nebo u tenoru. Těšila se již z večera na jitřní, více nežli kdy jindy, až se jí babička zeptala. Vnučka jí řekla, že na pastýřskou mši, jak budou pastýři zpívat a pastýřky a dudy hrát, že to je takové pěkné. Pastýři zpívali i pastýřky, sama měla jeden pastýřův hlas, a na varhanách hrály jako na dudy, a přece ji ta všecka pastorála tak netěšila.

Za to na slavný den, před hrubou na Boží hod, rázem se zapýřila a zaradovala, když Věk přišel na kůr. Nenadála se ho, když včera nebyl, a nevěděla také, že regenschori ho požádal, aby zazpíval velké, tenorové solo. Mladý kupec, jak se vítal s hudebníky a ochotníky, jichž byl dnes plný kůr, dívčina ruměnce nespozoroval, aniž tušil, že ji příchodem svým tak vzrušil. Ale pak, když stoje vedle ní zpíval, byl při hlase a zpíval pěkně, a partesy obraceje stranou pohlédl, byl až překvapen pohledem své mladičké sousedky, jenž na něm upřeně tkvěl, vyjasněn, s nelíčeným obdivem a tak oddaně zároveň. Až jej to zarazilo a všiml si, když Snížkové vnučka hned po té vpadla, že se jí třásl hlas a že chvilku zpívala nejistě.

V ten okamžik mu připadlo, jak tenkráte večer, kdy ji potkal vracející se z přástvy, že všimla si ihned jeho oken, že je tam tma. Po žádných jiných se neohlédla. Tenkráte toho hrubě nedbal, ale teď i po tom, co postřehl, vypadalo to jinak. Myslil na to i pak doma; ale jak sám o sobě pochyboval a nevěřil, a nechtěl věřit, usmál se sám sobě, co si to myslí. I je-li tomu tak, to že je na okamžik, že co taková panenka, ta že je vrtkavá, nestálá. A pak — Paula byla také jako andělíček, a přece — — —

Přece mu to nebylo nemilo, a na okamžik byl tím pomyšlením jako stržen, jak by bylo hezké, kdyby ho takové děvčátko mělo opravdu, upřímně rádo, ale jen jeho, opravdu, beze lsti, bez přetvářky, bez ohledu na jeho postavení a jmění. Ale hned zakroutil živě

hlavou, jakoby to bylo nemožné, jakoby to bylo jen marné myšlení, vstal a chopil se houslí.

V tom mu matka přinesla psaní. Bylo od Hněvkovského a obsahovalo veršované přání k vánocům i k novému již roku, a také mnohé jiné zprávy, zvláště o Krameriovi, o expedici, o Heldovi, i o Thamovi. O tom nebylo mnoho, poněvadž Hněvkovský, jak psal, málo ho vídá, zvláště když Tham, jsa u Šenfeldovských novin, nikdy teď do expedice nepřijde. Ale hlavní je to, že je u divadla, že hraje, a pilně překládá a sám snad zase nový kus skládá. Jinak, jako doma, že je všecko u něho při starém, že se ještě nic nezlepšilo, protože na Thamovi spokojenosti hrubě není viděti, a že prý často bývá u modrého hroznu.*) Ač se Věk mohl podobné noviny naditi, přece se nad ní vážně zamyslil. Paula tedy nepolevila a drží pořád ještě se svými proti němu.

Poslední novina toho listu, ač byla vesele psána, mladého kupce neobveselila. Hněvkovský psal o Šedivém, že je teď nešťastným pastýřem, protože se s jeho pastýřskou staly tak divné věci. Jistě že se pamatuje (on Věk), co v expedici o ní slyšel, jak se Šedivý namáhal dostat se za ní do baronova domu, a že se tam dostal, jak už (Hněvkovský) jednou psal, že to Šedivý pořídil jako učitel německého jazyka, že tu slečnu tak učil, až se s ní v hraběcí zahradě Gallasovské večer při měsíčku sešel, a tím své vyučování skončil, jelikož, jak slyší, starý baron Materna něco zvětřil a proto dal neteř tajně z domu. Ale Šedivý, jemuž Amor byl milostiv, že vyzvěděl, kde slečna je, u měšťénína bohatého, a také že to pořídil, že mohl jí psaníčka posílat. A také ona, ta Maternová, že mu několikrát psala. Ale pak dost, jakoby uťal, ačkoliv se v domě nic nezměnilo. Tajný posel, služka, zůstala věrna; za to slečna přestala sama dopisovat. A to že Šedivého trápí a že jistě teď nějakou truchlohru složí, když sám tolik a zbytečně truchlí nad ženskou nevěrností, které se mohl naditi.

*) Kavárna proti stavovskému divadlu na Ovocném trhu.

Věk to tak zlehka nebral, jako přítel Hněvkovský. Drže list v ruce, hleděl do země a myslil na Thama, na Šedivého, na Paulu, s níž se mu Bettina na mysli kmitla, a na tu Maternovu. Byla také taková nezkušená panenka z venkovského zákoutí, povídali to v expedici, byla hodná, a medle — — Pojednou mávl rukou a kvapně vstal. Rozsvítil a sedl ke knize.

To o vánocích bylo naposled, co déle a vážně uvažoval o ženění a o ženských. Přivedla jej na to bezděky vnučka staré Snížkové. Došel však k divným koncům, a dřívější nedůvěra jeho jenom utvrzena těmi zprávami z Prahy a vlastními úvahami. Při tom zůstal, a ženění zůstalo v dalekém poli.

XXII. KE KORUNOVACI.

Za to si hleděl tím více svého obchodu a počal si také všímati veřejných záležitostí. Loni se vyhnul ještě veliké hromadě obecní, letos, když se jak obyčejně odbývala po novém roce, podíval se do ní. Sešli se tam purkmistr, konšelé a všichni sousedé. Ti, aby vyslechli počet své obecní zprávy, jejž předčítal syndikus či písař. Než ten počet nebyl hlavní věcí. Sousedé, jak seděli na lavicích nebo na židlích, oholení, v kabátech nebo kožiších, mnozí víc sedláci nežli měšťané, v prostých vlasech, nebo do copu svázaných, starali se více o korbele, pinty a džbány, aby je měli pořád plné, neméně aby se jim dostalo nejlepších homolek, hodně proleželých, pěkně začervenalých, s kmínem, kteréž s chlebem a máslem, jako všecko to pivo, šly na obecní outraty. Ukusovali z krajíců i z homolek, od nichž se jim mezi zuby probělávalo jako bělounká smetana, zapíjeli a zase žvýkali, až jim pod spánky kopečky naskakovaly, a hleděli na syndikusa, jenž s brkem za uchem seděl v čele za stolem, mezi radou a

konšely a vedle purkmistra a četl obecní účty. Hleděli, mrkali i hlavou pokyvovali, jakoby poslouchali; to ti přední. V zadu již polohlasný hovor se probouzel. Ale ani ti ani oni nedbali hrubě cifer a udání písařových, jedni pro pivo a homolky, druzí také proto i proto, že byli přesvědčeni, že je všechno v pořádku.

Jen Věk kupec, stojící v pozadí, stranou velikých zelených kamen, bedlivě všecko pozoroval, i poslouchající sousedy, i čtoucího i konšely, kteří vážně před se hledíce v duchu se těšili na pečínku a sklenku vína, na něž je purkmistr po hromadě pozval, rozumí se také na obecní útraty. Zatím poslouchali spokojeně a bez starosti, vědouce, že všecko bude jako loni, že se pivo vypije, homolky snědí, a účty schválí. Netušili však, že ten nejmladší soused v pozadí jich nechválí, že vidí, jaké je, byť i ne nepoctivé, ale ledabylé hospodářství, jak se zbytečně penězi plýtvá, jak by leccos dobrého se dalo pořídit, a leccos také zrušit, jako to pití a jídlo samo. Sám, poněvadž sklenici přijati musel, nepil a nejedl, a jen si přiťukoval, když sousedé mu »zavdávali«, již plni hovoru, kdy hlas dočítajícího syndikusa zanikal v obecném šumu. Jak sousedé mladému kupci zavdávali, připil mu nejeden z nich na to, až také on tamhle u stolu bude sedět mezi konšely, a třeba ještě výš, ale konšelem že musí být a bude, a to proto, že má vtipy a učenost a boty, protože nechodí v létě bos a bez punčoch jako tamhle konšel Pinkava, který jen svá chlupatá lýtka ukazuje a ne své rozumy.

F. Věk už prve, když účty slyšel, uznal, že by tam bylo třeba hodně zamist, a že by s tím bylo hodně práce; ale nyní, když mu předčasně ten »konsulát« nabízeli, upřímně, nebo jako pernikář Pecen ze zlosti na konšela Pinkavu, a když viděl, že velikou hromadou začíná pivo vládnout, vytratil se ven.

V tom už stal se mladý josefinista Dobrušským sousedem, začav se zajímati a starati o záležitosti své obce, kterou dříve jako nezkušený student Abderou nazýval a o ní vtipkoval. Teď počal na ná-

pravu pomýšleti. Sousedských však zábav si dosud málo hleděl. O masopustě nešel nikam a nikoho nezval; o ostatcích v pondělí pak nedbaje obvyklého veselí a čtveráctví, chtěl odejíti za obchodem do sousední vesnice. Ale jak kus z domu vyšel, zadrželi ho známí i veliký hluk, jenž se víc a více blížil s maškarami. Byli to synkové městští divně a směšně přestrojení, ten v kožichu za medvěda, ten za medvědáře, onen za žida; ten v divném fraku a čepici i ve velikém nose si vykračuje, nesl kočku v kleci, soused jeho pískal na píšťalku a tloukl na bubínek, nemoha přehlušiti štěkot a lání čtyř psů, z nichž každý byl odjinud, a jež na oprati vedl synek v červeném fraku na ruby obráceném, v divném papírovém klobouce a v dlouhých vousech z koňských žíní.

Splašená kočka v homolkové velké kleci lítala jako divá, cenila zuby, prskala, psi štěkali, bubínek duněl, píšťala ječela, a v tu divokou neladnou směs zahřmíval přes tu chvíli medvědář:

»Pré — para — duj!« a uhodil vamporou medvěda, jenž řetězem řinče a mručel, sebou škubal a tancoval na radost hojného kol obecenstva, dětí, mladých mužů i žen i starých. Všichni měli zálibu v té maškaře a všichni se k ní se smíchem tlačili, tak že policajt v šedém fraku se zelenými výložky a se zeleným chocholem na třírohém klobouce sotva ubránil přestrojené synky před návalem a tlačenicí chechtajícího se obecenstva . . .

Věk, ustupuje davu, dostal se bezděky až na podsíňku staré Sníž-kové. Tam zůstal, nemoha na ten okamžik dále. Díval se na tu pestrou chumelici, i na maškary, ale v tom, jak se maně ohlédl, na ně zapomněl. Zase ten pohled! Všech zraky se v ten okamžik upíraly na bláznivé divadlo, jen jasné, pěkné oči mladé Snížkovy panenky tkvěly na něm, a tak cele, oddaně, jakoby pro ně kolem nic nebylo. Ale v tom se již mladé líce její zprudka zardělo. Postřehla, že byla v tom svém pohledu překvapena. Mladý však kupec rychle obrátil zrak, jakoby nebyl nic viděl. Vyhýbal se, než i ze šetrnosti tak učinil. Když

se pak za chvilku obrátil, chtěje dále jíti, Márinku již nespatřil. Zmizela ze skupiny děvčat, s kterými stála, a marně se po ní ohlížel.

Po té ji neuviděl kolik dní. Všiml si toho. Když ji pak potkal, nezastavil se s ní, a jen pozdravil. Bylo to z úmyslu. Ale aby si ji nevšiml, když ji zahlédl buď na ulici nebo naproti, toho nedokázal. Vídal ji, jak se jaro blížilo, častěji nahoře na sedničce u okénka plného měsíčných, drobných růží a jiných květin. Hleděla si jich pilně, a zalévala je obyčejně, když on meškal dole v krámě. Byla však patrně ráda, když se z nenadání ukázal naproti, v okně svého pokojíku a ji pozdravil; ale tu se pak sama dlouho u okna nezdržela.

Na prvního máje záhy z rána vytrhl se F. Věk na sedničce ze spaní. Na kvap se ustrojil a usedl ku psacímu stolku, neboť mu připadlo, že včera zapomněl napsati gratulaci, a ta že musí ještě dnes a teď ráno pryč, aby došla včas k formanovi do Prahy se vypravujícímu a také v čas do Prahy, kde za nedlouho tohoto měsíce měl slaviti Kramerius sňatek se svou Vefinkou. Mladý kupec psal a skládal srdečné přání, mysle při tom, aby znamenitý vlastenec byl šťastnější nežli Tham, a bude-li .

V tom, když dopisoval, zazněla zdaleka hudba. Hudebníci slavili jitro prvního máje. Hráli pěkně. Byliť ze školy Věkova kmotřička, regenta chori. Na okamžik mladý kupec poslouchal, pak vzpomněv co je, vstal a otevřel okno. Naproti na dvou malých oknech nahoře na sedničce u Snížků visely dosud nehnutě bělostné, plátěné záslonky. Všiml si toho, ale pak uvábeň, upřel zraky na rozložitou, vysokou hrušku starou, obalenou bělostnými, nesčíslnými květy, stojící v zadu za Snížkovým stavením. Také za jeho sousedními domky a přibytky, Věkovi naproti, vznášely se koruny kvetoucích stromů nad šindelové střechy do ranního, svěžího vzduchu. Dlouho však nestál. Vychýliv se ještě s okna po hudebnících, kteří se u každého domu zastavovali, usedl zas a dopisoval gratulaci. Hudba mu v to hrála: lesní rohy, trouba, klarinety a basa; a již také plněji mu vnikalo do

sedničky májové světlo, a v něm zaleskla se plocha jeho pěkného klavíru i hřbety knih nad ním na stěně.

Jak se pak hudba již hezky blízko ozvala, ohlédl se, maje již jen několik slov dopsati. Nedopsal však, nýbrž jak seděl poloobrácen, zadíval se naproti. Tam v ten okamžik vyhrnula se bílá záslonka rychle do výše, okénko se rozlétlo, a v něm za kvetoucími květinami povychýlila se vnučka staré Snížkové. Kvetoucí stromy v pozadí i všecky střechy a štíty protějších stavení byly té chvíle již v plném proudu ranních paprsků. V nich vyjasnila se lomenice starého Snížkova stavení, v nich zaskvěly se živější barvou květiny v oknech sedničky. Nejpěkněji svědčily mladé, dívčí hlavě zakvětinami, prostě ale vkusně učesaných, hojných vlasů hnědých, čistého, jako dětského ještě čela a svěžích, pěkných lící. Vyhlížela hudebníky, kteří v šosatých kabátech i ve fraku úzkých rukávů a vysokých límců, v třírohých kloboucích a v punčochách, stáli opodál blíže sousedovy podsíně a hráli nějaký pěkný »minet«.

F. Věk zapomněl toho okamžiku na psaní, ale nevstal, schvalně, aby nesplašil svůj protějšek. Nechav všech úvah hleděl jen na sličný zjev svěžího děvčete, jež mu v ten okamžik připadlo jako orosené poupě. Ale pak když viděl, že upřela své zraky zkoumavě na jeho okno, přistoupil náhle z pozadí svého pokojíku k oknu, na okamžik zápasiv, má-li tak učiniti. Viděl, že jí v očích zrovna zasvitlo, když jej shlédla. Nach jako červánek kmitl se jí po čele, živě pokynula hlavou a usmála se mile na jeho pozdravení.

V tom přistoupila stará Snížková k oknu. F. Věk, prve nežli ho spatřila, rychle, jakoby ze strachu, aby nebyl postižen, ustoupil. Zabaluje gratulační list, po očku se díval na protějšek. Tam babička s vnučkou hleděly dolů do ulice a naslouchaly hudbě pod nimi hrající.

Prve, jak viděl Márinčino živé pohnutí, byl mile jat. Tomu dojmu se nemohl ubrániti. Nyní však už měla zase rozvaha vrch i nedůvěra. Dojem půvabného obrázku si tím zkalil, ale obrázek ten, zjev mladé, svěží dívčiny nechtěl mu přes všechny zásady tak snadno z mysli.—

V tu dobu počaly docházeti různé a většinou samé veselé noviny. Nejvíce jich mladý Věk věděl. Měl je z novin, z psaní Hněvkovského i Heldových i ze zpráv formanů, kteří z Prahy přijížděli. Bylo jisto, že se císař Leopold dá v září korunovati na českého krále. V máji již zaslechli, že se královská zahrada na Hradčanech, dotud tak dlouho zpustlá, znovu a krásněji zřizuje; nedlouho po té oznamovaly noviny, že dvorský komorní furýr, Lenoble, jako dvorský kvartýrmistr přijel na královský hrad, aby upravil všechny byty pro dvůr i Svatovítský chrám pro korunovaci.

Formani a pocestní vypravovali, jaký je v Praze shon, jak už teď přede žněmi se změnila místem k nepoznání, jak všude čistí, obilují a opravují domy, dláždí ulice, jak už teď páni stavové dávají na svůj náklad pořiditi více lamp do ulic, že poblíž kamenného mostu vystaví se lodní most, jak všecko se v Praze zdražuje, ačkoliv ouřadové tomu brání seč jsou, ale nejvíce že stoupají ceny bytů. Ty že si cizí panstvo již teď zamlouvá, a hubený konšel Pinkava, bledého obočí a bílých řas, pihovatý, jejž nic na světě nezajímalo, nežli jeho krávy a pole, začal, zpravidla bos, s nahými lýtky, jak chodil z pole, pobíhati po zprávách, jaké jsou obilní ceny. Žasl, když při tom uslyšel, že jeden polský šlechtic ujednal padesát dukátů denně za byt a jeden domáci že dostal tři sta dukátů za kvartýr, a to jenom na čas nastávající korunovace, t. j. asi na čtrnácte dní! Konšel trnul nad těmi cenami, a co by se tu vydělalo; ale také se zase těšil, jak je všecko draho, že i světlo, svíčky a olej už jsou a budou dražší, protože se chystá taková paráda se světly a ohněm.

Na podsíňce u Snížků, kde za vlažných, letních večerů sedala Snížková se sousedkami a kamž i někdy stará Věková si zašla na černou hodinku, zajímalo zase to, že kostel sv. Víta je teď zavřen, protože v něm už teď připravují trůn a všechnu okrasu ke korunovaci, a jakého panstva se už teď do Prahy sjíždí, a co bude biskupů, a arcibiskup že bude korunovat, a že už teď brzo tu českou korunu z Vídně přivezou.

Mluvili také o té strašlivé, francouzské »leberii«, že francouzský král s královnou a s celou rodinou už museli utéci, že už jsou na svobodě, a teď že bude v Paříži brzo konec, až ostatní potentáti francouzskému pomohou, až začnou do toho střílet. Všichni byli při královské rodině a proto se lekli, když přišlo, že ta novina, kterou kurýr do Prahy přinesl, není pravdivá, že přijel jiný kurýr, a ten přinesl jistojistou zprávu, že krále s královnou zajali a pryč odvezli, a že žádný neví, co s nimi bude, že už v Paryzu není kdo jist životem, když už kněze zavírají i střílejí.

Na podsíňce u babičky mezi starými sousedkami sedala za těch vlažných podvečerů i večerů také Márinka. Poslouchala, co se vypravuje, nebo sama někdy pověděla, když se hodilo, co v knížce četla. Někdy však ani neposlouchala, ani nemluvila. Zamyslila se, zadívala se před se do šera, nebo upřela zraky naproti na Věkův dům a byla ráda, když zahlédla tam se mladého kupce mihnout. Myslila často na něj. Také jí teď několikráte napadly ty starostné myšlenky, jaký je, že nepřišel ani k sv. Janu, když se tam před statuí modlili a zpívali, že nebyl nikdy na májové pobožnosti, na kterou sama tak ráda chodila, a na kůru že se již také dávno neukázal, ani ne o svatodušních svátcích, jako loni.

Jako loni tak i letos opět pozorovala světlo v jeho sedničce, teď, co zase spala na hoře, volněji, jak dlouho svítí, a často sama nerozžehnuvši, stála v přítmí u svého okénka na sedničce, schována za květinami a poslouchala, když z jeho otevřených oken ozývaly se do šera zvuky klavíru. Hrál tak pěkně, byla by do rána poslouchala, ale často tak smutně, že až sama se roztesknila. Proč takové kusy hrá? Myslí-li snad ještě na ni, na tu komediantku? Úzkost ji pojímala, tíseň, neklid cítila, a uvažovala, jaká asi byla, hezčí-li, nežli ona. Někdy jí bylo až do pláče.

Jindy zase byla na celý den šťastna, když se ráno u okna maně spatřili, když ji pěkně pozdravil a na ni se usmál. Mohla ho z okna své sedničky častěji vídati. Než nikdy se tam, když byl naproti, nezdržela.

Lekala se beztoho, že je to snad na ní už znáti, že ho ráda vídá . . . Tenkrát po těch ostatcích kolik dní ji to hnětlo, že ji Věk stihl, jak se na něj zadívala. Vyhýbala se mu, a již si pak ani pro knížky neposlala. Teď, v létě, když Věková k nim někdy přišla na podsíň, na černou hodinku, chovala se k ní zdrženlivě, ač ji ze všech nejraději vídala. Bylať jeho matkou, měl ji rád, a někdy za hovoru se Věková také o Františkovi zmínila, sem tam slovo prohodila. — —

Nastaly žně. Úroda byla v okolí a všude po všem království překrásná, pohoda žádoucí. Sklízelo se snadně, že byla radost. A zrovna o nejhlavnějších žních, bylo sedmého srpna, rozhlaholily se Dobrušské zvony a zvonily slavně, dlouho, mnohem déle, než o největší slavnosti. Do kostela se ubíralo Dobrušské »právo« s purkmistrem v čele a s konšelem Pinkavou vzadu. Měl zelený, vyrudlý již nedělní frak, byl obut, měl punčochy a střevíce s přezkami. Nešel rád, byl by raději na poli, ale nebylo vyhnutí. Mrzutě se svého souseda dotazoval, co do té slavnosti, a že to ten hoch Věkův všecko popíchl, a co oni z toho budou mít z toho slavení, když to budou beztoho muset všecko zaplatit, když budou o to větší daně.

Snížková Márinka pospíchala také do kostela a těšila se. Věděla od Věkové, že tuhle dostal František balík knih z Prahy a zprávu, že páni, co odjeli do Vídně pro českou korunu, ji povezou tyto dny přes Moravu do Prahy, a že František, jak to přečetl, chvátal hned na faru požádat pana faráře, aby dal zvoniti v ty dva dni, co pojedou s korunou českou zemí. Farář chutě svolil a ještě že bude sloužit ten první den slavnou mši svatou na poděkování Pánubohu.

Mladý Věk byl už na kůru, když tam přišla, a když mše začala, stanul vedle ní, a zpíval s ní, a pak sám, veliké, krásné solo. Stojíc blízko něho, ani vzhlédnouti se na něj neodvážila. Stála, majíc oči sklopeny; ale bylo jí tak pěkně, volně, cítila, jakoby ji ten zpěv povznášel. Zdálo se jí tam v kostele i pak ty dni, že je všechen proměněn, veselejší, a nezahlédla ho již ani jednou zamyšleného, jako před tím někdy bývал. Věděla, že se těší, že korunu přivezli, na korunovaci,

na Prahu. Ale také ji bodlo, když vzpomněla, netěší-li se také proto do Prahy, že ji, tu svou bývalou, uvidí, že se s ní sejde. Měla to toužebné přání, kdyby se také mohla do Prahy podívat; ale kdyby jej tam uviděla s ní — —

Babička jí už loni slíbila, že ji jednou vezme o sv. Janě do Prahy, že by sama ráda ještě jednou ji uviděla i bratrance, jenž byl v paláci jejich knížete pána správcem. Vnučka se zmínila, že by mohly teď o korunovaci. Ale stará Snížková, to že nejde, kam pak ona stará do toho Babylonu, co bude o korunovaci, a také jak s bytem, a kam by se poděly, Franc, bratranec, že nebude mít beztoho ani chvilku kdy, ani místa. Márinka to smutně uznala; ale pak, když si přinesla z fary dvě knížky, dostaly se tam prostřednictvím Věkovým, »Vzbuzení vlastenců k očekávání Leopolda II.« a pak »Popsání obyčejů při korunování králů českých«, znova po Praze zatoužila. —

Slyšela, kdo se všechno z městečka tam chystá, a že Věk to všechno řídí a připravuje. Mluvilo se o tom za večerů u Snížků na podsíňce i o slávě, jaká bude v Praze. Márinka začala povídat o korunovaci, jak si to z knížky pamatovala, co se všechno děje, když krále a královnu korunují. Všichni poslouchali, a nedbali, že dnes sedí déle, nežli jindy. Také si nevšimli, že mají neobyčejného a skrytého posluchače.

F. Věk stál opodál za dřevěným sloupem sousední podsíně. Vracejíce se domů od starého Žalmana, zahlédl společnost na Snížkovic podsíňce, a vzpomněl, že by se mohl stavit pro maminku. V tom zaslechl večerním tichem Márinčin hlas. Zastavil se, pak se tiše přiblížil a poslouchal, jak vykládá o korunovaci. Potěšilo jej to. Také její hlas zněl mile a povídala prostě, ale pěkně. Ani se nehnul, aby nevyrušil. Byl šerý, vlažný večer, jen hvězdy mrkaly. Na podsíni za sloupem uložil se hluboký stín, a proto nikdo mladého Věka nespatřil, a také pak, když pojednou vystoupil, ani hned nepoznal. Jen vnučka Snížkové. Rázem umlkla. Cítila, že se jí tají dech.

Vítali ho, musel usednout k nim. Márinka mlčela a také nepo-

slechla Věka, když pochváliv ji, vyzvalji, abyjen dále povídala. Usmála se a řekla:

»Vy to víte líp, vypravujte vy, my budeme poslouchat.«

Mínil, když sem šel, že odejde hned, ale zůstal déle. Líbilo se mu, a dal se do hovoru a nejvíce o tom, co četl v novinách, jak deputýrovaní přivezli královskou korunu na Pražský hrad, že je sice všude cestou slavně vítali, ale největší sláva že byla v Praze, co bylo lidstva všude na ulicích, v oknech, a že vojsko bylo v parádě, jak střílelí a všemi zvonili, jak korunu uložili ve Svatováclavské kapli, že byla na několik hodin vystavena, a jak tam bylo zrovna o zabití, co lidí se hrnulo, aby uviděli Svatováclavskou korunu.

»Vidiš, Márinko, a pak bys chtěla, abych tam s tebou jela,« ozvala se Snížková, »kam pak se mnou, starou osobou.«

F. Věk, který za řeči několikráte pohlédl na její vnučky mladé líce, jež se za toho šera zdálo přibledlé, postřehl, jak Márinka, nehlesnuvši,

sklopila hlavu. A v tom už Věková, že by Snížková nemusela sama jet, že by Márinka mohla s Martinckou, to že by se nemusela bát. Ale Snížková, to že nejde, a pak jak s kvartýrem. Franc že by třeba nemohl jí vzít. Věk podotkl, že s byty není tak zle, jak se rozkřičelo, že si to zvláštní komisí vzala na starost, a ostatně pan Snížek, jako bratranec staré, že by vždycky měl volný koutek v paláci.

Postřehl vděčný pohled mladičké sousedky; ale u staré nepořídil. Když se domů vrátil, myslil na tu dnešní schůzku. Bylo mu Márinky skoro líto; a jak jí to slušelo, jak hezky vypadala. A čte; čte, a o korunovaci. Která pak z děvčat by — Ale od něho knížky ne, raději si je jinde vypůjčí. A vidí ho přece ráda, v tom se snad přece nemýlí. Přemáhá se, zúplna se vyhýbá?

Dva dni po té, když šel před samým polednem z pole, byl horký srpnový den, stála stará Snížková na podsíňce někoho vyhlížejíc. Jak Věka zahlédla, hned ho volala a prosila na slovíčko, a živě, všecka nějak vzrušena ohlašovala:

»Tak pojedu! Franc, bratranec psal, a sám od sebe, vzpomněl si. Ať přijedu, a Márinku ať vezmu s sebou, že jí ještě nezná, že něco uvidíme, a místa že má dost. Tak pojedeme. Udělám to holce k vůli. A prosím vás, Františku, abyste nás tam k Francovi, jako do toho paláce zavedl. Znáte to, a my bysme tam netrefily. A vyptávat se teď v tom zmatku Babylonském — —!«

»Všecko, co si budete přát, paní teta —«

»A to ne, Františku, děkuju pěkně, to ne. Vy budete mít své, a my taky. Za břemeno nebudem.«

»Budu mít dost času. A co Márinka?«

»Čekám ji. Ještě nic neví. Je na louce. Psaní přišlo před chvílí. Však tamhle jde — Mařenko, holka, pojď!« volala statná stařena a kývala živě rukou na vnučku, jež parnem zardělá, majíc šátek trochu přes čelo stažený, aby oči stínil, v pantoflíčkách svižným krokem se blížila. Věk mohl jíti; zůstal však, až Márinka došla, chtěje vidět, co bude říkat. Patrně překvapena, že Věk stojí s babičkou, zůstala na

okamžik jako když před ní udeří, když babička vesele ji vyzvala, tak aby se tedy chystala na cestu do Prahy, že pojedou. Márince se tváře, čelo do temna zarděly, a v očích zahořelo. Nepromluvila, upřela zraky na babičku, na Věka. Mihlo se jí, že on nějak pomohl.

»Strýc z Prahy nás pozval.«

V tom babiččině oznámení bylo pro ni trochu zklamání, ale když hned na to Věk usmívaje se podotkl, tak aby se chystala, že už je čas, že pozejtří vytrhnou, pojala ji taková radost, že chytla babičku kolem krku, a zvolala:

»To jste hodná! To jste hodná!«

Ale pak vytrhnuvši se, jakoby se zastyděla nad tím prudkým projevem své radosti, vlítla do stavení.

XXIII. VESELOU CESTOU.

I bylo v Dobrušce chystání a příprav na tu korunovační výpravu do Prahy, a na dalekou cestu, trvající sem a tam dobrých šest dní. F. Věk se na ni velmi těšil; klidněji však, nežli loni na jaře, kdy ho přece ještě znepokojovalo pomyšlení na Paulu, a jak se s ní shledá. Nyní již neměl žádných pochybností. Bylo u něho jisto, že k ní, do bytu, nepůjde, Thama že však vyhledá. Také se již napřed mamince ohlásil, kdyby se snad o den, o dva déle zdržel. Věková mu nic nezabraňovala, ať si jede, že když to je taková sláva, kdy že to zase bude, za lidský věk že ne, a že polní práce zrovna ještě nehoří, ostatně že všecko udělá, jak to nařídil v krámě mládenci a učenníkům a na poli také, jen aby zase zdráv přijel, a také aby si z Prahy žádnou nevěstu nevozil, tady že je dost hodných.

To řekla s úsměvem, ale syn rozuměl, že v tom je přeci trochu připamatování a hodně toužebného přání. Navečer před odjezdem navštívil také starého Žalmana, jenž poslední dobou hrubě sešel. Ne

však duševně. Starý »perlinčan« čile jako jindy jednal s mladým kupcem na jejich osamělých besedách o věcech veřejných a byl od smrti císaře Josefa velmi znepokojen, více nežli byl z počátku sám Věk. Nevěřivý staroch, jenž tolik pro své přesvědčení vytrpěl, strachoval se, že se vrátí staré časy, že jim zase vezmou, čeho za nebožtíka císaře dosáhli. Sice leckterá jeho novota vzala za ten rok za své, povolená však svoboda evangelického učení zůstávala. To Žalmana počalo utišovati. Proto však jinak poslouchal vypravování Věkovo o nastávající korunovaci a upokojil se pak, když mu jeho jediný společník zrovna před svým odjezdem přinesl novinu, že nastávající král založil fond kolika tisíc dukátů pro evangelické české mladíky, kteří by chtěli studovati theologii.

»To rád slyším, Františku, to rád slyším,« opakoval bělovlasý, vrásčitý staroch, sedě venku na lavičce na srpnovém slunci. »Aby ho Pánbůh pozdravil, a zachoval našeho nového krále. A dobře se na něj, Františku, podívej, abys mně pověděl, jak vypadá, je-li nebožtíkovi podoben. Budu na vás vzpomínat a modlit se, aby nám ho Pánbůh dýl zachoval, nežli nebožtíka císaře pána, toho upřímného přítele všech pronásledovaných a utiskovaných.«

F. Věk vrátiv se večer od Žalmana, vykonal poslední přípravy; časně ráno pak, když se již rozloučil a chtěl z domu vykročiti, připamatovala ho matka, tak aby Snížkové byl nápomocen, že by v tom zmatku byla jako prodaná a Márinka také, aby si je tedy vzal na starost, zvláště v Praze, aby nebloudily.

F. Věk se těm strachům v duchu usmál, slíbil však ochotně, hlavně také proto, aby již mohl vykročiti do časného rána, na náměstí, kde již stál přichystaný vůz a druhý zrovna dojížděl. Onen zapůjčil purkmistr, tento si najala druhá společnost od konšela Pinkavy, jenž ho sám řídil, aby se lacino dostal do Prahy. S sebou měl pecen chleba jako kolo a hrnec perného tvarohu, že stačilo vše na kolik dní. Mimo to se spoléhal, že se cestou a v Praze trochu se sousedy přiživí a s nimi něco uvidí a všecko hodně lacino, co možná zadarmo, a ještě že při-

veze nějaký tolar domů, za povoz, a tam v Praze, když jsou fůry tak drahé, že by mohl také hezký groš přivydělat, když se teď platí fiakrům na půl dne dukát, a na celý den dva i tři dukáty.

Oba vozy byly fasuňkové. Na nich na příč visela prkna, sedadla, na provazích uvázaná. V předu i vzadu byly pytle s ovsem i otepě sena.

Když Věk docházel, byly již povozy obstoupeny, a pořád ještě lidí přibývalo. Tu tam se v stavení ještě loučili, nejdéle koželuh Sychra, jenž včera před cestou sepsal poslední vůli. Pražské poutníky doprovázeli příbuzní s uzly a pytli plnými buchet a různého jídla, a také se škatulemi, v nichž byly uloženy zlaté čepce panímaminek. Než i sousedé přišli dát s Bohem na dalekou cestu a podívat se na poutníky, až vyjedou.

F. Věk v límcovém, tmavém plášti, v třírohém klobouku, s holí v ruce přecházel nějak už netrpěliv od vozu k vozu. Zdálo se mu, že je vše na dlouhé lokte, a nač toho loučení tolik, a proč tu ještě všichni nejsou. Snížková také. V tom však přicházela s Márinkou a s Barkou děvečkou, nesoucí za nimi hodný uzel. Chtěj nechtěj musel si mladý kupec všimnouti Snížkové vnučky, v čapce, v kabátku, teď po ránu svěže uzardělé. Hezky jí to slušelo, a z očí jí bylo vidět, jak se těší na cestu.

Jí i babičce pomáhal na vůz, na purkmistrův, kdež se usadili: v předu po koních Márinka a ještě dvě děvčata, její kamarádky, prostřed vozu Snížková s kmotrou Martinckou, vzadu purkmistr, Věk a ještě jeden svobodný, tak trochu již ženich panny Martincovy, v předu s Márinkou sedící. V druhém voze seděli zrovna tak rozděleni: v předu svobodné, prostřed panímaminky, vzadu mužští. V předu, skoro na voji, seděl ve starém límcovém plášti, v koženkách a v zrzavých botách konšel Pinkava ve vysoké, trochu opelichalé vydrovici. Řídil koně, tuze mírně, nepoháněje jich, aby jich ušetřil, a pořád jen »hy, koníčky, hy,« a při tom po hrnci a chlebu a ještě častěji po podkovách oči obracel.

Bylo krásné jitro měsíce srpna.

Jeli silnicí vyschlou jako mlat. Míjeli pole z části již zoraná, úhory, strniště. Sem tam ve svahu u tmavého lesa vystupoval rovně modravý kouř pastýřského ohně. Stáda krav popásala se na strništích i na širokých mezích. Na posečené louce zhlédli také houfec koní; na jednom z nich stál rozkročený mladý hajek a vesele halekal. Ve zvučné, prolamované jeho halekání mísil se zdáli temný hlas skotákova rohu. Cepy se ozvaly rychlým tempem a jak se ke vsi blížili, zněly hlasněji. Už ves stromy zakrytou minuli, dřevěné statky doškových střech, ovocné sady s dozrávajícím ovocem. A zase pole, nekonečná silnice.

Vál svěží větřík, slunce zářilo. F. Věk spokojen liboval si se sousedy, že budou mít krásný čas, jen aby tak zůstalo na slavnosti. Hovořil s mužskými, promluvil na tetky, prostřed sedící, podíval se také po děvčatech vpředu, a kdykoliv se Márinka po babičce ohlédla, všiml si mladého, svěžího děvčete. Vida její nelíčenou radost, zářící z tváře i z očí, byl sám rád, že ten strýc z Prahy psal. A zase s purkmistrem a s mládenci hovořil o polích, o práci polní, o Praze, o korunovaci, a vykládal, tenhle rok že bude na věčné časy všem Čechům i jejich potomkům v slavné památce, že se to teď bohdá pořídí, aby lid, zvláště venkovský, všecky své pře a důležitosti (to mluvil nejvíc podle novin) směl při ouřadech přednášet v přirozeném svém jazyku, a že o korunovaci páni stavové budou mít příležitost znovu přednésti žádost, že potřeba zachovat a rozšířit český jazyk, a že také Pražané, jak je slyšeti, budou se ucházeti strany zachování českého jazyka.

Purkmistr pokyvoval hlavou, tetky chvíli poslouchaly, a děvčata vpředu, ta se pořád chlichtala. Ale toho si Věk povšiml, že jak začal rozprávěti a chvilku již hovořil, že se Márinka poobrátila a poslouchajíc nechala družek. Nežli se nadáli, byli na Opočně. Tam se dověděli, že před hodnou chvíli odjeli odtud do Prahy na slavnost korunovace také na dvou vozích. F. Věk seskočiv na »prostranově«, ohlásil, že se tu na chvilku staví, že přijde hned.

Vzpomněl na starého poštmistra Sýkoru. Nedalo mu, aby se u ně-

ho nestavil, věda dobře, že starý podivín se jistě také těší z korunovace. Nezastal ho v křesle jako pokaždé. Starý »spěšnoved« ploužil se v bačkorách k polici plné starých knih. Ale horko měl v jizbě jako po každé. F. L. Věka viděl rád; na poslední výstup už pozapomněl. Když uslyšel, kam Věk jede, začal povzdychovat víc a víc, a teskně, a naříkat, jaké má soužení, jaké trápení s těma nohama. Kdyby alespoň na tyhle dni mohl na ně, aby se mohl podívat do Prahy, na tu slávu, na českého krále.

Věkovi bylo líto starocha, jenž pojednou se třesa ohlížel se po svém starém křesle. Věk ho do něho vedl, a staroch ustavičně povzdychuje opakoval:

»Oni to všecko uvidějí. Ach Bože, ach mladost, ach mladost! Ale oni tomu aspoň rozumějí, co to je ta slavnost, co v tom je, ale tady -- — A všude říkají ‚koruna' ‚korunovace'. Vždyť je to ukradeno, z latiny ukradeno, povídám corona, vždyť vědí! ‚Zlatoveň' povídá slovář ‚zlatoveň', rozumějí, a korunovace, to jsem zas já našel, to je ‚slavnost zlatovnění' anebo ‚královzvýšení'. Ach, to bude sláva! Všichni spěšnovedi půjdou kolem cestovního kočáru J. Milosti. Vím, jak to chodí, s obnaženou hlavou, v plné stkvostnoctitedlnosti, vědí to je gala, to je slovo co? A já bych moh' také! Takhle musím tu sedět, a podívají se tamhle« — a ukazoval na skříň. F. Věk ji musel otevřít.

«Podívají se, to můj spěšnovedský stkvostnoctitedlný oblek.«

Visela tam poštmistrovská uniforma, červený frak, bílé jelenice, klobouk premovaný, a pod tím stály vysoké boty.

»V tom jsem vez' císaře Josefa, a v tom bych moh' jít s ostatními spěšnovedy kolem kočáru J. král. Milosti. Ale,« a tu změnil naříkavý tón. »Ale je to tu, bude to, královzvýšení, bude. Dočkal jsem se ho. Buď Pánbůh pochválen!« Hlas mu měkl, a z očí pod hustým obočím prokmitlo jako pohnutí. »Tak jedou a stavějí se zas, ale hned, jak přijedou, oni mně to jak náleží povědí, oni tomu rozumějí, tady jsou hovada, tady se mně jen smějou; a půjdou-li do české expedice, řek-

nou panu Krameriusovi stran těch mých slov, že mám zas nová a lepší — —«

F. Věk lekaje se, že nastane výklad o nových slovech, měl se rychle k odchodu, vymlouvaje se, že venku čekají. Poštmistr tiskl mu ruku a žádal znova, aby se tu jistě stavil, a aby Prahu pozdravoval, mati čku Prahu.

Starému spěšnovedovi omžily se oči. — —

A zase jeli volnou krajinou, širým rovným krajem na Králové Hradec, dále k Chlumci a měli přes Poděbrady a Český Brod namířeno na Prahu. Panímámy na obou vozích začaly se modlit, jakoby jely k sv. Janu.

Nebylo však hrubě možná. Císařská silnice jindy dost živá, netrhla se teď povozy a lidmi. Tu se kolébaly před nimi těžké formanské vozy, ten forman jen s dvěma, onen »těžký forman« se čtyřmi páry koňů, v chomoutech blýsknavých mosazným kováním, s jezevčími kožemi a rudými vytírkami. Potkávali také přípřeže, »forajtry«, kteří vytáhnuvše formanský povoz vraceli se na jednospřežné dvoukolce, za níž kráčely přivázané ostatní dva páry koní v těžkých chomoutech a v plném řemení.

Sotva se Dobruští formanům vyhnuly, již hrčel proti nim poštovní vůz se čtyřmi koňmi, a za ním po chvíli uháněla diligence plná lidí. Pěších poutníků potkávali dost a dost, lidí z krajiny i cizích vandrovních šumařů, a všichni mířili většinou ku Praze. Také mnoho cestujících na koních s tlumoky je minulo; a zase již stádo volů neb ovcí vzbudilo před nimi mračno prachu. Hrčení kol neustávalo; přejížděly okroče, dvoukolky, selské vozy. Začasté zaslechli poštovní trubku, jejíž hlas se vesele krajinou rozléhal. Nemálo zajímalo Pražské poutníky, zvláště ženské, oddělení vojska, k vůli němuž museli zajeti na samý okraj silnice, a jež, majíc jízdného důstojníka v třírohém kloboučku v čele, kráčelo v plné zbroji, v bílých fracích a ve svinutých pláštích s těžkými puškami

na ramenou a s telaty bílého řemení na zádech, za víření bubnu nekonečnou silnicí v plném slunci směrem k Hradci.

Stará Snížková hledíc na vojáky vyslovila nahlas, co si Márinka a všecky soucitné myslily, jak ti vojáci od slunce opálení, spocení a hustým prachem zrovna šediví, co v něm zkusí, a jak už mnozí těžko jdou, a jistě už několik neděl, třeba někde od tureckých hranic nebo od Rejna.

»To není divu, že si nohy do krve odřou, a že pak k stáru schromnou —« mínila Martincka.

Brzo však na vojáky zapomněli, když po chvíli jich dojely dva panské kočáry zasklené, před nimiž kus jel na pěkném koni forajtr v čisté liveraji. Ženské s povozů nejvíce do kočárů hleděly, aby zahlédly vrchnost, jež se mihla, páni i dámy, napudrovaní, patrně veselí. F. Věk upozornil také své krajany na jezdce v žlutých spodkách, v botách, ve tmavém fráčku, ve klobouku se žíněným ohonem, majícího na prsou koženou brašnu. Mihl se kolem nich jako střela a uháněl ku Praze. Hned první den shlédli toho poštovního kurýra, a druhý den jich zase jiný dojel a předhonil.

Projížděli vesnice, městečka, zastavovali obyčejně na známých široko daleko formanských hospodách, jež stojíce u silnice, všecky výstavné, vypadaly z daleka jako dvory. Jindy v nich bývalo živo, teď před korunovací nebylo v některých, jmenovitě čím více se ku Praze blížili, ani hnutí. Před dlouhým, hospodským stavením u žlábků krmili koně v povozích, pod vysokou dřevěnou kolnou stálo povozů, kočárů, a nejvíce formanských vozů vysoko naložených pod bílými plachtami.

Vnitř pak, v hospodské jizbě někdy sotva místo dostali. V průjezdě sedělo plno lidí, vandrovních, sedláků kolem dudáka nebo šumaře s cymbálem, v jizbě pak za nejpřednějším stolem formani v modrých košilích, v zelených sametových čapkách, jež nosili pod klobouky, s biči po boku. Jich si také hospodský v čepičce zlatem vyšívané nejvíce všímal, jakož je také, když dojížděli, vítal jako vzácné

hosti a dobré známé. Také hospodská, vystrojená, s granáty na krku od šenkýře, kde seděla, všechno, hosti i posluhu přehlížejíc, je vítala, na ně promluvila, nemajíc pro jiné valně pokdy. Bylo dost nepohodlí, a přece při něm cesta vesele míjela.

S vozů bylo co vidět, většina Dobrušských jela do Prahy po prvé, a vespolek měli také kratochvíli. Nejhlučněji bylo na druhém voze, s jehož předku se přes tu chvíli ozvalo povzbuzující, šetrné »hy, koníčky, hy«, a kdež si mužští svého konšelského vozataje notně dobírali.

Až se rozkatil hned prvního dne, o svačině. Odbývali ji v širém, ve stínu lesíka u silnice. A o té svačině konšel Pinkava nemohl ve voze v předu v seně a v slámě nalézti svůj hrnec perného tvarohu, na který si mu děvčata v předu sedící nadarmo stěžovala, že hrozně páchne; pro tu vonnou nádobu mu i mužští domlouvali, že jim dělá ostudu, když se s ní v poledne táhl do hospody, a když tím hrncem všechny od stolu vyháněl, že jen uplívali a nadávali.

Teď přehrabal Pinkava celý vůz, jakoby dukáty hledal, až konečně shlédl svůj poklad pod vozem, vedle kolomaznice, prachem pokrytý a jen tam navlhlý, kde se puklinou drala čpavá, měkká massa perného, špinavě žlutavého tvarohu. Všichni z obou vozů se sběhli, smáli se a chechtali pihovatému Pinkavovi, jenž hrnec prohlížel, očišťoval, nadával, jsa té chvíle konšelem a ne kočím. Neupokojil se dříve, až když mu celý jeho vůz nabídl za náhradu ze svých potravních zásob, ovšem s tou podmínkou, že puklý hrnec zůstane v příkopě a nepojede s nimi do Prahy.

Na Věkově voze měli z toho také zábavu, a také si sami navzájem dobře cestu krátili, ač ne tak hlučně jako ti tam na konšelském. Děvčata se méně účastnila obecného hovoru; tak dobrý mrav kázal. Než při obědě, když svačili, i při večeři seděli všichni pohromadě, a tu se Věk spíše s nimi dostal do hovoru nežli ve voze. Také dělal rytíře, vykonávaje jim všeliké malé služby a pozornosti. Nejvíce vnučce Snížkové. Té si všiml nejspíše. Líbila se mu více nežli jindy,

zvláště když její chování poznával. Vedla si nelíčeně a mírně, že se tím patrně lišila od svých hlučnějších a volnějších kamarádek. F. Věk se také k ní šetrněji choval, a hlavně k vůli ní zamítl návrh rozpustilého mládence z druhého vozu, Exnera Josefa, který před tím Pinkavův hrnec kolomaznici přitovaryšil, aby nyní na večer před odjezdem děvčatům něco vyvedl, nějaké čtveráctví.

Děvčata spala s panímaminkami v jedné jizbě osamělé zájezdní hospody při silnici, mužští vedle v komoře i na půdě, jak jen bylo místo. Konšel Pinkava v stáji u koní, aby mu nikdo nepokradl zásobu obroku. Když se po večeři všichni na vrzavých dřevěných schodech rozcházeli v zarudlé záři lojové svíčky a svítilny, F. Věk chutě a upřímně, nejen z obyčeje, podal Márince ruku. Ucítil, jak se jí ruka vjeho zachvěla, a zapomněl podat ruku také ostatním děvčatům. V tom všeobecném nanoc loučení nikdo si toho nevšiml. Jen Snížkové vnučka, a dobře, a myslila na to i pak, když konečně ulehly. Myslila na všecko, obnovila v mysli cestu celého dne, zastavovala se tam, kde s Věkem mluvila, kde jí něco řekl, nebo nějakou pozornost prokázal. Těšilo ji to, a tak ji to blaženě všecko zabavilo, že nedbala svých družek, jimž improvisovaná lůžka, slamníky a sláma plachtou pokrytá působila tolik veselosti, žertů a smíchu, až paní tety počaly je napomínat a okřikovati.

Vedle v komoře při stěně na slámě, maje hlavu na přiklopených židlích, ležel mladý Věk. Slyšel ze sousedství ohlas veselého hovoru, dívčích bujných výkřiků a hlučného smíchu. Naslouchal, pozoruje, neuslyší-li také Márinčin hlas. Než nezaslechl ho mezi těmi rozpustilými, a bylo mu to skoro milo. A myslil, to že je opravdu hodné děvče, čisté mysli, nezkušená jako dítě. Jak vroucí a přece plný studu byl její pohled! A ruka se jí zachvěla . . . Ale kdož ví . . . Paula byla také takové děvčátko, a přece pak . . . A ostatní, Lotty, Bettina . . . Áh, ah — Jak na ně mohl vzpomenout, na ty dryáčnice.

V tom jej vytrhl Exnerův Josef, ten štvanec z konšelova vozu, jenž za smíchu a žertů ostatní společnosti mužské leza teď přes něj, kle-

pal na zeď, a škádlivě na holky pokřikoval, a jenž neustal, až když se ozvalo hlučné jako hrozivé zabušení na zeď z pokoje a ohlas přísného vyzvání staré Snížkové, aby si pan Josífek už dal pokoj. —

Když se Věk časně ráno probudil, rád si připomněl nastávající cestu. Těšil se zase na ten den. Ostatní společníci se již strojili, a Pepíček Exnerův byl venku. Věk vzpomněl na jeho včerejší návrh. Proto ustrojiv se vyšel ven a nepozorovaně prohlédl oba vozy. Neshledal však nic podezřelého.

I jeli zas vesele dál ranním, chladným, ale pěkným jitrem, nekonečnou silnicí, krajinou tu v kraji rázu již podzimního. Z počátku byla cesta dosti volná, ale čím dále tím více se objevovalo povozů a lidí. Dopoledne je předjeli dva generálové, za nimiž jelo kolik husarů s copy přes spánky a vojanských sluhů vedoucích koně jízdné i s nákladem. F. Věk vyzvěděl, že ti pánové jsou polní maršálek hrabě Pellegrini a ten druhý hrabě Mikovini, a oba že jedou z Hradce Králové. Ženské to divadlo dosti zajímalo a mluvily dlouho o něm i o panských kočárech cestovních, které je zase předjely. Stará Snížková trnula, co to v Praze bude, když jenom jedinou silnicí tolik lidstva a panstva se tam hrne, a co se jich odjinud, z jiných stran přisype, přivalí, to že oni se tam ztratí jako zrno máku v popelu.

Když v poledne na hospodě obědvali, vtipkoval Exnerův Pepíček o jmenech Pellegrini a Mikovini; v tom kdosi, nějaký jezdec přibylý, přinesl novinu, že teď odpoledne pojede tudy Náchodský pán, vévoda Kuronský, že jede ke korunovaci s »hercočkou« a s dcerami, a že má celé komonstvo s sebou. Zpráva ta vzbudila i teď, kdy toho panstva různého tolik přejelo, značnou sensaci, a Dobruští, kteří o mocném a bohatém sousedovi na Náchodě leccos slyšeli, o jeho štědrosti i nádheře, jaký má dvůr, mluvili o něm dlouho a živě a těšili se, že něco uvidí.

A uviděli. Odpoledne, bylo již okolo čtvrté, když jeli širou silnicí, zdvihl se za nimi mrak prachu, a z toho vyjelo několik forajtrů premovaných v červených kabátcích. Za nimi kočáry přehrčely, jeden,

dva, tři, celá řada, a kolem nich mnoho jezdců v copech, v klobouč-kách, v tmavozeleném mysliveckém obleku premovaném na prsou zlatými portami jako šňůrami.

Dobruští uhýbali již z daleka na levo, ku příkopu, aby vrchnost měla volno. Všichni se při tom zpět ohlíželi a hádali, v kterém asi kočáře sedí vojvoda, a v kterém ona vévodkyně s dcerami, nebo jsou-li všichni pohromadě.

»Pohromadě, pohromadě!« křičel Exnerův Pepík, »mají kočár jako chalupu, uvidíte, ale na levo, čihy!« křičel na konšelského kočího, »už jsou tu, vjedou nám na záda, převrhnou nás jako homolky. Čihy, tak bouchněte do těch mrasek, »hy, koníčky, hy!« volal po Pinkavovi, ale křikem. V tom se ozval na blízku dusot a hrčení kol. Jezdci se kolem mihli, kočáry dojížděli. Dobruští se na vozích tlačili, vstávali a volali na Pinkavu, aby zastavil. Zastavil náhle, prudce, až děvčata v předu sklesla rázem na prkénko. A již strašlivě vykřikla. Padlyť rázem s prknem na dno vozu, kácely se, hrabaly, křičíce, výskajíce, a v tom už panímaminky k nim, co je, co se stalo, co dělají. Kolem hrčely kočáry; první dva skvostné, veliké, cestovní, a v každém čtyři bělouši v krásném řemení. Z vozu vyhlíželi vážný pán v tupetu, vévoda Kuronský, a jeho dámy v cestovním obleku, a všichni po té chumelici na venkovském voze a bezděky se usmáli. Ale jezdci kolem a ti v zadních kočárech, kdož byli z komonstva a služebnictva, se smáli hlasem vesele i posměšně.

Na voze vstávaly panenky zardělé, pocuchané; staré jim pomáhaly, i Exnerův Pepíček, ten s nevinnou, starostnou tváří, nedbaje hněvu a obviňování, že on to jistě nastrojil. Pinkavovi se s mužskými smál, když konšel láteřil, kdo že mu nahradí provazy, ať on Pepíček, když je takový rozpeslý, provazy zaplatí, že byly zcela nové, a že je vidět, že byly naříznuty. V předním voze se měli líp. Viděli všechen vévodský průvod i tu komedii v konšelském voze. Márinka se lekla, když zaslechla pokřik. F. Věk, jemuž takové žerty nebyly po chuti, se mrzel a mínil, že to Exnerův Josef jistě nastrojil v poledne, když

všichni byli zabráni hovorem o Kuronském vévodovi. Martincka pak dodala, že holky nic z těch kočárů neviděli, to že je to nejhorší, a to že tomu štvanci neodpustí...

Toho dne na večer nedostali noclehu. V hospodě, u které se zastavili, bylo plno. Pod velikou otevřitou kolnou za stavením stálo plno formanských vozů, kočárů a jiných povozů, a kolik for pod bílými plachtami zabralo všechno místo před hospodou. Strážná lucerna tu hořela, a hlídač s chundelatým psem obcházel balíky zboží vysoko na vozích vyrovnané. Nezbylo než jeti večerem dále.

Suchá silnice probělávajíc se mezi ztemnělými poli a lukami, ztrácela se v černu. Na nebi se již jiskřily hvězdy. Podzimní, tmavou krajinou vládlo hluboké ticho. Jen silnicí zněl vzdálený rachot vozů, dál a dále se tratící. Někdy potkali pozdního chodce, jenž pozdraviv zanikl záhy v temnu pospíchaje na nocleh.

Ženské na vozích halily se do šátku, mužští přitahovali pláště k tělu. Všichni seděli tiše, sotva že promluvili. Byliť všickni roztřeseni celodenní jízdou, unaveni, mrzuti, že se zklamali s noclehem, na který se již těšili; jmenovitě staří. Jen tam, kde byl porušen pořádek sedění, jenž se i za dne někdy na chvilku změnil, ozýval se tlumený hovor mladých s mladými. Než i ti chvilkami umlkli, když se jejich ruce našly, nebo když se na hvězdy zadívali. Tak v konšelském voze panenka Jelínkova se svým nastávajícím; ale ne dlouho, až Exnerův rozpeska, jenž se stavěl jakoby klímal, začal vzdychati a k nebeským hvězdám také hleděti.

V předním voze vpředu stál F. Věk v plášti poblíž Márinky, jež seděla. Stál tu již od svačiny, kdy mimo nadání sem přistoupil. Bylo to po prvé, co jeli. Snížkové vnučka byla velmi překvapena, a mile, když chopiv se lišně vyhoupl se na voje a k nim přistoupil. Z počátku byla nějak nesmělá, ale pak se jí uvolnilo. Věk mluvil se všemi děvčaty, vlastně však jen s ní. Ona mu stačila. Hovořili o Praze. Viděl, že dosti četla, a také že Krameriovy noviny nezůstaly bez účinku. To ho těšilo, jakož i její otázky.

F. Věk se ani nenadál, a nastal podvečer. Tak rychle ty chvíle uběhly. Pak když nedostali noclehu a dále jeli, hovor na vozích ochabl. Paní tety pak poklimovaly a děvčata ztichla, a jedno po druhém se začalo také dřímotě poddávati. Jen Márinka ne. Věkovi se to líbilo. Koně jeli volněji, na tvrdé silnici skoro již opuštěné zvučel drkot kol i koňský dusot. Někdy podkova cvakla, jiskra vyletěla, někdy zaslechli na mžik strom nebo křoví, jak zaharašily u večerním větru. Černý strom i keř mihly se v zad, a zase tmavá lada, širá pole, černé skvrny lesíků, sem tam zardělá tvář tiché samoty nebo ze vsi ve zčernalém stromoví.

Mladému kupci bylo volno; té chvíle nedbaje ničeho, zabýval se jen se svou sousedkou, proti níž stál blízko opřen jsa o fasuněk. Snížkové vnučka připadala mu tak něžná, jako dosud nikdy; a pojednou ho pojala starostlivost a péče o ni. Ptal se jí, je-li jí zima. Z tónu jeho bezděky zavanula upřímná starost. Márinka pozvedla k němu oči a usmívajíc se, odvětila, že ne. V pohledu tom i v úsměvu za kmitu hvězd tak půvabných, viděl, jak mu je za jeho péči vděčna a jak ji těšila. Přitáhla velký šátek kolem hlavy, a v ten okamžik si vzpomněl, že vypadá tak jako tenkrát v zimě večer, když šla z přástvy. Řekl jí to a dodal:

»Tenkráte jste se mne bála.«

»Lekla jsem se.«

»Už se mne nebojíte?«

Usmála se a vesele řekla:

»Teď ne.«

»Jindy se bojíte?«

»Někdy.«

»A kdy?«

Mlčela.

»A proč?«

A zase neodpověděla. Ale na tuto otázku mihl se jí rumčnec po tváři. On však neviděl a jen naléhal na odpověď. Při tom mu pro-

klouzlo, že proto snad nechtěla od něho knihy, že ji byly od jiného milejší.

Lekla se patrně a kvapně, živě, skoro prudce zvolala:

»To ne!«

Ale více nevyložila; za to, když se jí optal, bude-li chtít od něho knížky, až se vrátí z Prahy, ochotně a ráda přisvědčila. Věk stoje těsně proti Márince, viděl ji dobře v mihotavém světle hvězd. Viděl její čisté bílé čelo a z pod šátku dva proužky tmavých pročísnutých vlasů, viděl mladé líce za toho polosvitu jako bledší a oči dlouhých řas hledící zadumaně, snivě před se do tiché noci. Ale pak vzhledly k němu tak mile, tak oddaně, a rty se usmály takovým čistým, neličeným úsměvem, že v něm i v zraku viděl její tiché štěstí i bezděčný výraz čisté vroucí oddanosti. Byl dojat, táhlo jej to, aby vztáhl ruku a podal ji Márince. Než opanoval se. Chvilka minula, nežli promluvil a v tom zkřikl kočí, ukazuje bičem před se:

»Tamhle je hospoda.«

To vzrušilo všechen vůz. Z něho letěl pokřik do zadu, do konšelského, kdež Exnerův Josífek začal dřímajícímu Pinkavovi křičeti u samého ucha:

»Vivat! Vivat! Hospoda! Všecko zadarmo!«

Poněvadž už cestou povečeřeli a již se připozdilo, v šenkovně se dlouho nezdrželi. Šli brzo spat, ženské na komoru, mužští na půdu. Jiné porady nebylo. Již dole v hospodské jizbě se vespolek rozloučili, a ženské se panu Josífkovi smály, že má odehráno, že jich dnes nebude zlobit. Ráno zase záhy vsedala Dobrušská společnost na vozy. Už tam byly všichni, už purkmistr pobízel, aby jeli; ale Exnerův Josífek scházel. Mužští ho volali, křičeli na něj, ženské se smály. Pak podomek pro něj poslán a ten se vrátil, že ten mladý se omeškal, že má nohavice sešity, a teď že nemůže najít boty, že tam lítá po celé půdě a kleje. Děvčata zrovna zavýskala, panímámy se smály, až červenaly, a také mužští porozuměvše, že to je povedená msta ženských za včerejší kousek, smáli se, a rozchechtali se teprve, když posléze

Exnerův štvanec v plášti, bez bot, v punčochách hnal se k vozu, rozzloben, ale nutě se do smíchu a křiče na děvčata, aby mu dala boty. Ale nedala, a tak musil na vůz za jejich jásotu a smíchu pěkně v punčochách. Když pak boty dostal, dušoval se a sliboval, že jim za to něco vyvede a tamhle zubícímu se konšelovi také. Než ten, maje na Exnerova Pepíka s vrchu pro ty naříznuté provazy, se dále usmíval a vlídněji pobízel své spřežení:

»Hy, koníčky, hy!«

Ženské se ještě dlouho smály, ale pak, jak se ke svému cíli blížily, jinak jejich mysl zabavena: dychtivostí po Praze, i starostí. Odpoledne se totiž nebe počalo chmuřiti a mračilo se víc a více, vítr vál, a podobalo se, že bude pršet. Toho se poutníci lekali ne pro dnešek, ale pro zítřejší den, kterého král Leopold měl slaviti slavný vjezd do Prahy. Na to se všichni těšili, a Věk nejvíce. Za nedlouho se před nimi vynořila Praha jako obrovitý stín, mlhavým vzduchem pod za-

klopenými nebesy. Věk, stoje zase od svačiny v předu u děvčat, ukazoval, nedbaje větru, jenž mu povíval límcem jeho pláště, děvčatům královské město. Šermoval rukou sem tam, jmenoval věže, kostely, až dojeli; vykládal to všem, vlastně však Márince. Projevše Špitálskou branou, u níž byla tlačenice vozů i lidí, ocitli se v Babylonu samém, jak Snížková Praze říkala pro ten hluk a šum, jehož bylo plno povětří, a pro ten rej a ruch pěších, jízdných a povozů v ulicích.

U »zlatého bažanta« zastavili. Tam měly vozy zůstati, tam někteří, kteří neměli v Praze příbuzných, chtěli nocovat, a všichni si tam chtěli prozatím své věci u podomka nechati. Jak skládali, vozy stály ještě před hospodou na ulici, pomáhal při tom také Exnerův Pepík. Zvláště horlivě se hnal po pytli, v němž byly uloženy ostatky zásob všech panímaminek. Podával ho s vozu dolů Pinkavovi, jenž shýbaje se nachyloval pro pytel rameno; v tom sebou škubl leknutím, a kolem hrr — buchta za buchtou, sypaly se, hrnuly z pytle jako cihly na ulici a kutálely se po umazané dlažbě kolem vozu.

Ženské vykřikly, Pinkava leknutím stuhl; kolem se zastavovali zvědaví Pražáci, mžiknutím jich byl kolem celý zástup, smáli se buchtám, smáli se pokřikujícím a hubujícím ženským a ukazovali si Exnerova Pepíka. Pinkava se vzpamatoval, utrhoval se a zlobil, že to Exner udělal naschvál, že porozvázal provázky.

F. Věk se trochu styděl a proto měl starou Snížkovou k odchodu. Rychle opatřil jejich věci a vydal se s nimi na cestu. Tak ani nezaslechli, jak Exnerův Josef s vozu směje se sliboval rozzlobenému Pinkavovi, tohle že bylo ženským, ať se do buchet neplete, na něj že teprve dojde.

XXIV. SEDLÁK A MĚŠTAN.

Toho dne před polednem zašel si Milčický rychtář v nedělnim, tmavozeleném dlouhém kabátě, se stříbrným penízem na prsou na dobytčí trh do bytu P. Vrby. Přijev také na slavnost korunovace zastavil se nejprve v české expedici a tu zaslechl, že se P. Vrba již předevčírem vrátil ze svých potulek do Prahy, také pro korunovaci. Kramerius Vavákovi vypravoval, jak P. Vrba se nejprve u něho zastavil, tak jak šel z cesty, v plášti, o holi, v čepici, ale bez knížek, a že si tuze liboval, jak pochodil, že všecky knížky dobře rozdal a také prodal, a že Pánbůh nebožtíku faráři Hejnovi už tohle jistě hojně odplatí, že jemu, Vrbovi, odkázal ty peníze, co z nich je a bude dobrého, to že je z nich lék a léku že je potřeba, protože je pravda, že »neumřelať, ale spí«.

Vavák se těšil na starého pátera, kterého neviděl od loňského posvícení. Nezastal ho však doma. Vyšed z domu chvíli se rozhlížel, rozmýšlel, rozhodnuv se dal se dobytčím trhem vzhůru, a zahnuv

kolem bývalé jezovitské koleje kráčel stromořadím kolem nemocnice, až stanul u domu se zelenými žaluziemi stojícího do pola v rozlehlé zahradě Clam-Gallasa. Zazvonil u domovních dveří. Teprve po chvíli se pootevřely, a v nich zahlédl baronova starého sluhu a kuchaře Ceypka. Ten mlčky a mrzutě si prohlížel statného sedláka v nedělním obleku. Stříbrný peníz ho patrně zarazil, a když Vavák řekl, kdo je, že tu již jednou byl s pannou Terezkou, trhl sebou Ceypek a čile ustoupiv s prahu rychle řekl:

»Tak pojďte dál, pojďte!«

Dal se do kroku a rychle, až se mu černá mašle v týle potřásala, poklacuje dlouhýma rukama kráčel v gamaších, v hnědé kamizole, s cvočkem v uchu, napřed bílenou síní dlážděnou cihlami, po dřevěných, starých schodech s massivním zděným zábradlím a dále vybílenou, pustou, tichou chodbou, zašlých už oken, v jejichž výklencích stálo mnoho uschlých květin v květináčích. Zastavil se ve vybílené kuchyni s lesknoucím se měděným nádobím na zdi. Tu se otočil po rychtáři, jenž za ním kráčel, a vyzval ho, aby si sedl. Nebylo však hrubě kam. Po dvou židlích i po stole rozloženy byly součásti důstojnické uniformy, kord i opásání.

»To je samá korunovace!« vysvětloval Ceypek, uklízeje židli, aby si Vavák mohl sednouti. »Zítra ta paráda při tom aincuku, víte, pan obrstvachtmistr půjde také mezi urozené pány. Dá to práce a při tom vařit, a ty starosti a mrzutosti! Co nám nesete? Něco od slečny Terezy? Vzkazuje mně něco? Mluvil jste s ní? Ach, sedláčku zlatý, není možná na ni zapomenout. Už k nám asi nepřijde; když pan obrstvachtmistr —« Staroch potěšen, že si má komu postesknout, a že tu je někdo, kdo přál také jeho nejmilejší slečně Tereze, začal vypravovat, vykládat o mladé Maternové, jaká byla hodná, jak tu spolu hospodařili, jak jí dělal čokoládový dort, cukrprecle, glasirované kaštany, ty že ona ráda, ale ta němčina, ta že jí nešla, a ten učitel, a ten výtřaska, ten Kypiena tancmistr, to že byl otrapa, Jidáš takový. Byla to dlouhá historie, kterou Vavák, z části alespoň, od Krameria znal,

a pro kterou nemohl se ani na nic zeptati. A tak poslouchal dále Ceypkovy stesky na ty učitele, na ty že vzít liškovku, ale teď že je slečna Terezie teprve v divné škole.

»Víte-li, rychtáři, že je vlastně degradýrovaná? Dřív slečna, net pana obrstvachtmistra, teď u toho škrobaře, měšťáka, a tak jen panna, jen panna. Ze slečny panna, a nic ji to nebude platno, že je ‚fon', a ten škrobař Lidl, ten si také myslí, že je ‚fon', a dokonce příbuzný pana obrstvachtmistra, a jistě by asi nejraději, kdyby si vzala jeho syna.«

»Však právě proto jdu, milý pane Ceypku. Rád bych mluvil s panem baronem, co myslí s tou mladou Maternovou, nechá-li ji tam, nebo jak —«

»Ó, tak to ano, to jsem rád! Já sám nemohu. Začal jsem sice, ale pan obrstvachtmistr řekl ‚habt acht', a bylo to. Tak, rychtáři, vy máte trochu právo. A jak s ní — se slečnou jste nemluvil?«

»Ne — nemluvil, ale chystám se tam.«

»Tak ji pozdravujte, jestli se jen pamatuje na starého Ceypka; ale toť, jak by nepamatovala, a že na ni nemohu zapomenout, a že bych byl někdy přišel, ale že jsem nemohl; kuchyň, dům, všecko aby bylo v pořádku, a pan obrstvachtmistr je teď tak divný, a také stonavý, to víte, stáří, stáří. Bodejť, ještě jme u Kolína do Prajzů mlátili. A již ho teď ani muzika tak netěší, a spaní na něj chodí i ve dne, a usne hned při prvním kousku.«

Ceypek myslil starou píseň vojenskou o princi Eugenovi v hodinovém stroji hracím.

Vavák, nerozuměje mu, chtěl se zeptat; v tom se však otevřely dvéře, a jimi vešel mužík subtilné postavy v květovaném županu, vrásčitý, bez barvy, holohlavý.

Všichni se lekli. Ceypek se vymrštil ze židle a stál ‚habt acht' jako struna. Vavák překvapen podivným zjevem také rychle vstal. Na první pohled barona Maternu nepoznal. Ten, jda něco Ceypkovi nařídit, tak jak vstal a v pravdě vypadal, bez vlásenky, nemalovaný, bez obo-

čí, lekl se hosta, kterého se nenadál. Lekl se a již se také rozzlobil. Obořil se na Ceypka a pak na Vaváka, co chce, co tu dělá; a když rychtář vzpamatovav se s vážnou uctivostí začal, že přišel k vůli dceři nebožtíka svého dobrého známého pana fořta, pana bratra urozeného pána, tu sebou obrstvachtmistr škubl, a spustil prudkými slovy nečeským přízvukem:

»On sedlák známý mého pana bratra? A snad také můj, ne, snad kamarád? A slečna, má net — tu nechat, sedláče, tu jste beztoho zkazili, také selská nátura, nestarat se o ni, to je má věc, a jít s Pánembohem —«

Otočil se a zmizel dveřmi, kterými bouchl.

Vavák i Ceypek na okamžik byli beze slova. Rychtář bezděky vzal klobouk a měl se k odchodu, starý sluha pak, ač by s ním rád ještě hovořil, nezdržel ho ze strachu před pánem. Bál se, že by mohl ještě jednou tak vyrazit. Mlčky vyšli ven; teprve na schodech začal Ceypek po tichu vykládat a povzdechovati, to že je mrzutá věc, tuze hloupá.

»A víte, rychtáři, co v tom je? Ale nic neříkejte. Že jste zahlédl pana obrstvachtmistra bez paruky a bez —«

»Malování —«

»Co, vy víte? Psst, psst! Tiše. To byla chyba, to byla chyba! Bez paruky ho nesmí nikdo vidět, to jen já — a ještě radši, když to jde beze mne. To bylo neštěstí, vidíte, to už nešlo, čekat, ptát se, to ne, to by nás hnal. A také« — stanuli dole u domovních dveří, »také se pan obrstvachtmistr zlobí na slečnu. Víte, rychtáři, on ji dal pryč, že ten lotr, ten výtřaska, ten tancmistr nadělal takové řeči — Alemilostpánu se stýskalo, a stýská, jako po slečně. Jindy k tomu škrobaři ani nepáchl, a teď se tam leckdy zastaví. Víte, ten slečnin zpěv, a hráli spolu. To se mu tolik líbilo, a proto už pomýšlel, že si zase slečnu vezme. A myslím, že by ji byl také veřejně prohlásil, slečna už všechno zná, panské moresy. Už to také před ní nadhodil, a ona se lekla, a Lidl také, aby zůstala, a ona to prý ráda slyšela. A to pana obrstvachtmistra rozzlobilo. Myslil, že bude mít děvče radost. Ale to oni

Lidlovi. Ten nafouklý škrobař, toť se ví, náramně se povznes, že má v domě příbuznou, jak říká, a to ‚fon', urozenou slečnu; a tak ji přemlouval, a dělal ji pomyšlení, a ta jeho fiflena, dcera, také. Vodí je do divadla, v kočáře vozí, to ani pan baron tak nemůže, a slečna Tereza je celá divá na muziku. A ta fiflena Lidlová jí vodí kamarádky, a u nás, to víte, rychtáři,« starý Ceypek mávl rukou, jakoby po domě ukazoval, »ztracená varta, jako v hrobě, a dva staří kocouři k tomu. Ale rádi jsme ji měli,« dodal měkčeji, »tam jistě nikdo tak, a cukrprecle a glasírované kaštany jsem jí dělal přes tu chvíli, a všecko, co ráda. A s panem obrstvachtmistrem mohla hrát a zpívat.«

»A ona, Maternová, řekla, že k němu nechce, že nepůjde?!«

»To ona neřekla; jak by mohla, ale nechtělo se jí hned od Lidlů, a prosila, aby ji tam pan strýček ještě nechal. A tu se pan obrstvachtmistr dopálil, dohřál, ale notně, a že je to nevděčné.«

»A také je —«

»Inu, je, a já jsem také dělal, co jsem moh', a také to bylo jako nic; nedbala, zapomněla. Mrzí mě to, ale což,« a mávl rukou, »ona je dětina, ale ten urozený škrobař,« dodal s posměškem.

»Domluvím jí, vyložím jí,« řekl Vavák rozhodně.

»Vy za ní tedy půjdete? Tak jí promluvte do duše, rychtáři, snad na vás dá, když nebožtík její otec byl s vámi tak za dobře.« Ceypek mluvil rychle, živě, osvěžen patrně nadějí, že by rychtář mohl pořídit. »A pozdravujte ji, — ale to by musila pana barona pěkně odprosit, on se tuze zlobí. Jen prosit a prosit, ať slečna Tereza neodkládá, že by pak mohlo být pozdě.«

V tom jakoby jej někdo udeřil. Rázem umlkl, strnul, neboť shora se ozval hněvivý pánův hlas. Ceypek sebou škubl a utíkal nahoru, sotva že tiše na kvap Vavákovi připomenul, aby šel tedy k Lidlovi a přišel sem zase říci, co je, jak pořídil.

Vavák málo potěšen vracel se touže cestou, kterou přišel. Zamyšlená jeho tvář se teprve vyjasnila, když zaklepav na dvéře P. Vrby, shledal, že je starý kněz doma. Právě také odkudsi přišel. Odkládal

právě hůl i plášť. Rychtáře uvítal srdečně a vesele. Byl dobré míry. Také to přímo pověděl, i proč; že dobře v létě pochodil, že je spokojen, že ho sice jednou kdesi v jižních Čechách dráb sebral jako blázna, ale že ho zase brzo pustili.

»A ještě větší radost mám, příteli a vlastenče, však víte — Zejtra! Zejtra! Už přijede, a bude pak korunovace! A slavná. Slyšel jste v expedici, jak cizí páni tuty dni se sem do Prahy sjížděli? A co jich! A jakých! Povídali, že teď naposled vévoda Kuronský přijel. Kramerius má teď sháňky s novinami, aby všecko postihl. Včera přijeli princ de Ligne, a baron Jacobi, pruský vyslanec! A také hrabě Sailern, český vyslanec z Řezna, přijel včera. A Francouzové! Slyšel jste? Také hrabě Fersen, víte, co v přestrojení vyvezl z Paříže krále a královnu? A hrabě Malachovský, polský vyslanec, ten zase včera přijel; je u jednorožce.*) Nejvyšší kancléř**) ho již navštívil. Hleďte, rychtáři, do Prahy k českému králi sjíždějí se cizí vyslancové. Hleďte, hleďte, matička Praha zase slávy nabývá. Jak říkám o nás, co písmo praví: Co se bouříte a pláčete? Neumřelať, ale spí — Kdyby nebožtík jemnostpán to viděl a slyšel! Teď jsem u něho byl, u chudáka. Já ho navštěvuju, když jsem doma, v Praze, sednu si u něho, říkám breviář, jako jindy u něho, pomodlím se, a často mě tak napadne, co by řekl, jak by mě hnal: Matoušku, Matoušku, vy lucipere!«

Starý kněz se v pohnutí usmíval. Pak otočil zase o korunovaci, pak o Lidlovi, když o něm Vavák začal, a o Maternové. Nechtěl však ani slyšeti, když ho rychtář vyzval, aby s ním šel k Lidlovi.

»Jděte tam sám, já bych vám jen překážel v tom, co chcete. Víte, Lidl, já ho spražil, ono s ním nic není, a to děvče, to holečku, nevím, nevím. Čert marnosti u ženské vždycky pořídí. Ale jděte tam a uvidíte. A kdybyste potřeboval, tak to jen přijďte. A zítra, jářku zítra, budete-li co vidět? Já přijdu na křižovnický plácek.«

---

*) Jeden z nejvyhlášenějších tehda hotelů Pražských. Stál v končinách Oujezdské brány.

**) Hrab. Leopold Kolovrat Krakovský, „král. český obršt".

»S duchovními —«

»Ano, a již mám všechnu parádu připravenu, už hrůzu let jsem se tak nevystrojil, a myslil jsem, že už nevystrojím. Ale českému králi, jářku, příteli, našemu králi!«

Starochovi zazářili oči. V radostném pohnutí podával rychtáři ruku a zval jej, aby po průvodu sem přišel, bude-li moci, a aby teď dobře pořídil. Vavák, vyptav se P. Vrby na Lidlův byt, zamířil do staré Poštovské ulice promluvit s mladou Maternovou. Od té doby, co ji do Prahy dovezl, ji neviděl. Byl za ten čas sice několikráte v Praze, ale nikdy se mu nehodilo, aby ji navštívil. Také byl přesvědčen, ta že udělala terno, že jí nic neschází. Než poptával se po ní a dověděl se i od P. Vrby i od Krameria, jenž zase měl zprávy od Šedivého, že zůstala u barona Materny, že ji vychovávají na šlechtičnu. To ho velmi těšilo a ve své horlivosti vlastenecké se nadál, že děvče přece nezapomene, odkud vyšlo, a že bude urozenou slečnou přece trochu jinačí, nežli jsou všecky ostatní. Proto pak také hrubě nerad slyšel, že se dostala od barona a že je u vzdáleného jeho příbuzného. Byl přesvědčen, že je tam Terezka nespokojena. Viděl, jak byla všecka šťastna, když ji strýc neodmítl. Netušil, že bujné dívčině samota strýcova domu stala se konečně obtížnou, že zahlédnuvši hlučný svět vyšší společnosti, zatoužila po jeho ruchu a lesku.

To, co zaslechl o Šedivém, nebylo Vavákovi milo, ale když od Krameria zvěděl, jak si Tereza mladého spisovale oblíbila, a on ji vyznal, že by nebylo také žádné neštěstí, kdyby se provdala za toho vlastence. Vypravovalť Kramerius, jak jeho přítel byl všechen nešťasten, když se s ní nemohl více sejíti, jak ji stopoval, až ji nalezl, jak byl nadšen radostí, když od ní dostal zase první psaníčko, jak vždycky přišel všechen potěšen, když ji zahlédl u okna nebo v kostele. Promluviti s ní však nemohl. Nešlať nikdy sama. Vždy s ní byla Lidlova dcera, nebo Lidl sám, nebo jeho syn. Na toho Šedivý byl bezděky žárliv, záviděl mu a jen jemu a celé rodině dával vinu, když Tereza přestala mu posílati psaníčka.

Toho mínění byl i Kramerius a po něm také Vavák tak soudil. Počítal, že Tereza, když povolila Šedivému dostaveníčko, když mu psala psaní, má Šedivého hrubě ráda, a že je teď také asi hrubě nešťastna, když jí Lidlovi asi zbraňují a hlídají. Tak si Vavák myslil, nežli mluvil s Ceypkem. Milčický rychtář neměl ani potuchy, jak mladá Maternová záhy v domě bohatého škrobaře zvykla. Měla tam společnost, Lidlovu dceru, která sháněla parádu po modě, byl tam veselý Lidlův syn, a také Lidl sám pro urozenost mladé dívky vynasnažil se, aby se »slečně«, jeho příbuzné, za jakou ji všude s chloubou vydával, u něho nestýskalo. Tereza chodila do divadla, často i ven vyjeli, v domě se scházela společnost mladých lidí. Co mělo býti pro ni trestem, stalo se jí zábavou, a pro nové známosti zapomínala na tichý baronův dům, na Ceypka i na velkou, ale pro ni jako zakletou zahradu. První čas nejspíše na Šedivého vzpomínala. To, jak ji vyhledal, jak jí psal, se jí líbilo, a psala mu proto zas. Než později, když se tak pořád opakovalo, s psaním odkládala. Již ji to tak netěšilo a nebylo často pokdy pro zábavu v domácí společnosti, pak pro Lidlova syna, jenž se jí začal líbiti, jenž byl tak živý a uměl pěkně vypravovat, o duchách, o divadle, o slavných zpěvačkách, jenž ji, když zpívala, na klavíru provázel, jenž na zimu svedl i domácí představení divadelní, o kterých obyčejně zpívala a o kterých bylo tak veselo a tak živo na jevišti i za těsnými kulisami, kde se ruce tak maně našly v tisknutí, kde padla i nejedna hubička . . .

Ty kradl mladý divadelní zpěvák ze společnosti Quardasoniho,*) jenž bydlil naproti Lidlovým a jejž mladý Lidl uvedl do domu, když začaly ty divadelní hry. Zpěvák byl Vlach, hoch jako panna, jiskrných očí, smělý, statný. Vedle něho se tratil šprýmovný, ale drobný, mladý Lidl, a zmizel by docela něžný, ale příliš opravdový, až vážný Šedivý, jenž jen vzdychal, prosou i rýmem, jako pastýř z idyly, a jenž by vedle signora Micelliho jistě vypadal nesměle a ostýchavě.

*) Hrála v tehdejším „národním“, t. j. stavovském divadle. Druhá společnost, česko-německá, Mihulova, byla u Hybernů.

Proto neshledal Milčický rychtář žádné zarmoucené, nešťastné milé, jak se nadál. Než i jinak byl překvapen, a tuze. Dům Lidlův širokého průjezdu, jímž bylo vidět až na Vltavský břeh,*) vynikal svou výstavností mezi starými namnoze domy vysokých štítů a střech plných vikýřů, s plechovými korouhvičkami a žlaby do ulice otevřenými, i tím, že obraz jeho na zdi nad průjezdem nebyl tak zašlý jako malby ostatních průčelí, a že pod tím obrazem byl namalován erb. A to Lidlovský. Ale před Lidlovým domem jako jinde po ulici zobala a procházela se drůbež. Ze širokého průjezdu nestoupal Vavák vysoko po schodech. Minuv v rohu nad nimi sošku sv. JanaaNep., u jehož nohou mrkalo světlo v červené skleničce, ocitl se ní bývalém mazhauze a zastal tam u dveří do kuchyně vedoucích pan domu v bílém čepečku, v modré plátěné zástěře se svazkem klíčů za pasem u koženého kapsáře, pravou sousedskou měšťanku, nevelkou, ale dost kulatou, jež se nikterak neurazila, když ji rychtář doptávaje se na Terezku po obyčeji »panímaminko« oslovil. Nadál se vystrojené paní, která by chtěla, aby se jí říkalo urozená paní. Slyšelť, čeho se Lidl domáhá, a co o svém rodu myslí. Ale jen Lidlová rychtáře vlídně uvítavši, mu odvětila, že jde dobře, že tu je ta, kterou hledá, a o které, jak se podobalo, tuze ráda neslyšela, již se ukázal u vedlejších dveří mladý, napudrovaný, suchý panáček, po modě vyfintěný, a ten jal si sedláka přehlížeti od hlavy do paty a ne bez úsměšku. Byl to mladý Lidl. Na matčino vyzvání vedl rychtáře dále. Vavák hned vycítil, že ten synek není po matce, že již je z jiného, nového vydání.

Mladý Lidl s hostem tuze šetrně nejednal. Ve světnici s nábytkem staršího ještě rázu, s policí plnou cínového, skleněného i porculánového nádobí (na okně stála plná láhev pijavek), nechal jej stát a řekl zkrátka, aby počkal, aniž ho vyzval, aby si sedl.

Vaváka to zamrzelo. Jak mladý nechal dvéře otevřené, zaslechl hlasitý ženský smích, a v tom už tu byl opět mladý Lidl, a vyzýval

*) Nynějšího nábřeží nebylo.

hosta, aby šel s nim. Vedl ho jinými dveřmi na pravo. Vešli do parádního pokoje. Byl jako nový, a zcela novomodně zařízen. Nestála tu spousta těžkopádného nábytku, jak bývalo a tu tam ještě bylo. Jen úhledné, až titěrné kusy díla truhlářského leskly se, bez prášku u zdi nebo v rozích. Lehounký etažérek plný porculánových drobotin, taburet, židle, pohovka, to vše po modě rozestaveno tak, že se mohlo všude volně projiti. Stůl pak nebyl ani po starším způsobu velký, aniž stál prostřed pokoje, nýbrž stranou. Na stěnách, zelenými čalouny pokrytých, nevisela spousta obrazů, nýbrž jen zrcadla se tam blyštěla ve skleněných, mdle broušených rámech, a několik vyřezávaných, zlacených svícnů.

Vavák nebyl po prvé v pokoji tak bohatě zařízeném. Také se ho spíše nadál, nežli oné panímaminky. Toho však mladý Lidl nevěděl. Proto Vaváka sem schválně vedl, a dle toho, jak na něj pohlédl, když vstupovali, bylo zřejmo, že se těší na jeho úžas. Nespatřil ho však, a nedočkal se ho ani pak, když se pojednou otevřely dvéře, a jimi vešel pán, padesátník, v tupetu s copem, zardělého líce, v červeném kabátě se zlatými epoletami na ramenou, v atlasové černé vestě a takových nohavicích po kolena, v bílých, hedvábných punčochách a ve střevících, s kordem zlatého střapce. Vešel důstojně, až škrobeně a jak promluvil, ukázal se jeho mocný, zažloutlý chrup, na nějž hořejší ret takřka nestačil. Mladý Lidl ohlásil mu po německu, to že je ten sedlák. Lidl zkrátka a vznešeně se optal Vaváka, čeho si přeje. Ten teprv nyní se počal divit a nedůvěřovat, a proto se zeptal, mluví-li s panem Lidlem. Když prostě, beze vší ostýchavosti, ano žertem řekl, že se diví té uniformě, že myslil, že to nějaký pan generál, usmál se Lidl trochu a blahosklonně vysvětlil, že to je nová uniforma nové kupecké společnosti, zřízené k slavnému korunování. Toho však nedoložil, že mu ten šat právě krejčí přinesl a že oblek zkoušel, a že syn naléhal, aby v uniformě vešel, že ten chomout selský otevře hubu.

Ale ten »chomout« začal klidně vykládat, proč přišel, že by rád

mluvil s mladou Maternovou, a kdo je on sám. Lidl to neslyšel rád, a syn mu po německu domlouval, co by se sedlákem jednal, aby ho odbyl, aby sem Terezu nenechával. A hned odešel, chtěje ji zadržeti. Vavák jsa rád, že ten švihák je pryč, začal o Tereze, o jejím otci, myslivci, o tom, jaké štěstí to děvče mělo, jak on je k baronovi zavedl.

V tom dveřmi, kterými sám prve vešel, vběhla štíhlá, svěží slečna, hnědých, veselých očí, v umělém, napudrovaném účesu, ve vkusných, panských šatech, ve střevíčkách s červenými podpatky. Zahlédnuvši Vaváka zarazila se. Rychtář ji hned nepoznal. Teprve když ho mladá Maternová v překvapení svém uvítala, pokročil ji rychle vstříc podávaje jí potěšen, upřímně ruku. Divil se, jak se změnila, že je z ní opravdu slečna, začal se jí vyptávati, jak se má, jak Praze uvykla, nestýská-li se jí.

Tereza se dala do smíchu, a jak že by se jí stýskalo, když je tu veselo. Když Vavák vyřizoval pozdravení od Ceypka, živě si na něj vzpomněla a jak jí vždycky dělal cukrprecle a cukroví.

»Jak bývají často u pana strýce, a on u nich?« ptal se schválně Vavák vonikaje. Dala si to líbit; o strýci se však nerozhovořila, a v tom jí Lidl řekl po německu, aby se tu dlouho nezdržovala.

Vavák s úsměvem se jí optal, jak se tuze s německým jazykem potýká. S patrným pospěchem i pochlubením odvětila rychle, že už mluví německy, že se za ten rok naučila, a že mluví víc německy nežli česky.

»U nás se naučila,« dodal Lidl vážně a sebevědomě. »U nás se dost německy mluví, děti pořád, jak to bildung vyžaduje.«

»Ale panímaminka, jako paní Lidlová, ta se drží asi víc našeho přirozeného hlaholu, jak jsem pozoroval.«

Lidl nic neřekl, a jen se zamračil. Ale když Vavák čině si právo z přátelské známosti s nebožtíkem lesním Maternou jal se Tereze domlouvat, aby si pana strýce barona hleděla, on že se již hněvá, přerušil Lidl rychtářovu řeč:

»To je má starost, jsem také slečnin strýc, po přeslici jsme také přátelé.« Řekl to určitě a zároveň hodně s patra.

»Já mám také trochu práva,« odvětil Vavák ostřeji. »A radil bych vám, panno Terezo, abyste mne poslechla.«

»Až po té slavnosti,« odvětila Tereza. Ale slovo slavnost účinkovalo jako čarodějný prut. Už se jí kmitlo, co bude, jaké hlučné radovánky a tentam byl strýc v osamělém domě. »Však on beztoho pan strýček také bude teď málo doma. Viděl jste už persianský jarmark na Mariašanci? Budou tam — Chineser, víte — a Persiani a velbloudi, stodvacet jich je, a na oslích budou rajtovat a mouřenínové tam budou a cikáni a maškary a muzika, a co světel prý a krásných věcí na prodej.« To vše vypočítávala rychle, živě, a na zářících očích jí bylo vidět, jak se těší. A v témže proudu pokračovala: »A frajbály budou, na jeden půjdeme jistě, čtyři tisíce a víc jich bude pozvaných, a do tyátru.«

»Do českého divadla, panno Terezko?« ptal se Vavák, nemaje žádného potěšení z té dívčí lehkovážnosti.

Upřela na něj v překvapení oči. Zarděla se, jak se v ten okamžik u druhých dveří ozval smích, to mladého Lidla, jenž právě se navrátiv zaslechl Vavákovu otázku.

Vavák s nevolí po něm oči obrátil. Ale synek nedbaje toho, postoupiv otázal se Terezy:

»Tak půjdou do té české komedie, unter die vlastencen? Tam je krása!« zvolal se směšným posunkem. »Takové krásné kusy! Lauter Originalstücke, aber — vypůjčené, viďte, rychtáři, vypůjčené z německého —«

Vavák dobře viděl, že se Tereza při tom posunku mladého Lidla usmála, a že se jí všechen ten spor nic nedotýká. Prudce vstal. Tvář jeho zrudla, oči se mu zaleskly. Upřel je na šviháka, jenž na něj vítězně pohlížel, ironicky se usmívaje. Vavák, jsa prudce pohnut, na okamžik jakoby slovo hledal, až se prudce ozval, skoro rozkřikl:

»Němci si nevypůjčují? Z francouzského? Co? A podívají, se panáčku, ty dni o slavném korunování do ‚té české komedie' a uslyšejí ne jeden, ale kolik nových kusů, a ne vypůjčených. ‚Volení českého krále'. Slyšejí? ‚Obětujme naši krev a život za krále'. Slyšejí, to je druhý, a z české kroniky kus ‚Vladislav'. To je třetí, slyšejí? To je snad na ty dni dost, a nechtějí-li, mladý pane, věřit, jdou se do té české komedie podívat a bohdá neuvidějí tam samé sprosťáčky, ale také J. Mil. krále a celý dvůr a urozené panstvo; opravdu urozené panstvo, rozumějí?« dodal s důrazem a obrátil se k starému Lidlovi, jenž zčervenav mrkal na Terezu, aby odešla, a po německu syna napomínal, aby také šel. Ale v tom sebou škubl, jak Vavák k němu promluvil:

»Jsou-li opravdu z toho starobylého a českého zemanského rodu Lidlů z Lidlova, který kvetl před dvěma sty lety, vím to dobře z kronik, tak se jejich předkové, poctiví Staročechové, v hrobě obrátí nad jejich panem synem a nad nima. A tu slečnu zde, také staročeského rodu vladyckého — aby — její otec —«

»Už dost!« zkřikl starý Lidl uražen pochybností o jeho šlechtictví. »Co jste nám přišel kázat!«

Syn, jenž žasna nad neobyčejnou výmluvností sedlákovou a ještě více nad jeho vědomostmi i smělostí, vymrštil se ze židle, a zvolal německy všechen už rozzloben:

»Žeňte ho!« A co řekl, zřetelně dost rukou naznačil.

»Panáčku,« řekl Vavák tlumenějším hlasem a volněji, »mě vidí rádi jinší páni, doktoři písma, kanovníci, faráři, učení mužové i vrchnost, ač jsem jen sprostný sedlák. A všude se hlásím svým mateřským hlaholem, a proto mě za sprostého nemají. Ale ten je, pamatujou si, zhloupělý a pošetilý, kdo se za něj stydí, a bídný, kdo mu zálohy strojí. A vy, panno Terezko, či oni slečno, odpustějí, že jsem se v sprostné upřímnosti a v dobré vůli k nim hlásil.«

Řekl to s trpkou výčitkou; neuviděl ani záblesku pro sebe na mladé Maternové za všechen ten trapný výstup. Byl jí také nepohodlný, a nehlesla ani, když mu bylo dáno pokynutí tak zřetelné. Tereza se jen v duchu divila, jak se to vše stalo, že mluvili vesele, a jak tak pojednou se chytli o takovou hloupost. Ale když Vavák k ní tak důtklivě promluvil, kmitlo se jí, jak se jí ujímal, jak se vždycky staral. Chtěla k němu, chtěla mu říci, aby se nezlobil; v tom však postřehla výsměšný pohled i úsměv mladého Lidla, jenž jí rovněž tak řekl po německu, chce-li jíti s tím sprostým sedlákem. Zarazila se, a když očí pozvedla, byl už Vavák ve dveřích. Popuzen sestupoval pak se schodů a v duchu si opakoval: »To máme rody! To máme rody!« Ale sám sebou byl spokojen, že jim do duše pověděl, a že Tereza měla také dost.

Ta za chvíli, kdy asi Vavák docházel k české Expedici, aby tu po-

věděl, co se stalo, i také k vůli Šedivému a zítřejší slávě, zapomněla již na všecko. Tleskajíc rukama vítala s neličenou radostí zprávu mladé Lidlovy dcery, že nepůjdou zítra na lešení na Staroměstském rynku, kam mladý Lidl koupil lístky k sezení (byly po 2 zl. 30 kr.), ale že budou mít tam celé okno, že je pan Micelli opatřil, že budou líp vidět na královský průvod, a také že to bude více nobl.

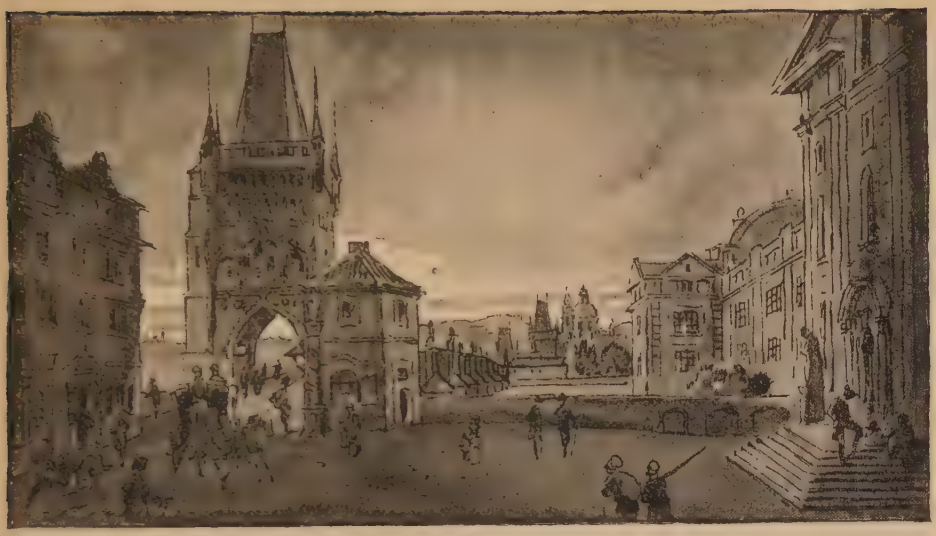

XXV. O RADOSTNÝCH DNECH.

Večer toho dne Márinka Snížková pozdě usínala. Ležíc na posteli pod nebesy poblíže postelí, v nichž strýcova dcera a babička ulehly, v pokoji vysoko v paláci Kolloredo-Mannsfeldském, hleděla zamyšleně před se. Rozpomínala se na chvíle právě minulé, jak do Prahy přijeli, jak ji a babičku Věk vedl, jak šli hlučnými ulicemi, kdež vozy a kočáry ustavičně hrčely, kde tolik lidí šlo jako proudem, jak jí Věk všecko ukazoval, kostely, krásné stavby, jak všecko jmenoval, až stanuli u vysokého paláce, kde strýc byl správcem pokojů. To již den pohasínal, a mnoho již nebylo viděti. Křižovnický kostel s bání, klášter i dům před ním a sloup se sochou sv. Václava*) i mostecká věž halily se již v šero. A přece venkovanky chvíli se dívaly, hlavně na věž a na most za ní, a na Hradčany v pozadí té chvíle jen jako modravé stíny šerem vystupující.

*) Stály mezi věží a klášterní budovou.

Pak na palác se dívaly, jak je výstavný, na vysoká vrata, nad nimiž se mdle leskl zlacený knížecí erb, a nad nimiž mříží pěkně kovanou pronikala již zardělá zář. Divení nebylo konce. Palác jim připadal jako kostel, měl vysoký průjezd, odkud bylo viděti do dlouhého, úzkého nádvoří, vysokými stavbami obklopeného. V pozadí zahlédla Márinka v šeru vysokou sochu. V tom strýc přikvapil, veselý, tlustý staroušek, a hned šprýmovně s babičkou začal. Viděl ji tuze rád a Márinku hladil, a za ruku vedl. Věka vlídně vítal a zval, že nebožtíka pantátu dobře znal, a hned je vedl prvým schodištěm, jež bylo osvětleno jako ono na levo, po schodech vzhůru. Šli po kobercích, jimž se stará Snížková nahlas divila, a vešli se starým čiperou růžových tváří a bělostné vlásenky dlouhého dost copu, do bytu kdež je uvítala jediná jeho dcera, stará panna, v tváři podvázaná. Dávala právě pijavkám, jichž měla na okně dvě veliké sklenice, vodu. Příbuzné vítala upřímně, ale s povzdechy, stěžujíc sobě na bolesti, svádějíc všecko na zlou větřici v hlavě; začínala přes tu chvíli německy, a když to nešlo, nerozumělyť jí ani bába ani vnučka, pletla alespoň hodně německých slov do řeči, že bylo Věkovi až hořko z toho.

Márinka vzpomínala na loži, jak se nic nebránil, když ho strýček zval, aby šel s nimi nahoru, a jak ochotně slíbil, když strýček zval, aby přišel zítra a ty dni a zvláště zítra, že odtud budou dobře viděti na průvod, že budou mít token dost. Byl rád tomu pozvání a slíbil, že přijde, ač jestliže nebude musit zůstat u přítele Hněvkovského. Márinka nechavši všeho toho, co viděla, myslila na to, přijde-li opravdu, a kdy by přišel. A jak to bylo s ním všude krásné! Všecko jim ukazoval, ona ho poslouchala tak ráda, ale byla by se raději na něj dívala nežli na to všecko. Z jeho výkladu také mnoho neměla, i z toho, co ji ukazoval. On, on jí byl ve všem nejpřednější, a když ji pak strýc po jeho odchodu zavedl s babičkou do sálu uchystaného již pro urozené panstvo, sezvané na ten večer, a když šla vysokým sálem, na jehož stropě byl veliký obraz namalován, nějaké pohanské nebe, jak strýc vykládal, když viděla lesknoucí se mramorové, ploché sloupy

i stěny začervenalým mramorem obložené, benátská, velká zrcadla i bělostné dvéře vysoké se zlacenými rámky a řezbami lesknouti se v záři několika set svíček, hořících na čtyřech zlacených, krásně vyřezávaných lustrech visutých i na několika menších nástěnných i na bohatě vyřezávaných a zlacených girandollách v rozích postavených, hleděla na to vše jako u vidění; hned však vzpomněla, kdyby tak on, Věk, tu byl, kdyby tak vedle ní kráčel, jako těmi ulicemi . . .

Všecko bylo jako mámení, jako sen, ten všechen ruch a hluk, to hemžení, tu ta nádhera stavby i obleků panstva, jež pak uviděla z místa, kam ji »Karolin«, strýcova dcera, zavedla, v atlasu, hedvábí, sametu a zlatě, pány s copy, ve vyšívaných kabátech, dámy v pudrovaných účesech, v nádherných, dlouhých šatech, vystřižené, až se nad tím venkovské děvče zastydělo.

Přicházeli po schodech na ozářenou chodbu, tou se brali jako skvělé vidění mluvíce francouzsky, německy, a zanikali v traktu komnat u sálu. Karolin jmenovala jména, hodnosti; Márinka poslouchala, přeslýchala, a jen se dívala, vnímala. Ale tu na loži zapomněla, vzpomínajíc, jak bude zítra, a co Věk, kde on asi je, a vzpomene-li také. Byla ráda, že Karolin vedle pořád ještě vykládala babičce o své větřici v hlavě a co zkusí, o pijavkách, o heřmánku, o pytlíčkách otrubových a lněného semena, a že babička jí na to své mínění povídala, rovněž o lněném semenu a také o jiných bylinách. Vnučka měla tak alespoň pokoj a mohla vzpomínat, těšit se, že přijde, že Věk snad zítra přece přijde. Jen aby bylo pěkně! To starostně pomýšlela, jak se venku ozýval hlučně vítr a opíral se do oken, třesa jejich tabulkami.

F. Věk vyšel chvatným krokem z Kolloredovského paláce a kráčel vzhůru Jezovitskou ulicí. Šel rychle, nevěda, pro své vzrušení. Bylo příjemné. Také jej těšilo, že jej Marinčin starý strýc pozval, aby se zítra přišel k nim podívat; mladého kupce vlastně potěšilo to, jak na ta strýcova slova Márinka na něj upřela zraky, jak v nich četl, že dychtivě čeká, co odpoví. Chtěla, aby přišel. Byla by ráda . . . V tom se

mu mihlo, jak vedle ní stál večer na voze, jak jí to slušelo, jak k němu vzhlédla, když si přitáhla šátek, a v tom už, jak jí dával v hospodě dobrou noc, jak se jí ruka zachvěla.

Už doma nabýval jistoty, že to děvčátko mu je oddáno. Tenkráte, když mu to poprvé připadlo, zalahodilo mu to. Ale pak snažil se, aby to dost málo vážil. A přece si té panenky, jak Márince v duchu z počátku říkal, víc a více všímal. Teď nerad od ní odcházel, a nějak rozteskněn, a přece zase potěšen, a myslil na ni, a na cestu právě vykonanou. Teprve když z Jezovitské ulice zahnul do malé Dominikánské, míře do české expedice, připadlo mu, že tu nedaleko, v Řetězové ulici bydlí Thamovi. Před rokem, jak přibyl do Prahy, se po nich ihned sháněl. Teď, když si na ně, dosti pozdě, vzpomněl, živěji mu vyniklo, jaká je Lotti, Bettina a všecky ty od divadla, které s nimi poznal, jaké jsou volné, nevázané, prolhané, nestálé, vypočítavé. A Paula! Jak jednala vůči Thamovi! A k němu samému zachovala se tak sobecky, bez citu, za všecku jeho upřímnost a oddanost.

Zamyšlen šel úzkou ulicí, na níž zvláště bylo znáti, že nastávají hlučné, slavné dni. Bylať lidí plna, a v těch bil do očí značný počet cizinců, venkovanů. Proud lidí byl i ve vedlejších ulicích značný a z hospod a krčem ohlas přehojných hostí až do ulice hlučně pronikal; směs hovoru, zpěvu i hudby, tu harfy a houslí, tam pronikavých dud.

Také kolem české expedice, ač už se připozdilo, bylo dosud živo. V krámě čekalo ještě dosti kupců a hostí, většinou samých venkovanů i poslů venkovských. Teprve tu si ho všiml Kramerius, jenž s pomocníkem horlivě vydával knihy, noviny, přijímal dopisy i zásilky peněz. Věka uvítal velmi srdečně a zval ho, aby jen chvílenku počkal, že ho zavede nahoru, aby uviděl jeho ženušku. Hned se také ptal, oženil-li se Věk, nebo bude-li se ženit, a zval ho žertem, ale opravdu to míně, aby tak učinil, to že jen přece jiný život.

F. Věk do nedávna se tomu smával nebo žertem podobné řeči odbýval. Teď to dosti rád slyšel. Pozvání však Krameriova nepřijal.

Byloť pozdě, a viděl, že je Kramerius unaven. Slíbil, že přijde teď některý den.

»Teď některý den — ke mně, pravda. Neslevím vám, abyste viděl Vefinku. Ale zítra, přiteli, vlastenče!« zvolal spisovatel nadšeně. »Teď se ukáže, teď uvidí ti zhloupělci a pošetilci, že jazyk náš není tak nízký a sprostný! U samého trůnu, ano s trůnu se ozve, jako za starodávna. Vímtuž, slyšejí, že nejvyšší purkrabí krále po česku uvítal! Po česku, milý zlatý!«

F. Věk, jakoby nebyl ani tři dni na voze jel, chutě poslouchal.

»A všecko to do Prahy táhne!« zvolal Kramerius, »to je vidět, že jsme nezapomněli, že když ta chvilka přišla, že to v nás je, že jsme se vzpamatovali. A nevěřejí, co se jich probudí tou slavností, co se rozpomenou, kdo jsou, kdo byli jejich tatíkové. P. Vrba také přišel; vědí o jeho cestách, byl také u nich, povídal mně. A co vlastenců z venkova, a co jich jen u mne bylo, a jak se všichni těší na korunovaci našeho českého krále! A profesor Vydra! Mluvil jsem s ním dnes. Také se tu stavil. ‚Mně se již oči kolikrát samou radostí zkalily. Buď Pánbůh pochválen. A není to frajmaur,‘ povídal Vydra.« Kramerius se usmál a dodal: »To vědí, proč to povídal. Na císaře Josefa nic nedrží. To zas rytíř Jeník ... Ubožák!« zvolal Kramerius pojednou. »Pamatují se, ten, vědí, jak se zastal u barona Neuberka našeho jazyka proti baronu Stillfriedovi. To je našinec! Takových kdyby bylo mezi našimi stavy.«

»Přijel také?«

»Ne. Nemůže, chudák, a tolik se těšil. Nepustili ho. Vojanská služba ho drží. Je v Chebu se svým batalionem. Ten bude vzpomínat. Psal mně také. Tolik se těší, že zase došlo na českou korunovaci. Však to také nebožtíku císaři měl tuze za zlé, že se nedal korunovat; a jinak tuze na něj drží, že moc dobrého způsobil, že lid až k hovadství zavedený zase ku zdravému rozumu přiváděl, říkává. Ale ta korunovací a že náš ubohý národ skrze německé normální školy němčil, to mně rytíř Jeník sám tu opakoval, mluvili jsme o tom.«

»Co Held?« ptal se Věk.

»Ten? Ten je muzikou teď celý potrhlý. Vědí, bude nová opera od Mozarta, stavové ji u něho objednali. A Mozart je teď tady. Už za ním Held běhá, aby ho uviděl.«

Ta novina se Věka živě dotkla a hned si pomyslil, že také musí Mozarta zas uvidět.

»A Šedivý...« prohodil Kramerius vesele pojednou si vzpomenuv, »vědí o tom jeho milování; ten zas je proto všechen od sebe.«

»Pořád ještě?!«

»Pořád. Nevěří, co mu říkáme, že ta mladá baronka, či co je, je mu nevěrna. Myslíť, že ji tak drží, že ji tak hlídají, že ani psaníčko nemůže mu poslat a on jí. Však s ním budou mluvit. Ta panna či slečna je nějaká povedená. Včera mně pan Held povídal, že ji viděl samotnou na Barvířském s nějakým taliánským zpěvákem od Bondiniho. Held toho zpěváka zná.

»A neřekl to Šedivému?«

»Řekl jsem panu Heldovi, ať to Šedivému ani neříká, že by si ho rozhněval. On na ni nedá dopustit. Ale já mu to sám řeknu, ode mne to přijme. Já ho vyhojím. Člověk teprve vidí, jaké je to štěstí: hodné, zachovalé děvče, žádná fiflena, ale hospodářská, rozumná, která má člověka ráda, a upřímně, opravdu, zcela, bez falše.«

Z očí a z tváří Krameriových zazářila radost, a chopiv se Věkovy pravice potřásl jí a dodal:

»Takové jim také přeju. Takovou si musejí najít.«

»A takovou bych znal!« pomyslil si Věk, a myslil na ni, i když z expedice vyšel. »Ta je taková, jak povídal, a milá, a sličná jako květ, bez falše. Ale —« a tu se zarazil pochybností: »mohla-li by ho mít opravdu ráda, zcela beze všech ohledů, jen jeho?«

Bylo už večer, když vešel do bytu přítele Hněvkovského. Zastal jej doma, a s ním Šedivého. Seděli u stolu zabráni u vážném hovoru. Jmenovitě Šedivý vážně vypadal. Za to Hněvkovský vyskočil, když

shlédl Věka, a radostně ho vítal. Sedivý se pak dlouho nezdržel. Když byl na odchodu, řekl mu Hněvkovský:

»Tak já řeknu Heldovi, ten by nejspíš mohl tu biletku pořídit. Do bálu, do frajbálu, co teď budou,« dodal Hněvkovský Věkovi na vysvětlenou. »Také bych si přál, a tobě také, kamaráde. To bude něco. Ale nejdřív tadyhle,« a podíval se na Šedivého. »Ale je to těžká věc. Dělají s těmi biletami velkou drahotu. Jestliže Held nepomůže — Má ty kondice v stavovských rodinách —«

»Anebo,« bez rozmýšlení vyhrkl Věk, jenž si maně vzpomněl na Márinčina strýce v Kolloredovském paláci. Ale již se zarazil, vida, že to trochu nepředložené.

Šedivého však jakoby bodl. Vzhlédl na Věka a dychtivě se ptal, snad že on ví. Nezbylo, nežli říci co a jak, a že se tedy pokusí u starého krajana, když by Held nic nevymohl. Šedivý podal Věkovi ruku a živě mu děkoval. Paprsek naděje ho potěšil.

»Ten je zamilován! Jen k vůli té slečně chce do bálu. Myslí, že se tam s ní sejde; k vůli té Maternové, pamatuješ-li se,« řekl Hněvkovský, když Šedivý odešel. »Ale teď povídej! A počkej, máš hlad a žízeň. Sedni. Ale postel nemám královskou. Však budeme beztoho málo spát. Tak se svlékni. Už jdu, pošlu pro pivo a pro jídlo.«

Věk odloživ zasedl ke stolku, na němž v dřevěném svícnu hořela lojová svíčka, a kdež leželo různě knížek a papíru. Maně sáhl po jedné z knih. Jak ji otevřel, vypadly z ní tři listy tištěné, složené. Byla na nich veršování složená z radosti a na památku českých představení. Věk je znal, ale přehlížel je, poněvadž mu živě připomněly jeho studentská léta. Na jeden však z těchto lístků se déle zadíval, na ten, kde pod obrázkem baculatých putti hrajících na klavír a housle četl:

»Na den provozování české původné hry Břetislava a Gjtky pro věčnau památku gazyka Českého.«

A četl na listě, jejž »obětoval A. J. Z.«*) a četl, až se zamyslil, když zrak jeho přelétl tyto řádky:

*) Antonín Josef Zima.

Budiž tobě věčná sláva,
Skrz koho jest uveden,
Hlavní skutek Břetislava,
Na divadle představen.

Věkovi se mihlo to představení »Břetislava a Jitky«, které všechny tenkráte tak vzrušilo, na všecky tak mocně účinkovalo, a na němž byl sám jako student. A vzpomněl, jak se brzy potom seznámil s autorem samým, s Thamem u Butteauových, jak se všecko za těch nemnoho let změnilo, a nejvíce on sám, a s Thamem jak je. Co má teď za všecko. Jak s ním je . . .

Věkův zrak těkal po druhém dlouhém sloupci slok, a tu se zrak bezděky zarazil:

— — v níž pan Anton, Höpfler, Cappe,
Bitto děvčátko malé:
každý jak může nejlépe,
hraje hru k své pochvale.

Složil rychle list. »Bitto děvčátko malé!« Bettina! A dnes! Už list strčil do knížky, kterou zas položil na její místo. Rozhlížel se studentským, skromným pokojem, jehož ozdobou bylo několik silhuet v rámečkách a kytara na pentli na zdi visící nad pohovkou květované, zašlé látky. Hněvkovský dlouho nešel. V pokoji bylo ticho.

Věk přistoupil k oknu. Neviděl nic. Hustá tma se venku uložila. Zasedl zase ke stolku, díval se na hřbety knížek. Padl mu teď také do očí sešitek hrubého, rukodílného papíru, v osmerce, ležící v rohu na knize. Na sešitku bylo napsáno: »Básně. In et pro Anno 1791.«

Věk dychtivě po něm sáhl a nerozmýšleje se otevřel. Verše drobným švabachem, psané tu černým, tam růžovým inkoustem.

»Tajná láska.« Četl dychtivě, ale báseň byla jen začatá.

A hle, po vzdychání, co dál: »Na roztlučenou flašku, ve které víno bývalo!« Vida, veselý Šebesta!

Věk čta se usmíval, a jak dočetl, rychle obrátil. »Na Bělu!«

Sliboval jsem tobě mnichem býti,
Bych co Abelard moh' v lásce žíti —

V tom se otevřely dvéře, a mladý jurista básník, jenž chtěl Abelardem býti, vstoupil vesele, zardělý, nesa veliký džbán piva.

»Nektar mám,« volal už ve dveřích, »ambrosii přinesou hned. To bylo sháňky; teď člověk nikoho neseženе. I ty!« zkřikl a zapálil se, vida své básnické pokusy v rukou Věkových.

Než nevytrhl mu jich, neschoval jich, nýbrž se jen horlivě vymlouval, a to že je jenom takové čmárání, nic hotového, nic na čisto. Při tom hledal po pokoji sklenici. Našed ji za oknem, nalil piva a usedl k hosti, pobízel ho a zase hovořil, o nových svých verších, starší některé znal Věk už z dopisů, pak sáhl do knih a vytáhl rukopisný sešit.

»A tyhle jsou od Nejedlého, víš, mého krajana, povídal jsem ti o něm a psal. Pane, píše důvtipně. Znáš jeho ódu na Leopolda II. A stroji se ti, chce se přidržeti příběhů vlastenských; Thusneldy už nadobro nechal. Brachu, já — já také, mám ti něco v hlavě, rád bych něco velkého,« dodal mladý jurista živěji a oči se mu zaleskly. »Víš boje našich předkyň, Vlasta, Šárka, to by mohlo něco být! A tak psáno, jako Oberon asi, víš, v takových verších. Jen že nevím, psát ten příběh ve vážném, opravdovém oděvu — Kdo pak v to věří! Budou z toho úštěpky, a jen ve směšném způsobu, to by zas byla křivda těm předkyním —«

V tom děvče jakés přineslo objednanou večeři. F. Věk se musel dáti do jídla. Na chvíli všechna poesie ustoupila; potom však začal Hněvkovský, jenž nejedl, zase o veršování, a že mají nového básníře.

»Toho jsem ulovil já; Puchmajer se jmenuje, z Vltavotýna.«

»Jurista?«

»Letos šel do seminaria. Také už byl skoro Němec. Psal už také německy, ale toho jsem já dostal na českou víru. Takový ti drobný, suchoučký, ale oči jako jehly. A důvtipny, bystrého ducha, a řeči zná, španělsky, francouzsky. Scházíme se často. Tužíme se ti, seč jsme,« doložil s patrnou radostí mladý poeta, přicházeje do ohně. »A musíme. Všude se jen tropí nám trpká potupa, od Němců i od našinců. Ať uvidí, že česká důmyslnost ve spisování tak docela nevyhasla. Ochroměla, je pravda, a tuze, ale — A ty brachu!« a Hněvkovský uhodil hosta na rameno. »Co ty, ty bys mohl také psát!«

Věk, jenž za té řeči přestal jísti, poslouchal pln účastenství. Těšily jej ty noviny, a přece ho při tom pojala tesklivost a trpkost. Vzpomněl, jak se on také snažil, jak komponoval, čím chtěl být, čemu se oddal, a jak ti tu se vysoko nesou a on — — Usmál se trpce, když ho tak Hněvkovský vybídl, mávl rukou a řekl polo žertem, polo trpce:

»Ah, to je to tam. Kam pak já!«

V tom se ozval venku hluk, a do jizby vcházeli kollega Hněvkovského, jeho spolubydlitel, a hosté jeho: matka a strýc, vesničané někde od Berouna. Staří vesničtí lidé v kroji byli uondáni a naříkali na dlažbu, jak se to těžko chodí, a co se nachodili, celé odpůldne, co toho viděli, že člověk trne, takové věci: ten persianský jarmark na šancích u Hradčan, že velbloudů viděli, a mouřenína, živého, a oslů kolik, že je právě vedli. Ale nejvíce se oba starochové divili, a to měli za čáry a kouzla, že to není jistě samo sebou, co viděli v bývalém kostele sv. Mikuláše u Staroměstského rynku, kam je Vašíček zavedl, tu povětrnou kouli, ku které je lodička přivěšena a v které nějaký ten Francouz —

»Jakýsi Blanchart z Kalais,« doplnil Hněvkovský Věkovi na vysvětlenou.

Ten že bude sedět v té lodičce a pustí se nahoru k oblakům, to že je k neuvěření a to že stálo za těch 10 kr. a doma že jim to nebudou věřit. To starý strýc vypravoval přihlazuje si vlasy do čela, a paní máma, juristova matka, hned živě dodala, a jak by nevěřili, však že

to viděl na sta lidí a že jim to také dosvědčí Pepíček Jungmannovic, s tím že se tam setkali. Syn, jurista, usmáv se té prostoduchosti, vyložil nějak v rozpacích, to že je ze sousedství student, gymnasista. Ale stará, bodrá selka pokračovala hbitě dál, to že by tu chtěla zůstat už pro tu povětrní kouli, však že by nemusila na to místo, co se bude platit dukát, jak to povídali, že by na posledním také viděla, když ta koule poletí opravdu k oblakům.

Povětrní koule opanovala všechen studentský byt. Teprve když ulehli, selka ležela na synově posteli, strýc na staré pohovce, jurista na zemi, Věk s Hněvkovským, mohl Věk pronésti otázku, kterou měl už dlouho na jazyku, to od té chvíle, jak zahlédl tu ceduli na oslavu Thamovu před lety vydanou.

Leže už po tmě, vedle Hněvkovského, zeptal se ho na Thama a i na jeho poměry.

»Není to lepší, ba myslím, horší,« odpovídal Hněvkovský. »Zdá se mně, že Tham víc pije. Dělá on to z omrzelosti. Ty ženské! A již také povolil.«

»Jak? Půjde odtud?« ptal se Věk dychtivě tlumeným hlasem.

»Ne, to nechce, ale žena jeho hraje. A to on nechtěl. Ale jen tak malé rolle.«

»A Thama to mrzí,« dodal Věk. »Nechtěl nikdy, aby se mezi komediantky připlichtila. A povolil. To on —« Nedořekl, že asi také v ostatním povolí. Myslil na něj, jaký má osud, a jaké to neštěstí, když takový člověk se spřáhne s lidmi, kteří mu nerozumějí. A pije. Co bude dál — — Věk o tom uvažoval. Druh jeho na posteli již nadobro umlkl. Usnul. Ostatní vesničané i Hněvkovského kollega také spali.

Když se Věk probudil, bylo záhy z rána, posledního dne měsíce srpna, stála již stará selka v bělostné vyšívané pleně a v kabátku, na odchod přistrojená u okna a čekala jen na syna, jenž se dostrojoval. Starý strýc sháněl svou vydrovici. Všichni jak shlédli, že se Věk probudil, začali naříkat, to že je krásné, že se všecko zkazí, jaký je vítr,

že vál po celou noc, že se neutišil, a pod mrakem že je jako na podzim, že bude asi pršet.

S takovou se vypravili z domu. Za chvíli po nich odešli Hněvkovský s Věkem. Ten dnes, jak oči otevřel, na Snížkovu Márinku vzpomněl, co ta, jak se bude dnes teprve na Prahu dívat, a má-li tam jít, on, Věk, do paláce. Teprve, když šel s Hněvkovským z kavárny od snídaně, pověděl mu, kam je pozván, a že neví, co má dělat.

»A to jdi, jen jdi, něco uvidíš,« pobízel ho přítel a pobízel dál, i když Věk namítl, že by jeho, Hněvkovského nerad opustil.

»Já půjdu, kde bude universita, o mne se nestarej, pak se sejdeme u mne, a ty jdi, proč bys toho neužil. Jiný musí platit dukáty.«

»No, uvidím ještě.«

Zamířili nejprve ke křižovnickému klášteru, kde měl Held byt. Bylo skutečně nepěkně pod mrakem, déšť na spadnutí; nicméně ulice oživly již za té ranní doby nad obyčej. Přecházeli členové cechů slavnostně odění, venkované, lidé přespolní mezi domácími, tu oddělení granátníků v parádě, v ohromných beranicích, pod rozvinutým praporem s hudbou v čele, tam kyrysníci v bílých pláštích na statných koních, jejichž dusot se hlučně ozýval na vlhkém dláždění ulice. Na chvíli se proud lidu zarazil: ale jen jezdci přejeli, rozproudil se nanovo. Většinou brali se směrem k Špitálské bráně. Nejzvědavější pospíchali do Libně, kdež na zámku císař Leopold II. na dnes nocoval, a odkudž o polednách vyjede do domu invalidů, a odtud hne se všechen slavný průvod. Jiní jen k invalidovně chvátali, aby si našli nějaké výhodné místo, aby všecko jak náleží mohli viděti. Hlučno a živo bylo po ulicích. Jen vysoké nákladní a formanské vozy se nikde neukázaly. Ty od sedmé hodiny ranní nesměly nikde Prahou.

Věk s Hněvkovským dostali se chvílemi do tlačenice. Někdy se schumelila taková, že v ní zanikl i červenobílý, vysoký chochol, jaké na ty dni dali policejním strážníkům a úřadníkům, aby již z daleka byli patrni. Mladí přátelé dostali se posléze ke křižovnickému klá-

šteru. Opodál mostu se Hněvkovský zastavil, a ukázav po něm, k Hradčanům, řekl Věkovi:

»Pamatuješ, se, loni jak jsme tudy šli, a co jsem povidal? A už je to tu!« dodal vesele. Vzpomněl, jak loni záhy z jara vedl Věka na Hradčany ukázat mu stavy na sněm se sjíždějící, a jak tenkrát tu na mostě řekl ukazuje na Hradčany: »Až tam teď uvidíme korunovaci! Až tam náš král pojede v slavném průvodu!...«

Loni se Věk upřímně tam zadíval a zamyslil; dnes také, ale ne tak dlouho. A jak se obrátil, už utkvěl jeho zrak na paláci Mannsfeldském a přeletěl jeho okna. Nikde však nespatřil známých, na které vzpomněl. Helda zastali ještě doma. Věka uvítal velmi srdečně a hned začal horlivě, že už Mozarta viděl, že ho zná, že ostává na Bertramce u Dušků, že tam schválně v aleji na něj číhal, ale že je nějak churavý, a včera že ho viděl v městě, u divadla. Oba milovníci Mozartovy hudby byli by se zapovídali o svém nejmilejším mistru a jeho nové opeře, na kterou se Věk horlivě dotazoval, ale Hněvkovský jim nedal. Na jeho vybídnutí vyšli ven, aby se podívali Prahou, aby obhlédli pokud možná všecka místa, kudy průvod půjde. Když šli kolem Mannsfeldského paláce, podíval se Věk zase po něm i otevřenými vraty do průjezdu a na okamžik se zastavil, jakoby se tam chtěl podívati na kočár a koně, kolem nichž hemžili se panští pacholci a sluhové, upravujíce je na slavný průvod.

Z Jezovitské ulice, kde proud lidí byl úzkým místem tím větší, zašli přes náměstí Železnou ulicí k divadlu. Oba studenti vedli tam venkovského přítele především, aby uviděl podivuhodnou věc, o které byl doma jen tak něco četl. A věru užasl.

Divadlo samo protáhlo se, vzrostlo, prodloužilo se do Ovocného trhu velikým dřevěným přístavkem.

»Pět set stop je prý to všecko dlouhé,« ohlašoval Hněvkovský žasnoucímu příteli. »To se uhodili páni stavové přes kapsu. To bude stát! Povídá se stotisíc zlatých! A na jeden večer, na jeden bál! Bude po královnině korunovaci.«

»To bude sál!« zvolal Věk.

»Vlastně dva,« vysvětloval Held, jak obcházeli novou budovu, jež zvenčí byla hotova, kterou však vnitř ještě upravovali. »Jeden v divadle, a druhý veliký tady, v té stavbě. A podívej se!« a ukazoval na krytý mostek vedoucí od loží divadelních do sálu v Karolinum. »Tam se bude chodit jíst. Tam bude buffet, jídel, vína, cukroví, no! A té slávy! Císař sem přijede a dvůr a všecko panstvo, a kolik tisíc zvaných.«

»A vnitř budou hotovi do té doby?«

»Musejí. Povídal Tham, že to je tam na způsob římský. Řady dřevěných sloupů, teď je potahují plátnem, a věnce budou kolem nich, a výklenky jsou červeným sametem vyloženy, a mezi divadlem a novým sálem bude taková veliká červená opona.«

»A přes sto lustrů bude,« doplňoval Hněvkovský.

To se již brali dál, do Celetné ulice. Tou pak kráčeli ku Prašné bráně a ven. Shon lidí z ulice, z Příkopů, na jejichž alejích listí se ještě dost zelenalo, byl tu veliký. Tu již shlédli panské pojezdné a pacholky, kteří vedli jízdné, vystrojené koně ven k invalidovně, kde se měl průvod seřadit a kde již všichni účastníci měli být o jedenácté hodině. Held se chtěl dále podívat, k Špitálské bráně, ale Věk se bránil, a živě, že by se třeba omeškali, anebo že by se pak nemohli tlačenicí dostat zpět. O to měl patrně strach. Chvíli stáli opodál Prašné brány a přehlíželi davy kolem se valící i jezdce jedoucí i panské parádní kočáry, které také k invalidovně dopravovány. Ty také budily největší pozornost všech svou nádherou, výzdobou zlacené řezby, kování, malby i drahých sametových, damaškových látek, zlatého třepení i lesklého, čistého skla.

Sotva že některé vozy přejely, nastalo nové hnutí. Již cechy přicházely in corpore a stavěly se na místa jim vykázaná. V čele každého ubíral se korouhevník nesa damaškovou korouhev ozdobenou malovaným znakem cechovým i fábory, kvítím i zlatými nebo stříbrnými střapci. Cech za cechem, korouhev za korouhví, tu stará, z věků ještě

minulých, tam nová, ke korunovaci schválně pořízená, míjely k Špitálské bráně: řezníci, Novoměstští pekaři, sladovničtí, bednáři, koláři, truhláři, zámečníci, kováři a jiní, v nedělních oblecích, oholení, starší s odznaky hodností, v copech, v kabátech vysokých límců.

V tom přitáhlo oddělení granátníků v plné parádě, s hudbou pod vlajícím, u větru třepetajícím se praporem. Velitel na koni přejížděje zastavil vojsko u bývalého kláštera Hybernského. Na to se mladí přátelé ještě podívali, pak se Prašnou branou vrátili. Celetnou ulicí se teď nesnadno kráčelo. Na jejím počátku se již židé pod korouhví shromažďovali a s nimi židovští sirotkové. Na konci ulice se Hněvkovský, umluviv ještě schůzku, odtrhl a přidal se k studentům na rohu k Týnskému kostelu se scházejícím, tam, kde také pak vysoké učení mělo krále uvítati.

Hněvkovský, podávaje Věkovi ruku, řekl jemu i Heldovi:

»Škoda, že tu nebudete, abyste nám pomohli volat. To již máme umluveno, je nás hromada, a také Melezínek a jiní sousedé to také jinde udělají, to nebudeme volat: ‚Vivat!‘ ale po česku: ‚Zdráv buď Leopold Druhý!‘«

Věk chtěl zůstat, ale byl přece rád, když ho Hněvkovský posílal, aby jen šel, do paláce, odtud že všechno lépe uvidí.

»Třeba se tam ani nedostanu,« bránil se Věk naposled, ale slabě.

»Tak půjdete se mnou do kláštera; já tam musím,« mínil Held. »Také bych tu rád zůstal, ale musím být doma, k vůli choralistům.«

Brali se dále, dolů Staroměstským náměstím. Bylo tu nadobyčej živo. Podél radnice řadila se městská garda s kapelou na křídle a hloub do náměstí šikovali se vojenští granátníci. Na levo cechové, zlatníci, stříbrníci, kotláři se rozestavovali. Lidské hlasy, dusot důstojnických koní, hlahol trub kolem se rozléhaly i pádné kroky docházejících houfců cechovních. Věk s Heldem dlouho se rozhlížeti nemohli, neboť se obávali, že by je za chvilku nepustili dál. Na malém rynku, kde se všecko rdělo od červených kabátů členů kupecké společnosti jako na makovém poli a kde se leskly jen kupecké kordy

a zlaté epaulety, mladíci se ani nezdrželi, a rychle vešli do Jezovitské ulice.

Tu bylo ještě volno. Mnišské řády tu dosud nestály.

Ještě jí nevyšli, a již obracel Věk zraky po Mannsfeldském paláci. Nikdo! V ten okamžik byl tak bláhový a myslil, že najisto shlédne někoho v okně. Ale okna byla zavřena až na jedno, a v tom nikdo, a vrata zavřena. Pocítil zklamání.

Jak se tam dobývat? Má-li tam jít? Už chtěl oznámit Heldovi, že půjde s ním. V tom sebou trhl. Nad sebou zaslechl vykřiknutí. Známý hlas! Rázem se zastavil a vzhůru se podíval. Nahoře v otevřeném okně Mannsfeldského paláce zahlédl mladou dívčí hlavu. Márinka! Zahlédla jej, vykřikla překvapením, ale vykřiknuvši zarděla se jako mák leknutím, co vyvedla. Chtěla uskočit, nemohla však. Hleděla dolů na Věka, jak se smál, jak rychle smekl klobouk. V tom babička k oknu přistoupila i »Karolin«. Stará Snížková volala, kývala na sousedina syna jako doma v Dobrušce, aby tedy šel. Již neváhal. Podal Heldovi ruku. Připomenuli si nejbližší schůzku a rozešli se.

V průjezdě zastal Věk Márinčina starého strýce, jenž něco sluhům nařizoval. Přišlo v poslední chvíli oznámení, že přijde několik vzácných hostí ode dvora, kteří nebyli v žádné funkci, že se budou dívat z palácových oken na průvod. Správce vybídl Věka hned nahoru. Na schodech potkal už Karolinu, která mu vyšla vstříc, aby snad palácem nebloudil.

»To jste pěkný, málem byste nám byl utek' —« kárala dobromyslně Snížková. Věk se omlouval, vysvětloval.

»No, ať je to jak chce, Márinka vás sem dostala. Tak se zlobte na ni,« žertovala. Vnučka byla v rozpacích, jež byly také z toho vědomí, že nemohouc se Věka dočkati, přes tu chvíli běhala k oknu podívat se ven. Nikdo netušil, koho vyhlíží. Zasedli ke stolu, na němž právě prostřeno. Věk musil s nimi jísti. Panna Karolin omluvila »fotrle«, že musí být dole, že nemůže sem nahoru. Byla by nejraději mluvila

pořád německy a s Věkem po každé tak začala, ale k vůli venkovským příbuzným musila zase po česku, ovšem Pražským, hrozným způsobem.

Dlouho se však nezdržela. Musila dolů, neboť »fotrle« potřeboval jejího přispění. Tak Dobruští osaměli nahoře v pokoji bledě zelené barvy, s velkou, španělskou stěnou v koutě, plnou nalepených obrázků. Z ulice zněl temný hluk a šum. Časem kočár v průjezdě zaduněl.

Krajané hovořili o tom, jak první noc strávili v Praze, co bylo od rána, jak bude teď, s průvodem. Stará Snížková si libovala, že dobře udělala, že jeli, co to jen bude, ale jen kdyby dnes Pánbůh čas dal a ty dni také, že by se ráda po Praze podívala, a nejdříve na hrad, k sv. Vítu, k hrobu sv. Jana. Že se tuze těší, ale jinač by tu přece nezvykla. Toho hluku, rámusu, toho nepokoje.

»Řekněte mně, Františku, jak jste moh' po Praze tak stonat?« otázala se pojednou. »Povídala mi maminka, co s vámi měla. Co vás sem tak táhlo? No, snad vás tu něco drželo —« a stařena se usmála. Vidouc však, že se mladý kupec zapálil, obrátila řeč a nepostřehla, jak vnučka na tu její otázku bezděky sebou hnula a na Věka oči upřela čtverácky i zvědavě a dychtivě zároveň.

Věk se jim nabídl za průvodce na cestách po Praze a především jim navrhl, že by se mohli podívat do divadla, do českého, u Hybernů, a kdyby bylo možná, také do velkého, aby uslyšeli operu, a zvlášť Mozartovy opery, to že je něco.

»To toho užiju!« žertovala Snížková. »A ještě bály s urozeným panstvem!«

Věk se zarazil.

»Vy půjdete do trajbálu na hrad?!« otázal se.

»Strýček chce a Karolina také. Dostanou palety,« odvětila Márinka.

Věkem to trhlo. Vzpomněl na Šedivého, ale teď také na sebe. V tom se ho optala, ale nejistě, Márinka, půjde-li také. Když Věk

odpověděl, že nedostane asi lístku, mínila stará Snížková, že by Franc, myslila svého bratrance, snad ještě mohl opatřiti jeden, kdyby on, František chtěl. Věk chutě přisvědčil, to že by byl rád. V Márinčiných očích zasvitlo.

Ale v tom sebou trhla a babička ještě více. Zahřmělať temně rána jako hromová, až se okna zatřásla. Mladí pospíchali k oknu.

Na ulici bylo zřejmé pohnutí, jež dělový výstřel způsobil, upozorniv všechny, kteří se tu shromažďovali nebo již čekali, že slavnost se začala, že král vyjel z domů invalidů, z jehož oken byl právě všechen svůj skvělý průvod přehlédl.

»Je právě půl druhé,« ohlašovala Snížková, ohlížejíc se po sloupkových hodinách na prádelníku, a vyptávala se Věka, jak je to daleko, kdy asi přibudou do Prahy.

»Není to tak daleko, ale průvod bude dlouho trvat, myslím, že asi ke třetí teprve dojdou.«

Ale bylo již hodně po třetí, když ohlas dělostřelecké salvy z hradeb ohlásil, že průvod přibyl do Prahy. V tu chvíli byla již okna v pokoji a po všem paláci otevřena, jakož všude v sousedství i naproti. Na schodech křižovnického kostela tlačil se houf lidí a před nimi na prostranství k mostu stáli již mniši různých Pražských řeholí a mnozí kněží až po sám skoro most, jehož vchod střehli policejní strážníci v červenobílých chocholech, aby se nikdo z obecenstva na most nedostal. Ten byl té chvíle úplně volný a lidu prázdný.

Věk stál u okna s krajankami; u druhého okna tlačili se pozvaní známí starého správce před chvílí přišlí. »Karolin« byla také nahoře přecházela od okna k oknu. Obvazek s tváře měla dole, šátek však na tvář tiskla. Byla všecka vzrušena a rozčilena. »To zvonění! To zvonění!« opakovala přes tu chvíli. A bylo zvonění! Zvony všech Pražských kostelů hlaholily slavným, mohutným hlaholem. Chvílemi zahřměly výstřely z děl a potom také ohlas hudby a veselých fanfar se ozval. »Karolin« při každém výstřelu sebou zděšeně trhla. Za to její mladá příbuzná z Dobrušky byla všecka blaze vzrušena ne-

vídaným divadlem, nevídanou slávou, vším tím radostným šumem a hlukem, jenž proudil ulicemi, a jenž také do výše se nesl a strhoval a opojoval. Těšila se z toho, co již viděla, těšila se na to, co uvidí, a neméně z toho, že vedle ní stál ten, na nějž se tak těšila.

Nachyloval se s ní z okna, chvilkou prohodil leccos na vysvětlenou, slyšela jeho hlas. Někdy se po něm obrátila. Zraky jejich se setkaly. Viděl, jak je vzrušením zardělá, jak její pohled zářící ohněm mládí na něm rád tkví. Ale pak se už přestali obracet. Hlahol hudby, jásavé fanfáry, temný rachot kotlů zazněl blíže, jasněji; v tom rázem utichl, a zdola, z ulice ozval se hlas, že jsou na Staroměstském rynku, že právě rector magnificus krále vítá.

»Teď už pojedou zrovna sem,« ohlašoval Věk. »Purkmistr už krále uvítal u Poříčské brány, teď jen u radního domu klíče odevzdají, jak jsme ráno slyšeli.«

Rozčilení z napjaté, dychtivé zvědavosti zmocnilo se všech. Zraky upíraly se na pravo do úzké, té chvíle pod mraky zasmušilé Jezovitské ulice, do které až zasáhla řada mnichů v černých sutanách i hnědých kutnách.

A již se tam ozvala dlažba cvakotem podkov. Jízda se blížila. V čele hudebníci na bílých koních, za nimi oddělení kyrysníků v třírohých kloboucích v bílé uniformě, v černých kyrysech, v plné parádě, muži jako hora, silní, statní na statných, vyzdobených koních. Vynořili se z temné ulice, na volný plácek křižovnický. Zajíždějí k mostu, na most, řada za řadou.

Ani se řady netrhly, a hned jiní za nimi, městská jízda v zlatolesklé uniformě.

V tom stará Snížková a jiní z diváků hlasně užasli. Roztrhlať se nad křižovnickým plackem clona mraků; rázem se projasnilo a jasnilo se valem. V tom náhlém světle zatřpytily se zbraň i zlato jezdců i kované řemení jejich koní, a v něm také vynikla pestrost dlouhého průvodu, jehož nejpřednější se teď zastavili, ale již daleko na mostě, jak král na Staroměstském rynku stanul.

Věk s krajankami dívali se hodně s vysoka; tím pohled jich nebyl nejplnější, za to však měli volný přehled a viděli dobře celek, ohromný, skvělý průvod, an před nimi z šera Jezovitské ulice se vynořoval na plné světlo prostory křižovnické, an se pak tratil jako třpytné a pestré vidění pod mohutným obloukem staroměstské Mostecké věže.

Koňský dusot poutichl, rachot kol se ozval. Za jezdci v čele průvodu objevily se dva jednospřežné vozy, pak pojezdní rytířů i pánů, ale bez koní, císařovi pojezdní, všichni ve třpytných liverejích. Za nimi kráčeli koně z císařských koníren; každého z nich vedli dva pacholci. Zvířata ušlechtilá, krásná, bohatě sedlaná. Za nimi trubači a bubeníci na koních troubili a bubnovali na ozdobných troubách i kotlech. Ohlas však jásavého, mocného volání nadšených zástupců vítajících na rynku velkém i malém krále kolem jedoucího zaléhal až sem a přehlušoval veselé zvuky fanfar. Trubači přejeli, za nimi dvorní furýři, pak se objevila skvělá kavalkáda české šlechty, napřed stavu rytířského, pak panského. Na ušlechtilých koních bílých, vraných, hnědých, bohatě osedlaných i ozdobených seděli jezdci oděni v gala, potomkové starých rodů domácích i přistěhovalých: Desfours, Palffy, Nostic, Vlček, Dohalský, Pachta, Spork, Waldstein, Sternberg, Vratislav, Černín, Kolovrat. Za jezdci řada nádherných kočárů, nejprve rytířské, pak panské. Před každým šli sloužící v liveraji, a dva z domácích ouřadníků okolo vozu, z každé strany jeden.

Již chvíli nemohl Věk nic vysvětlovat a určovat. Tak veliká nebyla jeho znalost kruhů šlechtických. Ale vydatnou pomoc poskytl veselý palácový správce »Franc«, jenž přiběhl také nahoru. Ten nyní svým hostem vykládal průvod, jak jen s té výše bylo možná. Také na to upozornil, že páni kavalíři jedou jeden každý »vedle své vyvýšenosti a přednosti«. Také je skoro všecky jmenoval.

Pak kočáry určoval. S prvními, rytířskými, měl trochu nesnáz. Některých neznal, některé jen dle dohadu určil. S panskými bylo

líp, a také již napřed ohlásil jejich pořad na nemalé podivení své sestřenice, jejíž zvědavost zvláště podrážděl ohlášením, že za panskými kočáry pojedou povozy českých a moravských biskupů v řadě kočárů tajných rad. Márinka zatím počítala na babiččino vybídnutí povozy, a Věk jí pomáhal. Už bylo padesát, šedesát kočárů, už s úžasem a na úžas ohlašovali sedmdesátý. Už jich bylo na osmdesát.

»A teď pozor, oči do hrsti!« volal Snížkové starý bratranec s dlouhým copem. »Teď přijde teprve to pravé: náš kočár a ostatní knížecí, teď něco uvidíte! Knížata pojednou také podle své vyvýšenosti. Teď! Už! Kláry, ten za ním to je Paar, a teď, hele, náš — to je knížepán.«*)

Všichni se víc vychylovali, krky natahovali, zraky napínali; nad Věkem a příbuznými z Dobrušky stál starý správce na židli a nahýbaje se ven ohlašoval, volal, až byl červený jako krocan, neboť hlas jeho tratil se v hrčení kol, v dusotu koní a šumu dole i v hlaholu zvonů, jenž se u výši nesl.

»To je krása! To je krása!« volaly ženské; a nad nimi křičel staroch:

»Kinský! A tohle je Auersperk, on, Anton —«

V tom umlkl, jak se u oken ozvaly výkřiky úžasu. Dole za nádhernými povozy knížecími mezi služebníky a ouřadníky kolébal se zlatoleský kočár ohromný, plný zlacených řezeb, těžký, s kozlíkem náramně vysokým, sametem potaženým, nákladný, bohatý, ale hodně starožitný, tažený třemi páry krásných vraníků.

»V tom jede Olomoucký arcibiskup!« volal strýc, a když se všichni za kočárem ohlíželi, škubal sebou a křičel:

»Nechte tu chalupu, teď jedou ti hlavní, to jsou ti nejkrásnější: Lobkovic, a hele, koukejte, ten s těmi šimly, Lichtenstein, a ten za ním to je Švarcenberk, to je kočárek, co? Ten je nejkrásnější, vidíte?

*) Colloredo Mannsfeld.

Ten za ním není takový, to je Auersperk, on, Vlašimský.« A jako jedním dechem doložil živě: »A teď přijede dvůr . . .«

Trvalo však drahnou chvíli, nežli přejely knížecí povozy, a za nimi císařští pojezdní, nejvyšší hofmistr také ve trojspřežním povoze, nejvyšší štolba a jiní dvorští hodnostáři a za těmi tři heroltové, uherský prostřed, český na pravo, rakouský na levo, a dva heroltové říšští také na koních, hůlky jako onino vzhůru držice.

Diváci již ochabující na novo se vzpružili. Ve všech oknech nastalo pohnutí, když rozletěl se hlas, že přijede teď královský kočár. Každý chtěl spatřiti nového krále; ženské také mnoho o královně mluvily. Hlasité, jásavé pozdravy z hloubi ulice ohlašovaly nového panovníka. Již se objevila v nádherných uniformách garda drabantů, za nimi královský kočár tažený trojspřežením krásných běloušů dlouhých ohonů. Ale kočár zavřitý!

Všecko vychylování, všecko napínání zraků bylo marné. Do zaskleného vozu, jenž prvotně do průvodu nebyl určen, nýbrž otevřený kočár, a do něhož panovník usedl jen pro prudký vítr, nebylo viděti.

A přece Márinka a všichni se ohlíželi po tom povoze obklopenem tělesnou stráží, za níž se brala císařova pažata i garda hačířů, a trubači, bubeníci s kotly, a jízdná uherská garda s tygřími kožemi.

Za to dole, kde kněží stáli, bylo viděti lépe.

P. Vrba v slavnostní sutaně, v pláštíku, více než kdokoliv z jeho spolubratří vyhlížel císařský povoz. A s něho také, když z ulice vyjel, očí nespustil. A také císaře zahlédl; seděl panovník v plné uniformě na pravici k jeho straně, maje po levici císařovnu.

Starý kaplan zahlédl, jak vlídně se uklání kněžstvu jej vítajícímu tiše, úklonami; do tváře však mu dobře neviděl. Přece však hleděl, zrak napínaje, jen do vozu a pak za ním, když zajížděl k Mostecké věži. Starý kněz nehleděl ze zvědavosti. Toužil spatřiti svého krále, kterého se nemohl dočkati, za kterého se v duchu modlil, kterého

vítal pohnut s nadšením, neboť v něm vítal lepší budoucnost svého národa a skládal v něj naději, že s ním přichází nová, lepší doba ponížené mu jazyku českému. Vítal jej tak, jako jej dnes všichni vítali, kteří prohlédli, oč běží, kteří přilnuli se vší vroucností k zanedbané, odstrkované, ponížené mateřštině, jako tam opodál, nahoře v okně knížecího paláce, ten mladý kupec z Dobrušky.

Rozradován, nadšen hleděl F. Věk za skvělým průvodem gard zajíždějících na most. Za nimi ještě jeli šestispřežné dva kočáry palácových dam a cestovní povoz panovníkův. Na ten se Věk zadíval. Kráčelit kolem toho kočáru pudrovaní poštmistři v červených kabátech, v bílých jelenicích, ve vysokých botách a za nimi postilionové, také v parádě, zrovna před divisí kyrysníků průvod zavírajících. Mladému kupci mihl se na mysli starý »spěšnoved« Sýkora v bačkorách, sedící v křesle v dusné, přetopené jizbě, vzdychající, i to, jak se mu

oči zalily, když o Praze mluvil. Mihl se mu i jeho »skvostnoctidelný« oblek ve staré skříni. Ale již zase hleděl za skvělým průvodem, jenž zanikl mosteckou věží na starý Karlův most a ubíral se dál za slavného hlaholu, za zvuku fanfar i jásání lidu, nahoru k Hradčanům.

Starý Snížek »Franc« už byl se stolice dole; Snížková, sestřenice jeho, unavená, naříkajíc na kříž odstoupila od okna a usedla na židli. Jen mladí zůstali u okna a dívali se na plácek, kdež kněží a mniši se rozcházeli, ale kam se valili diváci z okolních, nyní již uvolněných ulic, aby se přes řeku dívali za průvodem beroucím se rovněž špalírem cechů, granátníků k hradu, před nímž očekávali nového krále městští střelci v parádě, granátníci a u samého vchodu generálstvo, zámecký hejtman s hradními klíči na stříbrném talíři . . .

»Karolin« všecka rozčilená zavírala okna. Hlahol zvonů rázem se stlumil a ohlas hluku zdola z ulice také potuchl. To bylo v ten okamžik příjemné. Všichni v pokoji usedli u stolu. Mluvili o průvodu, žasli, že už je pět hodin pryč a zase poslouchali starého Snížka, jenž vykládal, že panstvo na Hradčanech vystoupí, že kočáry pojedou z hradu Prašným mostem ven, a páni s arcibiskupem a s ostatními biskupy že uvítají císaře u kostelních dveří u kaple Svatovojtěšské.

»Tam uvítá nejvyšší purkrabí krále českou řečí, jak jsem slyšel,« vpadl Věk živě starochovi do řeči. Ten a všichni Pražští ne bez podivení se ohlédli po mladém, venkovském kupci, co že se tak důrazně a zrovna radostně o tomhle zmiňuje.

»Pak bude ‚Te deum‘,« dokončoval správce paláce, »a hleč — teď něco je —«

Zalehlť sem opět hlas dělových výstřelů.

»To bude brzo konec. To musím dolů.«

Vstal, a s ním odešli všichni pozvaní. Jen Dobruští zůstali. Bylo již okolo šesté. V pokoji nastalo šero. Mluvili o krajanech, co asi ti, jak ti viděli průvod, purkmistr, Pepíček Exnerův a co on, Pinkava.

»Půjdu se tam podívat,« oznamoval Věk, maje se k odchodu.

»Teď? Zrovna?« otázala se Márinka, a pak, odmlčevši se, váhavě dodala: »A do divadla nepůjdete?«

To nebyla jen pouhá otázka. Cítil to z tónu hlasu; jak tím překvapen upřel na Márinku oči, sklopila zrak. Ale jak po té řekl, že nepůjde, že se podívá na krajany a pak k Hněvkovskému, postřehl zákmit uspokojení v její tváři.

XXVI. VARIA.

Na schodech i pak, když vyšel z paláce, na ulici ještě, se v duchu Věk ptal, co že se Márinka tak ptala na divadlo. Jasné však a určité odpovědi nebylo, a také ne klidu a místa k uvažování. Rozproudiloť se kolem lidmi jako přívalem. Rozcházeli se z uvítání. Věk kráčeje směrem k Poříčské bráně za krajany, musil se chvílemi zastaviti. Hlahol zvonů již umlkl, i salva z děl na hradbách naposled zahřměla za prvního soumraku. Za to ulicemi hlaholila hudba. Různé kapely, tu větší, tam menší, kráčely v čele cechů prapor svůj doprovázejících.

Už se hrubě soumračilo, když Věk došel ke »zlatému bažantu«. Z krajanů tam nezastal žádného. Byliť ještě v městě. Již odcházel, v tom potkal Exnerova Pepíka. Věk se ho ptal, jak viděl, měl-li dobré místo.

»Ale dobře, brachu, všecko jsem viděl. Užil jsem dost, ale teprv teď užiju,« dodal směje se. »No, pojď, nepospíchej, chvilku počkej,

bude ti stát za to. Náš konšel —« a smál se zas. »Pinkava, ten bude o dnešku vypravovat! Ten toho viděl! Haha!«

Věk musil s krajanem a zasedl s ním v koutě poblíž dveří, kde bylo ještě trochu místa.

»Někam's ho zaved', na špatné místo« — minil Věk.

»I nezaved'. On tam jel sám.«

»Jel?!«

»Jeho lakota ho svezla, haha — Já mu dám, smát se mně. Víš, jak se zubil, když ty ženské mně to vyvedly. A tak jsem naved' aucknechta, aby ho zjednal s forou, kousek jen, za bránu, na dnes časně ráno. Stálo to kolik dvacetníků, ale vem to ďas!«

»A Pinkava jel?«

»Jel, jak by nejel, za groš by blechu hnal. Jel za Koňskou bránu někam do vsi; aucknecht ho poslal do nějakého dvora, ale on tam žádný není, že prý mu tam naloží nějakou bednu s máslem a masem, nebo co, a že bude do osmé ráno zase tu a že dostane tři zlaté. No, on a tři zlaté a vydělat je asi za dvě hodiny. Přivstal si dost —«

»A ještě se nevrátil?«

»Kde pak! Spletli jsme ho s hodinami a s cestou a jak tam je daleko. Když se vracel, už byla brána jistě zavřena, a nepustili ho. A tak se díval na průvod za branou, na pole.«

Mladý soused se dal do smíchu a smál se a rukou na odpor mával, když Věk myslil, že je to trochu moc.

»Nic, patří mu to. Vždyt věděl, že o osmé brány zavrou. Proč je takový lakomec!«

Ale vlk byl za humny. Ještě o něm mluvili, — a v tom vstoupil Pinkava s vydrovicí na hlavě, s bičem v ruce, v ublácených botách a rozhlížel se nějak rozčertěný hospodskou jizbou plnou lidí a kouře. Škubl sebou, bílé řasy mu zamrkaly; přistoupil chvatně ke krajanům.

»Dej mně tři zlaté!« zvolal prudce na Exnera. Vesela kopa na něj, co chce, a na podomka ho pak odkázal, ten že ho zjednal.

»Však já už vím. Tys ho naved'. Ani tam takový dvůr není. Co jsem se nahledal! Měli jste mne za blázna. A slavnost jsem propás'. Nepustili mne do města. A celý den krmení koňům, a člověk snad také něco chce. Kdo mně to nahradí? Zaplať! Aucknecht nechce nic dát, když jsem nic nepřivez'! Jak bych přivez', ty votipero bláznovská. Zaplatíš, nebo tě nechám v Praze a nevezmu tě na vůz. A provazy zaplatíš taky —«

Konšel nedbaje, že se všecko po něm ohlíží, škubal sebou a dorážel na mladého krajana, jenž se jen smál a žertem ho odbýval. Věk konce toho jednání nevyčkal. Vytrativ se ven, zamířil ku Prašné bráně a Celetnou ulicí na Ovocný trh. Setmělo se již a začal zase váti studený vítr. V něm třásly se a zmítaly zarděle plameny lamp, jichž po ulicích hořelo více nežli jindy.

Věk zašel k »modrému hroznu«, proti divadlu, jak měl s Hněvkovským ujednáno. »Modrý hrozen« si proto vybrali, poněvadž se nadál, že se tam sejde s Thamem. Chtěl s ním mluvit, a také ho, kdyby šlo a se hodilo, požádat, aby mu zprostředkoval lístek na korunovační představení, na novou operu Mozartovu, a kdyby nebylo možná, alespoň na pozejtří, na pátek, kdy bude »Don Juan«, jak se od Helda dověděl, a kdy, jak se proslýchalo, také dvůr do divadla přijede.

»U hroznu« bylo plno. Zahlédl tam mnoho herců, zpěváků a hudebníků, z nichž mnohé znal ještě ze studentských dob. Thama však mezi nimi nespatřil. Když Hněvkovský přišel, poseděli tu dlouho. Thama se však nedočkali. Také na zejtří se s ním neshledal, ač se nadál, že jej asi zastane večer o českém představení u Hybernů, kam zašel se svými krajankami. »Karolin« s nimi nebyla, poněvadž se jí zase větřice v hlavě tuze rozbláznila. Věk však měl podezření, že ta větřice je z českého představení, do kterého se ani dceři vrchnostenského služebníka nechtělo, jelikož je měla za

něco sprostého, jen pro lidi, kteří neuměji německy. Jindy by se byl Věk více rozhorlil; dnes však mu bylo vhod, že stará panna s nimi nešla. Také se po Thamovi hrubě neohlížel. Byl rád, že ho tu neviděl, poněvadž se obával, že by tu s ním byla Paula. A to setkání by mu dnes bylo nejmíň příjemno před krajankami, vlastně před Márinkou.

Celé dopoledne dnes s nimi meškal. Vedl je na Hradčany, do královského hradu, kde dopoledne nový král uděloval audience, a kde bylo nad obyčej živo kočáry panstva, nejvyšších úřadníků království Českého, i jiných, gardou, hačíři, lidem domácím, venkovským i vojskem. Stará Snížková se nepřestala divit. Jen to těžce nesla, že nemohli k sv. Vítu, do kostela; ten jsa upraven pro nastávající korunovaci byl zavřen. Její vnučce se však vše líbilo, a nic jí nescházelo. Dopoledne jí uběhlo jako chvilka. Odpoledne zůstala s babičkou doma. A zas na večer se těšila, ač se ho také strachovala. Ani toho nemohla zatajiti.

Věk viděl, když vcházeli do divadla u Hybernů, že je nějak rozčilena. Mně mu připadlo, že se jí včera tvář vyjasnila, když slyšela, že on nepůjde do divadla. Co že se ho bojí? Netušil, jaké myšlení mělo děvče už doma, i cestou, a teď v Praze, jak kolikrát si vzpomněla na tu »komediantnici«, neshání-li ji, nemluvil-li s ní, a není-li v divadle, a že ji snad uvidí, a Věk že bude jen na ni hledět. —

Poněkud se upokojila, když zasedli v lavici na svá sedadla v bývalém refektáři, a když Věk se choval k nim jako ráno, jako do té chvíle, s plnou pozorností, šetrně, když si jenom jich hleděl a všímal. Živě vykládal o českém divadle, jaké mělo začátky, jaké má nesnáze. Kolem to šumělo a bzučelo živým hovorem čekajícího obecenstva, jež bylo v předu, v přízemí měšťané v copech i bez nich, měšťanky v divných čepcích a klobouclch a salupech, za nimi řemeslníci, dnes také venkované, sem tam studenti dole i nahoře na galeriích, kde to šumělo a zvučelo hovorem i smíchem a žerty studentů, učedníků, tovaryšů, děveček a jiného pracovního lidu, jehož

tam bylo plno, plničko. Preclikář tudy obcházel i uzenkář, a roznášeč piva hlasitě volal: »Pivo! Pivo!«

Olejové lampy na stěnách i v lustru od stropu svítily začervenalou září na skrovný stánek Thalie, ne tuze bohatě malovaný, rozlehlou prostorou, do nedávna klášterskou, na různé její obecenstvo. Neleskly se tu zlaté porty vojenských stejnokrojů, ani vyšívání na sametových kabátech, nešustilo tu hedvábí, aniž se třpytily drahé kameny. Bylo tu málo záře a lesku i pohodlí. Ale všem se tu líbilo, všem bylo na tvářích viděti, že jsou tu spokojeni, že se již těší...

Věk zjistiv si, že tu nikoho od Thamů není, nabyl plného klidu a věnoval se jen svým krajankám. Tiše jim ukazoval tu tam znamenitější osobu z Pražských vlastenců, které znal. Před nimi hodně vpředu seděl vlasatý sedlák v zeleném kabátě vedle šedovlasého kněze.

»To je Vavák a vedle to je P. Vrba,« šeptal Věk a vykládal, kdo jsou, a jmenovitě o Vrbovi, že byl také u nich v Dobrušce. V tom už své společnice zas upozorňoval na pravo, na mužíka v kabátě žemlové barvy. »To je Melezínek, stojí vedle tiskaře Zimy z Malé Strany, pernikař, vlastenec, ten pro divadlo žije a skládá vždycky básně na památku českých her a písně chvály všem, kteří české hry »dívací« hrají. Podívejte se, jak se vesele rozhlíží, to on má radost, že je tak plno.«

V první řadě nastalo hnutí, jak uvolňovali přístup k sedadlu nově příchozímu v tupetu a jeho mladé paní. Věk bezděky se dotekl Márinčiny ruky a živěji ji na příchozího upozorňoval, to že je Kramerius. Melezínek prve mladou krajanku tak nezajímal; nyní však natáhla krček a napjala zrak, aby shlédla toho, jehož knížky a noviny tak ráda čítala. I starou Snížkovou zajímal, ale neméně si všimla s Márinkou jeho mladé, vysoké, pěkně urostlé paní. I Věk na ni bedlivě upřel zrak a vzpomněl si, co mu Kramerius předevčírem večer řekl. Ale v tom zpozoroval také Šedivého, kterého pro lidi před nimi sedící i stojící v místnosti ne nadbyt osvětlené dosud nepostřehl. Mladý spisovatel vstav živě vítal Krameria a jeho paní.

Věk viděl, že český expeditor usedl vedle Šedivého a že mu po chvilce něco šeptal. Snad se to týká té jeho šlechtičny. Šedivý by asi, myslil Věk, nejraději slyšel, že je ta paleta do frajbálu jistá. Už dnes ráno se byl Věka u Hněvkovského zeptat, jak s ní bude. Jak byl rád, když uslyšel, že to asi půjde, že správce z paláce Mannsfeldského se přičiní. Zdá se, že Šedivý dosud neví o slečně to, co Held viděl a pověděl. To, co nyní Kramerius Šedivému pošeptal, jistě to nebylo. Nebyl by se nešťastně zamilovaný spisovatel na takovou novinu usmál a nebyl by se také Krameriově paničce klonil.

Stará Snížková byla zabrána do rozprávky, kterou s ní začal nějaký měšťan starý vedle ní sedící. Byl už nahrbený, vrásčitý, ale čilý a patrně všechen tu šťastný. Také o tom hned sousedce z Dobrušky vykládal, jakoby byli staří známí. To, co povídal, mohl, jak myslil, každému zde pověděti. Byliť všichni jednoho smýšlení. Starý měšťan o tom mluvil dokládaje, jak se na ty české hry těší, to že je vždycky svátek, když jsou a když může jíti.

V orchestru zahrála hudba. Pak začal Zimův kus hrdinský, rytířský o Boženě a Oldřichu. Vystoupili rytíři v divadelně historických kostymech, na rok ne zrovna věrných, v plné zbroji, vystoupil kníže Oldřich a měl dlouhou řeč živě přednášenou; ta se nad jiné líbila starému měšťanu, jenž oka s jeviště nespustil a poslouchal, že mu ani slůvko neušlo. Spokojeně se usmíval, hlavou pokyvoval, chvilkou si i potichu ze samé libosti zamručel nebo tlumenými výkřiky a slovy hercovu řeč glossoval:

»Vida, vida! — Aha! — ah — ah — A česky, pěkně česky — A kníže! Zeměpán!«

A za chvilku zase:

»A všecko česky... To bylo! Bože!«

V tom jak knížeti nějaký lech rovněž jadrně odpověděl, usmíval se staroch a radostně si opakoval:

»Od stavu, od stavu, a taky česky. Tenkrát! Inu, inu!«

Staré Snížkové to trochu vadilo. Márinka však neslyšela. Divadlo

ji všecku zajalo. Něco takového dosud neviděla. Nádherná knížecí síň se sloupy, rytíři v lesklém brnění, kníže v červeném plášti, a těch pěkných řečí! Nový svět tam před ní. Hleděla s větší a větší pozorností, se zájmem stále rostoucím. Věk byl méně pozorný. Přes tu chvíli pohleděl po očku na svou mladou sousedku. Měl z ní radost, jak je všecka zajata, jak se upřímně dívá, jak ji to těší, a maně si vzpomněl, jak před rokem seděl v stavovském divadle vedle Bettiny, co ta vyváděla, jak se koketsky ohlížela, a pak jak se k němu tlačila, nohu o nohu tiskla, rendez vous dávala. A opodál jak Paula zasmušile před se hleděla, jeho si ani nevšímajíc, a jak i v pohledu, který na muže na jevišti upírala, byly chmura i výčitky sobecké lásky.

A tu ta myška vedle! Jak roztomile vypadá v prostém svém účesu s pentlí ve vlasech, s tím čelem dětsky čistým, půvabná dívčí ostýchavostí i tím živým zájmem, s jakým pozoruje a sleduje všechen děj. Všiml si také, jaké má dlouhé, pěkné řasy a zase na drobném, zardělém oušku utkvěl jeho zrak i za ouškem na pěkném, svěžím hrdle.

Kněžna vystoupila na jeviště, a v tom jakoby se Márinka lekla. Trhla sebou a po Věkovi se obrátila. Pohled její, Věk by se byl do toho okamžiku nenadál, byl zkoumavý. Než mladý kupec klidně se usmívaje, nachýlil se poněkud a pošeptal jí:

»To je panna Procká, znamenitě hraje.«

Márinka, jakoby v něčem přistižena, rychle se obrátila k jevišti, náhle se zarděvši, a upřela zase zraky na kněžnu panny Procké a dívala se jako prve upřeně. Trvalo však chvilku, nežli zase přišla do děje. Hleděla, hleděla, ale myslila, co že ji to napadlo, není-li tato krásně vystrojená kněžna ta jeho bývalá — — Proč na ni myslila prve, když sem šli, a proč se jí, neznámé lekala... Proč... Než ty myšlenky přešly brzo jako mráček. Uvolnilo se jí, že ta Procká to není, jak myslila. Za nedlouho byla zase v proudu hry a dala se volně unášeti jejími půvaby. Že sedí vedle sousedčina syna, nezapomněla. Než aby se po něm znovu ohlédla, toho se již neodvážila za dlouhou

chvili. Když pak po očku pohlédla, bylo to, když cítila, že to, co tam na jevišti právě kníže svých lechům mluvil, jistě se mu líbí.

Tu se Oldřich bránil dvořanům, kteří mu vytýkali, že si chce vzít selku za manželku. Dovolával se svého původu a důrazně k nim mluvil, že z ciziny není všecko nejlepší a že je hanba, kdo se stydí za to, co z jeho vlasti, ku kteréž a k jejímu jazyku především vždy má plápolati láska každeho, kdo chce slouti jejím dobrým synem a ne jejím zrádcem...

Hercova slova chytla všecky uvědomělé, a ostatním byla jako jiskry, jež náhle křísnou do tmy a zapálí. Dole i shora strhla se bouře potlesku, až se stará Snížková lekla. Věk tleskal jako všickni velmi prudce, ale všiml si také, jak se jeho mladé krajance lesknou oči, jak se jí zardělý tváře. Znovu zahřměl potlesk, a s ním mísily se pokřiky souhlasu a nadšení.

Starý měšťan vedle Snížkové začal také tleskat, ale přestal hned. Zatmělo se mu v očích; slzy se mu z nich hrnuly. Utíral je červeným šátkem a vykřikoval přerývaně, v pohnutí:

»Právo! právo! To bylo! Bože! Bože! Slyšíte, Staročechové!«

Než pak, bylo v posledním jednání, na Pražském hradě, když vstoupila do prázdné knížecí síně nějaká dvořanka, lekl se Věk a náramně. Té dvořanky Pauly! Přišla náhle jako zjevení. Na ceduli jejího jména nečetl. Nevěděl, že převzala úlohu za herečku na večer náhle se roznemohší. A na prknech ji také dosud nikdy neviděl. Trhl sebou, chvilku hleděl ztrnule na jeviště. Když ji před rokem shlédl, po prvé, co řeči nabyla, urostlou, štíhlou, v bílém čepečku, s černým šátkem volně od hrdla přes ňadra uvázaným, přibledlé, hubené tváře, v níž se jevila únava i ustaranost, byl dojat jejím zjevem i pohledem jejích zapadlých očí.

Teď silně nalíčená, v podivném, koketním účesu, v pestrých vystřižených šatech, plných divadelních blýskot, divně ho dojala. Bylo mu jí líto, a také odpor pocítil. Ten z toho, že Tham, jak věděl, nechtěl, aby jeho žena vystupovala na divadle, že Paula hraje proti jeho

vůli, že v tom zase buď povolila matce a ještě spíše Bettině, buď že sama chtěla, že je jí samotné u Thama nevolno, že shání již kratochvíli. — Toho okamžiku trna nad jejím zevnějškem, nevšiml si, že Márinka postřehla ihned jeho nápadné pohnutí. Viděla, jak sebou škubl, jak vyjevený jeho zrak tkví na herečce.

Snížkové vnučka se lekla. Tam ta, to je tedy ona! To je ta komediantnice. A on nemůže zraku odvrátit. Teď se obrátil, a po ní. Netušila, jak se zarazil. Viděla jen, že se rozpačitě usmál. A začervenal se. Ale mlčí, mlčí! Prve, když ta kněžna vystoupila, řekl hned, kdo je, její jméno. O téhle mlčí. A zase se dívá. A ta tam, ta herečka, jak se směle rozhlíží, jak je vystrojená! Teď na ně, na jejich místo upřela oči. Vidí ho asi. Viděli se. Jakoby se usmála. Že nejde! Jed žárlivosti skanul náhle do nitra mladého děvčete, a hned účinkoval. Nitro trapně skličeno a krev přece pobouřena, mysl zkalena a oči jinak hleděly, jinak viděly.

Věk se zatím probral ze svého překvapení a postřehl změnu na své mladé sousedce, jak sedí všecka zaražena. Už před tím tušil, proč se tak na divadlo vyptávala, doma, v paláci, proč se prve, když Prockά vystoupila, po něm tak obrátila. Zaslechlať jistě doma v Dobrušce o něm, co bylo v Praze, jak se tenkráte domů vrátil. A teď . . . Viděla to jeho hloupé leknutí. Zaradoval se. To jde z hloubi! To je opravdivé.

V ten okamžik byl by ji chutě pohladil, za ruku vzal a řekl, že to nic není, že se panenka mýlí, ale že je rád, že je rád! Márinka si oddechla, když ta dvořanka odešla s jeviště; než hra ji přece už tak netěšila a nezajímala jako prve. Jakoby stín na všecko padl, a v duši cítila neklid a tesknо. Také když šli z divadla, byla málomluvna. Babička však nepozorovala nic. Vycházejíc chválila si představení, jak se jí líbilo, jaké přikladné tam byly řeči. Věk v nitru potěšen, dobré míry, jak se zdálo, mluvil s babičkou o tom kuse, to že je už starší hra, ty nové že budou teprve tenhle týden a s neděle po králově korunovaci a před korunovací královninou, a na jednu že přijde

také dvůr, to že bude něco pro české divadlo, to že posměváčkové a takoví ztupělci se pak přestanou smát.

»To se tak přetvařuje a dělá jakoby nic,« myslila Márinka naslouchajíc jeho hovoru. Mínila, že se zeptá na tu dvořanku; než otázka nechtěla z hrdla. V té nevolné náladě dostali se až k paláci. Ale tam se ji mile dotklo a ráda slyšela, když Věk oznamoval, že se přijde zítra zeptat stran toho lístku, který chystal Šedivému, a že budou-li chtít, je zase Prahou provodí.

Věk, i když zmizely v palácové bráně, zůstal ještě chvilku před palácem a hleděl za nimi. Vraceje se myslil zase na představení a také na Paulu. Ale na tu bez hlubšího vzrušení, a dlouho u ní ve svých myšlenkách nezůstával. Ráno se pak tuze nebránil, když Hněvkovský, jemuž oznámil, že musí k svým krajankám, ho začal škádliti. Přiznal, že je ta sousedčina vnučka podobné a hodné děvčátko, a kdyby ji tak včera on, Hněvkovský, v divadle byl viděl, jak se jí oči leskly, jak z nich zářila radost! Ta že cítila, co to je, a že je vlastenka, že čte české knihy a jak ráda, a také Krameriovy noviny.

Věk chvátal do Jezovitské ulice. Ale nedošel tam jenom tak. Už na dobytčím trhu se musel zastavit. Potkal tam náhodou krajany, tetu Martincku s dcerou a s jejím nastávajícím. Paní teta ve zlatém čepci, mnohomluvná, tak hned mladého krajana nepustila. Musel vyslechnout, kde všude již byli, co viděli, a povědět, co on zas, a kdy zas pojedou. Když se jich posléze zbavil, musel se znova zastavit a to na kraji Spálené ulice. Potkal tam P. Vrbu a s tím se také dlouho zdržel. Starý kněz vítal mladého kupce srdečně a patrně potěšen začal nejprve o slavném vjezdu nového krále, pak o holdování stavů ustanoveném na pozejtří, na neděli, i o korunovaci, jež bude v úterý, a jaký to hodný panovník, král Leopold, dnes že uděluje zase audience, a zítra že také budou, a na bál že přijde, a že nebude žádných velkých ceremonií, že přijde mezi měšťanstvo tak jako tatík mezi děti.

»A vyprovoděj mne kousek!« dodal kněz pojednou. Jindy by byl Věk rád poslechl. Nyní poslechl také, ale nerad, a poslouchal pak

roztržitě výklady kaplanovy o korunovaci, o illuminaci, již chystali všude na neděli. Konečně se Věk vzmužil a zastavil se, že musí jít.

»Ale navštívějí mne, nežli odjedou?«

Věk slíbil.

»Dnes se tedy ještě uvidíme. Přijdou, vidějí?«

»Kam?«

»To nevědí? Ah, to byli už z domu. Jdu z expedice. Kramerius jim poslal pozvání na dnes večer. Máme se u něho sejít. Chce to oslavit. Nechodím nikam, ale dnes půjdu, na takovou radost, to půjdu. A oni také.«

Věk mínil, že je snad jen Hněvkovský pozván, jak by on —

»Oni také, čerchane. Vždyť pan Kramerius ví, kdo jsou, co doma dělají pro vlastenskou věc. A pověděl jsem mu také, jak mně lezou do zelí,« doložil žertovně a zasmál se. Když Věk ohlásil, že tedy přijde, jsa pozván, že do divadla beztoho nedostal lístek a sotva dostane, potřásal mu starý kaplan ještě chvilku ruku a opakoval, jak se těší, že bude s tolika vlastenci.

Mladý kupec už na časy se tak ulicí nehnal jako pak, když se uvolnil. Vešed do Kolloredovského paláce, zastal starého Snížka dole u vrátného. Krajan mu hned vesele oznamoval, tak že budou tancovat, on, starý, že si již zamluvil taneček s krásnou komtessou Kolovratovou, a Frantině, to myslil sestřenici, starou Snížkovou, že již také říkal mladý kavalír.

»A oni,« dodal k Věkovi, »proženou naše holky, bude-li možna tancovat.«

Věk byl v rozpacích. Byl by rád šel, ale byl by také rád Šedivému posloužil. A dáti mu svůj lístek . . . To se mu nechtělo, a také co by řekli Snížek a krajanky. Starý správce ihned postřehl, že krajan v něčem vázne; i uhodil na něj, co je. Věk pověděl. Staroch se na okamžik zamyslil, pak pravil:

»Nač by tomu pánovi paletu přepouštěli. Museji to také vidět. A ten mladý pán, no počkají, nějak to uděláme. Ať se sejde s tou kře-

hotinkou, když mu tolik na tom záleží, jak povídají. Pan Šedivý, není-li pravda? Musím jméno vědět, protože jsou palety na jméno.«

To byla příjemná novina. Než hned po té se Věk zarazil. Odešly, jak správce oznámil, Snížková s Márinkou a s Karolinou! Zrovna se lekl. Nečekaly. Poděkovav starému krajanu, pospíchal odtud. Snížek mu řekl, že nejsou odtud daleko, že šly do seminaria, co je tam v refektáři ten »waarenkabinet«,*) že se šly podívat na ty věci, že je to tam tuze krásné. Nečekaly. Proč? Věděly přece, že přijde. Ovšem se zdržel, ale tu chvíli mohli počkat. Márinka se snad mrzí pro včerejšek. Hněvá se. Těšil se, že je zase bude provázeti Prahou. A odešla. Ona, Márinka; myslil jen na ni. Vešel do seminářského, rozlehlého refektáře. Byl tam po prvé, tuze se však nerozhlížel zajímavou místností, aniž sobě valně povšiml obrovských jejich kamen se sochou archanděla Michala. Lidí tu mnoho nebylo. Zastavovali se u stolů plných zboží, ukazovali si je, mluvili o něm, volali na sebe. Věk více se po nich nežli po vystavených věcech rozhlížel. Chvatně, nedočkavě, roztržitě šel, on, kupec, mezi vyloženými předměty, lnem, přízí nejrůznějších druhů, plátny, příznými krajkami, mušeliny, barchanty, zběžně pohlédl na velká zrcadla a na ostatní sklené zboží, na punčochy a přezky nejrůznějších podob a tvarů.

Rychle došel konce; pro jistotu se však vrátil. Nikde! Odešly. Vyšel ven. Zastaviv se v seminářském nádvoří uvažoval co teď. Byl mrzut. Vrátil se k Mannsfeldskému paláci. Měl by se zeptati, jsou-li doma, vrátily-li se? Skoro se styděl; váhal. A přece šel k portýrovi. Uslyšel, že ještě nepřišly. Nespokojen, mrzut odešel od paláce a zamířil k Heldovi. Chtěl se zeptat, nepořídil-li lístky na dnešní představení »Dona Juana«. Než při tom mu připadlo, že krajanky snad z kláštera uvidí, nebo až půjde nazpátek, že je snad potká. Held neměl nic, žádných lístků, všecko již bylo zadáno, protože dvůr a jeho hosté přijedou do divadla. Když se Věk vracel z křižovnického klá-

*) Tak slula výstava r. 1791.

štera, nepotkal nikoho a také neuviděl ani na ulici ani u okna. Nejsa valné míry zašel na oběd, jak měl smluveno s Hněvkovským. Od toho se dověděl, že došlo Krameriovo pozvání na dnešní večer. Smluvili se, že ovšem půjdou, Věk však chtěl před tím počkati u divadla na Ovocném trhu, že by zase rád Mozarta uviděl.

Po obědě šel Věk s Hněvkovským do jeho bytu. Počítal, že se tam do svačiny zdrží, pak že půjde do paláce. Záminku měl pro ty lístky. Ale když se pak po čtvrté chystal z domu, přišel sluha z paláce a přinesl dvě vstupenky do frajbálu; jednu na jméno Šedivého, druhou na Věkovo. Mladému kupci se plán shatil. Dnes už ji neuvidí. Byl neklidný. Co dělat? Held bude u divadla. Jíti tam musel a o Mozarta mu také běželo. Šel. Held tam už čekal. Přišli dosti záhy, ale jiných zvědavých tam také bylo dost. Ti však nečekali na Mozarta, nýbrž na panovníka a na dvůr. Od kamenného mostu, Jezovitskou ulicí, přes náměstí a Železnou ulicí všude stály špalíry zvědavých. Mladí hudebníci prodrali se skoro až k samému divadlu. Čekali dlouho. Den pohasínal, první povozy dojížděly k divadlu. Mezi těmi byl kočár paní Duškové. Held ho znal. Prudce zatáhl Věka za rukáv, prudce jej upozorňoval, že teď asi přijel Mozart.

Z kočáru vystoupil pán, jenž napadal na nohu. Věk podle toho poznal Duška. Za ním pán malé postavy ve svrchníku s límcem. Ten pomáhal dámě z vozu. Mozart! Věk a Held se tlačili, aby jej hodně z blízka zahlédli. Podařilo se jim.

»Ten je bledý a přepadlý!« zvolal Věk s účastenstvím, když slavný skladatel zmizel v osvětleném průjezdu.

»Je stonavý a nějak smutný. A doktoří. Pánbůh nedej!«

Kolem šumělo směsí hlasů, v níž pronikavěji zněly hlasy strážníků dav k pořádku nabádajících, volání kočích i běhounů v livrejích před panskými kočáry. Povoz za povozem, a v každém skvělá, vystrojená společnost. Stmívajícím se vzduchem vrhala zarudlá záře lamp nevalné světlo na husté davy kolem divadla a na dav od něho dolů Železnou ulicí. Špalírem, prostřed zástupů plápolaly dýmající pochodně

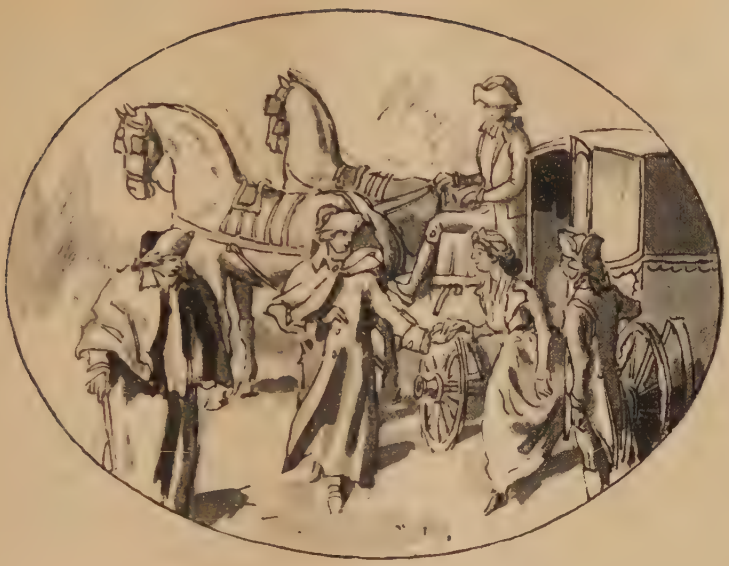

před panskými povozy; míhavá záře rozlévala se po nesčetných hlavách, třásla se po tmavých domech, a černavý hustý kouř ztrácel se ve výši v podvečerním šeru.

Pak jako když vítr zašumí. Dále, kdesi na rynku, ozvalo se nadšené volání a zalehlo hřímavě kol kolem do ulic vzrušeného města. Pohnutí šlo zástupy, jako když se vlna zdvihne a rychle se v před žene a jiné před sebou budí. Dvůr se blížil. Již bylo viděti skvostné, otevřené kočáry. Jásavý pozdrav je provázel z rynku Železnou ulicí k divadlu. Nový král v zelené uniformě vlídně děkoval, i královna, paní slaboučká, přibledlé tváře.

Věk s Heldem křičeli také, ale jakoby si řekli, ne »vivat«, nýbrž po česku: »Zdráv buď Leopold, český král!«

Vzpomněliť oba v týž okamžik na volání vlastencův o předvčerejším slavném uvítání. Panovník s královnou byvše uvítáni vešli

do divadla. Zástupové ještě stáli a čekali, aby dvořanstvo zhlédli, ale nejvíce proto, aby viděli »ty Francouze«. Byliť dvorskými hostmi a rozneslo se, že přijedou také do divadla. Věk zaslechl za sebou, jak jeden pán vykládal svému sousedstvu, že jeden z těch Francouzů je vévoda Polignac, a druhý generál Bouillé a třetí —

V tom vlna zástupem kol pohnuvší strčila Věkem i Heldem kus jinam, více do předu, a s ní také nastal šumnější ruch. Každý se tlačil, na špičky stavěl, krk natahoval, lokte pracovaly, výkřiky ženských i bručení mužských se četněji ozývaly. Věk s Heldem zahlédli koně, kočár v zástupu se tratící, za tím kočárem jiné spřežení, kočího, pak dva pány, a kolem volali, nebo ze sebe, jak byli v tísni, vyráželi, zarděli, zpocení: »To jsou oni! To jsou ti Francouzové.«

»Ten starý s bílou kokardou na klobouku, to je generál Bouillé.«

»A ten druhý?« volal jakýsi hlas dychtivě.

»Vévoda Polignac.«

»Kde? kde?« zkřiklo kolik hrdel najednou. Ale kočár zajížděl, a vévoda byl ten tam i s generálem. Než nové vzrušení. Jméno švédského hraběte, který před čtvrt rokem, ani ne, vyvezl za kočího jsa přestrojen Ludvíka XVI. a Marii Antoinettu z Paříže, pobouřilo zvědavce více nežli ti Francouzové.

»Fersen! Fersen!«

»Kde je?« volali na všech stranách, nejvíce ženské.

»Je mladý, a krásný! Královnu vyvezl! Tu je!«

»Vivat!« zkřikl kdosi a jiní křičeli po něm.

Věkovi a Heldovi se mladý Švéd jen mihl. Čekali ještě chvíli, poněvadž se nemohli skoro ani hnout. Ale pak, jakmile se jen poněkud uvolnilo, drali se ven, do domu české expedice.

XXVII. NA »FRAJBÁLE«.

Španělský sál na Pražském hradě zářil i záplavou světla, proudícího ze dvou tisíc i více svěc na padesáti zlacených, bohatě vyřezávaných lustrech, i nádherou plesové společnosti. Pestrá, zářivá, šumná směs hostí, dvorských, šlechtických, vojenských, měšťanských i kněžských proudila ohromnou prostorou nádherného sálu. Pohnutý její obraz obrážel se ve vysokých, zrcadlových oknech na stěně, jež sál klamně ještě prohlubovala a přečetnou společnost rozmnožovala, jakož na leštěných parketách míhaly se jako u vodě odlesky bělostných, růžových, zelených rob i stíny nožek a noh, v atlasových střevíčkách, ve střevících s přezkami, i v důstojnických botách.

Byl dvorský ples, přísná však dvorská etiketa dnes nevládla. Z vůle nového panovníka. Nebylo ani určitého předpisu týkajícího se obleků. Zlatolesklé uniformy gardových i jiných důstojníků třpytily

se a odrážely živými barvami od kněžských sutan i tmavých fraků a kabátů občanských. Nádherné toiletty dvorních dam a šlechtičen skvěly se drahými látkami, bohatou výzdobou i drahým kamením vedle prostších šatů měšťanských paní a dívek. Ani v tanci nebylo přesného odlučování a oddělování. Vše kupilo se, procházelo, proudilo i tančilo za zvuků lahodné, vábivé hudby volně bez ohledů na stavy a stupně hodnosti, často pomíchaně, vespolek, a sám panovník v uniformě, procházeje volně skupinami, ustoupil, kde bylo třeba, tančícím, aby měli dosti místa. Nemenší ruch panoval v přilehlé místnosti také skvěle osvětlené u hojných, bohatých buffetů. Zde šum bavících se a občerstvujících pronikal nad zvuky hudby zalétající sem tlumeným ohlasem ze sálu.

Opodál jednoho z buffetů poblíže dveří vedoucích do sálu stál V. Tham v tmavomodrém fraku širokých šosů, lehko opřený o zeď. Jeho zardělá tvář byla vážného výrazu. Hleděl před se, jakoby pozoroval kolem přecházející nebo se kupící: ale hrubě jich neviděl. Byl zamyšlen. Pojednou, když rázem dozněl vedle lichotný menuet, hnul sebou a upřel zraky k dveřím; proud ze sálu k buffetům té chvíle nápadně mohutněl. Tham všechny bedlivě přehlížel, jakoby někoho čekal. Vedle něho v pozadí zašustělo; před ním stanula mladá, nalíčená dáma v šatech nápadně vystřižených, v pudrovaném účesu, zardělá ještě od tance, očí sálajících rozkoší. Švakrová, Bettina. Vedla se s nějakým důstojníkem, poručíkem od pěchoty. Za nimi hned kráčel také mladý párek. Tham znal statného, mladého pána mužné sličné tváře; byl od divadla, zpěvák Miceli, jeho a zvláště Bettinin dobrý známý. Vedl se s mladou, sličnou dámou bohatého obleku.

»Paula tu není?« otázala se Bettina chvatně po německu.

»Nepřišla ještě od tance,« odvětil Tham zachmuřeně.

»Škoda, hledáme ji. Potřebujeme ještě pár do kolony.«

»Vy nebudete tancovat, pane z Thámů?« zeptal se Miceli postoupiv až k herci. Bettina se té otázce zasmála a hned pobízela do sálu,

aby v čas našli pár. Ale pojednou si vzpomenuvši obrátila se k švakrovi.

»Viděl-li jste pana z Věku,« tázala se úsměšně. »Je tu, a ne sám. S dámou,« a zasmála se. »S takovou husičkou venkovskou.«

Obrátila se a šustěla dál a neviděla nevlídného pohledu svého švakra, jenž na to její oznámení si s pohrdáním pomyslil:

»A co ty jsi? Šťastný Věk, že se vám nechytil!«

Obrátiv se k buffetu požádal o sklenici vína. Vypil ji velmi rychle, pak šel dále do sálu. Viděl, že by marně čekal. Paula zůstane i na třetí tanec, ačkoliv slíbila, že po tomto přijde. Seděla tu prve s ním, až přišel pro ni jeden z herců Mihulovy společnosti, kde byla pro menší úlohy engažována. Nechtěl ji tam pustit; vzpíral se tomu, aby jeho žena se na jevišti ukazovala. Paula však plakala a vyčítala, co že teď v Praze má, že je jako ve vězení, on že je v divadle nebo že si jde mezi vlastence. A ona aby doma seděla, sama, sama, a trudila se v mladém věku. Má-li ji rád, ať jí také něco popřeje, když o ni pro ty vlastence nedbá. Bettina pomáhala, že je Paula z nich, že má také divadelní krev, a paní Butteauová se dcery zvláště ujímala, že má talent, neobyčejný, to že nebožtík tatínek vždycky říkával, a ten groš gáže že bude také dobrý, že alespoň trochu nahradí, co jim ušlo, když z uměnosti Thamovy nešli do Vídně, jak Lotty psala.

Tham stanul u druhého buffetu. Sáhl opět po sklenici vína. Upil a drže sklenici hleděl zasmušilým zrakem do směsice, do veselého proudění. Kolem se ozývaly zvonivý smích, veselé hlasy, žerty... Tham nedbal. Myslil na Bettinu, jak se ušklíbla, když se Miceli zmínil o tanci, a zase na divadlo, na ten svůj ráj i na své peklo, to že pro Paulu není. Pro ně již z domu ráda chodila, pro ně jistě jí už na tom tak nezáleží, zůstane-li on, Tham, doma, nebo jde-li pryč. Zůstal teď schválně několikrát, nešel mezi přátele... A neviděl na ženě, že by ji to zvláště těšilo. A sama již společnosti vyhledává. Sem, na bál také musila. Nabízel ji, že zůstanou doma, že ztráví spolu pěkně večer. Ale když Bettina opatřila lístky, ďas ví, skrze koho, byla Paula

jako utržená. Nedala se udržet, že co byla němá, nikam nepřišla, ať jí tedy nebrání. Na to se teď často odvolávala. Povolil jako jindy. A jak se na ten bál těšila! Jindy, když byla s ním, nezatoužila po žádném vyražení. Ten Hůrka, ten její kollega z divadla, již přišel po třetí pro ni. Štír nedůvěry a žárlivosti bodal roztrpčenou duši dramatikovu. Uvážil také, že nemá dosud příčiny, že nic neví. Ale již si trpce opakoval: »Ano, nic nevíš.« Znalť divadlo a jeho ovzduší, neměl víry v jeho lidi.

Vedle jako když déšť tónů zašumí. Předehra ke kotillonu. Tham na ten hlas zamířil do sálu. Chtěl vyhledat ženu, chtěl ji pozorovat. Žárlivost mu to našeptala a hnala ho k tomu. Kráčel podél oken.

Té chvíle také Šedivý bloudil sálem hledaje svou »Fylinu«. Lístek do plesu dostal včera večer od Věka u Krameria, kdež byl také na večeři. Byl tomu mladému kupci za to velmi vděčen. Zaradoval se a těšil se, že Terezu zas uvidí, že s ní promluví. Náladu však mu rázem Kramerius zkalil, a to po večeři, když už všichni odešli, a jen on na jeho pokyn zůstal.

Kramerius, po celý večer tak veselý, rozradován jako všichni příjezdem královým, nastávající korunovací a nadějí z ní pučící, že nastanou českému jazyku lepší časy, pojednou zvážněl. Začal o něm, o Šedivém, že pozoruje, jak je po všechnu tu dobu, co tu svou urozenou milou ztratil, změněn, že je všechen jiný, že se asi souží nejistou i lichou nadějí a proto, aby Šedivý nabyl jistoty, aby se již vyléčil, mu poví on, Kramerius, co ví. Začal, co mu Vavák pověděl, když všechen rozhorlen přišel k němu od Lidlů, jak tam pochodil a jak se ta Maternová změnila.

Kramerius se zarazil. Šedivý ještě jí hájil, omlouval, že za to ona nemůže, že když je v takové společnosti, však kdyby mohla být z ní vytržena! Kramerius okamžik váhal. Pak rozhodně řekl:

»Ty's láskou slepý. Otevru ti oči.«

A pověděl, co měl od Helda, že Maternová chodila se zpěvákem Micelim sama po Barvířském. Šedivý div se nerozhněval. Nechtěl vě-

řit a bránil se, že Held ani Terezu nezná. Kramerius mu však vyložil, že zná dobře Miceliho a že o něm má bezpečnou zprávu.

Šedivý přece zplna neuvěřil. Nemohl zapomenouti, jaká mu neť oberstvachtmistrova psala psanička, jak se s ní shledal v Clamovské zahradě. To mu mluvně osvědčila svou lásku. Jak by mohla pak tak rázem zapomenouti! Krameriova však zpráva nezůstala bez účinku. Zaražen, skličen odcházel Šedivý z jeho bytu. Nemohl usnout a pak dne přečkati, a zase večera se dočekati. Dychtil po dnešním plese. Uvidí, přesvědčí se sám. Myslil na jisto, že tu Tereza bude. Jak vkročil, už se po ní ohlížel, už ji hledal. Než v tom víření, v těch proudech a skupinách těžko se hledalo. Byl už všecken rozčilen. Nikde neměl stání. Kolikráte již myslil, že ji vidí. Také po Micelim se ohlížel. A v tom zahledl Lidla v uniformě kupecké společnosti. Stál s dcerou, Maternová však s nimi nebyla...

Opodál stál Kramerius s professorem Vydrou. Oba čile hovořili, zvlášť učený jezovita. Usmíval se a spokojeně hlavou pokyvoval, když mu majitel české expedice vypravoval, jak ve středu o slavném vjezdě sem, tam, kde stáli vlastenci, po česku panovníka vítali.

»Slyšel jsem, slyšel, na své uši,« přisvědčoval professor. »Naši studenti někteří hodně křičeli, až pan kollega Meissner se notně mračil. No, kdyby tak vezli velmistra jejich frajmaurské lože, to ano, ale tak, českého krále! Jak by ne, Sasík!«

»Ale složil korunovační kantátu.«

»Proč by nesložil? Nahoru se zalichotit, to není hloupá věc, a mezi svými říkat, že je korunovace jenom holá ceremonie —«

»To že řekl?!«

»A řekl, a co, on, Němec, cizozemec, co mu je do naší vlasti. A ceremonie? Když národ svého krále korunuje a král od svého národa se dává korunovati, to jest svaté jednání. Mluvte s ním, když je Němec! No, až dilectissimus dominus collega zví, že přijde král do naší královské české společnosti učených a co tam bude! Divějí

se, co? Už je to tak jisté. Pan president *) to již vyjednal, a již se chystá uvítání dvora a také o čem kdo bude řečňovati. Náš abbé **) — je tady? Neviděli ho?«

»Viděl jsem ho prve, stál s hrabětem Šternberkem, Joachymem, a s jinými kavalíry —«

»Tam je jeho místo, tam nám poslouží; a svou učeností. Je štěstí, že teď už zůstane v Praze. On mezi urozené, oni do expedice, s lidem, a já — no, na katedru, každý dělá, co může, každý poctivý našinec má pro nás kousek utrhnout, kde to jde a kde může, a kousek toho ouhoru zdělat.«

»Ráčili se, doctissime, zmínit o panu Dobrovském, že ten v společnosti učených —«

»A tak, ten bude v naší společnosti před králem mluvit o věrnosti slovanských národů. Slovanských, rozumějí? Ale,« a temné jiskrné oči professorovy zamrkaly a hlas tlumeněji zazněl:

»A ještě jim svěřím, vlastenče, oč se také jedná.« Vydra se ke Krameriovi nachýlil: »Oni se tam také dostanou,« a nedbaje úžasu Krameriova pokračoval: »Ale tištěný. Pan Dobrovský podá králi všecky spisy v jazyku českém sepsané a teď při korunovaci vydané, a — a — slyšejí, veřejně poprosí J. Milost, aby práva naší řeči byla uznána, a že je svrchovaná potřeba, aby byla stolice české řeči při našem vysokém učení. Ta až bude! To bude oučinek, dá Pánbůh!«

Nedbaje Krameriova překvapení čile pokračoval:

»Jen se hlásit, máme k tomu právo. Sice by také předevčírem nedopustili českou řeč, když purkrabí po česku krále uvítal. A jak to prý pěkně dopadlo! Povídal mně probošt Herites, jak všechno panstvo poslouchalo. Bodejť ten selský, sprostý jazyk, a najednou —«

»Však jsme všichni plesali a plesáme, pane professore.«

V tom se mihl kolem nich Šedivý. Kramerius ho postřehnuv

*) Hrabě Prokop Lažanský, nejvyšší zemský sudí a president král. českých desk zemských.

**) Dobrovský.

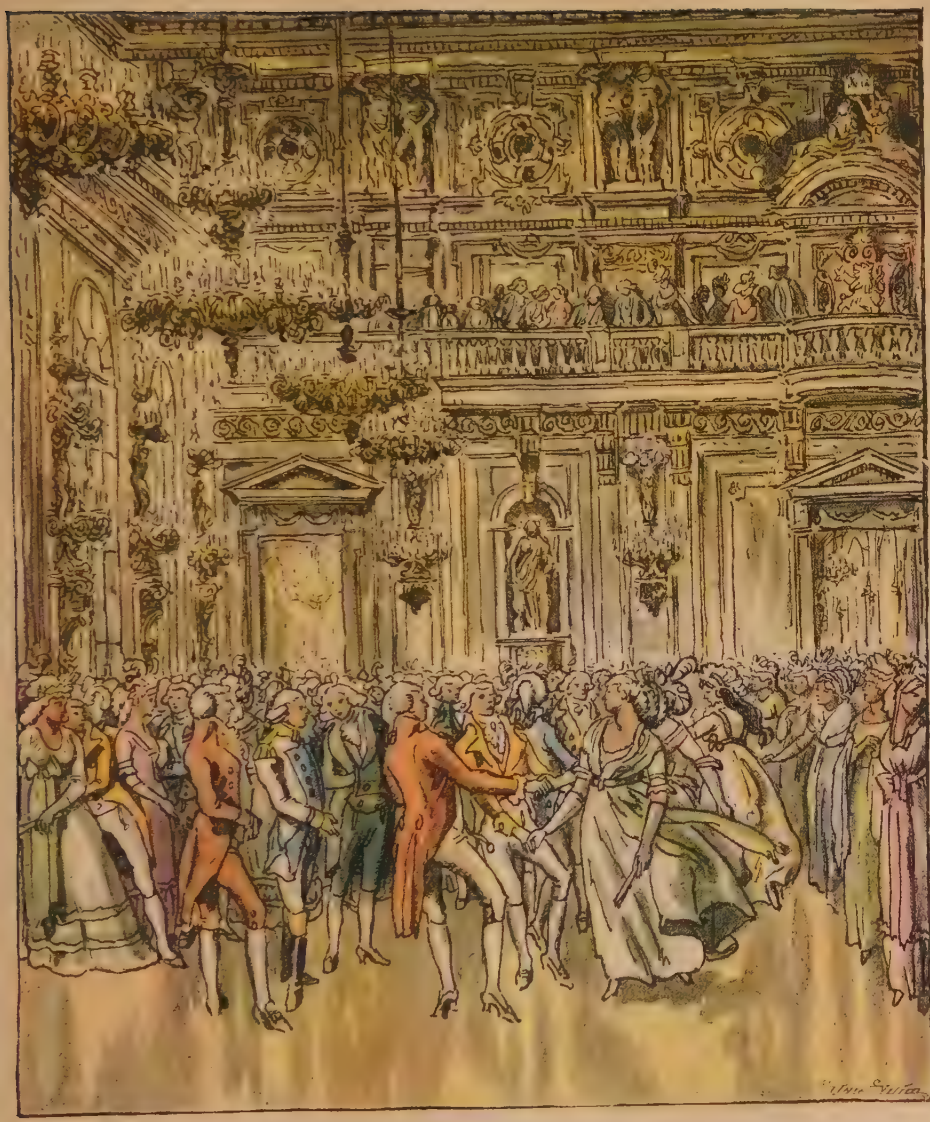

hleděl za ním. Než přítel literát jakoby neviděl. Vyhýbal se. Ale již narazil na známého. Věk ho zastavil, a věda, proč tak Šedivý o paletu stál, zeptal se ho nyní, viděl-li již slečnu Maternovu, mluvil-li s ní.

»Hledám ji.«

Šli spolu několik kroků vyhýbajice se tančícím, jichž tu v ohromném sále byl veliký počet. Ale již se tanec končil. Hudba dohrála, tanečníci odváděli tanečnice na místa. Šedivý se náhle zastavil.

»Tamhle!« zvolal pohnutě, tlumeným hlasem a zadíval se před na levo, kde poblíže u okna usedla na pohovku mladá dáma. Napudrovaný tanečník v hedvábných punčochách se před ní ukláněl, pak na kvap odcházel. Věk osaměl. Viděl Šedivého, an rychle pokročil k oné mladé sličné dámě, jak se jí poklonil. Rovnala si právě nějakou stuhu na ňadrech. S úžasem vznesla k němu oči. Šedivý všechen pohnut, div že se mu netřásl hlas, pozdravil mladou Maternovu. Usmála se, pak se ozvala po německu:

»Už můžete německy, už umím a dobře. A raději mluvím německy.«

Šedivého to zmátlo. Toho se nenadál. Myslil, že žertuje. I zeptal se, zase po česku, dostala-li jeho psaní.

»Ohlížejí se po vás, pane. Dostala,« dodala kvapně.

»A mohla jste na ně odpovědět?« ptal se už po německu.

»Proč bych nemohla?!«

»A vy jste mně neodpověděla?!« Viděla výčitku i zármutek v jeho očích, než pokrčila jen rameny a snadno odvětila:

»Časy se změnily, ale, přece, ano — tuhle byste byl dostal psaní, od mladého pana Lidla, znáte ho asi, když jste mi poslal tu českou knížku — tu — jak pak se jmenovala, co jste složil.«

»Maran a Onyra.«

»Ta, ta, to se tolik smál, té řeči, že tomu není rozumět —«

Šedivý toho okamžiku zrudl jakoby ho krví polil; mlčky, zkrátka se uklonil a rychle se otočiv kráčel rychlým krokem odtud. Vše,

záře světel, hlučná společnost, vše se mu míhalo; neviděl nic určitě, ničeho nedbal, jen dál, dál, pryč z toho místa chvátal. Že Věkovi řekl, aby chvilenku počkal, zapomněl.

Věk jej viděl, jak kvapně odchází, viděl Maternovu, když její tanečník se k ní vrátil s vějířem, pro který byl, s jakým vroucím pohledem ho uvítala a jakým lahodným úsměvem, a jak se pak oba smáli, snad odbytému, nešťastnému milovníku. Věk tím byl popuzen. On sám Šedivému k tomu dopomohl. Než dobře tak. Nebude se déle mučit, má jistotu, ví, jak se klamal. Bylo mu ho líto. Ale v tom už zase myslil na svou mladou krajanku. Strýc správce odešel s ní a se svou dcerou do vedlejšího sálu. Byla chvíle, co odešli, a Věkovi se zdálo, že už jsou pryč dlouho, dlouho.

Sám sobě řekl, jaký je, co se to děje. Jak se včera poplašil, když jich nezastal doma, jak ho mrzelo, že ná něj nečekaly. Hledal v tom Bůh ví co, lekal se, že je Márinka pohněvána. Večer pak u Krameria také nezapomněl. V takové společnosti, kde se jednalo o tak vážných, vlasteneckých věcech! A to ho tam pojala pojednou taková mocná tesknota, že by byl, kdyby se byl nestyděl, odešel. Vyčítal to sám sobě a v duchu si řekl, domů se s Hněvkovským vraceje, že je zle... Nazejtří nechtěl do paláce. Mínil, že promluví s Márinkou až večer na bále, co se stalo. Okolo poledne se však už neudržel; stavil se v paláci u krajanek a nejistě a nekliden vstupoval do dveří.

Márinka chystala s Karolinou bálový oblek. Viděl, jak se radostí zachvěla, jak jí svitlo v očích; stará sousedka se vyčítavě ozvala, že pěkně na ně zapomněl, že se nemohly dočkat a tak že šly samy.

Vydechl si. Nebylo nic... Rozradován vycházel z paláce a chvátal domů, aby se připravil na ples, na který se teď teprve jak náleží začal těšit. S mladou krajankou se tam sešel záhy. Teď už ji zas nedočkavě hledal.

Zatím se mladá Maternová bavila dále se svým sličným, statečným zpěvákem. Zrak její tkvěl skoro ustavičně na jeho hladké tváři. Jen chvikou v pravo, v levo zkoumavě se obrátil, nejde-li Lidl s dce-

rou, nebo jeho syn. Byli by ji té chvíle všichni nepohodlni. Věděla, že by ji neradi viděli s Micelim, kterého poslední dobou do domu již nezvali, to na podnět paní Lidlové, která hned z počátku na syna broukala, co že si vodí takového komedianta a nepřestala na to ukazovati, že návštěvy takového od divadla nejsou na prospěch pověsti děvčat v rodině.

O tom Terezie s Micelim teď nemluvila, posteskla si však přece, a to když plná blaha si nahlas povzdechla, jak je to tu krásné. To až oči přimkla samou blažeností. V tom jí připadlo, že musí zase ze všeho, že má jiti k strýci baronovi, do té samoty, jakoby do hrobu, že odtud nebude nikam smět, ani do divadla snad, které si tak vášnivě oblíbila, jen zas do té panské zahrady u domu, ta že je pustá, a teď že bude teprve smutna.

»A musíte tam, slečno?« ptal se pěvec.

»Musím. Měla jsem už dnes. Včera byl u mne strýcův starý sluha, a ten mne tolik napomínal, číhal na mne na ulici a vybízel, že strýček churaví, abych neodkládala.«

Netušila, že se starý Ceypek odhodlal k této návštěvě po tom, když mu Vavák přišel povědit, jak u Lidlů a u Terezy pořídil.

»Že bychom se již neviděli?! Nikdy byste nevyšla?!«

»Jen do té zahrady —«

»A najdu-li si tam cestu?«

»Přišel byste? To by —»

Umlkla. Starý Lidl v červeném kabátě se zlatými epoletami, v černé vestě, v bílých hedvábných punčochách se blížil, kráčeje náramně důstojně.

»Jde pro mne!« Slečna se lekla, a kvapně dodala: »Už mne asi nepustí. Kdybych nemohla s vámi už mluvit ––«

»Budu vám psáti,« doplnil zpěvák kvapně.

»Já vám oznámím stran strýce, a —«

»Stran té zahrady —« dodal prosebně.

Usmála se. V tom úsměvu i zářícím pohledu bylo svolení. —

Té chvíle Márinka Snížková osaměla. »Karolin«, které »větřice« dnes před bálem dala nápadně pokoj, začala si pojednou stěžovat, že je jí nevolno, a »fotrle« ji musel doprovodit do garderoby. Márinka tu měla počkat. Zůstala sama na bílé pohovce tmavorudým atlasem potažené, na které dosud také příbuzní seděli. Kolem buffetu bylo živo a hlučno. Snížkové vnučka hleděla na vše jako v pohádce. Co byl krásný sál dole v paláci proti této nádheře! Škoda, že to babička neviděla. To jí bude vypravovat, a doma! A sousedčin František přišel, čekal tu již na ně. Co se včera a ještě dnes ráno k vůli němu nastarala. A to všechno pro to divadlo. Nemohla po něm ani usnouti. Myslila na ně, vlastně na tu herečku vystrojenou, a na něj . . . Ale slíbil, když se s nimi u paláce rozcházel, že ráno přijde. A nepřišel. Čekala na něj nedočkavěji nežli kdy jindy. A nešel. »Karolin« už chtěla odejít, ona však odchod pokud možno zdržovala, a když posléze vyšly, pořád ještě čekala, doufala, že přiběhne za nimi. A nepřišel. Myslila jistě, že k vůli té herečce, že snad tu hledá. Všecka znepokojena se vrátila z vycházky. Odpoledne také nepřišel. Až dnes dopoledne. A nebylo nic! Vysvětlil, jak se zdržel, proč nepřišel, jak byl slíbil, a řekl, jak se těší na bál.

Kdyby teď přišel.

Márinka hleděla do toho šumu kolem a pestrého víru. Dámy, páni přicházeli, zastavovali se, postáli v skupinách. Mladá, štíhlá dáma, tenká jako vosa, vábného však poprsí valně obnaženého, majíc po boku důstojníka, zastavila opodál sama Miceliho, jenž nevida jí, proti nim kráčel.

»Kde máte tu svou baronku?« zeptala se ho vesele Bettina.

»Odvedl mně ji pan strýc, ten škrobař v uniformě —«

»Ach, chudáčku!« litovala smějíc se herečka. »A ona také chudáček! Té ono není tam volno. Ta je vám blázen do divadla. Víte, prve, jak jsme čekali na kolonu, hned, jak jste nás seznámil, už se vyptávala na divadlo, co a jak —«

»A jak za kulisami, to jste ji všecko nepověděla?« vpadl Miceli smčje se.

»Ne, to vy ji povíte a líp,« odsekla Bettina, a majíc se k odchodu dodala vesele: »S Bohem! A netrapte se tuze.«

Miceli zašel, ona se však zastavila, sotva že pokročila.

»Počkejte,« zvolala kvapně, tlumenějším hlasem. »Mně se zdá — — Počkejte! Prosím vás, nepřinesl byste mi sklenici limonády? Tady na to kanapé, vidíte — co tam sedí ta panenka? Tam je volno.«

Hned tam šustěla, a vzavši dovolení s líbezným úsměvem spustila se na rudou pohovku. Márinka cítila, jak zavanul kolem dech zvláštní vůně; v tom ji ta slečna oslovila. Márinka se bezděky zarděla. Nerozuměla.

»Ach, oni neumějí německy,« Bettina hned po česku sladkým tónem a s úsměvem; mladá však venkovanka vycítila v nich osten. Byla by nejraději vstala a odešla. Měla tu však čekati. Neznámá začala zase. Ptala se Márinky, že je asi z venkova, odkud, a když uslyšela, že z Dobrušky, hnula sebou živě a pak dodala:

»To město znám. A znám tam —«

V tom důstojník přišel s limonádou. Napila se, ale pak mu po německu řekla důvěrně, aby chvilku stranou počkal, aby ji nechal, že tu bude mít s tou husičkou švandu, že mu pak poví...

»No jděte přec!« ostřeji dodala, mračíc čelo jako rozmazlené děcko a div si nožkou nedupla.

»Ale začne brzo menuet —«

»Jak zahrajou, půjdu.«

S nejvlídnějším úsměvem obrátila se k mladé venkovance, vyptávajíc se, s kým tu je, že tu není jistě sama.

»Od nás jich tu je mnoho,« odpovídala Márinka nechutě, nechtíc se zpovídati.

»Taky pan Věk,« dodala rychle, určitě Bettina. Škodolibě tkvěly její zraky na tváři sousedčině, čihajíce, jaký její slovo bude mít úči-

nek. A mělo. Márince se mihl nach čelem, a na okamžik byla zmatena.

»Toho já znám, a dobře,« pokračovala Bettina usmívajíc se a popásajíc na zmatku mladé dívky. »Je galant, tuze galant. Znám ho z divadla.«

Márince se zatajil dech. Upřela oči na tu usměvavou, nalíčenou tvář. Měla z ní strach a lekala se, co ještě uslyší.

»Měl tady lásku.« Betti ponachýlivši se do předu jako k důvěrnému sdělení mluvila usmívavě, jakoby cukrovinky podávala. Márinka se bezděky ohlédla po strýci a po Karolině. Musila však opět zrak obrátit po neznámé dámě, která pokračovala:

»Dají si na něj pozor, má milá!«

Márinka vstala a chtěla rychle odejít; v tom ji zarazil hlas, cizí i povědomý zároveň.

»Betti,« ozvalo se před nimi. »Neviděla's Thama?«

Mladá paní jakási stanula u nich. Ten hlas! Takovým mluvila na divadle ta herečka. A tu ta... To je ona! Vtisklať se hereččina tvář v divadle mocným dojmem hluboko a živě v mysl mladého děvčete.

»Tu ta panna je Věkova nevěsta!« oznamovala chvatně Bettina místo odpovědi hledíc s ironickým úsměvem s Márinky na sestru, čekajíc na její překvapení.

Ale rázem zmizel úsměvek s Bettiných rtů. Věk stanul u nich jako zjevení. Ani ho neshlédla přicházeti. A hned měl Márinku u sebe. Přistoupilať k němu chvatně, sama, jako ptáče, hledající ochranu. Vzal ji bezděky za ruku a obrátiv zachmuřený obličej k Bettině, neboť zaslechl její poslední slova, řekl po německu:

»Ještě není, ale doufám, že bude,« a po česku rozhorleně dodal: »Co jim panna udělala? Snad k vůli mně si vylévají zlost? Či také jí řeknou jako paní sestře, že jsem já jich vybízel? Rozumějí mně!« Byl velmi rozhorlen, nevážil slov. Umlkl, hledě pevně na Bettinu. Čekal odpověď.

»Je vidět, odkud přišli,« odbyla ho herečka nepřijímajíc vyzvání. Vstala a šla sama za svým důstojníkem, jenž seděl nedaleko u buffetu. Věk se za ní ani nepodíval. Jen na Paulu upřel zrak a jak byl rozrušen, řekl jí:

»Uvěřili tenkráte té lži proti mně. Bylo mně to líto. Nezasloužil jsem si toho. Ale pan Tham ještě míň —« Nedořekl, čeho si Tham nezasloužil. Uklonil se a podav Márince rámě odcházel. Paula však porozuměla, ale ani nehlesla. Jen zrakem ho sledovala i jeho mladistvou, svěží družku, a trpkost a pohrdání se jí rozlily po tváři.

Mladí krajané šli, oba v pohnutí, nemyslíce na to kam, a že se vzdalují místa, kde měla Márinka čekat. Šli mlčky, až se Věk optal hlasem dosud rozechvěným:

»Vyptávala se vás?«

Přisvědčila a pak nejistě, klopíc zrak sama se zeptala:

»A ta druhá, ta hrála tuhle v divadle —«

»Hrála. To je Thamova paní.« Usmál se.

Uvolnilo se jí tím slovem a v tom jí sklouzlo ze rtů:

»A vy —« Zamlčela se, lekla se. Chtěla se zeptat, on že ji znal svobodnou, že s ní hrál. Ale nevyřkla toho; za to když na ni tázavě, s úsměvem pohleděl, doplnila:

»Co říkala německy — ta; snad něco o mně —«

To znělo energicky, odhodlaně.

»Ne, to ne, ale já jim řek' — — A co, to vám, Márinko, povím — později.«

»A kdy?« zeptala se rychle.

»Až — až — budu vědět, že mě — máte ráda.«

Cítil, jak se zachvěla, že na okamžik strnula. Vzhlédla k němu, v očích zář nevýslovného blaha, radostného úžasu. Ale již zvlhly. Viděl, jak se zamžily. Přitiskl její rámě k boku a stiskl je v blaženém rozčilení.

Stanuli nevědouce. S výše, s orkestru nesly se zvuky laškovného menuetu, a kolem v záplavě tisícerých světel, třpytu a lesku v ma-

lebné strakatině barev kolébaly se kolony tančících: páni s copy, v punčochách i v uniformách, dámy v pudrovaných účesech, kráčejíce proti sobě lehkým, menuetovým krokem, ukláněli se graciosně, vážně i s úsměvy na rtech.

Věk ucítil, že se ho někdo na rameni dotkl. »Když se ohlédl, spatřil předčasně povadlou, uzardělou tvář. Tham.

»Vytrhuju,« pravil spisovatel s trpkým úsměvem. »Ale zahlédl jsem jich a jen tak jich nemohu pustit.« Uklonil se Márince. Věk jej představil.

»Slyšel jsem, že jsou v Praze,« pokračoval Tham. »Šedivý povídal. Teď právě odchází. Nevím, co tak časně. No, viději, jak slavíme českého krále. A v divadle! Byli už?« Nečekaje však odpovědi pokračoval. Kalné oči se mu projasnily a všechen oživl. »Dobře nám to chodí. Lidí máme plno, her přibývá, překládáme, píšeme.

No, pracujeme, co můžeme. Jen kdyby —« Zamlčel se; ale již máchl rukou. »Co naplat. Ale zdržuju.« Usmál se a dodal:

»Sluší vám to, oběma.« Podával jim ruku. »Však se ještě uvidíme. Hledám ženu.«

Věk řekl, že ji viděl u buffetu.

»Samotnou?« ptal se rychle Tham. »A mluvili s ní?«

»Více s Bettinou. Stran té klevety loni na jaře. Bettina sama začala.«

»To ani nemusejí říkat.« Tham se trpce usmál a ještě jednou podal Věkovi ruku:

»Mají se dobře. A jsou šťasten.«

Pohleděl na Věka s takovým úsměvem, jakoby chtěl říci:

»Ale šťastnější nežli já.«

Věkovi ho bylo líto. Hleděl za ním, až dramatik zanikl v šumné, pestré směsici. — —

* * *

Stará Snížková se nemálo podivila, když do pokoje, kde ležela na loži pod nebesy, vklouzla záhy po půlnoci její vnučka.

»Co tak brzo?«

»Karolině není dobře. Vaří si dole rmen nebo co —«

»Tak k vůli ní. To je škoda, to ti nestálo skoro za to —«

»I ne, stálo,« odvětila vesele vnučka rychle se odstrojujíc. »Bylo to krásné —«

»Tak povídej, musím beztoho na Karolinu počkat.«

»Ó, tuze krásné, to je těžko povídat. Až ráno, babičko, až ráno —«

»Sešli jste se tam s Františkem?«

»Sešli . . .«

»Šel ještě někdo s vámi odtud z paláce?«

»Ne, ti tam zůstali, jen —«

»Co, kdo ještě?“

»František Věkův —«

»Už taky!? No, to jste bálovníci!«

A stařena si v duchu řekla: »Vida, vida, tohle —«

Zamyslila se. Když se pak ohlédla, vklouzla již vnučka jako myška pod svrchnici. Ale jejího blaženého povzdechu nezaslechla.

XXVIII. O CEYPKOVÝCH STAROSTECH.

Když Vavák v úterý před slavným vjezdem krále Leopolda II. se zastavil v domě v Clam-Gallasovské zahradě, stěžoval si mu také Ceypek, že pan obrstwachtmistr je tak divný a tak stonavý, že ho již teď ani muzika tak netěší a spaní na něj chodí i ve dne a že hned usne při prvním kousku. A přece si dal starý pán vyčistit uniformu, a přece vyjel nazejtří, ač ho Ceypek zdržoval i prosil, na Hradčany, aby tam s vyššími důstojníky uvítal krále. Vyjel po obědě, nahoře však musel dlouho čekati a také pak dlouho venku státi. A povětří bylo hrubě nevlídné. Vrátil se nachlazený, a Ceypek pak doktořil celé dva dni. Obrstvachtmistr zůstal po ten čas v posteli.

V sobotu se oblékl, a vše šlo zase po starém pořádku. Jen to bylo mimořádné, že se zeptal po své neteři. Bylo to dopoledne, kterouž dobou ji provázíval na klavíru, když zpívala. Ceypek se přeřekl, že dnes slečna Tereza bude na bále, na dvorním bále.

»Odkud to víš?« spustil obrstvachtmistr a zraky jeho tkvěly bodavě na Ceypkovi. Ten postaviv se bezděky »habt acht!« pozbyl síly zapírat nebo něco si vymyslit. Řekl tedy pravdu, že se slečnou mluvil.

»Kdo tě poslal?« zvolal pán zostra.

Ceypek mlčel.

»A cos jí chtěl? Snad jsi ji zval, aby přišla, že se mně stýská.«

»Ne, to ne, poslušně prosím, ona, slečna, sama povídala, že přijde, že pana strýčka poprosí —« Lhal, dále však mu nešlo.

»Vida, vida, že se jí uráčí — jen co já řeknu, jestli jen já —« ale to již znělo mírněji. Než skončil zase ostře, ať se Ceypek víckrát neopovažuje, aby si panenka nevděčná nemyslila... A když jí je tam u těch škrobařů líp, ať si tam je.

Rozprávka byla před samým obědem, a také ho jak náleží pokazila. To jest humor páně obrstvachtmistrův. Všecko jídlo Ceypkovo nestálo proto za nic, ač obrstvachtmistrovi zase jednou jak náleží chutnalo. Ceypek, jenž jinak vždy všecko musel mlčky vyslechnout, a jen ve věcech kuchařských mohl se alespoň odvážit, aby se hájil a na obranu svou psanou knihu uvedl, tentokrát rád mlčel.

»Bruč si, nadávej,« pomyslil si v duchu, »jen když zase jiš. To je dobré znamení.«

Po svačině zase rád slyšel, když mu obrstvachtmistr poručil, aby přinesl housle a noty a pulpity, že si zahrají. Nestalo se tak už kolik dní. Když Ceypek přišel s pulpitkem do salonu, seděl obrstvachtmistr už v křesle — a spal. Bylo po koncertě. Ceypek všecko zase tiše odnesl, a byl rád, když pán, probudiv se, ani slovem se o hraní nezmínil. Jistě již zapomněl. Za to si zase poručil uniformu na zítřek, že pojede na hrad, že stavové budou zeměpánu holdovati, a on, šlechtic starého rodu tohoto království, že musí také složiti hold novému králi.

Ceypek jen slova se odvážil, že by se měl pan obrstvachtmistr šetřit, a již byl oheň na střeše.

Když ráno o šesté ozvaly se všecky Pražské zvony a hlaholily v jednom až do sedmé ohlašujíce nastávající slavnost holdování, byl starý šlechtic už vzhůru i z postele. Naslouchal zvonění, pak začal se malovati a líčiti, nedostrojil se však a nedolíčil, a fiakr, kterého Ceypek na rozkaz páně na večer zjednal, odejel s prázdnou. Ceypek byl rád, že se pán tak rozmyslil. Bál se, že by tu cestu a všecky ty ceremonie v kostele a pak v sále při holdování nevydržel. Sám pak byl velice neklidný. Přes tu chvíli, když táhlo poledne, i pak odpoledne, vyhlížel kuchyňským oknem do ulice a dolů ke dveřím a pořád sluch napínal. Nikoho však nespatřil a zvonec se neozval.

Čekal slečnu Terezii. Počítal, že je po bále, že má po starosti, že přijde, že přece přijde, když ji sám tolik domlouval i prosil. Už se na ni v duchu mrzel a nejvíce Lidlovým nadával. Lehkovážná! Pro nějakou kratochvíli zapomene na starého strýce, jenž z ní vlastně udělal, co je... A chudák starý, myslí na ni, rád by, kdyby přišla. Ale nechce to dáti znát. A jak tam sedí v salonku, skrčený, shrbený, nějak zaražený, smutný. Stáří! Stáří! A stýská se mu. A nikdo k němu nejde. Všichni v těch radovánkách zapomněli. Tolik hluku, tolik slávy, a pán tu jako v »hauzarestě«. Sám a sám. Kdyby alespoň na chvilku přišla... Měl by radost, jaká je z ní slečna. Ale právě to, to ji tak změnilo. Tenkrát, když sem přišla, když mu tu kytičku hned první den z parku přinesla a když s ním tady v kuchyni sedala, smála se, poslouchala.

Čert aby vzal toho informátora a toho blázna skákavého, toho výtřasku Kypienu. No, ale vždyť přijde, až po těch slavnostech. Bude zase tu a bude veseleji.

Tak uvažoval starý Ceypek a zlobil se za barona. Ale sám měl také mrzení, že pán nikam nemůže, a on také ne, a tolik toho všude je viděti, jak slyšel. Večer však, bylo okolo osmé, vydal se přece s pánem na procházku. Vloživ mu plášť na ramena, vedl ho na terasu do zahrady, aby alespoň něco viděli. Užasli. Rozlehlá zahrada před nimi černá pod tmavými, zataženými nebesy. Za ní však

kolem světlo; vzduch projasněn všude rozlitou, zardělou září. Třaslavá záplava vystupovala vysoko nad město do tmavého vzduchu. Jako by celá Praha hořela. Kolem zahrady se víc a více projasňovalo, korunami stromů prokmitovala světla domů v sousedství, a z ulic zaléhal sem hluk hrnoucích se zástupů jako šum veliké vody. Ale také vítr se ozýval. Vál prudce a hučel v korunách starých stromů, až se šumně rozkolébaly.

Starý obrstvachtmistr stál v plášti zahalen nějak skrčený, opíraje se o Ceypka, a klel po německu na vítr, ten že to všecko zkazí.

»A je studený, milostpane —« prohodil Ceypek starostně, cítě, že se pán otřásl zimou.

»Zmrzlá košile... Prokletý vítr! Šel bych dolů na to se podívat —«

»Je zima, milostpane, už se třesu —«

Netřásl se, za to starý obrstvachtmistr. A ten teprve na toto slovo povolil.

»Když se třeseš — tak jdi — no, a já půjdu také — Co to?«

Temná dělová rána zaduněla do noci, za ní hned druhá.

»Střílejí —« mínil Ceypek odváděje pána. Ten zastaviv se pohleděl zpět.

»To dvůr sjíždí dolů do města. Proklatý vítr...«

Terasa osaměla. Kolem však z ulic zněl šum hlučněji a hlučněji. Všude bylo plno, všude se valily zástupy podívat se na osvětlení. Ale všem vítr vadil i světlům, barevným lampičkám i pochodním na domech. Jen zář svíček za okny lila se klidně do ulic..

Prudký vítr vadil také staré Snížkové; bránila se mu dost k vůli společnosti, konečně musila se rozhodnout, že půjde domů. Bylat také unavena už dlouhým chozením tou ustavičnou tlačenicí. A krále s královnou také zahlédla, když jel kolem v kočáře. To stáli zrovna na Staroměstském náměstí u radnice nádherně světly a lampičkami ozářené, ona s Márinkou, s Věkem a s krajany, purkmistrem a tetkou Martinckou, s její dcerou a jejím nastávajícím, kteří na večer přišli do

paláce krajanky navštívit a hlavně se zeptat, jak bude s odjezdem. Při tom pověděli, jak Pinkava je živ, jak šetří, jak slízne, kde co zadarmo, a jak ho zas Exnerův Pepík trápí a vypravuje mu, a nalhává, že byl na bále, a co tam všechno měli, jaká jídla a co pití, drahých vín a všecko zadarmo!

Ze Staroměstského náměstí tlačili se Dobruští krajané zpět k paláci své vrchnosti u mostu; tam se ještě jednou zastavili a bezděky se zadívali na spoustu světel a vykřikovali nad tou krásou, nevědouce, kam dřív zraky obrátit. Palácová okna, kolej naproti a křižovnický klášter — samé světlo; kolem dveří křižovnického kostela skvělá, ohnivá brána barevných lampiček prozařujících z temné zeleni hustého chvojí. Na Mostecké staré věži třásly se plameny pochodní a světel a zář jejich proudila daleko do tmy a dolů na mlýny, na křižovnické prostranství i na kamenný most, jehož zábradlí rovněž ozářená spoustou míhavých světel svítila do tmy krásnými ohňovými liniemi. A voda dole, řeka plná blesku, plná ohnivých mečů hluboko stopených, místem září zalitá proudila jako rozžhavená. V pozadí, za vodou Malá Strana v moři světel planoucích v oknech, na římsách domů, paláců i věží a nad tou světelnou záplavou obrysy královských Hradčan jako báchorkového hradu a vedle nad spoustou stromoví ve stráni Strahovský klášter rovněž nádherně osvětlený.

Lidem se nechtělo odtud. Stáli dlouho, hleděli a hleděli, až nový příboj z ulic dál je nutil. Hluk a šum, radostný ruch všude, a z pozadí ohlas jásavého pokřiku, vítajícího českého panovníka, jenž projížděl svým královským městem královsky ozářeným.

Dobruští krajané se konečně dostali k paláci a pak do jeho průjezdu. Tam padl těžký stín do Věkových jasných plánů. Dopoledne po bále nemohl s Márinkou vůbec mluvit, nehodilo se, a pak musil s Hněvkovským na hrad, kde byla slavnost stavovského holdování. Odpoledne pak ji zastal v krajanské společnosti a v té musili zůstat. Sice mu hned, jak vstoupil, pověděl její úsměv i pohled, všecka její tvář, jak je šťastna; ale on by byl tak rád s ní samotnou mluvil! Vi-

děl, že tady v Praze již to asi nebude. Ale až pojedou domů! Když se sem vypravoval, mínil, že si tu nějaký den přidá. Nyní však bylo rozhodnuto, že pojede s ostatními, hned po korunovaci. To bude jízda! Těšil se již na ni, a teď tu v palácovém průjezdě!...

Potkali tam Opočenského pana vrchního. Přijel do Prahy po nich, až v pátek, s dceruškou, byl s ní v sobotu, včera na bále, a pojede hned po korunovaci domů na Opočen. Vrchní potkav krajany dal se s nimi do hovoru a pozval starou Snížkovou, aby jela s ním, že v kočáře se to jinak jede nežli na fasuňkovém voze, a že slyšel od pana správce, jak byla roztřesena a polámána. On že má místa dost, a Tininka, mínil dceru, že bude tuze ráda, když panna Márinka také pojede, že jim bude veseleji. Věk se zarazil. Márinka se prudce lekla. Zraky její utkvěly na babičce, co ta... Ale Snížková nemohla odmítnouti. Pozvání bylo samo sebou lákavé a pak bylo od pana vrchního. Byla to čest a odříci, nemohla. Zklamán a trochu sražen vycházel Věk z paláce. Šel se svými krajany na jejich hospodu. Vytýkali mu, že si jich dosud nevšiml, že s nimi dosud nikde nebyl. Už prve jim to slíbil. Teď by byl nejraději se jich zbavil. Měl po veselosti. Tak dychtil, tak se těšil a teď ještě kolik dní, nežli se s Márinkou samotnou sejde. A tolik by jí toho měl říci, zdálo se mu. A ona také nevesele se vrátila a nevesele uléhala. Babička jí sice konečně řekla, že by mohla ona sama jet, a Márinka s tetkou Martinckou, ale toho zase vnučka nepřipustila.

»Samotnou vás, babičko, nenechám. Pojedu s vámi.« — —

Ráno, bylo v pondělí, vypravil se Věk záhy z domu, aby si obstaral své obchodní záležitosti. Zítra, o korunovaci, nebude možná ani krok za takovými věcmi, a ve středu ráno chtěli krajané z Prahy. A on s nimi. Musil se také v expedici staviti, aby vyrovnal účty s Krameriem. Zastal tam Vaváka a Šedivého. Ten seděl v tváři zachmuřený vedle Milčického rychtáře u regálu plného knih. Kramerius stál proti nim. On i Vavák patrně domlouvali Šedivému, nebo ho těšili. To Věk vstupuje zpozoroval. Když pak k nim blíže při-

stoupil, vstal Šedivý a podal mu ruku, děkuje mu znova, že mu ten lístek do bálu opatřil.

»Těšil jsem se, vědí,« pravil s trpkým úsměvem. »A jak jsem pochodil, také. Ale je tak dobře. Alespoň vím, na čem jsem —«

»Ta panenka jich hodna není,« dodal Vavák přísně. »Lituju, že jsem to já nevolky tak spletl. Tomu děvčeti by bylo líp u nás, kdyby zůstalo, kde vyrostlo. Ale takhle — Už je s ním amen, už je odcizena. No, myslil jsem to dobře.«

»A přítel Šedivý se teď už brzo vyhojí,« řekl Kramerius s úsměvem. »Dokud nechtěl věřit nám a věřil jí, bylo hůř. Teď — No, brachu, při knížkách se vzpamatuješ. Práce máme dost, a ty budeš teď teprve pracovat. A nebude to nadarmo. Slyšeli jste, jak včera čeština panovala?«

Vypravoval jim chutě, s radostí dle svých zpráv, které měl pro noviny, jak nejvyšší hofmistr, hrabě Špork, stavům a deputirovaným královských měst učinil ve Vladislavském sále ve jménu krále české oslovení, a jak na to nejvyšší purkrabí hrabě Kolovrat po česku odpověděl, a jak potom guberniální sekretář formuli přísahy nejprve česky a potom teprve německy přečetl, a jak stavové, čeští i moravští, přísahali všichni česky a jen ti, kteří neuměli, ti že německy.

»A král, když odpřisáhli, nedal si ruku políbit, jak bývalo zvykem,« doložil Kramerius. »Je to snad maličkost, ale já bych řekl, že projevuje světle tím své smýšlení, a že se nemusíme bát tmy starých časů a roboty a takových svízelů.« — —

Tou dobou letěl Ignác Ceypek po schodech dolů jako divý. Slyšel zazvonit a vyhlednuv spatřil u domovních dveří pannu či slečnu Terezu. Netušil, že ona nemá ani za mák té radosti jako on, že sem hrubě nepospíchala. Ale když viděla radost starého Ceypka, jasněji prohlédla. Už dole u dveří začala o strýčkovi, nejistě, se strachem, a nahoře v kuchyni, kam sama zašla, vyptávala se dál, nehněvá-li se a může-li k němu, a že by tu zas ráda... Hned o Lidlových začala, jak se to tam změnilo, jak jsou teď k ní jinači, že jí nic nepřejou a

nejvíc stará paní, to že je taková sousedka a že měla na ni, na Terezu, hned z počátku svrchu. Neřekla, co měla s ní k vůli Micelimu, jak ji měšťanka k vůli němu střehla a dala střici, jak vymohla, aby nebyl více zván, a jak posléze i Lidla proti němu popíchla. Od bálu ji hlídali každým krokem, sotva že mu mohla psaníčko poslati. Z toho všeho se Ceypkovi nevyznala, jenom to naznačila, že by starý Lidl chtěl, aby si vzala jeho syna, ale ona že nechce, za živý svět ne.

Ignacius Ceypek potěšen Tereziným příchodem zapomněl na to, co již jí poslední dobou vytýkal, a chutě přisvědčoval, protože se také jednalo o Lidlovi. Pak se sám vytrhl, že už bude čas, aby šla k panu strýčkovi, ale že ji dřív ohlásí, aby se pan strýček nelekl, že je teď trochu divný a trochu stonavý. Šel a přišel až za chvíli. Tereza rychle vstavši pokročila mu vstříc, ptajíc se dychtivě, jak tedy...

»No, bránil se, nechtěl. Mrzelo ho, že nechtěli hned k nám, že, no — prosejí pěkně.«

Šla a Ceypek za ní, ale jen do druhého pokoje; odtud se díval do salonku, kde obrstvachtmistr seděl v křesle v županu, v noční čepičce na hlavě u stolu, skoro jako tenkrát, když s tou panenkou přišel sem ten rychtář a ten pan páter. Jenže tenkráte byla venkovská panenka, teď slečna. Tenkrát nevěděla kudy kam a neuměla německy, teď vysekla roztomilou poklonu a blížila se půvabně k starému pánovi a políbila mu ruku. Ceypek zaslechl, jak promluvila, jak prosí. A starý se mračí, hledí mlčky, přísně. Ale již promluvil. Táže se, a zas. A ona odpovídá, a on zase mluví, déle, dlouho... Ceypek byl jako na trní. Co je to? Nechce si dát říci? A hle, slečna Tereza přejíždí šátečkem oči, a pojednou jakoby sklesla. Klekla! Klečí a líbá ruku, kterou jí pan obrstvachtmistr podal. To je děvče! Ta to umí! Vyhráno!

Dal se na útěk, protože zahlédl, že pán vstává, že asi přijdou, nebo že ho zavolá. A zavolal a nařizoval, že tu bude slečna na oběd, ať něco udělá, co ráda. Co ráda! To vyhrála nadobro. To se ví, že uvaří, ale jen kdyby to byl o hodinu dříve věděl!

Oběd na kvap sehnaný nebyl zvláštní, ale obrstvachtmistr si ho chválil jako nějakých hodů. Starý Ceypek se tou chválou však nezmátl, jako minule ne jeho hanou, a říkal si v duchu:

»Však já vím, odkud chuť a koření. Však já vím. No, bude zas líp a veseleji, a my dva staří poustevníci, no, bude líp.« Když slečna po obědě odcházejíc mu na jeho otázku pověděla, že přijde pozejtří již na dobro, zamnul si ruce.

Na večer toho dne potkal se Hněvkovský se svým sousedem P. Vrbou. Kněz byl v plášti a v čepici. Jurista se ho ptal, kde chodil.

»Na hřbitově, u pana faráře, pomodlit se a říct mu, že máme zítra královskou korunovaci. Ten by měl radost! A kde mají toho Dobrušského vlastence? Byli pořád jako skopulovaní —«

»Věk mne už opouští.«

»Tak, tak... Stalo se něco?« ptal se kvapně kaplan.

»Má tu mladou, hezkou krajanku — —« odvětil Hněvkovský s úsměvem. »Dnes jsem už na něj uhodil, a on se tuze nebránil.«

»Co by se bránil, on mladý a podobný, ona jistě taky.«

»A čte, velebnosti, české knížky i noviny.«

»Á, á, rara avis mezi ženskými. No, tak tedy, ať se vezmou. Ale zítra půjde s vámi.«

»To povídal.«

»Vemte mne taky. Již jsem chtěl k vám. Stavte se pro mne. Víte, bude tlačenice a já starý — Ale o to vlastně ne. Vždyť ještě něco vydržím a unesu. Tenhle plášť, dá Pánbůh, ještě kolikrát roznesu,« a dal se do smíchu. »S knihami, to se ví. Ale, má-li člověk radost, je dobře, když není sám. Tak zítra, víme. Na mši půjdu hned o šesti, začne to brzo. O sedmé abyste se stavili.«

Hněvkovský chutě přisvědčil.

Když o Věkovi mluvili, vracel se Věk se starou Snížkovou, její vnučkou a Karolinou, zase již pozdravenou, jen že zase s tváří podvázanou, pro jistotu, proti větru, ač už nevál tak jako včera večer, a valem se vyjasňovalo, z procházky Prahou. Aby s Márinkou jen ně-

kolik slovíček o samotě promluvil, nezdařilo se mu cestou ani v paláci. A tu se již s ní musil rozloučiti. Zítra o korunovaci, to věděl, jich neuvidí, a pozejtří časně ráno pojedou. Na panském kočáře budou dříve doma nežli on. Stará Snížková se proto vesele ptala, co vzkáže domů, mamince.

»Že budu hodně domů pospíchat,« a pohlédl na Márinku. Musil se vesele loučit, ač mu bylo dost smutno. Sám sobě řekl, že je to k smíchu, že za čtyři, za pět dní bude zase doma. Než proto přece měl myšlení v paláci.

Ráno a dopoledne ho přešel všechen trud, zvláště když proudy zástupu dostal se na Hradčany s Hněvkovským a s P. Vrbou za slavného zvonění, jež hlaholilo před slavností ráno zase celou hodinu. Pronikli dobře až na Hradčanské náměstí, kde u arcibiskupské residence stála divise kyrysníků. Do nádvoří hradních, kde stáli granátníci a pěchota, městští střelci, kupecká společnost v uniformách a u sv. Jiří městská jízda se však daleko nedostali. Ale část slavného průvodu královského, jenž se ubíral z residence k svatému Vítu, přece zahlédli a vydrželi a dočkali se, když zvuky fanfar, víření bubnů, hlahol zvonů a hřímání děl oznamovaly, že Leopoldovi II. vložena na hlavu koruna Svatováclavská.

P. Vrba červený jako mravenec smekl toho okamžiku čepici, jakoby stál pod klenbou Svatovítského chrámu blíže korunovačního baldachýnu, a opakoval skoro nahlas:

»Požehnej Pánbůh! Požehnej Pánbůh!«

Pohnuté zástupy kolem obrátily pojednou hlavy vzhůru, k věži Svatovítské, k jejím kranclím, kde pokryvač té chvíle zamával červenobílou korouhví. Zamával a dole zahřmělo: »Vivat král!« a neslo se zástupy dál a dál; a ve výši mávala vesele korouhev českých barev. —

Věk a Hněvkovský křičeli také z plných plic mávajíce klobouky a tlačili se pak také silně, P. Vrbu mezi sebou držíce, když ze hradních nádvoří kovanou branou jeli na bílých koních dlouhých ohonů na

Hradčanskou prostoru dva jezdci, oba v sametových bohatě vyšívaných kabátech, v plné parádě: napřed dědičný pokladník českého království hrabě z Vrtby a za ním jeho pomocník hrabě Okelli. Oba sahajíce do kožených vaků u sedel rozhazovali plnou hrstí lesknoucí se korunovační mince, zlaté, stříbrné, velké i menší. Hněvkovský v tom zmateném, divém shonu po nich ulovil dvě menší s českým lvem a latinským nápisem. Jednu z nich dal P. Vrbovi na památku.

Byla krásná pohoda toho šestého dne měsíce září. Slunce zářilo, vzduch byl čistý a vlahý. To také vyvábilo starého obrstvachtmistra ven na terasu, a pak i dál do zahrady. Šel sám, opíraje se o hůl. Zahrada počínala měniti barvu. Žlutá a zarudlá dost již svítila na slunci v korunách stromů. Starý šlechtic napudrovaný, nalíčený, nahrbený zastavoval se u květin sem tam dosud kvetoucích, šel alejí sušším již hlasem šelestící, žloutnoucími arkadami. Šel osvěžený čistým vzduchem, cítě se zdravější, upokojený tím, že neť přišla a tak prosila, že bude zase zpívat a on ji doprovázet, a jaká je z ní rozmilá dáma, teď že již nebude třeba ji schovávat, že ji prohlásí, že s ní se bude moci veřejně ukázati. Šel kolem pavillonků, nyní tichých, ale dosud nezavřených, na jejichž prazích se již ukládalo spadalé, žloutnoucí listí, až unaven, usedl na malém pahorečku pod starými stromy. Slunce sem plně svítilo a v jeho záplavě, starého pána tak mile hřející, padal na trávník stín rozmilého Amora s lukem a šípy stojícího zrovna proti lavičce, proti obrstvachtmistrovi. Ten se na klučinu zadíval, na zlacený nápis pod ním — —

Qui que tu sois, voici ton maître,
il l'est, le fut, ou le doit être.

Četl, povzdechl, pak se zadíval zamyšleně zahradou, na niž uléhal již tichý stesk podzimu.

Tu chvíli oháněl se Ceypek v kuchyni, až zrudl a se potil. Pán poručil slavnější oběd, a také to nejlepší víno, co měl ve své nevelké zásobě, a to proto, aby, jak řekl, uctil korunovaci svého krále. Ale pak všeho Ceypek nechal, když pán dlouho nešel, a šel mu naproti.

Potkal ho na terase. Toho okamžiku zahlaholily Hradčanské zvony, a děla zahoukala.

Obrstvachtmistr zaklel, co že mu nebylo hned tak ráno jako teď, že by byl jel na Hradčany, takhle že propase všechny slavnosti. Ale až budou císařovnu korunovat, to že pojede, a večer že pojede s Terezou na stavovský bál, to že jí udělá. Ceypek svědčil, to že ano, to že bude mít slečna radost. Té chvíle si však v duchu myslil:

»Však ty nepojedeš nikam. Už to, pane, nejde.« Ale pak, když viděl, s jakou chutí pan obrstvachtmistr jí, a hodně a jak vínem oslavuje korunovaci, to již začal věřit.

Myslil na to i pak, když spustiv žaluzie v salonku, usedl u krbu u sloupkových hodin a čekal na pána, až přijde z jídelny si lehnout do vedlejšího pokoje. Pán přišel, a hned, jak dle kroku bylo znáti, zamířil na pohovku. Ceypek vztáhl dlouhou svou pravici po šňůrce

hodin na krbu a hrací jejich stroj spustil. Stará vojenská píseň o princi Eugenu Savojském se ozvala kovovými, slabými, ale lahodnými zvuky. Posledni dobou usinal obrstvachtmistr hned při tomto kousku. Dnes však, když píseň dozněla, vrtil sebou a nějak hrabal. Proto Cypek sáhl po druhé, a když menuet dozněl, a pan obrstvachtmistr ještě se nějak obracel, zatáhl po třetí.

Ale v tom ulekaně vyskočil a hned byl vedle v pokojíku, a pádem klekl, zesinav, u svého pána, jenž skotiv se s pohovky ležel na zemi tváří do země, nehybně, ztuhlý...

Vedle, salonkem linuly se kovové, lahodné slabé zvuky rozkošného zastavenička z Dona Juana...

XXIX. SKONČÍ SE STAROSVĚTSKY — SVATBAMI.

Dva fasuňky hrčely od Prahy Hradeckou silnicí. Z předu zadního ozývalo se přestu chvíli: »Hy, koníčky, hy — « To Pinkava ve vyrudlém plášti říkal, ne volal, a při tom bičem mírně švihal, do prázdna, koním jenom na postrašenou, bedlivě pozoruje jejich kopyta, blýskají-li se na nich všechny podkovy. Dost často se však musil do zadu obrátit, na toho rozpesku Exnerova, když začal zase zlobit. A neškádlil-li přímo, to zase naschvál vypravoval, aby hladový radní všecko jak náleží slyšel, jak se měl on, Pepík, v Praze, co všechno viděl a zvláště o tom slavném vjezdu. Jak o tom zavedl řeč, pořád se dovolával Pinkavy jako svědka, říkaje: »No, viďte, sousede — No, viďte,« a soused, jenž se toho dne kdesi za Koňskou branou potloukal a bloudil, se jen utrhoval. Ale pak se mu až sliny sbihaly, když Exnerův Pepík zavedl zase naschvál řeč o bále na hradě, o těch jídlech a těch vínech, kterých sice nejedl a nepil, ale která dovedl zrovna

malovati. Pak zase jinak na radního naličil, že div závistí nežloutl: to korunovační dukát ukazoval, který si sice koupil, ale o kterém vypravoval, že ho chytil, nebo zase povídal, že má v uzlu hodný kus červeného a bílého sukna také z hradu, jak jim měl král cestu pokrytu, že z toho sukna bude krásná podšívka do pláště...

Na předním voze stál Věk. Čím dále jeli, tím více pospíchal, tím více se mu zdálo, že cesty málo ubývá. Bylo mu jako studentovi, když se domova nemohl dočkati. Při tom počítal, kde »oni« ve vrchního kočáře již asi jsou, a divné ho napadaly myšlenky: kdyby tak vrchní nemohl s kočárem dále, kdyby kolo zlámal, a oni ho na voze dojeli, a že by pak Snížková s Márinkou přisedli k nim. Bez nich bylo mu na voze nějak smutno. Kdyby tak v předu viděl tu milou hlavu... Nevěda se zamyslil, hledě do kraje v pravo v levo mizícího vzad, nebo do země zraky upřel. Procházel se s Márinkou Prahou, a tam na hradě, jak k němu vzhlédla, jak jí zvlhly oči! A jak bude, až přijede — —

Purkmistr i ostatní si toho všimli, jak se mladý soused změnil, jaký je málomluvný. Až mu to žertem vytkli, a tu on vytrhnuv se, nutil se do hovoru. Také se rozhovořil, jak došlo na korunovaci. Vzpomínal s nimi, jak byla krásná, co všude slávy, a co tam ještě v Praze bude. O tom spolucestující nejvíce mluvili. On pak jim vykládal, co to je, jak český jazyk přišel zase ke cti, jak stavové česky přísahali, jak nejvyšší zemští úřadníci krále tak vítali a vše ohlašovali, v kostele i v sále, pověděl jim, že má býti také zřízena stolice českého jazyka, a ve svém zápalu jim vykládal, co z toho bude dobrého pro mateřský jazyk. Opět se rozpomínal, jak se rozloučil s Hněvkovským, jak mu přítel přál už štěstí k svatbám, a jak Held slíbil, že o vakacích přijde k němu z Třebechovic do Dobrušky; a P. Vrba, jak mu domlouval, aby nepolevil ve vlastenské práci, aby pracoval jako dosud, že se naplní opravdu slova písma: »Ona neumřelat, ale spí,« a že on, P. Vrba, až teď zase na jaře půjde s knížkami po Čechách, třeba také k němu do sousedství zabrousí, a že se pak u něho zase zastaví.

S Thamem se již neviděl. Také ho nehledal. Ale vzpomněl cestou na něj, na Paulu i na Bettinu. A zas se mu nitro pohnulo. Jak šla jako had na Márinku a byla by ji namluvila... A Márinka jak k němu tenkrát přistoupila, div že ho za ruku nechytla... Již byl opět u ní. Rozhlížel se cestou, rozpomínaje se na místa, kde s ní jel, viděl hospody, kde se zastavili, kde nocovali, až posléze třetího dne zahlédl nejznámější končiny. U starého »spěšnoveda« Sýkory se zastavil, ač by již byl raději doma. Pověděl starochovi, jak bylo, jak jel cestovní kočár královský, jak kolem kráčeli poštmistři.

»Spěšnovedi,« opravoval stařec a zase už napjatě poslouchal vypravování mladého muže. Byl by poslouchal do večera. Než Věk pospíchaje, nedal se zdržeti a sliboval, že sem, na Opočen, schválně přijede a že všechno obšírně poví, a že už na něj čekají. A jeli dál. Za nedlouho pak vjížděly vozy do městečka; jeli podél dřevěných podsíní. Lidé vybíhali, šli s nimi, a když dojeli na městečko, měli jich k lemci elý houf. Vítali je, jakoby přijeli někde z Amstrdámu. Kdykoliv Věk z Prahy domů přijel, nejprve se po matce ohlížel. I dnes rovnou domů mířil, ale také se po sousedčině stavení obrátil. Na jaře před rokem, když z Prahy přijel, nevšiml si, že naproti u nevelkého okna dost ozdobené lomenice toho dřevěného, patrového domu stála mladá, svěží holčina. Loni se dívala ještě skrytě, dnes jsouc právě na sedničce, vyhlédla ven. Kynul jí živě a radostně, a když pak doma matka, uvítavši ho, žertem se zeptala, neveze-li si nevěstu, odpověděl s úsměvem:

»Nevezu, ona již přijela.«

Za chvilku po té začala matka tušiti. Jen se doma omrkl a na hospodářství přeptal, už se ptal na Snížkovy, kdy a jak dojely, a za chvilku šel se tam sám podívat. A pak ho vídala, že častěji tam zašel, že tam nosí knížky, noviny.

To doplňoval zprávy o Praze, babičce i vnučce nyní dvojnásob zajímavé, když znaly Prahu a část té slávy. Čítal i dle psaní vypravoval o korunovaci královnině, o nádherném bálu v stavovském sálu

přistavěném k divadlu, o všelikých radovánkách, vyložil o tom, jak byl král Leopold II. v české společnosti učených, v českém divadle u Hybernů, tam, co oni také byli, jaká že z toho radost mezi vlastenci a jaké naděje. Pro vnučku zase měl ještě jiné noviny, vlastně vysvětlení; sám se také dotazoval, vyzvídal, když byli na chvilku sami. To již podzim nastal. Přišly deště, záhy prudké větry. Letos však bylo mladému kupci v duši jinak nežli loni; mile a teplo. V tu dobu stará Snižková se sousedkou Věkovou už rozuměly, že budou víc nežli sousedky.

Když mrazy uhodily, povídalo se již obecně, že se bude mladý Věk ženit. To již měl po hlavních zpovědech u Márinky. Již věděla, kdo byla ta komediantnice; jen jedno Věk nepověděl, a to, že hned jak z Prahy přijel a ukládal korunovační peníz, kterého překupem nabyl, k dvacetníku Mozartovu, že vybral cedulíčky, na kterých kdysi němá Paula psala, a že je spálil.

Ale sám také vyzvídal a vzpomínal, zvláště když ho napadaly pochybnosti, když si nedůvěřoval, že by ho to rozmilé děvčátko mohlo mít tak rádo... Tak přímým vyzváním nebo podřeknutím zvěděl, co v Praze zkusila, jak se toho divadla bála, jak se Procké lekla a pak té druhé... A dále jak bylo dřív, jakou měla radost, když přišel na kůr (teď chodil každé neděle s ní), a jak naslouchala, když hrál na piano, jak se o něj lekala a ještě že ji často napadne...

To seděli sami v sednici, babička chystala vedle v kuchyni svačinu. Venku byl pochmurný den, a sníh rostl. Jak se tak zamlčela a starostně se na něj zadívala, ptal se překvapen, co má, co se stalo. A tu ona pojednou chytla ho za ruku a nachýlivši se k němu, ptala se tiše, nejistě, věří-li v Pánaboha. Zrak její hleděl úzkostlivě na jeho rty. Zarazil se, podivil se, co že to má... Ona, že jí tak utkvělo, co tenkrát starý Vejr u nich na podsíni namluvil o něm, o Věkovi, jak z toho kázání tenkrát odešel, že je neznaboh, že jde o jeho duši, a jak často pozorovala světlo v jeho oknech a myslila, čte-li zase ty neznabožské knihy, a že se za něj modlila.

To řekla tiše, chvatně, jakoby se neměla z toho vyznávat. Věk ji už držel v náručí. Přitiskl její hlavu k svým prsům, líbal její čelo a spánky, a šeptal pohnut, rozradován její oddaností, aby se nebála, že věří, že v Boha věří a že se také k němu modlí...

Když tak u Snížků sedali, vypravoval často o Praze, zvláště došly-li ho novinky. Márinka již znala z jeho vypravování všechny jeho známé vlastence. Na Sedivého se sama ptala. Zaslechlať v Praze, proč tak usiloval o paletu na bál, zvěděla pak od Věka historii jeho lásky. Proto nemálo se divila, když Věk jednou přiběhl s psaním v ruce, hned jak je dostal, a oznamoval, co mu Hněvkovský píše, že starý baron Materna zemřel a že po něm hrubě nic nezůstalo, daleko míň, nežli se Lidlovi nadáli... Slečnu Maternovu že již k sobě nevzali, ta že zůstala nějaký čas u starého sluhy baronova, ale tyhle dni že zmizela z Prahy, jistě s tím zpěvákem od Bondiniho společnosti, který byl teď po slavnostech od opery propuštěn...

»Šedivý to dost klidně nese,« psal Hněvkovský. »Sám mně o tom povídal, a že jí teď neželí, protože poznal, že neměla žádné stálosti a opravdivého citu a žádného smyslu pro něco vyššího, že by s ní snad hůře dopadl nežli Tham se svou.«

O starém Čeypkovi Hněvkovský napsal, jak těžko nesl pánovu smrt a jak teď klne na všechny informátory, tancmistry, zpěváky a komedianty ve své jizbě, kterou mu hrabě Clam-Gallas v zahradním domě vykázal i opatření za titulární dozorství v zahradě...

* * *

Koncem adventu vyšel mladý Věk se svou nevěstou, bylo druhý den po námluvách, po prvé sám, a vedl ji na kraj města ke starému dřevěnému domku, velmi sešlému, obklopenému ovocnou zahrádkou. Šel s ní navštívit starého Žalmana, který už přes týden nemocen ležel. Márinka jdouc tam, lekala se v duchu toho starocha, ale pak, když ho viděla sešlého, vyschlého, jen kost a kůži, opuštěného, když

si vzpomněla na to, co jí Věk pověděl, jak mu násilím syna vzali na vojnu, bylo jí starce z té duše líto. A on těžko oddechuje upíral na ni kalné oči a opakoval:

»Tak to je tvá — to je tvá nevěsta. Pánbůh vám dej štěstí. A zaplať Pánbůh tobě a panímámě.«

To děkoval staré Věkové, protože se o něj v nemoci starala, obsluhu mu opatřila a jídla posílala, dobře si pamatujíc, jak starý Žalman před lety, když byla ta drahota a hlad, jejímu Františkovi skyvu chleba, již sám sobě od úst utrhl, plotem podstrkoval. Teď, když k němu usedl, pohladil ho po hlavě a třaslavým hlasem, těžko oddychuje, mu řekl:

»Františku — po vůli boží, půjdu a rád. Co se mnou? Václava jsem se nedočkal. Ten už je jistě na pravdě boží. Sejdeme se. Ale kdyby přece — řekni mu, jak jsem čekal — a tu bibli — zatím ji nech

u sebe — Nech si ji, on nepřijde, ty víš, co ta kniha je. Jen prosím tě, přijď, co tu budu, číst — někdy — na chvilku — Rád bych, slovo boží — přijď zas.«

Věk, jenž starochovi teď někdy čítal z jeho staré Kutnohorské, obrázkové bible, pro kterou již tolik bylo, rád a ochotně slíbil. —

Když měl první ohlášku, hned počátkem masopustu, byl už »bubák«, »Perlinčan«, starý Žalman v hrobě. —

O svatbách, když snoubenci k oltáři kráčeli, když družičky, moukou napudrované, nebo svatba byla jedna z nejonačejších, a mládenci s rozmarinou a s pentlemi na prsou i na klobouci a panímaminky v kožíškách a ve zlatých čepcích se za nimi ubírali, spustil na kůru František Havránek, »chori et scholarum rector« a ženichův kmotříček, dojemné praeludium na varhany. Praeludium bylo krásné, svatby veselé. Jaké pak manželství, jaká pak byla doba po tomto prvním úsvitu, jaké v ní zklamání a radosti, jaké zápasy i utěšení, toť už jiná historie.

OBSAH.

		Strana
I.	O rodu a otcích svatých tří králů, též o jiném příbuzenstvu; kapitola neučená	1
II.	V české Expedici	19
III.	O mladé šlechtičně a starém jejím strýci	38
IV.	F. Věk se stane principálem	48
V.	O starých a nových známostech, též o pračatech	61
VI.	F. Věk se s Paulou shledá	73
VII.	Poslední po přeslici	89
VIII.	Poslední po meči	104
IX.	Na novém světě	118
X.	Politica	133
XI.	O milostných úkladech	148
XII.	F. Věk se s Butteauovými rozejde	168
XIII.	O panské škole, též o novině smutně veselé	180
XIV.	O životě a smrti	194
XV.	F. Věk se domů vrátí	207
XVI.	Procul negotiis	216
XVII.	P. Vrba se vydá na cesty	229
XVIII.	Ignacius Ceypek stane se poslem milostným, a co z toho bylo.	247
XIX.	Na staročeském posvícení	264
XX.	O hroznych nestvůrách	282
XXI.	O tichých převratech	291
XXII.	Ke korunovaci	308
XXIII.	Veselou cestou	322
XXIV.	Sedlák a měšťan	340
XXV.	O radostných dnech	357
XXVI.	Varia	384
XXVII.	Na „frajbále“	401
XXVIII.	O Ceypkových starostech	419
XXIX.	Skončí se starosvětsky — svatbami	434